

Universitätsbibliothek Wuppertal

Xenophontis, Philosophi Et Imperatoris Clarissimi, Qvae Exstant Opera

Xenophon

Francofurti, 1596

Liber quintus

Nutzungsrichtlinien Das dem PDF-Dokument zugrunde liegende Digitalisat kann unter Beachtung des Lizenz-/Rechtehinweises genutzt werden. Informationen zum Lizenz-/Rechtehinweis finden Sie in der Titelaufnahme unter dem untenstehenden URN.

Bei Nutzung des Digitalisats bitten wir um eine vollständige Quellenangabe, inklusive Nennung der Universitätsbibliothek Wuppertal als Quelle sowie einer Angabe des URN.

[urn:nbn:de:hbz:468-1-331](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:468-1-331)

Quotquot autem ex iis, qui virtutis studiofi sunt, nouere Socratem, etiam nunc cum maximo desiderio exoptant, ut qui ad virtutis studium utilissimus fuerit. Mihi quidem, quum talis esset, qualem commemorauit, nimirum adeo religiosus, ut sine Deum consilio nihil ageret; adeo iustus, ut nemini ne quidem exigua in re noceret, prodesset autem iis maxime, qui eo vterentur; adeo temperans, ut numquam id, quod iucundius esset, meliori anteponeret; adeo prudens, ut in melioribus ac peioribus diiudicandis non erraret, neque alterius ad hoc opera egeret, sed ipse sibi ad cognitionem horum sufficeret, & oratione proferre ac definire huiusmodi posset, atque etiam alios explorare, delinquentes arguere, ad virtutem ac honestatem hortari: cuiusmodi vir esse visus est, qualis esse possit optimus & felicissimus. Quod si hoc alicui non probatur, velim comparatis aliorum ad hæc moribus, ita deinde iudicium faciat.

Αὐτῷ δὲ Σωκράτει γινώσκοντων, οἷός ἐστι, οἱ δὲ ἀρετῆς ἐφιέμενοι πάντες ἐπιχρῆναι ἀγαθῶν ἀπολαύσειν μάλικα ποθεινότες ἔκείνων, ὡς ὠφελιμώτατον ὄντα πρὸς ἀρετῆς ὀπιμέλειαν. ἐμοὶ μὲν δὴ τοιοῦτος ὢν, οἷς ἐγὼ διήγημαι, δισεβῆς μὲν οὕτως, ὥστε μηδὲν αἰδουμένης τῆς θεᾶς γνώμης ποιεῖν, δίχαιρος δὲ, ὥστε βλάπτειν μὲν μηδὲ μικρὸν μηδένα, ὠφελεῖν δὲ τὰ μέγιστα τῶν χρωμένων ἑαυτῷ, εἰχερατῆς δὲ, ὥστε μηδέποτε παραιεῖσθαι τὸ ἦδον αἰπὴ τῶ βελτίονος, φρόνιμος δὲ, ὥστε μὴ ἀγαθὰ μὲν κρίνων τὰ βελτίω καὶ τὰ χείρω, μηδὲ ἄλλου πρὸς δεῖσθαι, ἀλλὰ αὐτάρκης εἶη πρὸς τῶν τέτων γνώσιν, ἰσχυρὸς δὲ ἐκ λόγων εἰπεῖν τε, καὶ δεῖσθαι τὰ ποιῶντα, ἰσχυρὸς δὲ καὶ ἄλλως δοκιμάσαι τε, καὶ ἀμύητος μὲν τὸν ἀδελόνεσθαι, καὶ πρὸς βέλτεσθαι ἑαυτῷ ἀρετῆ καὶ καλοκαγαθίαν ἐδόκει τοιοῦτος εἶη, οἷος αὐτῷ εἶη δεισῆς γὰρ ἀνὴρ, καὶ διδάκμωνέστατος. εἰ δὲ τῶ μὴ δεισῆς ταῦτα, τῶ δὲ ἀλλων τὸ ἄλλο ἦτος πρὸς ταῦτα, ἔτω κρινέτω.

ΞΕΝΟΦΩΝΤΟΣ ΑΠΟΜΝΗΜΟΝΕΥΜΑΤΩΝ ΒΙΒΛΙΟΝ ΠΕΜΠΤΟΝ,

ἢ τοὶ οἰκονομικὸς λόγος. hoc nomine citat Plutarch. π. πολυπραγμοσύνης. p. 915. vide infra p. 344. (sic. offic. n. 87. H. Gronov. p. 103. zabata

XENOPHONTIS MEMORABILIVM LIBER QVINTVS, SIVE DE administratione domestica.

Interpretatio per quam ac curata.

VDI VI etiam Socratem aliquando de administratione rei familiaris huiusmodi quaedam differente. Dic mihi, mi Critobule, inquit, est ne rei familiaris administratio scientiae alicuius nomen, ut ars medendi, ut arariorum, ut fabrilis? Mihi quidem esse videtur, ait Critobulus. An etiam ut de his artibus singulis dicere possumus, quod sit opus cuiusque, sic etiam quod domesticæ administrationis opus sit, indicare possumus? Videtur eius, ait Critobulus, qui rationem administrandæ rei domesticæ bene teneat, opus esse, domum suam recte colere. An non etiam alterius domum, inquit Socrates, si quis hanc ei committat,

ΚΟΥΣ Αὐτῷ δὲ ποτε τῷ Σωκράτους ἐκείνου οἰκονομίας ἑαυτῷ ἀδελόνεσθαι. εἰπέ μοι, ἔφη, ὦ Κριτόβουλε, ἀρά γε ἡ οἰκονομία ὀπιμέλει πινὸς ὀνομασθῆναι, ὡς ἢ ἰατρικὴ, καὶ ἢ χαλκευτικὴ, καὶ ἢ τεκτονικὴ; ἐμοὶ γὰρ δοκεῖ, ἔφη ὁ Κριτόβουλος. ἢ καὶ ὡς πρὸς τῶν τέτων τῶν τεχνῶν ἐχρῆσθαι αὐτῷ εἰπεῖν ὅ, πῃ ἔργον ἐκάστης, οὕτω καὶ τῆς οἰκονομίας διδάξαι μὲν αὐτῷ εἰπεῖν ὅ, πῃ ἔργον αὐτῆς ὅστις, δοκεῖ γὰρ, ἔφη ὁ Κριτόβουλος, οἰκονομοῦ ἀγαθοῦ εἶη, ὅς οἰκεῖν τὸν ἑαυτοῦ οἶκον. ἢ καὶ τὸν ἄλλου δὲ οἶκον, ἔφη ὁ Σωκράτης, εἰ ὀπιβέποι τις αὐτῷ, οἶκον

ὅτι ἀνδρώατο, εἰ βούλοιο, ὅς οἰκεῖν, ὡς
 παρ καὶ τὸν αὐτὸν; ὁ μὲν γὰρ τεκτονικῶν ἔπι-
 σάμνος, ὁμοίως αὐτὸν καὶ ἄλλω δυνάμει ἐργά-
 ζεσθαι ὅτι παρ καὶ ἑαυτῶν, καὶ ὁ οἰκονομικὸς γ'
 αὐτὸν ὡσαύτως. ἐμοίγε δοκεῖ, ὡς Σώκρατες. ἐ-
 σιν δ' ἄρα, ἔφη ὁ Σωκράτης, τί τὸ τέχνη τῶν
 τῶν ἔπι σαμνῶν, καὶ εἰ μὴ αὐτὸς τύχοι χη-
 ματὰ ἔχων, τὸν ἄλλου οἶκον οἰκονομοῦντα, ὡς-
 παρ καὶ οἰκονομοῦντα, μισθοφορεῖν; ἢ δὲ διὰ
 καὶ πολλῶν γε μισθῶν, ἔφη ὁ Κριτόβουλος,
 φέροισι αὐτὸν, εἰ δυνάμει οἶκον ὡς ἀλαβῶν τε
 λείν τε ὅσα δεῖ, καὶ ἀειδοσίαν ποιεῖν αὐξάνει
 τὸν οἶκον. οἶκος δὲ τί δοκεῖ ἡμῖν εἶναι; δ' ἄρα ὅσα
 οἰκία, ἢ καὶ ὅσα τις ἐξω τῆς οἰκίας ἐκέκτητο,
 πᾶντα τὰ οἴκου τῶντα ἔστιν; ἐμοίγε οὖν, ἔφη
 ὁ Κριτόβουλος, δοκεῖ, καὶ εἰ μηδὲν ἐν τῇ αὐτῇ
 πόλει εἴη τῶν κερτημῶν, πᾶντα τὰ οἴκου εἶναι,
 ὅσα τις κέκτηται. οἰκοῦν καὶ ἐξ ἄλλοις κέκτη-
 τὰ πῖνες; ἢ δὲ διὰ, καὶ πολλοὺς γε ἔνιοι. ἢ καὶ
 κτήματα αὐτῶν φησὶ μὲν [εἶναι] * τὰς ἐξ ἄλλοις;
 γελοῖον μὲν τ' αὐτὸ εἶναι, ἔφη ὁ Κριτόβουλος, εἰ ὁ
 τὰς ἐξ ἄλλοις αὐξάνων, παρ ἐπὶ τῶν μισθῶν τὰς
 φέροισι. ὅτι τοὶ ἡμῖν ἐδοκεῖ οἶκος ἀνδρὸς εἶναι, ὅσα
 κτήσις. ἢ δὲ, ἔφη ὁ Κριτόβουλος, ὅτι γε τις ἀ-
 γαθὸν κέκτηται. ἔμα δὲ ὅτι εἴ τι κέκτην, κτήμα
 ἐγὼ τ' ἐποκδοῦν. σὺ εἰσὶς τὰ ἐκείτω ὠφέλιμα,
 κτήματα κέκτην. πᾶν μὲν οὖν, ἔφη τὰ δὲ γε
 βλάπτοντα, ζημίαν ἔγωγε μέλλον νομίζω, ἢ
 χημάτα. καὶ δ' ἄρα γε τις ἵππων ὀριάμνος,
 μὴ ἔπι σαμνῶν αὐτῶν χημάτῃ, ἀλλὰ καταπίπτων
 ἀπ' αὐτῶν καὶ λαμβάνῃ, ἢ χημάτα αὐτῶν ἐ-
 σιν ἵππων; ἔκ, εἰ παρ τὰ χημάτ' ἔστιν ἄλαστον.
 ἔστι δ' ἄρα γε ἢ γὰρ ἀνδρῶν ὅτι χημάτα, ὅστις
 ἔτιος ἐργάζεται αὐτῶν, ὡς ζῆμιον αὐτῶν ἐργά-
 ζομένους. ὅσα δὲ ἢ γὰρ μὲν τοὶ χημάτα ἔστιν, εἰ παρ
 αὐτῶν τὰ βέβαια, πᾶν μὲν ὡς ἀλαβῶν τε. οἰκοῦν
 καὶ τὰ παρ ἄλλοις ὡσαύτως, εἰ τις ἀπὸ τῶν μὴ
 ἔπι σαμνῶν παρ ἄλλοις χημάτα ζῆμιον, ὅσα δὲ
 τὰ παρ ἄλλοις, χημάτα τῶντα εἶναι αὐτῶν; ἔκ, ἐ-
 μοίγε δοκεῖ. σὺ ἄρα, ὡς εἴποι, τὰ μὲν ὠφελῆντα,
 χημάτα ἢ γὰρ, τὰ δὲ βλάπτοντα, ἢ χημάτα. E
 οὕτως. ταῦτα δ' ἄρα ὄντα, τὰ μὲν ἔπι σαμνῶν
 χημάτα αὐτῶν ἐκείτοις χημάτα ἔστι, τὰ δὲ
 μὴ ἔπι σαμνῶν, ἢ χημάτα. ὡς παρ γε αὐτοὶ
 ὅσα μὲν ἔπι σαμνῶν ἀξίως λόγου αὐτῶν, χη-
 ματὰ εἰσι, τὰ δὲ μὴ ἔπι σαμνῶν, ὅσα δὲν μάλλον, ἢ ἀχρηστοὶ λίθοι, εἰ μὴ ἀποδιδόντο γε αὐτοῖς.

& velit ipse, recte colere perinde possit, vt
 suam? Nam qui artem fabrilem tenet, et-
 iam alij possit elaborare, quod sibi; idem-
 que de administrationis familiaris perito
 dici potest. Ita mihi mi Socrates, inquit, vi-
 detur. Ergone peritus aliquis artis huius,
 etiam si facultates ipse nullas habeat, do-
 mum alterius administrado, perinde vt æ-
 dificando, pro mercede operam suam lo-
 care potest? Ita certe, ait Critobulus: adeo-
 que mercedem amplam accipere potest,
 si domum sibi traditam perficiendo, qua
 parte sic possit vsus, vbere rerum augere
 copia queat. Et quid tibi videtur esse do-
 mus? num idem quod domicilium, an ve-
 ro etiã illa omnia, quæ extra ædes suas quis
 possidet, domus adpellatione veniunt? Mi-
 hi sic videtur, ait Critobulus, omnia domo
 comprehendi, quæ possidet aliquis, etiam-
 si non sint in eadem ciuitate, in qua posses-
 sor. An non etiam hostes aliqui habent?
 Etiam multos profecto nonnulli, ait. Num
 igitur etiam hostes in bonis eorum esse di-
 cemus? Ridiculum fuerit, inquit Crito-
 bulus, si quis hostes augendo, præterea
 mercedem eo nomine accipiat. At no-
 bis videbatur, idem esse domum alicuius,
 & possessionem. Quidquid scilicet, ait
 Critobulus, boni quis possidet. Nec e-
 nim ego quod malum est, possessionem
 & facultates adpello. Videris ea faculta-
 tes adpellare, quæ cuique sint vsui. Om-
 nino, ait. Nam quæ nocent, magis esse
 detrimentum arbitror, quam facultates.
 At si quis equum emens, vti eo nesciat,
 sed ab eo delapsus damnum accipiat, non
 facultates ei sunt hic equus? Non, si qui-
 dem facultates esse bonum aliquid ne-
 cesse est. Ergo ne solum quidem ei facul-
 tates sunt, qui suo cum detrimento solum
 colit. Itidem solum esse facultates nego,
 si, quum debeat alere; vt esuriamus, effi-
 cit. Ergo idem de ouibus statuendum, si
 quis propterea, quod ouibus vti nesciat,
 damnum accipiat, ne oues quidem ei fa-
 cultates esse? Mihi sane non videntur ef-
 fe, inquit. Ergo tu, quemadmodum vide-
 tur, ea quæ vtilitatem habent, facultates
 esse ducis: quæ vero noceant, minime.
 Sic est. Eadem igitur illi, qui vsum eorum
 teneat, facultates sunt: eundem ignoran-
 ti, non sunt facultates. Quemadmodum
 tibiæ illi, qui canere tibiis egregie norit, fa-
 cultates sunt: qui vero nesciat, nihilo ma-
 gis, quam inutilia saxa, nisi eas vendiderit.

Rurfus scilicet videntur nobis tibiæ, si quidem vendantur, facultates esse: si non vendantur, sed retineantur ab illis, qui vsum earum ignorant, haudquaquam. Sane consentanea ratione, mi Socrates, nostra progreditur oratio, quando dictum est ea, quæ utilia sint, facultates esse. Nam si tibiæ non vendantur, non sunt facultates, quippe quæ nullam ad rem utiles sint: venditæ vero, sunt facultates. Ad quæ Socrates: si quidem, ait, etiam vendere quis sciat. Si vero vendat ei, qui uti nequeat; ne venditæ quidem facultates sunt, uti tu ais. Videris dicere, mi Socrates, ne argentum quidem esse facultates, nisi quis uti eo norit. Tu quoque mecum fateri videris, eas res facultates esse, de quibus utilitatem aliquis capere possit. Ergo si quis argento sic utatur, ut verbi gratia, scortum emat, propter quod minus bene adfecto sit corpore atque animo, & domus etiam peius administretur, quo pacto possit huic argentum esse vsui? Nequaquam, nisi si & † hyoscyamum, quam vocant herbam, inter facultates quis recensent, qua qui vescuntur, apud sese non sunt. Argentum quidem certe, mi Critobule, nisi quis uti eo norit, adeo procul amoueat, ut nec in bonis habeatur. Quid vero amicos esse dicemus, si quis ita sciat eis uti, ut fructum aliquem ex ipsis percipiat? Facultates profecto, ait Critobulus, ac multo quidem magis, quam boues; si quidem utilitates maiores adferant, quam boues. Ergo etiam hostes, tua quidem sententia, facultates sunt ei, qui capere fructum aliquem ex hostibus potest. Ita mihi quidem videtur, inquit. Est igitur boni administratoris rei domesticæ, hostibus etiam uti scire, quo fructum ex ipsis capiat. Maxime vero. Nam vides certe, mi Critobule, quot priuatorum hominum domus bello auctæ sint, quot a tyrannis. Sed enim hæc, mi Socrates, præclare mihi dici videntur, inquit Critobulus: illud autem quam speciem habet, quod nonnulli videmus scientia quidem illos ac facultatibus instructos, quibus faciendo quæstum augere domos possent; verum id eos facere nolle animaduertimus, ac propterea scientias ipsis vsui nulli esse cernimus? Num quid est aliud, quam his scientias illas neq; facultates esse, neq; possessiones? οἴκεις, ἀγαθὰ νόμῳ δὲ αὐτοῖς τούτα μὴ γέλοιός ποίησιν, καὶ ἀλλὰ τὸ ὀρθῶν ἀγαθῶν οὐσίας αὐτοῖς τὰς ἐπιτήμας; ἄλλο τι, ἢ τῆσιν αὐτοῖς αἱ ἐπιτήμας χρήματά εἰσιν, οὔτε κτήματα;

τὸ αὐτὸ φαίνεται ἡμῖν, ἀποδιδόμενοι μὲν οἱ αὐτοὶ χρήματα, μὴ ἀποδιδόμενοι δὲ, ἀλλὰ κερτήριον, οὐ, τοῖς μὴ ἐπιτήμασι αὐτοῖς χρῆσθαι. καὶ ὁμοιογενῶς γὰρ, ὡς Σώκρατες, ὁ λόγος ἡμῖν χωρὶς, ἐπεὶ τὰ εὐφελῶντα, χρήματα εἶναι. μὴ πωλούμενοι μὲν γὰρ, οὐ χρήματα εἰσιν οἱ αὐτοὶ (ὅθεν γὰρ χρῆσιμοί εἰσι) πωλούμενοι δὲ, χρήματα. πρὸς αὐτὰ δὲ ὁ Σώκρατης εἶπεν, ἡ δὲ ἐπιτήμας γὰρ πωλεῖν. εἰ δὲ πωλοῖται αὐτὸ πρὸς τὸν ὄντα, ὅς μὴ ἐπιτήμας χρῆσθαι, ὅθεν πωλούμενοι εἰσὶ χρήματα, κατὰ γὰρ τὸν ὄντα λόγον. λέγαν ἔοικας ὡς Σώκρατες, ὅτι ὅθεν δὲ ἐργασίον ὅστις χρήματα, εἰ μή τις ἐπιτήμας χρῆσθαι αὐτὰ, καὶ σὺ δὲ μοι δοκεῖς οὕτω στωμολογεῖν, ἀφ' ὧν τις ὠφελῆσθαι δύναται, χρήματα εἶναι. εἰ γὰρ τις χρῶται τῷ ἐργασίῳ, ὥστε περιάμενος οἷον ἐπιτήμας, ἀλλὰ τούτω κέρκιον μὲν δὲ σῶμα ἐχοῖ, κέρκιον δὲ τὸ ψυχρὸν, κέρκιον δὲ τὸν οἶκον, πῶς αἰετὶ δὲ ἐργασίον αὐτῷ ὠφελίμον εἶναι; οὐδὰ μὲν τῷ εἰ μὴ τῷ γὰρ καὶ τὸν οὐσκῶμον κερτήριον χρήματα εἶναι φησὶν, ὅφ' οὐ οἱ φαρίτες [αὐτὸν] * ὡς ἀπλήγες γίνονται. ὁ μὲν δὲ ἐργασίον, εἰ μή τις ἐπιτήμας αὐτὰ χρῆσθαι, οὕτω πῶρρον ἀπωλείαται, ὡς Κερτήριον, ὥστε μὴ δὲ χρήματα εἶναι. οἱ δὲ φίλοι, ἡ τις ἐπιτήμας αὐτοῖς χρῆσθαι ὥστε ὠφελῆσθαι ἀπ' αὐτῶν, ἢ φησὶν αὐτοῖς εἶναι; χρήματα δὲ, ἔφη ὁ Κερτήριος, καὶ πολὺ γὰρ μάλλον ἢ τὸς βουῖς, ἡ ὠφελίμωτερον γὰρ ὡς τῶν βουῶν. καὶ οἱ ἐργασίον τῶν κατὰ γὰρ τὸν ὄντα λόγον, χρήματα εἰσὶ τὰς διωαμῶν ἀπὸ τῶν ἐργασίον ὠφελῆσθαι. ἐμοὶ γὰρ οὐ δοκεῖ οἰκονόμου τῶν ἀγαθῶν καὶ τῶν ἐργασίον ἐπιτήμας χρῆσθαι, ὥστε ὠφελῆσθαι ἀπὸ τῶν ἐργασίον. ἰαυρῆτατά γὰρ καὶ γὰρ δὲ ὅστις, ἔφη, ὡς Κερτήριον, ὅσοι μὲν δὲ οἴκισιν ἰδιωτῶν εἰσὶν κερτήριον ἀπὸ πολέμου, ὅσοι δὲ ἀπὸ τῶν τυράννων. εἰ μὴ; εἰ μὴ γὰρ * τὰ μὲν κερτήριον ἐμοὶ γὰρ δοκεῖ λέγεσθαι, ὡς Σώκρατες, ἔφη ὁ Κερτήριος: ὅστις δὲ ἡμῖν τί φαίνεται, ὅποτ' ἂν ὀρθῶν τίνας ἐπιτήμας μὲν ἔχοντας καὶ ἀφορμάς, ἀφ' ὧν δύναται ἐργασίον αὐτοῖς τῶν οἴκισιν, ἀγαθὰ νόμῳ δὲ αὐτοῖς τούτα μὴ γέλοιός ποίησιν, καὶ ἀλλὰ τὸ ὀρθῶν ἀγαθῶν οὐσίας αὐτοῖς τὰς ἐπιτήμας; ἄλλο τι, ἢ τῆσιν αὐτοῖς αἱ ἐπιτήμας χρήματά εἰσιν, οὔτε κτήματα;

† fabam suillam,

Plut. π. τοῦ ἀκρότιν. 1. 69. ὡς γὰρ δὲ ἐνοφῶν φησὶ, τὸς οἰκονομικοῦς καὶ ἀπὸ τῶν φίλων ἀγῆναι, καὶ ἀπὸ τῶν ἐργασίον. καὶ πῶς ἐν τῆσιν ἐπὶ ἐχθρῶν ὠφελῆσθαι. p. 149. τὸ ἐνοφῶν δὲ ἀκρότιν μὴ κατ' ἐργασίον ἐπιτήμας, ὅτι τὸ γὰρ ἐργασίον ἐστὶ καὶ ἀπὸ τῶν ἐχθρῶν ὠφελῆσθαι.

πρὸς

πρὸ δούλων μοι, ἔφη ὁ Σωκράτης, ὅτι χρι-
 ρεῖς ὡς Κριτόβουλε ἀφ' ἀλέγειται, οὐ μὰ δὴ,
 ἔφη, οὐκ ἔγωγε· ἀλλὰ καὶ πόλυ δὴ πατρι-
 δῶν δοκίμων γε εἰών ἐστίν, οἷς ἐγὼ ὄρω τὸς
 μὲν καὶ πολεμικὰς, τὸς δὲ καὶ εἰρηνικὰς ἐ-
 πισημας ἔχοντας· ταῦτα δὲ οὐκ ἐθέλοντας
 ἐργάζεσθαι, ὡς μὲν ἐγὼ οἶμαι, δι' αὐτὸ τὸ
 το, ὅτι δεσπότας οὐκ ἔχουσιν. καὶ πῶς αὖ, ἔ-
 φη ὁ Σωκράτης, δεσπότας οὐκ ἔχουσιν, εἰ δὲ
 χόμηροι δίδαμονεῖν, καὶ ποιεῖν βουλόμηροι
 ἀφ' ὧν ἔχουσιν ἀγαθὰ, ἔπειτα κωλύονται ποι-
 εῖν ταῦτα ὑπὸ τῶν δέχοντων; καὶ τίνας δὴ,
 ἔφη, εἰσὶν οὗτοι, ὁ Κριτόβουλος, οἱ ἀφα-
 νεῖς ὄντες δέχουσι αὐτῶν; ἀλλὰ μὰ δὴ, ἔ-
 φη ὁ Σωκράτης, οὐκ ἀφανεῖς εἰσιν, ἀλλὰ
 καὶ πόλυ φαίεσι. καὶ ὅτι πονηρότατοί γε εἰ-
 σιν, ὅσοι σε λαθάνουσιν, εἴ πορ πονηρίαν γε
 νομίζεις δέχεται τ' εἶναι καὶ μαλακίαν ψυ-
 χῆς καὶ ἀμέλειαν. καὶ ἄλλα δὲ εἰσὶν ἀπατη-
 λαί τίνας δεσποῖναι παρὰ τοῦ μέρους ἡδοναί
 εἶναι, κινεῖται τε, καὶ ἀνοφελεῖς ἀνθρώπων
 ὁμιλίαι, αἱ παρὰ τὸν χρόνον καὶ αὐτοῖς
 τοῖς ἑαπατηθεῖσι καταφανεῖς γίνονται ὅ-
 τι πλύσασθαι δεῖα τ' ἦσαν ἡδοναῖς πεπεπλε-
 γμένας, αἱ ἀκαλύπτουσι αὐτοῖς ἀπὸ τῶν
 ἀφελίμων ἔργων κρατῆσαι. ἀλλὰ καὶ ἄλ-
 λοι, ἔφη ὁ Σωκράτης, ἐργάζεσθαι μὲν οὐ
 κωλύονται ὑπὸ τούτων, ἀλλὰ καὶ πόλυ
 σφοδρῶς παρὰ τὸ ἐργάζεσθαι ἔχουσι καὶ μη-
 χράσθαι παρὰ τὸ οὐδὲν· ὅμοιος δὲ καὶ τοὺς οἰ-
 κους κατατεῖθοισι, καὶ ἀμηχανία σιωπέχον-
 ται. δούλοισι γὰρ εἰσὶ καὶ οὗτοι, ἔφη ὁ Σωκρά-
 τής, καὶ πόλυ γε χαλεπῶν δεσποτῶν, οἱ μὲν
 λιχνεῖν, οἱ δὲ, λαχνεῖν, οἱ δὲ, οἴνοφλυ-
 γεῖν, οἱ δὲ φιλοτιμιῶν πινῶν μισθῶν καὶ δα-
 πνηρῶν, ἀέτω χαλεπῶς δέχεται τῶν ἀνθρώ-
 πων ὧν ἀβίτη κεραιήσωσιν, ὡς ἔως μὲν ἀν-
 ῥῶσιν ἠβῶντας αὐτοῖς καὶ διωαμύνης ἐργάζε-
 σθαι, ἀνακείροισι φέρειν ἢ αὐτοῖς ἐργάσων-
 ται, καὶ τελειοῖς τὰς αὐτῶν ὀπίθημίας. ἐπει-
 δὲ δὲ αὐτοῖς ἀδυνάτους ἀφαιρῶνται ὄντας ἐρ-
 γάζεσθαι ἀφ' ὅ γήρας, ἀπολείποισι τῶ-
 τος κακῶς γηράσκον, ἄλλοις δὲ αὐτῶν
 ταῖς δούλοισι χρῆσθαι. ἀλλὰ δὲ, ὡς Κριτόβουλε,
 παρὰ ταῦτα οὐχ ἦσαν ἀφ' ἀμάχεσθαι πρὸς τὴν ἐλδοθεῖαν, ἢ παρὰ τὸς σὺν ὀπλοῖς πεφραμέ-
 νος καταδουλοῦσθαι. πολέμοιοι μὲν οὖν ἡδὴ ὅταν καὶ οἱ ἀγαθοὶ οἷτες καταδουλώσονται τινάς,

A De seruis, mi Critobule, differere instituis?
 Minime vero, ait, sed sunt nonnulli, qui
 valde videntur esse bono loco nati, quo-
 rum alios video rerum bellicarum, alios
 pacis artium peritos esse, quas tamen ex-
 exercere nolint eam ipsam ob causam, mea
 quidem sententia, quod dominos non ha-
 beant. Qui dominis carere possint, ait So-
 crates, quum felicitatem adipisci cupientes,
 eaque gerere, de quibus capere fru-
 ctus utiles possint, in hoc conatu ab illis
 impediuntur, qui eis imperant? Et qui-
 nam illi sunt, ait Critobulus, qui quam-
 quam non cernantur, eis tamen impe-
 rant? Immo, inquit Socrates, obscuro non
 sunt, sed conspici manifesto possunt. Ac
 improbissimos quidem esse, ne te quidem
 latet, si quidem ignaviam, & mollitiam a-
 nimi, & negligentiam esse putas impro-
 bitatem. Sunt & alia fraudulenta qua-
 dam dominae, quae se pro voluptatibus
 venditant, alicuius lusus, & inutiles homi-
 num inter se conuersationes, quae tem-
 poris progressu manifesto deprehendunt
 etiam illi, qui decepti sunt, dolores esse
 implicatos vndique voluptatibus. Atque
 haec potestatem in ipsos nantia, ab ope-
 ribus eos vtilibus impediendo auocant.
 At enim alij, subiecit Socrates, ab his non
 impediuntur, quo minus quastum fa-
 ciant, sed ad eum faciendum excogitan-
 dosque prouentus vehementer incitati
 sunt. Nihilominus & rem familiarem ad-
 terunt, & rerum inopia conflictantur. Ni-
 mirum & illi serui sunt, ait Socrates, ac
 per profecto molestos habent dominos,
 alij luxum, alij libidines, alij temulen-
 tiam, alij stultas quasdam & sumtuosas
 ambitiones, quae quidem adeo grauiter
 in eos homines, quos occupauerint, impe-
 rium exercent: vt quamdiu cernunt eos
 adhuc vegetos esse, quastumque facere
 posse, quidquid lucri fecerint ad se defer-
 re cogant, ac suas in cupiditates impen-
 dere. Verum posteaquam animaduer-
 terint eos propter senectutem nihil am-
 plius comparare posse, relinquunt eos
 misere senectutem exacturos, atque a-
 liis vti seruis instituunt. Oportet autem,
 mi Critobule, non minus de libertate ad-
 uersus haec dimicare, quam aduersus eos,
 qui armatos in seruitutem redigere con-
 nantur. Etenim hostes virtute praestan-
 tes quum in seruitutem aliquos redigunt,

castigando multos meliores fieri cogunt, atque etiam efficiunt, ut facilius deinceps viuant. At huiusmodi dominæ corpora hominum, & animos, & rem familiarem fœde perdere non desinunt, donec imperium in eos consequantur. Secundum hæc Critobulus huiusmodi quædam dicebat: Ego vero de his satis audiisse mihi videor abs te dicta, & ipse meipsum explorans, in huiusmodi rebus egregie mihi videor meimet esse compos. Itaque si consilium mihi dederis, quo pacto rem domesticam augere possim, non existimo futurum, ut illæ me dominæ, quas ita tu vocas, impediunt. Tu quidem confidenter impertire mihi consilium bonum, quodcumque tandem habes. An vero satis esse nos, mi Socrates, ab opibus instructos putas, nec facultatibus aliis egere? Equidem, ait Socrates, si de me quoque loquaris, nullis indigere præterea me opibus puto, sed satis esse locupletem. Tu vero, mi Critobule, valde mihi pauper esse videris, ac profecto nonnumquam valde tui me miseret. Tum ridens Critobulus: Quæso te per deos immortales, inquit, quantum te de tuis facultatibus venditis redempturum, quantum me existimas? Arbitror ego, ait Socrates, si emtor mihi bonus contingat, facile me de cunctis facultatibus meis, cum domo, minas quinque coacturum. De tuis vero fat scio redempturum te centies plura. Itane vero, quum hoc scias, tibi nullis opus esse opibus censes, mei autem ob paupertatem te miseret? Nimirum mea, inquit, abunde mihi suppeditare possunt ea, quæ mihi sufficient: ad eam vero speciem, qua tu indutus es, & tuam ad existimationem, ne si triplo quidem plura tibi accederent iis, quæ modo possides, satis tibi fore puto. Quinam istuc? ait Critobulus. Et Socrates hoc declarans: Primum, inquit, video tibi necessitatem impositam, ut multa & ampla sacrificia instituas: cetero qui nec deos nec homines te laturos. Deinde necesse est hospites multos domo tua excipias, eosque magnifice. Præterea ciues multi cœnis excipiendi tibi sunt, ac beneficiis demulcendi, nisi ab opitulatores destitui velis. Animaduerto etiam a ciuitate nostra nunc quoque magnas expensas imperari tibi, nimirum ut equos alas, ut choros exhibeas, ut gymnasia deiπνίζεις καὶ δὲ ποιεῖν, ἢ ἔρημον συμμεγάζων ἔῃ. ἐπὶ δὲ καὶ τὴν πόλιν ἀγαθάμισθαι τὰ μὲν ἤδη σοι παρὰ τὰ πρῶτα μεγάλα τελεῖν, ἢ παρὰ τὴν εὐφροσύνην τε, καὶ χορηγίας, καὶ γυμνασιαρ-

A πολλοὺς δὲ βελτίους ὑπάγεσθαι ἐπὶ τὸ σωφροσύνης φρονήσαντας, καὶ ῥᾶον βιοτεύειν τὸν λοιπὸν χρόνον ἐποίησαν· αἱ δὲ τοιαῦται δέσποιναι ἀκισιόμηναι τὰ σώματα τῶν ἀνθρώπων, καὶ τὰς ψυχὰς, καὶ τὰς οἰκίας οὐποτε λήθουσι, ἔστι δὲ δέξασθαι αὐτῶν. ὁ οὖν Κριτόβουλος ἐκ τούτων ἠδὲ πως εἶπεν· ἀλλὰ ποῦ μὲν τῶν ποιούτων ἄρχωμαι πρῶτον μοι δοκῶ τὰ λεγόμενα ὑπὸ σοῦ ἀκηκείναι· αὐτὸς δὲ ἐμμετὸν ἄξιον δοκῶ μοι διεῖσκειν ὅπως κίως τῶν ποιούτων ἐγκεκλήθη ὄντα· ὥστ' εἰ μοι συμβουλοῖς ὅ, τι αἱ παιδῶν αὐξοίμι τὸν οἶκον, οἷα αἱ μοι δοκῶ ὑπὸ γε τούτων ὧν σὺ δέσποιναν καλεῖς κωλύεσθαι. ἀλλὰ παρῶν συμβούλευε ὅ, τι ἔχης ἀγαθόν· ἢ κατέγνωκας ἢ μὲν ὧ Σώκρατες, ἰκανῶς πλουτεῖν, καὶ ὁδὸν δοκῶ μὲν σοι παρὰ τὰ πρῶτα χρημάτων; οὐκ οὐκ ἔγωγ', ἔφη ὁ Σωκράτης, εἰ καὶ ποῦ ἐμοὶ λέγεις, ὁδὸν μοι δοκῶ παρὰ τὰ πρῶτα χρημάτων, ἀλλ' ἰκανῶς πλουτεῖν. σὺ μὲντοι γε ὧ Κριτόβουλε, πρῶτον μοι διεκίως πένεσθαι, καὶ καὶ μὰ δὴ, ἔστιν ὅτε καὶ πρῶτον οἰκτεῖρω σε ἐγώ. καὶ ὁ Κριτόβουλος γελῶσας εἶπε· καὶ τὸ πρῶτον αἱ παρὰ τῶν θεῶν οἷα ὧ Σώκρατες, ἔφη, διεῖν τὰ σὰ κτήματα πολλοῦ μῆνα; τὸ πρῶτον δὲ τὰ ἐμά; ἐγὼ μὲν οἷμα, ἔφη ὁ Σωκράτης, εἰ ἀγαθὸν ἄνθρωπος ὅτι τύχοιμι, διεῖν αἱ μοι σὺν τῇ οἰκίᾳ [καὶ] τὰ ὄντα πρῶτα πρῶτον ῥαδίως πέντε μνας. τὰ μὲντοι σὰ, ἀκριβῶς οἶδα, ὅτι πλέον αἱ διεῖν ἢ ἑκατὸνταπλασίονα τούτων, κατὰ οὕτως ἐγνωκῶς, σὺ μὲν οὐκ ἠγῆ παρὰ τὰ πρῶτα χρημάτων, ἐμὲ δὲ οἰκτεῖρεις ὅτι τῇ πενίᾳ; τὸ μὲν γὰρ ἐμά, ἔφη, ἰκανῶς ὅτι ἐμοὶ παρέχον τὰ ἐμοὶ ἀρκούντα· εἰς δὲ ὁδὸν γῆμα, ὁ σὺ ποῦ ἐβλήσθαι, καὶ τί μὲν σὺν δοῦσαι, οὐδὲ εἰ παρὰ τὰ πρῶτα κέκτησθαι, παρὰ τὸ μὲν σοι, οὐδὲ ὡς αἱ ἰκανῶς μοι δοκῶ εἶ σοι. πῶς δὲ τούτων; ἔφη ὁ Κριτόβουλος. ἀπεφῆνατο ὁ Σωκράτης, ὅτι παρὰ τὸν μὲν ὄρα σοι ἀνάγκη οὐσαν εἶναι πολλά τε καὶ μεγάλα, ἢ οὐτε θεοὺς οὐτε ἀνθρώπους οἰμήσει αἱ ἀναγκάσαι. ἔπειτα ξένους παρὰ τὸ μὲν σοι πολλοὺς δέχεσθαι, καὶ τούτων μεγαλοπρεπῶς ἔπειτα δὲ τὰ μὲν ἤδη σοι παρὰ τὰ πρῶτα μεγάλα τελεῖν, ἢ παρὰ τὴν εὐφροσύνην τε, καὶ χορηγίας, καὶ γυμνασιαρ-

βασιλείας, καὶ παρθεναίας· ἡ δὲ δὴ πόλε-
 μος γήθηται, οἷδ' ὅτι καὶ τειρεαρχίας μισθοῖς,
 καὶ εἰσφορὰς ἑσπέρως σοὶ παρθεναίοισιν, ὅσας
 οὐ οὐράδιως ἔσπασας. ὅπως δὲ αἰ ἐνδεαῖς
 δόξης τὴν τέτων ποιῆν, οἷδ' ὅτι σε ἡμῶν ἰσχυροὶ
 ἀδελφῶν οὐδὲν ἠπίον, ἢ εἰ τὰ αὐτῶν λαλοῖεν
 κλέπτουσα. παρθεναίαν δὲ τέτοις ὄρα σε οἰόμενον
 πλουσίαν, καὶ ἀμελῶς μὲν ἔχοντα παρθεναίαν ὁμη-
 χροῦσθαι χεῖρα, παιδικῶς δὲ [παρθε-
 ναίαν] παρθεναίαν τ' οὐκ, ὡς παρθεναίαν σοι.
 ὡν εἴνεκα οἰκτεῖρά σε, μή τι ἀήκεσον κακῶν
 πάσης, καὶ εἰς πολλὴν ἀπορείαν καταστῆς. καὶ
 ἐμοὶ μὲν, εἴ τι καὶ παρθεναίαν ἴδω, τ' οἷδ' ὅτι καὶ
 οὐ γνώσκεις, ὡς εἰσὶν οἱ καὶ ἐπαρκέσθαι, ὡς εἰ
 πᾶν μικρὰ ποιεῖσάντες, κατακλύσασθαι αὐ-
 τήν ἀφρονία πᾶν ἐμὴν διάτην· οἱ δὲ σοὶ φίλοι
 πολὺν ἀρετῶντα σοὺ μάλλον ἔχοντες τῆ ἐαυ-
 τῶν κατὰ φύσιν, ἢ οὐ τῆ σῆ, τ' ὁμοῦ παρθεναίαν σοὺ
 ἀφελῶς ἰσχυροὶ ἀποκλέπτουσι, καὶ οὐκ ἐπιθυμῶν
 εἶπεν· ἐγὼ τέτοις, ὡς Σώκρατες, οὐκ ἔχω ἀ-
 πλέγην. ἀλλ' ὡρα σοὶ παρθεναίαν ἐμὸν, ὅ-
 πως μὴ τῶν οἰκτεῖρας γήρωμα ἀκούσας οὐκ
 ὁ Σώκρατης εἶπε καὶ οὐ θαυμαστὸν δοκεῖς ὡ
 Κριτόβουλε τῆ πτωχῶν ποιῆν, ὅτι τ' ὀλίγον
 μὲν παρθεναίαν, ὅτε ἐγὼ ἐφίλω πλουσίαν, ἐγέλα-
 σας ἐπ' ἐμοί, ὡς οὐδὲ εἰδὸς τ' ὅτι εἴη πλούσιος,
 καὶ παρθεναίαν οὐκ ἐπαύσω παρθεναίαν ἡλεγεῖας
 με, καὶ ὁμολογήν ἐποίησας, μηδὲ ἐκατὸν μέ-
 ρος τῶν ὡν κεκτησάσαι· νῦν δὲ κελύεις με
 παρθεναίαν σοῦ, καὶ ὅτι μελεσάσαι, ὅπως αὐ-
 τὴν πτωχῶντα αὐτῶν πένης γήρωμα; ὁρῶ γὰρ
 σε, ἔφη, ὡ Σώκρατες, ἐν τῇ πλουτηρίᾳ ἔρρη
 ὅτι παρθεναίαν, παρθεναίαν ποιεῖν. τὸν οὐκ ἀπ' ἄ
 τ' ὀλίγον παρθεναίαν ἐλπίσω ἀπὸ πολλῶν
 γ' αὐτῶν οὐράδιως πολλὴν παρθεναίαν ποιῆ-
 σαι. οὐκ ἔχω μνήσασθαι ἀρετῶς ἐν τῇ λέγει,
 τ' ὅτε οὐδ' ἀναγνύζην μοι ὅτι οἰοῖται ἐποίησας,
 λέγων· ὅτι τῶν μὴ ὅτι παρθεναίαν ἵπποις χεῖ-
 ρα, οὐκ εἴη χεῖρα οἱ ἵπποι, οὐδὲ ἡ γῆ,
 οὐδὲ τὰ παρθεναίαν, οὐδὲ ἀργύριον, ἔδὲ ἀλ-
 λο οὐδὲν, ὅτε πῶς μὴ ὅτι παρθεναίαν χεῖρα. εἰσὶ
 μὲν οὐκ αὐτῶν οὐκ ἀπὸ τῶν οἰούτων. ἐμὲ
 δὲ πῶς πᾶν τέτων οἷδ' αὐτῶν ὅτι παρθεναίαν χεῖ-
 ρα, ὡς πᾶν ἀρετῶν οὐκ ἀπὸ τῶν οἰούτων. ἐμὲ
 τέτων; ἀλλ' ἐδόκεν ἡμῖν, καὶ εἰ μὴ χεῖρα πῶς
 τύχοι ἔχον, ὁμοῦ εἶναι πῶς ὅτι παρθεναίαν οἰκονομίας.

A mnasius praefis, vt patrocinia suscipias: &
 bellum si oriatur, tantos illam sumtus im-
 peraturam tibi scio tritremium in praefe-
 cturis, tantasque collationes, quantis tu
 non facile subsistes. Quod si non ita gere-
 re videberis aliquid vti debebat geri: scio
 scio, non minus Athenienses te multaturo-
 ros, quam si te in peculatu deprehendis-
 sent. Praeter haec video te hanc de temet-
 ipso cocepisse opinionem, quod diues sis,
 & negligenter in excogitandis paranda
 pecuniae rationibus versari, & amoribus ita
 esse occupatum, atque si id tibi liceret. Quas
 ob causas miseret me tui, ne quod insana-
 bile malum accidat tibi, & magnam ad in-
 opiam redigaris. Ac mihi quidem, etiam si
 aliquid etiam deesset, scio habere te per-
 spectum, esse qui suppeditare possint tan-
 tum, vt modicis admodum sumministratis,
 abundantia quadam victus mei ratio-
 nem inundent. Tui vero amici, quum re-
 rum te copia superent, nihilo minus ad te
 respiciunt, quasi abs te non nihil utilitatis
 expectantes. Tum Critobulus: Non pos-
 sum, inquit, his aduersari, mi Socrates. Ce-
 terum tempus est, vt mihi patronus fias,
 ne reabs miserabilis euadam. Quae quum
 audiisset Socrates: An non mirum est, in-
 quit, hoc te aduersus temetipsum com-
 mittere, mi Critobule, quod quum paullo
 ante me diuitem memetipsum praedicantem
 irriseris, quasi qui nesciret, quid sint
 diuitiae, neque prius destiteris, quam me
 conuicisses, & ad fatendum adegisses, ne
 centesimam quidem partem tuarum me
 facultatum possidere: nunc me patronum
 tibi expetas, utque dem operam horteris, ne
 D vere pauper fias? Nimirum te video mi
 Socrates, inquit, vnum hoc opus intelligen-
 gere, quod ad parandas diuitias pertinet, qui
 rerum copiam efficere possis. Itaque illum,
 qui de exiguis aliqua copiam parare pos-
 sit, spero de multis facillime magnam effe-
 cturum abundantiam. Non autem tu me-
 ministi, te modo in eo, quem habuimus
 sermone, quum ne hiscendi quidem pote-
 statem mihi concederes, dicere; non e-
 quos illi facultates esse, qui vti eis nesciret,
 nec solum, nec oues, nec argentum, nec
 E quidquam aliud, quo quis vti nesciret. Sunt
 autem fructus aliqui ex huiusmodi rebus.
 Et quo pacto me putas horum aliquo vti
 scire, quum ab initio nihil eorum habue-
 rim? At enim videbatur nobis, etiam si quis
 facultates nullas haberet, tamen esse in ipso
 administrationis domesticae scientiam posse.

ὅτι ὅτι

ἔμφως ὡς

εἰδὸς

εἰδὸς

ἴπ

ὅτι πᾶς

Quid igitur obstat, quo minus tu quoque hanc teneas? Hoc ipsum, ait, quod etiam impedire potest, quo minus tibia quis no- rit canere, si videlicet neq; tibias unquam ipse habuerit, neq; alius ei concesserit suas, ut in eis artem disceret. Eadem in admini- stratione domestica mea est ratio. Nam o- pes, quæ instrumenta sunt, numquam ha- bui, quibus eam discerem: neq; sua mihi a- lius quispiam administranda tradidit, ex- tra te unum, qui tua tradere mihi vis. Enim- uero qui primum cithara canere discunt, etiam lyras ipsas corrumpunt. Atq; equidẽ si tua in domo rei familiaris administratio- nem discere instituerẽ, fortassis illã plane corrumpere. Ad ea Critobulus: Studio- se mi Socrates, inquit, elabi velle videris, ne mihi quid adiuventi adferas, ut rerum necessariorum onera facilius feram. Mini- me profecto, ait Socrates, sed lubes expo- nam tibi, quæ scio. Arbitror autẽ te, si ignis petẽdi causa venires ad me, atq; illo equi- dem carerẽ: non reprehensurum si alio te ducerem, unde petere posses. Itidem si te aquã a me poscente, apud me illa nõ esset, alio te ad eam quoq; ducerẽ; sat scio ne id quidem te iniquo laturum animo. Itidem Musicam discere a me volenti si longe me peritiores Musicæ demonstrarem, atq; etiam tibi gratiam habituros, quod ab eis hanc discere cuperes; quid esset, quod in hoc meo instituto posses culpate? Nihil quidem merito, mi Socrates. Quamob- rem ego tibi, Critobule, ostendam alios eorum, quæ tu discere studiose cupis ex me, longe peritiores. Fateor autem curæ mihi fuisse, ut quinam rerum hac in ciui- tate quarumcumque peritissimi sint, cog- noscerem. Nam quum aliquando anim- aduerterem, iisdem operibus faciendis a- lios quidem inopes admodum esse, alios opulentos: fuit ea res mihi admirationi, adeoq; digna visa, de qua, quid esset, dispi- ceretur. Itaq; considerans ipse mecum re- peri, per illa conuenienter fieri. Nam qui agerent ea temere, suo cum damno facti- tare videbam: at qui contento animo cu- ram adhiberent, eos tum celerius faciliuf- que, tum maiori cum lucro sua facere a- nimaduertebam. A quibus te quoque ar- bitror, si velis, & si Deus non aduersetur, discere posse; ut rei faciundæ peritissimus fias. Ea quum Critobulus audiisset: Nunc ego te mi Socrates, ait, non missum faciam

τί οὖν κωλύει καὶ σε ὀπίσασθαι; ὄψιν ἢ δια- καὶ αὐλεῖν αὐτὸ κωλύσειεν ἀδελφὸν ὀπίσα- σθαι, εἰ μήτε αὐτὸς πώποτε κτήσασθαι αὐ- τοῖς, μήτε ἄλλος αὐτῶν ὄψιν εἰς τοὺς αὐ- τῶν μαθητῶν. οὕτω δὴ καὶ ἐμοὶ ἔχει πρὸς τῆς οἰκονομίας. οὐτε γὰρ αὐτὸς ὄργανα χερσῶν- τα ἔκκεκτήμην, ὥστε μαθητῶν, οὐτε κίττημα ἄλλος πώποτε μοι παρέχευε τὰ εἰαυτῶν δεικνύς, ἀλλ' ἢ σὺ νῦν ἐθέλεις παρέχειν. οἱ δὲ δῆπου ποσῶτον μαθητῶντες κηραρίζουσιν, καὶ τὰς Βλύρας λυμνίζονται. καὶ ἐγὼ δὴ, εἰ ἐπιπρῶ οὐκ ὀπίσασθαι χερσῶν μαθητῶν οἰκονομῶν, ἴ- σως αὐτὰ καταλυμνιάμην αὐτῶν τοῦ οἴκου. πρὸς ταῦτα ὁ Κριτόβουλος εἶπε· πρὸς ἡ- μῶν γε ὡς Σώκρατες ἀποφύγαν μοι πει- ρῆσιν μηδὲν με σιωφελῆσαι εἰς ὁρᾶον ὑπο- φέρειν τὰ ἐμοὶ ἀναγκαῖα πρὸς ἡμᾶς. οὐ μὲν δὲ, ἔφη ὁ Σώκρατες, σὺ ἐγώ γε, ἀλλ' ὅ- σα ἔχω, καὶ πρῶτον πρὸς ἡμῶν δεικνύσασθαι σοι. εἴμην δὲ αὐτῶν, καὶ εἰ ὅτι πρῶτον ἐλθόντος σου, καὶ μὴ ὄντος παρ' ἐμοὶ, εἰ ἄλλοσε ἡγήσασθαι, ὅπως σοι εἴη λαβεῖν, σὺ αὐτὸ ἐμὲ μοι. καὶ εἰ ὕδωρ παρ' ἐμοὶ αἰτιώωτί σοι αὐτὸς μὴ ἔχων, ἄλλοσε καὶ ὅτι τὸ ἡγᾶρον, εἰδὲ ὅτι οὐδὲ αὐτὸ μοι ἐμὲ μοι. καὶ εἰ βουλομέ- νου μουσικῶν μαθητῶν σου παρ' ἐμοὶ, δείξασθαι σοι πολὺ δεινότερος ἐμοὶ πρὸς μουσικῶν, καὶ σοι χάριν εἰδδῶς, εἰ ἐθέλεις παρ' αὐτῶν μαθητῶν, τί αὐτῶν μοι ταῦτα πεισιωπὴ μὲν- φοιο; ὅσδεν αὐτὸ δεικνύς γε, ὡς Σώκρατες. ἐ- γὼ τοίνυν σοι δείξω, ὡς Κριτόβουλε, ὅσα νῦν λιπαρεῖς παρ' ἐμοὶ μαθητῶν, πολὺ ἄλλους δεινότερος ἔμην πρὸς ταῦτα. ὁμολοῦμαι ὅτι γὰρ δὲ μεμνηκέναι μοι, οἵτινες ἕκαστα ὀπι- σθημόεσσι εἰσι τῶν ἐν τῇ πόλει. καταμα- θῶν γὰρ ποτε ἀπὸ τῶν αὐτῶν ἔργων τὸς μὲν πρῶτον ἀπὸ τῶν ὄντων, τὸς δὲ πρῶτον πλοισίους, ἀπεθαύμασα, καὶ ἐδόξε μοι ἄξιον εἶναι ὀπι- σκέψασθαι ὅ, τι εἴη τῶν. καὶ ὄψιν ὀπισκῶσάν πρῶτον οἰκείως ταῦτα γιγνώσκοντα. τὸς μὲν γὰρ εἰκῆ ταῦτα πρὸς τῶν, ζῆμιου μὲν εὐώ- ρων, τὸς δὲ γνώμη ἵστω τεταμῶν ὀπιμε- λου μὲν, καὶ τῶν καὶ ῥᾶον καὶ κερδα- λιώτερον κατέργων πρὸς τῶν. παρ' ὧν αὐτῶν καὶ σὺ οἴμην, εἰ βούλοιο, μαθητῶν, εἰ σοι ὁ θεὸς μὴ ἐναντιοῖτο, πρῶτον αὐτῶν δεινὸν χερσῶν πρῶτον ἀχρῶσας ταῦτα ὁ Κριτόβουλος εἶπε· νῦν τοι, ἔφη, ἐγὼ σε σὺ ἐπὶ ἀφήσω ὡς Σώκρατες, ὅτι

ἄν μοι ἀποδείξει. τί οὖν; ἔφη ὁ Σωκράτης, ὦ Κριτόβουλε, ἴσως σοὶ ἀποδεικνύω ὡς ἔστιν ἄχρηστοι οἰκονομικὰς, τὰς δὲ ἀπὸ πολλοῦ ἀργυρίου ἀχρηστοὺς οἰκονομικὰς, τὰς δὲ ἀπὸ πολὺ ἐλάττωσιν, πρῶτα ἐχρῆσται, ὅσα δὲ ἢ δόξω ἐντί σοι τὸ τῆς οἰκονομικῶν ἔργων ἔπιδεδεικνύμαι; καὶ πρῶτον, ἔφη ὁ Κριτόβουλος. τί δὲ, ἴσως τὰς ἀκίλους μὲν τὸ σοὶ ἔπιδεδεικνύω, τὰς μὲν πρῶτον καὶ πρῶτα κεκτημένους ἐπιπλα, καὶ τέτοις, ὅταν δέονται, μὴ ἔχοντας χρῆσται, μηδὲ εἰδέναι, εἰ σὺ ἄβστι ἀλλοῖς, καὶ ἄλλοις ταῦτα πολλὰ μὲν ἀλλοῖς ἀνωμύτως, πολλὰ δὲ αἰώνως τὰς οἰκέτας. τὰς δὲ, ὅσταν πλεον, ἀλλὰ καὶ μείονα τῶν κεκτημένων ἔχοντας διῆς ἐπιμα, ἢ ὅταν ὦν αἱ δέονται, χρῆσται. ἀλλὰ τί οὖν τῶν ἄβστι, ὦ Σωκράτης, ἀπὸν, ἢ ὅτι τοῖς μὲν ὅπου ἔτυχεν ἕκαστον καταβέβληται, τοῖς δὲ ἐν χώρῃ ἕκαστα τεταγμένα κήται; καὶ μὰ δὲ, ἔφη ὁ Σωκράτης, καὶ ἐπὶ ἐν χώρῃ γ', ἐν ἣ ἔτυχεν, ἀλλ' ἐνταῦθα ἕκαστα ἀφ' ἑαυτῶν λέγειν μοι δοκῆς, ἔφη, καὶ τὸ τὸ, ὁ Κριτόβουλος, τῆς οἰκονομικῶν. τί οὖν; ἴσως σοὶ, ἔφη, καὶ οἰκέτας αὐτοῖς ἔπιδεδεικνύω ἐντα μὲν πρῶτον, ὡς εἶπες, δεδεμένους, καὶ τῶν θάμινά ἀποδιδράσκοντας, ἐντα δὲ λελυμένοι, καὶ ἐτέλοις τε ἐργάζονται καὶ ὡραμίν, οὐ καὶ τὸ σοὶ δόξω ἀξιοθέατον τῆς οἰκονομίας ἔργον ἔπιδεδεικνύμαι; καὶ μὰ δὲ, ἔφη ὁ Κριτόβουλος, καὶ σφόδρα γ'. ἴσως δὲ καὶ ὡραμίνως γεωργίας γεωργιώντας, τὰς μὲν ἀπολαλέναι φάσκοντας ὑπογεωργίας, καὶ ἀποροιώντας, τὰς δὲ, ἀφθόνως καὶ καλῶς πρῶτα ἔχοντας, ὅσων δέονται, ἀπὸ τῆς γεωργίας; καὶ μὰ δὲ, ἔφη ὁ Κριτόβουλος. ἴσως γὰρ αἰαλίσκεσιν ὅσα εἰς αὐτὸ μόνον, ἀλλὰ καὶ εἰς ἀβλαβέως φέρει αὐτὰ καὶ τὰ οἴκα. εἰσὶ μὲν πλεον ἴσως, ἔφη ὁ Σωκράτης, καὶ τοῖσιν ἀλλ' ἐγὼ οὐ τὰς λέγω, ἀλλ' οἱ οὐδ' εἰς τὰ νατῶνα ἔχουσι διαπράν, γεωργίαν φάσκοντες. καὶ τί αἱ εἶη τὰς ἀπὸν, ἔφη, ὦ Σωκράτης; ἐγὼ σὲ ἄλλω καὶ ἔπι τὰς, ἔφη ὁ Σωκράτης. σὺ ὅτε ὡραμίνος δὴ πρὸς καταμαθήσει. καὶ δὲ, ἔφη, ἴσως δύναι μὲν γ'. ὅσων χρῆσται ὡραμίνος σὺ ἀποπέσει, εἰ γνώσει. καὶ δὲ, ἐγὼ σοὶ σύνοιδα ἔπι μὲν καμωδῶν θάμιν καὶ πάντων ὡραμίνων,

prius, quam mihi quod pollicitus es horum in amicorum presentia, demonstrares. Quid ergo mi Critobule, subiecit Socrates, si demonstrabo tibi primum quosdam edes inutiles ingenti pecunia, quosdam longe minore domos eiusmodi exstruere, quæ ab omnibus instructæ sint, a quibus esse debent; an non videbor tibi vnum aliquod opus ex iis, quæ ad domesticam administrationem pertinent, ostendere? Omnino, ait Critobulus. Quid autem, si, quod consequens huius est, deinceps commonstrem tibi? nimirum quosdam, qui supellectilem multam ac variam possideant, nec ea, quum opus est, vti posse, neq; scire, an omnia sint eis integra, easq; ob causas magna molestia tum se, tum familiam adficeret: quosdam vero, qui non his ampliorem, sed tenuiorem etiam possideant, ad vsum omnia parata habere, quum eis opus est. Quæ vero causa sit alia, mi Socrates, nisi quod illis quidem fortuito proiecta singula, his ordine collocata iacent? Ita profecto est, ait Socrates. Immo ne fortuito quidem in loco, sed eo distributa singula sunt, quo sita esse par erat. Videris mihi hoc quoque proferre, subiecit Critobulus, vnum ex iis, quæ ad rem domesticam pertinent. Quid autem, si & famulos demonstrarem tibi istic quidem vinctos, vt ita dicam, ac nihilominus frequenter aufugientes; heic vero solutos, non tamen inuite vel laborantes, vel manentes, an non illud etiam opus consideratu dignum in administratione domestica tibi ostendere videbor? Maxime quidem certe, ait Critobulus. Quid si diuersos confimili ratione contentes agrum, quorum alij se per agriculturam perditos dicant, & inopes sint; alij abunde commodeq; omnia necessaria ex eadem agricultura habeant? Ita est, inquit Critobulus. Nam fortassis impelas faciunt non in ea modo, in quæ fieri par est; sed etiam in alia, quæ tum ipsis, tum familiæ damnum adferant. Sunt fortasse nonnulli tales, ait Socrates, verum ego non de his loquor: sed de iis, qui quum agriculturam exercere se fateantur, non tamen ne quidem in res necessarias sumtum facere possunt. Et quæ nam, inquit, eius rei fuerit causa, mi Socrates? Deducam ego te, ait Socrates, ad hos quoq;: tu eos contemplantus, re animaduertes. Profecto si quidem possim, inquit. Necessè est igitur periculum tui contemplantos facias, an intelligere possis. Memini vero te ad spectandos comædiarum actores admodum aliquando mane surrexisse,

ὅταν αὐ δέονται,

ἀνισαμένο

ac valde longam viam confecisse, mihi-
 que auctorem fuisse, vt vna tecum specta-
 tor esse non recusarem. Verum ad rem
 quamdam huiusmodi numquam me es
 cohortatus. Ergone tibi, mi Socrates, ridi-
 culus esse videor? Immo tibimet profecto
 multo magis ridiculus. Quid autem, si tibi
 quosdam commonstrem, qui ex re eque-
 stri ad rerum necessariorum inopiam red-
 acti sint; itemq; alios, qui per eandem rem
 equestrem magnam rerum copiam para-
 uerint, atque de hoc lucro mirificam volu-
 ptatem capiant? Eos vero ipse quoque vido,
 & vtrosque noui, quamquam nihilo-
 sim magis eorum in numero, qui lucrum
 faciunt. Nimirum sic eos spectas, vt tra-
 gœdiarum & comœdiarum actores, non
 illos quidem, mea sententia, vt poeta fias:
 sed vt videndo, atque audiendo non nihil,
 voluptatem capias. Ac fortassis id quidem
 recte. Nec enim poeta vis fieri. Quum au-
 tem necessario rem equestrem tractare
 cogaris, non te stultum existimas esse, si
 non consideres, quo pacto ea in re minime
 rudis sis, præsertim quum eadem heic ad
 vsum commoda sint, & ad vendendum
 fructuosa? Pullos equorum domare me
 iubes Socrates? Nihilo magis, ait, quam
 emere quos a pueris ad colendum a-
 grum præpares. Sed quædam mihi tam
 equorum, quam hominum ætates esse
 videntur, quæ statim vtiles sint, & in me-
 lius proficiant. Possum etiam common-
 strare quosdam, qui nuptas sibi vxores ita
 tractant, vt earum adiumento rem fami-
 liarem augeant: alios, vt damna ma-
 xima accipiant. Hac etiam in parte, mi
 Socrates, virone, an vxori tribuenda cul-
 pa est? Si pecus, ait Socrates, male ad-
 defectum sit, plerumque pastorem accusa-
 mus: si equus lædat aliquem, plerumque
 crimen in equitem confertur. Vxor a ma-
 rito si recte instituta male se gerit, merito
 culpam ipsa sustinet: at si vir ea, quæ ho-
 nestæ & laudabilia sunt, non docuerit il-
 lam, atque ita horum ignara vtatur, an
 non in virum merito ea culpa conferri
 debeat? Omnino mi Critobule, inquit,
 (sumus enim amici, quotquot heic adsu-
 mus) verum nobis dicito. Est ne aliquis
 alius, cui plus rerum seriarum commit-
 tas, quam vxori? Nemini, ait. Est ne
 vero quispiam, cum quo minus collo-
 quare, quam cum illa? Si minus, inquit,
 cum nemine; saltim cum non multis.
 An vero eam puellam admodum duxisti,

καὶ πόρῳ μακρὰν ὁδὸν ἴβαδιζόντα, καὶ ἐμὲ βαδίζοντα
 ἴαταπείθοντα, ἀποθύμους σιωπᾶσθαι. ὅτι αἰαπί-
 δὲ τοιοῦτον ἑστίν με πῶποτε ἔργον παρεχάλε-
 στας. Ὀκκοῦ γελῶσός σοι φαίνομαι εἶ, ὦ Σώ-
 κρατες; σαυτῶ δὲ πολὺν ἠδὲ, ἔφη, γελῶσι-
 πτερος. ἡ δὲ καὶ ἀφ' ἰπτικῆς σοι ἔπιδὲ φησὶ
 τὸς μὲν εἰς ἀπορίαν τῶν ἔπιτηδείων ἐληλυ-
 θότας, τὸς δὲ ἀφ' ἰπτικῆς καὶ πόρῳ ἐ-
 πόρους οἶτας, καὶ ἅμα ἀγαλλομῶν ἔπι τῶν
 κέρδεσσι; Ὀκκοῦ τὸς μὲν καὶ ἐγὼ ὄρα, καὶ οἶ-
 B δα ἕκατέρας, καὶ ἑστίν τι μᾶλλον τῶν κερ-
 δαιόντων γίγνομαι. θεὰ γὰρ αὐτοῖς ἴως ἀφ'
 τὸς βαρῶν τε καὶ κωμῶν, οὐχ ὅπως
 ποιητῆς, οἶομαι, γῆν, ἀλλ' ὅπως ἠδῆς ἰδὼν τι
 ἢ ἀκούσας. καὶ ταῦτα μὲν ἴσως οὕτως ὀρθῶς
 ἔχει. οὐ γὰρ ποιητῆς βούλησθαι ἰπτικῆ
 δι' αἰατικῆς ζῶντος χρεῖσθαι, οὐ μὲν οἶσθαι
 εἰ μὴ σὺ πῶς, ὅπως μὴ ἰδιώτης ἔση τὸς τῶν
 ἔργου, ἄλλως τε καὶ τῶν αὐτῶν οἶτων ἀγα-
 θῶν εἰς τε τῶν χρεῖσιν, καὶ κερδαλέων εἰς πώ-
 C λησιν ὄντων; πωλοδαμῶν με κελδύς, ὦ Σώ-
 κρατες; οὐ μὰ δὲ ἑστίν τι μᾶλλον, ἢ καὶ γε-
 ωργῶν ἐκ παλαιοῦ ἀνοούμενον κατασκιά-
 ζειν. ἀλλ' εἶναι λίγες μοι δοκοῦσιν ἡλικίαι καὶ
 ἰππων καὶ ἀφ' ἰπτικῶν, αἱ δὲ τῶν τε χρεῖσται
 εἶσι, καὶ ἔπι τὸ βέλτιον ἔπιδιδάσκειν. ἔγω δὲ
 ἔπιδιδέξαι καὶ γωμαι εἰ ταῖς γαμεταῖς τὸς μὲν
 οὕτω χρωμῶν, ὥστε σιωργῶν ἔχον αὐ-
 τῶν εἰς τὸ σιωργῶν τὸς οἶκους, τὸς δὲ τῶν ἴως ἢ οἱ κλη-
 D ὦ Σώκρατες, τὸν αἰδρα ἀπὸ αἰατικῆς, ἢ τῶν γυ-
 ναῖκα; ἀποθῶσθαι μὲν, ἔφη ὁ Σωκράτης ὡς
 ἔπι το πολὺν ἡ κακῶς ἔχει, τὸν νομῆα ἀπὸ αἰ-
 μεθα καὶ ἰπτικῶν ὡς ἔπι το πολὺν ἡ κακουργῆ,
 τὸν ἰπτικῶν κακῶς ζῶν. τὸ δὲ γωμαικός, εἰ μὲν
 διδασκαλῶν ἔπι τὸ ἀνδρὸς τὰ γὰρ κακῶ-
 ποῖς, ἴσως διχῶς αἰτῆ γωμῆ τῶν αἰπῶν ἔχοι
 εἰ δὲ μὴ διδασκῶν τὰ καλὰ καλὰ, αἰεπι-
 εἴμονι τῶν χρεῖσται, ἀρ' οὐ διχῶς αἰτῆ ἀπὸ
 τῶν αἰπῶν ἔχοι; πόρῳ δὲ, ἔφη, ὦ Κριτό-
 E βουλε (φίλοι γὰρ ἔσμεν οἱ παρόντες) τὰ ἀ-
 παλητέσθαι πρὸς ἡμᾶς. ἔστιν ὅτῳ ἄλλῳ τῶν
 ἀποδαίων πλείον ἔπι βέπης, ἢ τῆ γωμαικῆς
 ἑστίν, ἔφη. ἔστι δὲ ὅτῳ ἐλάσσονα ἀφ' ἑ-
 γῆ, ἢ τῆ γωμαικῆς; εἰ δὲ μὴ, οὐ πολλοῖς γε, ἔ-
 φη. ἔγῆμας δὲ αὐτῶν πᾶσι νῆαν μάλιστα,
 ἢ καὶ

ἢ καὶ ὡς ἠδυνάτο ἐλάττω εἰσερχομένη καὶ ἀκνη-
 χυῖται; μάστιγα. ὅτι ἐν πολὺ θυμαστέρον,
 εἴ τι ὦν δὲ λέγει ἢ παρὰ τὴν ἐπίστατον, ἢ εἰ ἕξα-
 μῆτρῳ οἷς ὅτι λέγει ἀγαθὰς εἶ) γυναι-
 χας, ὡς Σώκρατες, † εἰ ἀνδρὶ ταύτας ἐπαίδου-
 σαν; ὅσῳ ἐν * οἷ) ὅτι ἐπισημασθέντα, συστήσω † δὲ
 σοὶ ἐγὼ καὶ Ἀσπασίαν, ἢ ἐπισημονέστερον ἐμοῦ
 † δὲ σε ἐ- σοὶ ταῦτα πρῶτα ἐπιδείξω. νομίζω δὲ γυναι-
 χας κρινωνὸν ἀγαθὸν οἴκου οὔσαν, πρῶτον αἰτή-
 ρον εἶ) ταῖς ἀνδρὶ ἐπι δὲ ἀγαθόν. ἐρχεται μὲν
 γὰρ εἰς τὴν οἰκίαν ἀφ' ἧς τῷ ἀνδρὸς παρὰ B
 ζέων τὰ κτήματα ὡς ἐπιτοπολὺ, διαπορεύεται
 ὅτι ἀφ' ἧς τῷ γυναικὸς ταμιευμένη τὰ πλεον-
 εῖα. καὶ δὲ μὲν τέτων γυρομένων, αὐξοῦνται οἱ
 οἴκοι, κακῶς δὲ τέτων παρομοίων οἱ οἴκοι
 μφουῦνται. οἶμα δὲ σοὶ καὶ τῷ ἄλλων ἐπισημῶν
 τὸς ἀξίως λόγου ἐκείτην ἐργαστομένους ἔχον
 αὐτὴν ἐπίδειξαι σοὶ, εἴ τι παρὰ δὲ ἀξίως νομίζεις. δηλοῦ-
 πάτας μὲν τί περὶ ἐπισημῶν, ὡς Σώκρα-
 τες; ἐφ' ἧς Κριτόβουλος. οὔτε γὰρ κτήσασθαι
 πασῶν τῶν τεχνῶν ἐργασίας ἴσθαι, οἷς δὲ, ἔ-
 τε ἐμπροσθεν γινέσθαι αὐτῶν οἷον τε. ἀλλ' αἱ
 δοκῶν καλλίσταις ἐπισημῶν, καὶ ἐμοὶ τὰ παρὰ
 πικρὰ μάστιγα ἐπιμελομένων, ταύτας μοι καὶ
 αὐτὸς ἐπιδείκνυε, καὶ τὸς παρομοίους αὐτῶν.
 καὶ τὰ αὐτὸς ὅ, πιδύασται, σιωφελῆς εἰς ταῦ-
 τα διδάσκων. δηλοῦ καλῶς, ἐφ' ἧς λέγει, ὡς Κρι-
 τόβουλος. καὶ γὰρ αἱ γε βασιλικαὶ καὶ λαοὺς μὲν
 καὶ ἐπιτήρητοί εἰσι, καὶ εἰκότως μὲν τοὶ πρῶτον ἀ-
 δοξοῦνται παρὰ τῶν πόλεων, καὶ ταλυνόμενον-
 ται γὰρ τὰ σώματα τῶν τε ἐργαστομένων καὶ τῶν D
 ἐπιμελομένων, ἀναγκαζοῦσθαι καὶ ἡσθαι καὶ
 σκιαβραβεῖσθαι, ἔνια δὲ καὶ παρὰ πῦρ ἡμε-
 ρῶν. τῶν δὲ σωμάτων δηλωσμένων καὶ αἱ ψυ-
 χὰ πολὺ ἀρρωστέρας γίνονται. καὶ ἀσθλίας
 δὲ μάστιγα τ' ἐχουσαι καὶ φίλων καὶ πόλεως
 σιωπευόμεναι αἱ βασιλικαὶ καὶ λαοὺς μὲν.
 ὥστε οἱ τοιοῦτοι δοκῶσι τ' κακῶν καὶ φίλοις
 χεῖσθαι, καὶ ταῖς πατρίσιν ἀλεξήτῳ εἶ).
 καὶ ἐν οἷσιν μὲν τῶν πόλεων, μάστιγα δὲ ἐν
 ταῖς ἐν πόλεμοις δοκῶσιν εἶ), οὐδ' ἔξοσι E
 τῶν πολιτῶν ὅσῳ ἐν βασιλικῶν τεχνῶν ἐρ-
 γασθῆσθαι. ἡμῖν δὲ δὴ ποίας συμβουλεύεις
 ὡς Σώκρατες χεῖσθαι; δεῖα, ἐφ' ἧς Σώκρα-
 τες, μὴ ἀγνοῦσθαι τὰ παρὰ βασιλικὰ μιμήσασθαι. ἐκείνων γὰρ φασι οἱ τοῖς καλλίστοις
 τε καὶ ἀναγκασιότατοις ἡγευόμενοι εἶ) ἐπιμελησθαι, γεωργίαι τε καὶ τὴν πολεμικὴν τέχνην,

aut saltem quæ, quam fieri potuit, minime
 multa tum vidisset, tum audiisset? Ma-
 xime. Multo igitur magis mirum erit, si,
 quid dicendum faciendumue sit, sciat;
 quam si peccet. Quibus autem bonas tu
 dicis uxores esse, mi Socrates, num illi
 eas sic instituerunt? Nihil vetat, id a no-
 bis considerari. Atque equidem etiam
 Aspasia te commendabo, quæ multo pe-
 ritius hæc omnia tibi ostendet. Existimo
 autem uxorem, quæ in domo bona sit so-
 cia, tantumdem habere momenti ad v-
 triusque utilitatem, quantum vir habeat.
 Nam plerumque viri opera facultates in
 domum veniunt, & maxima pars earum
 uxore promente consumitur. Quæ qui-
 dem si recte fiant, amplificantur domus:
 sin autem, deminuuntur. Arbitror autem
 me posse tibi aliarum etiam artium opi-
 fices, qui singulas egregie faciant, com-
 monstrare; siquidem id desideres. Et
 Critobulus: Quid vero necesse sit, ait,
 mi Socrates, uniuersas ostendere? Nec
 enim facile possunt parari, qui artes om-
 nes recte exerceant, nec illarum peri-
 tus aliquis fieri potest. Saltim mihi velim
 ostendas tum quæ pulcherrimæ videan-
 tur, ac me decere maxime, si operam in
 eis ponam; tum eos, qui has exerceant.
 Quinetiam ipse aliquid adiumenti, si po-
 tes, ad hoc mihi docendo adfer. Recte
 dicis, ait, mi Critobule. Nam quæ ar-
 tes infimæ notæ sunt, & adpellantur for-
 didæ, infames sunt, & merito in ciuita-
 tibus non magni fiunt. Etenim corpora
 illorum, qui vel eas exercent, vel curant,
 corrumpunt: dum sedere illos cogunt,
 & in umbra viuere, totosque dies in non-
 nullarum operis ad ignem esse. Iam si cor-
 pora effeminentur, etiam animi longe de-
 biliores redduntur. Eadem illiberales ar-
 tes tantas habent occupationes, vt amicis
 & reipublicæ dari opera non possit. Quo
 fit, vt eiusmodi homines nec amicorum
 vsui videantur esse commodi, nec tue-
 ri patriam possint. Etiam nonnullis in vr-
 bibus, maxime quæ bellis occupantur,
 ne quidem licet cuiquam ciuium sordi-
 das hæc artes exercere. Nobis vero, So-
 crates, quibus vtendum esse consulis?
 Ne nos pudeat, inquit, Persarum regem
 imitari. Nam illum aiunt, quod agri-
 culturam, & bellicæ rei artem, pulcher-
 rimas & maxime necessarias existimari,

ἢ καὶ ὡς ἠδυνάτο ἐλάττω εἰσερχομένη καὶ ἀκνη-
 χυῖται; μάστιγα. ὅτι ἐν πολὺ θυμαστέρον,
 εἴ τι ὦν δὲ λέγει ἢ παρὰ τὴν ἐπίστατον, ἢ εἰ ἕξα-
 μῆτρῳ οἷς ὅτι λέγει ἀγαθὰς εἶ) γυναι-
 χας, ὡς Σώκρατες, † εἰ ἀνδρὶ ταύτας ἐπαίδου-
 σαν; ὅσῳ ἐν * οἷ) ὅτι ἐπισημασθέντα, συστήσω † δὲ
 σοὶ ἐγὼ καὶ Ἀσπασίαν, ἢ ἐπισημονέστερον ἐμοῦ
 † δὲ σε ἐ- σοὶ ταῦτα πρῶτα ἐπιδείξω. νομίζω δὲ γυναι-
 χας κρινωνὸν ἀγαθὸν οἴκου οὔσαν, πρῶτον αἰτή-
 ρον εἶ) ταῖς ἀνδρὶ ἐπι δὲ ἀγαθόν. ἐρχεται μὲν
 γὰρ εἰς τὴν οἰκίαν ἀφ' ἧς τῷ ἀνδρὸς παρὰ B
 ζέων τὰ κτήματα ὡς ἐπιτοπολὺ, διαπορεύεται
 ὅτι ἀφ' ἧς τῷ γυναικὸς ταμιευμένη τὰ πλεον-
 εῖα. καὶ δὲ μὲν τέτων γυρομένων, αὐξοῦνται οἱ
 οἴκοι, κακῶς δὲ τέτων παρομοίων οἱ οἴκοι
 μφουῦνται. οἶμα δὲ σοὶ καὶ τῷ ἄλλων ἐπισημῶν
 τὸς ἀξίως λόγου ἐκείτην ἐργαστομένους ἔχον
 αὐτὴν ἐπίδειξαι σοὶ, εἴ τι παρὰ δὲ ἀξίως νομίζεις. δηλοῦ-
 πάτας μὲν τί περὶ ἐπισημῶν, ὡς Σώκρα-
 τες; ἐφ' ἧς Κριτόβουλος. οὔτε γὰρ κτήσασθαι
 πασῶν τῶν τεχνῶν ἐργασίας ἴσθαι, οἷς δὲ, ἔ-
 τε ἐμπροσθεν γινέσθαι αὐτῶν οἷον τε. ἀλλ' αἱ
 δοκῶν καλλίσταις ἐπισημῶν, καὶ ἐμοὶ τὰ παρὰ
 πικρὰ μάστιγα ἐπιμελομένων, ταύτας μοι καὶ
 αὐτὸς ἐπιδείκνυε, καὶ τὸς παρομοίους αὐτῶν.
 καὶ τὰ αὐτὸς ὅ, πιδύασται, σιωφελῆς εἰς ταῦ-
 τα διδάσκων. δηλοῦ καλῶς, ἐφ' ἧς λέγει, ὡς Κρι-
 τόβουλος. καὶ γὰρ αἱ γε βασιλικαὶ καὶ λαοὺς μὲν
 καὶ ἐπιτήρητοί εἰσι, καὶ εἰκότως μὲν τοὶ πρῶτον ἀ-
 δοξοῦνται παρὰ τῶν πόλεων, καὶ ταλυνόμενον-
 ται γὰρ τὰ σώματα τῶν τε ἐργαστομένων καὶ τῶν D
 ἐπιμελομένων, ἀναγκαζοῦσθαι καὶ ἡσθαι καὶ
 σκιαβραβεῖσθαι, ἔνια δὲ καὶ παρὰ πῦρ ἡμε-
 ρῶν. τῶν δὲ σωμάτων δηλωσμένων καὶ αἱ ψυ-
 χὰ πολὺ ἀρρωστέρας γίνονται. καὶ ἀσθλίας
 δὲ μάστιγα τ' ἐχουσαι καὶ φίλων καὶ πόλεως
 σιωπευόμεναι αἱ βασιλικαὶ καὶ λαοὺς μὲν.
 ὥστε οἱ τοιοῦτοι δοκῶσι τ' κακῶν καὶ φίλοις
 χεῖσθαι, καὶ ταῖς πατρίσιν ἀλεξήτῳ εἶ).
 καὶ ἐν οἷσιν μὲν τῶν πόλεων, μάστιγα δὲ ἐν
 ταῖς ἐν πόλεμοις δοκῶσιν εἶ), οὐδ' ἔξοσι E
 τῶν πολιτῶν ὅσῳ ἐν βασιλικῶν τεχνῶν ἐρ-
 γασθῆσθαι. ἡμῖν δὲ δὴ ποίας συμβουλεύεις
 ὡς Σώκρατες χεῖσθαι; δεῖα, ἐφ' ἧς Σώκρα-
 τες, μὴ ἀγνοῦσθαι τὰ παρὰ βασιλικὰ μιμήσασθαι. ἐκείνων γὰρ φασι οἱ τοῖς καλλίστοις
 τε καὶ ἀναγκασιότατοις ἡγευόμενοι εἶ) ἐπιμελησθαι, γεωργίαι τε καὶ τὴν πολεμικὴν τέχνην,

vtramque maximo studio colere. Quibus A
 auditis Critobulus: Tune vero, mi Socra-
 tes, inquit, Persarum regem inter alia agri-
 culturæ operam aliquam dare credis? Si
 hoc modo, ait Socrates, rem consideraue-
 rimus, fortassis intelligemus, Critobule,
 num inter alia etiam agriculturæ det ope-
 ram. Etenim rerum bellicarum maxime
 studiosum esse fatemur idcirco, quod in
 omnibus nationibus, quæ tributum ei pē-
 dunt, constitutum sit cuique pratori, quot
 equites, sagittarij, funditores, scutati sti-
 pendii ali debeant; qui ad continendum
 in officio subiectos ipsius imperio suffi-
 ciant, & si hostes inuadant ipsius regnum,
 tueri illud possint. Præter hos, alit in ar-
 cibus præfidiarios, & annonam dat præ-
 fidiariis præfectus is, cui datum est hoc ne-
 gotij: rex autem in annos singulos & sti-
 pendarios & alios lustrat, quibus iniun-
 ctum est, vt sint in armis; omnesque in v-
 num cogit, exceptis iis, qui arces custo-
 diunt, ad eum locum, quo conuentus in-
 dicitur. Qui vicini sunt locis iis, in quibus
 degit, eos ipse inspicit: ad eos autem, qui
 procul habitant, fidos quosdam homines
 mittit, qui eos inspiciant. Ac magistri qui-
 dem præfidiorum, & tribuni, & satrapæ,
 qui numerum constitutum habere se in-
 tegrum palam ostendunt, militesque bonis
 equis & armis instructos exhibent: a
 rege honoribus augentur, & ingentibus
 donis collocupletantur. Quos vero præto-
 res vel negligere præfidiorum magistrōs,
 vel quæstum suum facere compererit: eos
 grauius punit, ademptoque ipsis imperio,
 alios eorum loco rerum suarum curatores
 constituit. Atque hæc quia facit, haud du-
 bie nobis aliquid bellicis in rebus studij
 ponere videtur. Præterea quantum re-
 gionis suæ peragrans ipse inspicit, in eo
 etiam omnia ipse explorat: quantum ve-
 ro ipse non inspicit, id missis fidis homi-
 nibus inuisit. Et quos quidem prætores
 animaduertit egregie habitatam terram
 exhibere, solumque cultum, & arbori-
 bus, pro cuiusque soli natura, fructibus-
 que plenum: eis alium etiam agrum ad-
 tribuit, & muneribus cohonestat, & lo-
 cis in confessu honoratis ornat. Quo-
 rum vero terram incultam esse videt, ac a
 paucis habitatam, vel propter ipsorum a-
 speritatem, vel petulantiam, vel negli-
 gentiam: iis multatis, & magistratu deie-
 ctis, alios eorum loco prætores constituit.

τῶν ἀμφοτέρων ἰσχυρῶς ἐπιμελεῖσθαι. καὶ
 ὁ Κριτόβουλος ἀκούσας ταῦτα εἶπε καὶ τὸ πο-
 ῖν, πιεύεις ὃ Σάκραιτες, βασιλέα τῶν παρ-
 ῶν γεωργίας τι σιωπεπιμελεῖσθαι; ὡς δὲ αὖ, ἐ-
 φη ὁ Σάκραιτης, ἐπισκοποῦντες, ὃ Κριτό-
 βουλε, ἴσως αὖ καταμάθοιμεν εἴ τι σιωπεπιμε-
 λήσται. ἦ μὲν γὰρ πολεμικῶν ἔργων ὁμολογεῖ-
 ῖται αὐτὸν ἰσχυρῶς ἐπιμελεῖσθαι, ὅτι ἐξ ὀπίσσω
 παρ' ἐθνῶν δασμύς λαμβάνει, τέταχε δὲ δέ-
 ζην πικρὰς, εἰς ὀπίσσω δὲ δίδοναι ἔσθλιον ἰσ-
 πίας, καὶ τὸς ὄσας, καὶ σφειδονήτας, καὶ γερρό-
 φόρους, οἵτινες τῶν τε ἰσῶν αὐτῶν δέχονται
 ἰκανοὶ ἔσονται κελεύει, καὶ ἰσὺ πολέμοιο ἐπιώσιν,
 δέξονται τῆ χώρας. χωρεῖς δὲ τῶν, φύλακας
 εἰ ταῖς ἀκροπόλεσι βέβη, καὶ τῶν μὲν ἔσθλιον
 τοῖς φρασεῖς δίδωσιν ὃ δέξων, ὃ τὸ πο πορτέ-
 τακται βασιλέος δὲ κατ' ἐνιαυτὸν δέξεταισιν
 ποῖσται τῶν μαθοφόρων καὶ τῶν ἄλλων οἷς ὠ-
 πλιάστωρ στίτακ), καὶ πύρας ἀμα σιωά-
 γων, πῶν τὸς εἰ ταῖς ἀκροπόλεσιν, ἐῖτα δὲ ὁ
 σύλλογος καλέσται. καὶ τὸς μὲν ἀμφὶ τῶν αὐτῶν
 οἰκιστῶν ἐφορεῖ, τὸς δὲ πορῶσιν δέξονται
 τῶν, πῶν πεμπέστωρ σκῶν, καὶ οἱ μὲν αὖ φαί-
 νονται τῶν φρουράρχων, καὶ τῶν χιλιαρχῶν, καὶ
 τῶν σαβαπῶν τὸ δέξονται τὸ τεταγμένον ἐκ-
 πλεων ἔχουσι, καὶ τὸς δὲ δοκίμους ἵπποισι τε
 καὶ ὀπλοῖς κατεσκεύασμένους παρέχουσι, τῶν
 τὸς μὲν τὸς δέξονται καὶ ταῖς ἰσμύς αὐτῶν, καὶ
 δώροισι μεγάλοις καταπλετίσθαι. ὡς δὲ αὖ δὲ-
 ροι τῶν δέξονται ἢ καταμελεῖσθαι τὸ φρα-
 σῶν, ἢ κατακερδαίνουσι, τὸς τὸς χαλεπῶς
 καλέσθαι, καὶ παύων τὸ δέξονται, ἄλλους ἐπιμε-
 λήσται καλέσθαι. τῶν μὲν δὲ πολεμικῶν ἔργων
 ταῦτα ποῖαν δοκῶσιν ἡμῖν τὸ ἀμαφιλότητος ἐπι-
 μελεῖσθαι. ἐπὶ δὲ ὀπίσσω μὲν τῆς χώρας διε-
 λαύων ἐφορεῖ τὸ αὐτὸς, καὶ δοκίμάσθαι ὀπό-
 σιν δὲ μὴ αὐτὸς ἐφορεῖ, πέμπων πῶν ἐπι-
 σκοπέσται. καὶ ὡς μὲν αὖ ἀμαδάνται τῶν δέ-
 ζῶντων σιωοικουμένῶν γε τῶν χώραν παρε-
 ρημύς, καὶ σνερῶν ἔσαν τῶν γῶν, καὶ πλήρη
 δένδρων τε, ὡν ἐκάστω φέρει, καὶ καρπῶν, τῶν
 τοῖς μὲν χώραν τῶν ἄλλῶν πορσίθουσι, καὶ
 δώροισι χρῶσται, καὶ ἐδραῖς ἐπιθήμοισι γεραίρει.
 οἷς δὲ αὖ ὅσῶν δέξονται τε τῶν χώραν οὔσαν, καὶ
 ὀλιγὰρ δεσποῖν, ἢ ἀμα χαλεπότητα, ἢ δι' ὠ-
 βειν, ἢ δι' ἀμέλειαν, τῶν δὲ καλέσθαι, καὶ παύων τῆς δέξονται, δέξονται ἄλλους καλέσθαι.
 ταῦτα

δοκίμοις

ἀμαφί-
λότως

αὐτῶν,
αὐτῶν

ὅτι μέ-
λειται

ταῦτα ποιῶν δοκεῖ ἥτιον ἔπιμελεῖσθαι, ὅ-
πως ἡ γῆ ἐνεργὴς ἔσται ὑπὸ τῆς καποικιῶ-
των, ἢ ὅπως δὲ φυλάσσεται ὑπὸ τῆς Φεου-
ρωτών; καὶ εἰσὶ δὲ αὐτῶν οἱ δέροντες ἀγαπε-
ταγμένοι ἐφ' ἐκείτερον ἔχουσι αὐτοὶ, ἀλλ' οἱ μὲν
δέρονται τῆς καποικιῶτων τε, καὶ τῆς ἐργα-
τῆς, καὶ δασμοὺς ἐκ τῶν ἐκλέγεισιν οἱ δὲ
δέρονται τῆς ὀπλισμένων Φεουρών. καὶ μὲν
ὁ Φεουραρχὸς μὴ τὴν χώραν δέρονται,
ὁ τῆς ἐνοικιῶτων δέρονται καὶ τῆς ἐργῶν ἔπι-
μελεύμενος, κατηγρῆ τῶ Φεουραρχοῦ, ὅτι
οὐ δύνανται ἐργάζεσθαι ἀλλὰ τὴν ἀφυλα-
ξίαν. ἡ δὲ παρέχοντος τῶ Φεουραρχοῦ εἰρή-
νῳ τοῖς ἐργαῖς, ὁ δέρον ὀλιγὰ μὲν δεσπὸν τε
παρέχεται καὶ δέρον τὴν χώραν, τῆ τε αὖ κα-
τηγρῆ ὁ Φεουραρχὸς καὶ γὰρ ἀεὶ δὲν οἱ κακῶς
τὴν χώραν ἐργάζομενοι οὔτε τὰς Φεουραρχίας
φοιοῦν, ἔτε τὰς δασμοὺς δύνανται ἀποδιδόναι.
ὅπου δὲ αὐτὰ σαβάρη κατηγρῆται, αὐτὸ ἀμφο-
τέρων τῶν ἔπιμελεῖται. ἐκ τῶν οὗ Κρι-
τόβουλος εἶπεν· ὁδοικῶν εἰ μὲν δὲ ταῦτα ποιῶν
βασιλεὺς, ὡς Σωκράτες, ὁ δὲ ἐμοί γε δοκῆ
ἥτιον τῆς γεωργικῶν ἐργῶν ἔπιμελεῖσθαι ἢ τῆς
πολεμικῶν. ἐπὶ ᾧ πρὸς τούτους, ἔφη ὁ Σωκρά-
της, ἐν ὁποῖα τε χώρας ἐνοικῆ, καὶ εἰς ὁποῖα
ἔπιμελεῖται, ἔπιμελεῖται τῶν, ὅπως καὶ
ποῖ τε ἔσονται, οἱ αὐτὰ δὲ οἱ καλούμενοι, πόρι-
των καλῶν τε καὶ ἀγαθῶν μεσοῖ, ὁποῖα ἡ γῆ
φύσῃ ἐπέλει. καὶ ἐν τούτοις αὐτοῖς τα πλεῖστα ἀγα-
τεῖσθαι, ὅπου μὴ ἢ ὡς τὰς ἐτέρας δέρονται. ἢ δὲ,
ἔφη ὁ Κριτόβουλος, αἰάγκη τοίνυν, ὡς Σω-
κράτες, εἶθα γε ἀγατεῖσθαι αὐτοῖς, καὶ ὅπως
τὸς κάλλιστοι κατεσκευασμένοι ἔσονται οἱ
αὐτὰ δὲ οἱ ἔπιμελεῖσθαι δένδρεσι, καὶ τοῖς ἀλ-
λοῖς ἀπασιν καλοῖς*, ὅσα ἡ γῆ φύσῃ. φασὶ δὲ
πινες, ἔφη ὁ Σωκράτης, ὡς Κριτόβουλε, καὶ ὅ-
που δῶρα δίδω ὁ βασιλεὺς, πρῶτον μὲν εἰς
καλῆν τῶν πολέμων ἀγαθοῖς γεγονότας, ὅπου
δὲν ὄφελος πολλὰ δέρονται, εἰ μὴ εἴεν οἱ δέρον-
τες. δεύτερον δὲ, τῶν κατασκευάζοντες
τὰς χώρας [δῆλον* καὶ ἐνεργεῖς ποιῶντας
λέγονται, ὅτι ἔσθ' αὖ οἱ ἀλκιμοὶ δύναντο ζῆν, εἰ
μὴ εἴεν οἱ ἐργάζομενοι. λέγεται δὲ καὶ Κύρου
ποτε, ὅς πορ δὲ δοκιμώτατος δὲ βασιλεὺς γενήσεται, εἰ πρὸς τοῖς ἔπι ταῖς δῶρα κεκλημένοις ὅτι
αὐτοῖς αὖ δικάως τὰ ἀμφοτέρων δῶρα λαμβάνοι. κατασκευάζειν τε γὰρ δῆλον ἐστὶ ἔφη χῶ-
ραν, καὶ δέρον τῶν κατεσκευασμένων. Κύρου μὲν τοῖς, ἔφη ὁ Κριτόβουλος, ὡς Σωκράτες,

A Hæc dum facit, an tibi minus curare vide-
tur, vt terra colatur ab incolis, quam vt a
præfidiis recte custodiat? Et sunt ei sa-
ne prætores ad vtrumque constituti, non
iidem: sed alij præfunt incolis, & operas
facientibus, deque his vectigalia colli-
gunt, alij præfidiis armatis præfunt. Ac si
quidem præfidij magister regionem non
satis defenderit, incolarum prætor, & is,
qui operum faciendorum curam gerit, ac-
cusat ipsum: quod ob negligentiam cu-
stodiæ exerceri opera non possint. Sin
præfidij magistro pacem operibus faciun-
dis præstante, prætor regionem a paucis
habitata, & incultam exhibeat: vicif-
sim ille a præfidij magistro accusatur. Nam
fere illi, qui terram male colunt, neque
præfidiarios alunt, neque tributa possunt
pendere. Vbi vero satrapa constitutus
est, is curam horum vtriusque habet. Se-
cundum ea Critobulus: Quod si, mi So-
crates, inquit, hæc facit rex; nihilo mihi
videtur minus agriculturæ, quam ope-
rum rei bellicæ curam gerere. Præter hæc,
ait Socrates, quascumque regiones inco-
lit, & quocumque se confert, studiose dat
operam, vt horti sint, quos paradisos vo-
cant, omnibus referti, quæcumque pul-
chra & bona enasci de terra possunt. At-
que in his ipse magna ex parte versatur,
quum anni tempus id fieri non prohi-
bet. Profecto igitur, inquit Critobulus,
curari necesse est illic, mi Socrates, vbi
rex versatur, vt pulcherrime instructi sint
paradisi tum arboribus, tum aliis rebus
et terranascensibus. Proditur etiam a non-
nullis, mi Critobule, ait Socrates, quo-
ties rex munera largiatur, primum eos
arcessi ad ipsum, qui præclare se in bel-
lo gesserint; quod multum arare, nihil
profit, nisi sint, qui arantes defendant:
deinde, qui regiones suas quamoptimas
præstant, & cultas reddunt. Etenim di-
cere regem, ne viuere quidem posse vi-
ros fortes, nisi sint, qui terram colant. Et
Cyrum aiunt, maxima gloria regem, di-
xisse aliquando ad eos, qui ad accipien-
da munera vocati essent: merito sibi v-
traque dona deberi. Nam se regionem
optime posse instruere, & quæ iam instru-
cta sint, defendere. Cyrus ergo, mi So-
crates, subiecit Critobulus, si hoc dixit,

καλῶς

ὡς κάλ-
λιστε

non minus gloriabatur eo, quod regiones A cultas efficere posset, atq; instruere: quata quod rei militaris peritus esset. Ac profecto, subiecit Socrates, si vixisset Cyrus, longe præstantissimus in imperio futurus fuisse videtur. Eius rei quum alia fuerunt argumenta, tum illud etiam, quod quum de regno manum cum fratre conferturus proficisceretur, nullus ab ipso ad regem transisse feratur: multis millibus hominum a rege ad ipsum deficientibus. Equidem magnum esse argumentum virtutis in imperatore statuo, si homines eum lubenter sequantur, ac manere apud ipsum in periculis velint. Cyro autem, dum viveret, & in prælio amici aderant, & quum interfectus esset, omnes circum mortuum pugnantes cum ipso occubuerunt, extra unum Ariæum, qui læuo in cornu collocatus fuerat. Atque hic Cyrus perhibetur Lyfandro, quum a sociis dona ferens ad eum venisset, inter alias comitatis & benevolentia significationes, quemadmodum aliquando Lyfander ipse cuidam hospiti suo Megaris narrauit, etiam hortum, qui Sardibus est, ipsemet ostendisse. Hunc Lyfander quum admiraretur ob arborum pulchritudinem, & quod æqualiter essent omnia consita, quod ordines arborum recti, quod angulis accurate factis ornata omnia, quod odores multi ac suaues obambulantes ipsos comitarentur, hæc inquam ille quum admiraretur: Equidem, ait, admiror horum omnium pulchritudinem, Cyre: multo tamen magis eum suspicio, qui singula tibi sic & dimensus est, & disposuit. Quæ ut Cyrus audiisset, delectatum eis dixisse: Atqui omnia hæc, mi Lyfander, ego dimensus sum ac disposui. Nonnulla sunt etiam, quæ ipsemet conserui. Tum Lyfander se Cyrum intuentem, conspecta vestium ipsius pulchritudine, & odore percepto, torquium denique, armillarumque animaduersa elegantia, ceteriq; ornatus, quem habebat, dixisse commemorabat: Quid ais, Cyre? Tunc manibus tuis aliquid horum conseruisti? Respondisse vero Cyrum: Hoc tibi admirationi est, mi Lyfander? Mithren iuratus testor, numquam me, quum recte valeo, cibum capere prius, quam vel ex bellicis, vel rusticæ rei exercitiis, vel alia quapiam studiosa cõtentione sudauerim. Atque his auditis Lyfander ipse aiebat, ὅταν ὡς ὑγιάνω, μὴ πώποτε δέπνησαι, ὡρὶν ἰδρῶσαι, ἢ τῆς πολεμικῆς, ἢ τῆς γεωργικῆς ἔργων μελετῶ, ἢ αἰεὶ ἐν γέ πινφιλοτιμούμενος, καὶ αὐτὸς μὲν τοῖς ἔφην ὁ Λύσανδρος ἀκέραιος ταῦτα, δὲξίω-

Cic. de Senect. n. 59.

Cic. de Senect. n. 59.

καὶ τὸ ἐπηγγέλλετο ὁδὸν ἦπλον, εἰ ταῦτα ἐ-
 λεγῶ, ὅτι τὰς χώρας ἐνεργεῖς ποιεῖν, καὶ κα-
 πασθιάζειν, ἢ ὅτι τὰς πολεμικαὶ εἶναι.
 καὶ ναὶ μὰ δὴ, ἔφη ὁ Σακράτης, Κόρος γε,
 εἰ ἐδίδασκεν, ὄρετος αἰδοῦς δέχων ἡρέσθαι.
 καὶ τέττε τεκμήρια ἄλλα τε πολλὰ παρέρη-
 ται, καὶ ὅποτε ὡς τῆς βασιλείας τῶν ἀδελ-
 φῶν ἐπορεύετο μαχούμενος, ὡς μὲν Κό-
 ρου ὁδοὺς λέγει) ἀδμολῆσαι ὡρὸς τὴν βασι-
 λέα, ὡς δὲ τὴν βασιλείας πολλὰ μυσία-
 Βδὲς ὡρὸς Κόρον. ἐγὼ δὲ καὶ τὴν ἡγεμονίαν μέ-
 γα τεκμήριον δέχοντος ὄρετης εἶ), ὡς αἰεὶ ἐ-
 κόντες τὸ ἐπώνται, καὶ ἐν τοῖς δεινοῖς ὡς ἀμύνη
 ἐθέλωσιν. ἐκείνη δὲ καὶ οἱ φίλοι ζῶντι τε
 σωμαμάχοντο, καὶ ἀποθάνοντι σωμαπέθανον
 πόρτες ὡς τὸν νεκρὸν μαχόμενοι, πλείω γὰρ
 Δειάμου. Δειάμος δὲ ἔτυχεν ὅτι τὰς δὴ
 ὡρὸν κέραι πεταγμένος. ὡς ἴδω ὁ Κό-
 ρος λέγεται Λυσάνδρῳ, ὅτε ἦλθεν ἄγων αὐ-
 τῶν τὰ ὡς τῆς συμμάχων δῶρα, ἄλλα τε
 C φιλοφρονεῖσθαι, ὡς αὐτὸς ἔφη ὁ Λύσανδρος
 ζῶντι ποτὲ πιν ἐν μεγάροις διηγούμενος, καὶ
 τὸν ἐν ἄρδεσι ὡς ἀδείσειν ὅτι δεικνύωμαι τὸ
 αὐτὸς ἐ-
 πὶ δὲ
 τὸν ἔφη. ἐπεὶ δὲ ἐθαύμαζεν αὐτὸν ὁ Λύσαν-
 δρος, ὡς καλὰ μὲν τὰ δένδρα εἶη, δῖῖσιν δὲ
 τὰ πεφυτθμένα, ὄρθοι δὲ οἱ σίχοι τῆς δέν-
 δρων, δὴ γῶνια δὲ πύρτα καλὰς εἶη, ὁσμά
 δὲ πολλὰ καὶ ἡδεῖαι συμπαρομῶς πῶεν αὐτοῖς
 ὡς πατῆσι καὶ ταῦτα θαυμάζων εἶπεν ἄλλ
 ἐγὼ τοι, ὦ Κόρε, πύρτα μὲν ταῦτα * θαυμά-
 D ζῶ ὅτι τὰ καλλῆ, πολὺ δὲ μέλλον ἄγαμα
 τὴν καλαμερῖσαντός σοι, καὶ ἀγατάξαιτος ἔ-
 κασα τέτων. ἀκούσαι γὰρ δὲ ταῦτα τὸ Κόρον
 ἠαδῶναι τε, καὶ εἰπὴν ταῦτα ἴδω, ὦ Λύ-
 σανδρε, ἐγὼ πύρτα καὶ διεμέρησα καὶ διέταξα.
 ἐστὶ δὲ αὐτῆς, Φαίαι, ἀκαὶ ἐφύτθουσα αὐτός.
 καὶ ὁ Λύσανδρος ἔφη, ἀποβλέψας εἰς αὐτὸν,
 καὶ ἰδὼν τῆς ἱματίων ὁ κάλλος ὡς εἶχε,
 καὶ τῆς ὁσμῆς τὴν ἀδούμενος, καὶ τῆς σρεπλῶν ἀγάμινος
 καὶ τῆς ψελλίων ὁ κάλλος, καὶ ἄλλου κόσμου
 οὐ εἶχεν, εἶπεν πὶ λέγεις, [Φαίαι,] ὦ Κόρε,
 ἢ γὰρ σὺ τῆς σῆς χερσὶ τέτων πὶ ἐφύτθουσαι,
 καὶ τὸν Κόρον ἀποκρίνασθαι θαυμάζεις τὴν
 π, ἔφη, ὦ Λύσανδρε, ὁμυμί σοι τὸ μίθρῳ,
 ὅταν ὡς ὑγιάνω, μὴ πώποτε δέπνησαι, ὡρὶν ἰδρῶσαι, ἢ τῆς πολεμικῆς, ἢ τῆς γεωργικῆς ἔργων μελετῶ, ἢ αἰεὶ ἐν γέ πινφιλοτιμούμενος, καὶ αὐτὸς μὲν τοῖς ἔφην ὁ Λύσανδρος ἀκέραιος ταῦτα, δὲξίω-

δὲ ξιώσασθαι τε αὐτὸν καὶ εἰπεῖν· **Δ**ιχαίως μοι
 δοχεῖς [ἐφ' ἡ * ὦ Κύρε δίδαμσον εἶ]. ἀγα-
 θὸς γὰρ ὢν αἴτηρ, δίδαμονεῖς. ταῦτα δὲ, ὦ
 Κριτόβουλε, ἐγὼ διηγεύμεθα, ἐφ' ἧ Σωκρά-
 τῆς, ὅτι τῆς γεωργίας οὐδ' οἱ πόρην μακρά-
 ροι διώκονται ἀπέχεσθαι. εἴοικε γὰρ ἡ ὀπι-
 μέλεια αὐτῆς εἶ) ἄμα τὴν ἰδὺν παρὰ τῆς, καὶ
 οἴκου ἀξίους, καὶ σωματίων ἀσκήσις εἰς ὅ
 διώκονται, ὅσα ἀνδρὶ ἐλάττω παροσκή-
 ποντι μὲν γὰρ ἀφ' ὧν ζῶσιν οἱ αἰθεροῖ, **B**
 ταῦτα ἢ γῆ φέρει ἐργαζομένοις· καὶ ἀφ' ὧν **B**
 τοῖνυ ἰδὺν παροσκή, τ' παροσκή φέρει. ἐπειτα
 δὲ ὅσα κρομοδοσι βωμοῖς καὶ ἀγάλμασι, καὶ
 οἷς αὐτοῖς κρομοῦται, καὶ ταῦτα μὲν ἰδίωτων
 ὁσμήν καὶ θεαμάτων παρέχεται. ἐπειτα δὲ ὅ-
 ψα πολλὰ τὰ μὲν φύει, τὰ δὲ βέβη. καὶ γὰρ
 ἡ παροσκή τεχνὴ σιωπῆσαι τῇ γεωρ-
 γίᾳ. ὥστε ἐχθρὸν καὶ τοῖς ὀξυρέκεσθαι γυνο-
 τάς, καὶ αὐτοῖς χρεῖσθαι. παρέχουσα δὲ ἀ-
 φθονώσεται ἀγαθὰ, οἷα εἶ ταῦτα μὲν μα-
 λακίας λαμβάνειν, ἀλλὰ ψύχη τὴν χυμῶν, **C**
 καὶ ἰσχυρὰν θέρεσι ἐπί τῃ καρτερεῖν. καὶ τὸς
 μὲν ἀβουρροῖς ἀφ' ἧν χυμῶν γυμνάζου-
 σα, ἰσχυρὰ αὐτοῖς παροσκή. τὸς δὲ τῇ ὀπι-
 μέλεια τ' γεωργίας, ἀνδρὶ ζῆσθαι, παρο-
 σκή ἐγείρουσα, καὶ πορθέσθαι σφοδρῶς ἀναγ-
 κάζουσα. καὶ γὰρ ἐν τῷ χώρῳ, καὶ ἐν τῷ
 ἀσφ' αἰεὶ ἐν ὄρεσιν ὀπιμαρῶν παροσκή
 εἰσίν. ἐπειτα ἡ τὴν σιωπῆσαι ἀσφ' αἰεὶ τῆ
 πόλιν βούληται, τὸν ἵππων ἰσχυρῶν τῇ γεωρ-
 γίᾳ σιωπῆσαι ἡ τὴν περὶ, σφοδρῶν ὅσων **D**
 μα παρέχεται. θήρας τὴν ὀπιφιλοπονεῖσθαι
 σιωπῆσαι τῇ γῆ, καὶ κισὶν ὀπιπέσθαι ὀπι-
 φῆς παρέχουσα, καὶ θηρία σιωπῆσαι βέβου-
 σα. ὠφελδοῦ μὲν δὲ καὶ αἱ ἵππων καὶ αἱ κύνες
 ἀπὸ τ' γεωργίας, ἀπὸ φελοδοσι τ' χῶρον, ὁ μὲν
 ἵππος, παροσκή τὴν κηδοῦ μὲν εἰς πῶ
 ὀπιμέλεια, καὶ ὀπιλοῖται παρέχον τ' ὀπι ἀ-
 πέναι· αἱ δὲ κύνες, τὰ τε θηρία ἀπερὸ κρυ-
 σαι ἀπὸ λυμῆς καρπῶν καὶ παροσκήτων, καὶ
 τῇ ἰερέμια πῶ ἀσφάλεια συμπαρέχουσα. **E**
 παροσκή δὲ πῶ εἰς ὅσων ὀπιλοῖται τῇ
 χῶρον καὶ ἡ γῆ τὸς γεωργίας, ἐν τῷ μέσῳ τὸς
 καρπῶν βέβουσα τὰ κρομοῦται λαμβάνειν.
 καὶ δραμεῖν δὲ, καὶ βαλεῖν, καὶ πηλοῦσαι τῆς ἰ-
 κρομοῦται τῇ γεωργίας παρέχεται. τῆς δὲ τοῖς ἐργαζομένοις πλείω τεχνὴ ἀπὸ χρομοῦται

manum se Cyri comprehendisse, ac dixit:
 se: Iure mihi beatus esse videris, Cyre. Nam
 simul & vir egregius, & fortunatus es. Hęc
 tibi ego commemoro, Critobule, inquit
 Socrates, ut scias, ne felicissimos quidem
 homines ab agricultura posse abstinere.
 Nam videtur eius studium simul & volu-
 ptatem quamdam habere, & rei familiaris
 amplificationem, & exercitationem cor-
 porum, ut ad ea perficienda robur habeat,
 quę ingenuis hominibus conueniunt. Pri-
 mum enim fert terra se colentibus ea, quę
 hominibus ad victum necessaria sunt: at-
 que etiam illa fert, de quibus voluptatem
 capiunt. Deinde suppeditat omnia sua-
 uissimis cum odoribus, & gratissima spe-
 cie, quęcumque homines ad aras, & signa
 deorum, atque etiam ad seipos ornandos
 adhibent. Pręterea multa obsonia
 partim producit, partim nutrit. Etenim
 ars pecuaria cum agricultura coniuncta
 est. Quo fit, ut multa suppetant, quibus sa-
 crificandis tum placare deos, tum ipsimet
 uti possimus. Quęcumque copiosissime bo-
 na sumministret, non finit ea cum mol-
 litia capi, sed ad hiemis frigora, & æstatis
 calores tolerandos consuefacit. Eadem
 illos, qui manibus suis laborant, exercen-
 do magis robustos efficit: alios vero, qui
 cura sua colunt agrum, strenuos reddit,
 dum mane ipsos excitat, acriterque per-
 gere cogit. Etenim & ruri, & in vrbe sem-
 per quouis anni tempore quędam actio-
 nes sunt opportunissimę. Deinde siue
 quis eques opem ciuitati suę ferre velit, a-
 gricoltura maxime alendo equo sufficit:
 siue pedes, acre corpus reddit. Etiam ter-
 ra venationis ad studium non nihil adiu-
 menti pręstat, quod & per eam facile ca-
 nes alii possint, & ferę nutriri. Et quia ca-
 nes quoque cum equis ex agricultura
 commodum aliquod percipiunt, vicif-
 sim & ipsi ruri profunt: equus, dum ma-
 ne portat rei rusticę curatorem, ac se-
 ro redeundi potestatem facit: canes au-
 tem, dum feras abigunt, ne fructibus pe-
 cudibusue noceant, ac solitudini secu-
 ritatem pręstant. Incitat etiam terra
 non nihil agricolas ad defendendum ar-
 mis agrum, quum fructus in medio pro-
 positos educet, qui victori cedant. Et
 quę tandem ars homines magis ad cur-
 rendum, ad iaculandum, ad saltandum
 idoneos reddit quam agricultura: quę ars
 se exercentibus vice versa plura largitur:

παροσκή φέρει

γεωργίας τας ἀσφ' αἰεὶ παροσκή ἐγείρει

δ' δεικνύσκει σχολῆον

Cic. de Senect. n. 59.

Cic. de Senect. n. 56.

Cic. de Senect. n. 56. 57.

quænam sui studiosum suavius excipit, porrigens accedenti quod sumat ex animi arbitratu? quænam maiori cum rerum copia hospites excipit? Vbinam facilius copioso igne, calidisque lauacris per hiemem uti licet, quam ruri? Vbi quis aquarum, auræ, umbrarumque causa iucundius traducere possit æstatem, quam ruri? Quænam ars alia primitias suppeditat diis rectius conuenientes, vel festos dies abundantiori cum copia rerum exhibet? quænam domesticis gratior est, vxori iucundior, liberis optatior, erga amicos benignior? Mihi quidem mirum videatur, posse hominem ingenuum vel possessionem aliquam acceptiorem hac ducere, vel studium aliquod hoc tum iucundius, tum ad vitam utilius reperire. Præterea tellus, quæ quidem * dea est, iusticiam quoque docet illos, qui animaduertere possunt. Nam studiosissime se colentibus maximam bonorum copiam vicissim largitur. Quod si aliquando ij, qui in agricultura versantur, & tum ad alacritatem, tum fortitudinem cōdocefacti sunt, a magnis copiis hostium ab operis suis arceantur: possunt certe, nisi Deus prohibeat, præsertim quum & animis & corporibus egregie instructi sint, inuasus eorum finibus, a quibus impediuntur, quo minus operas suas faciant, indidem capere, vnde se alant. Ac sæpe in bello etiam tutius est armis victum quærere, quam instrumentis rusticis. Instituit etiam nos agricultura, vt mutuo nosmet iuueamus. Nam aduersus hostes cum hominum copiis pergendum est, & hominum opera terra est colenda. Itaque necesse est eum, qui recte agriculturam exercere velit, operas suas sic instruere; vt sint alacres, & ad parendum promptæ. Eadem moliatur oportet, qui copias aduersus hostes ducturus sit, vt eos, qui faciunt, quod viros fortes decet, muneribus ornet; ac non recte atque ordine munus suum obeuntes plectat. Etiam necesse est agricolam non minus interdum operas suas cohortando excitare, quam imperatorem milites. Neque seruis minus spe bona, quam ingenuis hominibus opus est: immo vero magis, vt manere velint. Etiam is recte dixit, qui agriculturam aliarum artium matrem & nutricem esse perhibuit. Nam quum agricultura prospere succedit, etiam artes ceteræ omnes vigent: at vbi terra necessitate aliqua inculta manet, etiam artes ceteræ fere terra marique extinguuntur.

* Lectio marginis altera.

Αἴτις δὲ ἡδύων τὸ ἔπιμελόμενοι δέχεται, πρῶ-
 τείνουσα πρῶσιόντι λαβὴν ὅ, πλεονεξία; τίς δὲ
 ξένοις ἀφρονώτερον δέχεται; χιμάσαι τὸ πύ-
 ρει ἀφρόνως, καὶ θερμοῖς λουεῖσιν, πρὸ [πολύ]
 πλείων τὸ δὲ μάρα καὶ χάρω τω; πρὸ τῶ ἡδύων εὐχόμε-
 θεῖται ὕδασι τε, καὶ πνύμασι, καὶ σκιάσι, ἢ
 κατ' ἀγρόν; τίς δὲ ἄλλη τοῖς ἀπαρχαῖς πρῶ-
 πωδετέρας παρέχει, ἢ ἐορταῖς πληρετέρας
 ἀποδίδου; τίς τὸ οἰκέταις πρῶσιφιλέτερας, ἢ
 γυναικὶ ἡδύων, ἢ τέκνοις πρῶσιότερας, ἢ φίλοις
 Βούχρησιότερας; ἐμοὶ μὲν θαυμαστὸν δοκεῖ εἶναι,
 εἴ τίς ἐλθόντες ἀνδρῶν ἢ κτηνῶν τι τέρας
 ἡδύων κέκτηται, ἢ ἔπιμελῆσαι ἡδύων πρὸ τῶ
 ἄρρηκεν, ἢ ὠφελιμώτερον εἰς τὸ βίον. ἐπὶ δὲ ἡ
 γῆ τὸ θελούσα πρὸς διυναμένους καταμαίηται
 ἡν καὶ δικαιοσύνην διδάσκει. πρὸς γὰρ δέξεται
 θεραπείων αὐτῶν πλεονεξία ἀγαθὰ ἀπὸ τοῖς.
 εἰ δὲ δέξεται καὶ ὑπὸ πλείστοις ποτὲ στρατι-
 μῶν τῶν ἔργων σερνηθῶσιν οἱ ἐν τῇ γεωργίᾳ ἀ-
 ναερέφόμενοι, καὶ σφοδρῶς καὶ ἀνδρῶν παι-
 δδόμενοι, οὗτοι δὲ παρεσκευασμένοι καὶ τὰς
 ψυχὰς καὶ τὰ σώματα, ἡ μὴ πρὸς ἀποκωλύη,
 διώκονται ἰόντες εἰς τὰς τῶν ἀποκωλυόντων
 λαμβάνειν ἀφ' ὧν ἀρέθονται. πολλάκις δὲ ἐν
 τῶ πολέμῳ καὶ ἀσφαλέτερον ἔστι σὺ τοῖς ὀ-
 πλοῖς τῶν ἔσθλων μαχεύειν, ἢ σὺ τοῖς γεωρ-
 γικῶν ὀργάνοις. συμπαιδύει δὲ καὶ εἰς τὸ ἐπαρ-
 κῆν ἀλλήλοισιν ἡ γεωργία. ὅτι τε γὰρ τὰς τὸ
 λεμίους σὺ ἀνθρώποις δέξιναι, τὸ τε γῆς σὺ
 ἀνδρῶν ποῖς ἔστιν ἡ ἐργασία. τὸν οὖν μέλλοις
 Δὲ γεωργήσῃ δὲ τὰς ἐργασίας καὶ πρῶσι-
 μοις πρῶσι ἀλάσθῃ, καὶ πλείστοις θελοῖται τὸν
 τε ὅτι πολέμους ἀγροῖα τῶντα δὲ μηχαρῶ-
 αἶ, δωροῦμεν τοῖς ποῖσιν ἀδὲ ποῖσιν τὰς
 ἀγαθοῖς, καὶ κελεύονται τὰς ἀτακτοῦτας, καὶ
 πρῶσι κελύεσθαι δὲ πολλάκις ὁσθέν ἡ τῶν δὲ
 τοῖς ἐργαῖταις τὸν γεωργόν, ἢ τὸν στρατηγὸν τοῖς
 στρατιώταις. καὶ ἐλπίδων δὲ ἀγαθῶν ὁσθέν ἡ τ-
 τονοὶ δούλοισι τῶν ἐλθόντων δέονται, ἀλλὰ καὶ
 μάλλον, ὅπως μὲν ἡ γῆ λωσι. καλῶς δὲ κα-
 Ε κήνος εἶπεν, ὅς ἔφη τῶν γεωργῶν τῶν ἄλλων
 τεχνῶν μητέρας καὶ ἔσθρον εἶναι. ὅ μὲν γὰρ φε-
 ροῦμένης τῆς γεωργίας, ἔρρονται καὶ αἱ ἄλλαι
 τέχναι ἀπασαί. ὅπως δὲ αἱ ἀναγκαῖα ἢ ἡ γῆ
 χερσὶν, ἀποσθένιεται καὶ αἱ ἄλλαι τέ-
 χναι σθένει καὶ χεῖρῶν καὶ χεῖρῶν δάλασθαι.
 ἀκού-

δύουσα, ἢ δέξεται

πολέμους

ταῦτα

ἀκούσας δὲ ταῦτα ὁ Κριτόβουλος εἶπεν· ἄλλα
 ταῦτα μὲν ἔμοιγε ὦ Σώκρατες καλῶς δο-
 κῆς λέγαν. ἴσθι δὲ τὴ γεωργικῆς τὰ πλεῖστα ἔστιν
 ἀνθρώπων ἀδιώτατα παρονοῆσαι. καὶ γὰρ χύ-
 λαζαι, καὶ πάχλαι ἐπίοτε, καὶ αὐχμοί, καὶ
 ὄμβροι δὲξαῖοι, καὶ ἐρίσθαι, καὶ ἄλλα πολ-
 λάκις τὰ καλῶς ἐγνωσμένα καὶ πεποιημένα
 ἀφαιρουῦται. καὶ παρὰ τὰ δὲ ἐπίοτε καλ-
 λιστα τε θραμμένα νόσος ἐλθούσα κείκις ἀ-
 πώλεσεν. ἀκούσας δὲ ταῦτα ὁ Σωκράτης εἶ-
 πεν· ἄλλ' ὅμιλον ἔγωγέ σε, ὦ Κριτόβουλε, εἶ-
 δέναι, ὅτι οἱ θεοὶ ὁδὸν ἠπτόν εἰσι κίριοι τῶν ἐν
 τῇ γεωργίᾳ ἔργων, ἢ τῶν ἐν τῶν πολέμων. καὶ
 τὸς μὲν ἐν τῶν πολέμων ὄρεσσι, οἱ μὲν παρὰ τῶν
 πολεμικῶν παρὰ ζέων ἴδραρεσκλομῆρους
 τοῖς θεοῖς, καὶ ἐσφωτῶν τας θυσιῶν καὶ οἰωνοῖς
 ὅ, τι τὴ γῆ ποιεῖν, καὶ ὅ, τι μὴ παρὰ τῶν
 γεωργικῶν παρὰ ζέων ἠπτόν οἴδ' εἶναι τὸς θεοῖς ἰ-
 λάσκεσθαι; δὲ γὰρ ἴσθι, ἔφη, ὅτι οἱ σάφρονες
 καὶ ἴσθι ὑγρῶν καὶ ξηρῶν καρπῶν, καὶ βοῶν,
 καὶ ἵππων, καὶ παρὰ ζέων, καὶ ἴσθι πύργων
 γε δὲ τῶν κτημάτων τὸς θεοῖς παρὰ ζέων.
 ἄλλα ταῦτα μὲν, ἔφη, ὦ Σώκρατες, καλῶς
 μοι δοκῆς λέγαν, καλῶν παρὰ ζέων σιωπῆς
 θεοῖς παρὰ ζέων πύργων ἔργου, ὡς τῶν θεῶν
 κίριον ὄντων ὁδὸν ἠπτόν τῶν εἰρηνικῶν, ἢ τῶν
 πολεμικῶν ἔργων. ταῦτα μὲν οὖν παρὰ ζέων
 οὕτω ποιῆν. σὺ δὲ ἡμῖν ἔνθεν λέγων παρὰ
 τὴ οἰκονομίας ἀπέλιπες, παρὰ τὰ τῶν ἐχθ-
 ρῶν διεκπαρῆν. ὡς καὶ νῦν μοι δοκῶ, ἀκη-
 χῶς ὅσα εἶπες, μᾶλλον πῆδ' ἢ παρὰ ζέων. ἢ παρὰ
 ζέων ὅ, τι γῆ ποιεῖται βίβλ' ἴσθι. τί οὖν; ἔφη
 ὁ Σωκράτης, παρὰ εἰ παρὰ ζέων μὲν ἐπὶ ἀνελθο-
 μῶν ὅσα μὲν ὁμοιομορῶντες διεληλυθῆτα μὲν, ἴν-
 ῶ πῶς διωώμῆτα, παρὰ ζέων οὕτω καὶ τὰ
 λοιπὰ διεξίεναι σιωμομορῶντες; ἠδὲ γὰρ
 οὖν ἴσθι* ἔφη ὁ Κριτόβουλος, ὡς παρὰ ζέων
 κτημάτων κτηνῶν τας αἰαμφιλόγως διεληθῆν,
 οὕτω καὶ λόγων κτηνῶν τας, παρὰ ζέων αἰαμφι-
 λογῶμῆτα, σιωμομορῶν τας διεξίεναι. ὁδὸν
 οὖν, ἔφη ὁ Σωκράτης, ὅτι στήμης μὲν πῖνος ἐ-
 δόξεν ἡμῖν ὄνομα εἶναι ἢ οἰκονομία. ἢ δὲ ὅτι στή-
 μη αὐτὴ ἐφαίνετο, ἢ οἴκους διώανται αὐξάναι
 παρὰ ζέων. οἴκος ἢ ἡμῖν ἐφαίνετο, ὅτι κτήσις ἢ
 σύμπασα κτήσις ἢ τῶν ἐφαίνετο εἶναι, ἢ ἐκεί-
 νῳ ὠφέλιμον εἶναι εἰς τὸ βίον. ὠφέλιμα δὲ ὄντα

Quibus auditis Critobulus: Enimvero, in-
 quit, hæc mihi dicere præclare videris, mi
 Socrates. Sed plurima sunt in agricultura,
 quæ prouideri ab homine non possunt.
 Quippe nonnumquam grandines, prui-
 næ, ætus, imbres immensi, rubigines, alia,
 pulchre cogitata & elaborata tollunt. Et-
 iam oues interdum educatas egregie mor-
 bus aliquis inuadens miserrime perimit.
 Quæ quum audiisset Socrates: Ego vero
 mi Critobule, ait, scire te arbitrabar, pe-
 nes deos nihilo minus potestatem rusti-
 cis in operibus summam esse, quam in
 bellicis. Vidēs autem eos, opinor, qui re
 militari occupantur, ante bellicas actio-
 nes Deos placare, ac tum per sacrificia,
 tum auguria inquirere, quid faciundum,
 quid omittendum sit. Et in actionibus
 rei rusticæ minus tibi laborandum putas,
 vt deos propitios reddas? Omnino scire
 debes, homines, qui quidem sapiant, hu-
 midorum & siccorum fructuum, boum,
 equorum, ouium, omnium denique for-
 tunarum suarum causâ deos colere. Di-
 cis tu præclare mi Socrates, ait, qui me
 iubeas operam dare, vt opus omne non si-
 ne diis ordiar: quippe quorum in pote-
 state sint tam ea, quæ pace, quam quæ bel-
 lo suscipiuntur. Itaque studebimus hæc
 ita facere. Tu vero nobis enitere istuc
 redeundo, vbi de administratione dome-
 stica dicere desisti, quæ porro sequuntur
 absoluerē. Videor enim mihi, posteaquam
 audiui abs te dicta, magis perspicere quid,
 vt commode viuam, faciundum sit. Quid
 igitur? ait Socrates, placetne vt redeamus
 ad illa, quæcumque sic percurrimus, vt
 de iis inter nos conueniret: quo, si fieri
 possit, ita deinde reliqua percurrere co-
 nemur, vt inter nos conueniat? Iucun-
 dum sane est, inquit Critobulus, quem-
 admodum solent ij, quibus pecuniæ com-
 munes sunt, eas sine controuersia percen-
 sere, sic etiam nos, qui sermones inter nos
 communicamus, omnia percurrere, de
 quibus colloquimur, vt consentiamus. Vi-
 sum est igitur nobis, inquit Socrates, ad-
 ministratio domestica nomen esse scienti-
 æ: atque hæc ipsa scientia definiebatur
 ea esse, qua domos amplificare homines
 possint. Domus autem esse definiebatur
 idem, quod facultates vniuersæ. Facultates
 autem esse dicebamus id, quod cuique ad
 vitâ sit vtile. Omnia vero vtilia esse repe-
 riebamus, quibuscumq; vti aliquis sciret.

ἐπὶ δὲ

ὡς ἐπέλετο πύργα, ὅποσοις τὸς ἐπίσταιτο γῆναι.
 AAa 3

Ac scientias quidem vniuersas non posse disci videbatur nobis, & itidem vt nonnullis ciuitatibus, artes improbandas esse, quæ fordidæ adpellentur; quod & corpora lædere videantur, & animos frangant. Eius rei argumentum fore clarissimum dicimus, si hostibus agrum inuadentibus, agricolas aliquis & opifices diuersis locis constitutos, seorsum vtrosque interroget, vtrum esse defendenda regio videatur, an agro cedendum, ac deinde custodienda mœnia. Nam ea ratione futurum arbitramur, vt qui exercendo solo occupantur, defendendum esse agrum decernant: opifices autem, dimicandum non esse, sed prout ipsi instituuntur, desidendum; nullo neq; labore, neq; periculo adito. Comprobauimus etiam, agriculturam viro bono & honesto exercitationem & scientiam esse longe præstantissimam, qua homines necessariorum sibi copiam parent. Atq; videbatur eadem disci facillime posse, ac summa cum voluptate exerceri, & corpora longe pulcherrima robustissimaque efficere, animis denique negotij nihil exhibere, quo minus cura sua tum amicos, tum respublicas complectantur. Videbatur etiam agricultura nobis excitare animos ad fortitudinem, quod extra munitiones ad victum necessaria producat, iisque alat homines se exercentes. Itaque rationem hanc vitæ ab vrbibus quoq; maximam mereri prædicationem, quippe quæ ciues præstantissimos, maximeque reipublicæ studiosos suppeditare videatur. Tum Critobulus: Pulcherrimum esse, mi Socrates, inquit, & optimum, iucundissimumque, victum sibi ex agricultura parare, satis esse mihi persuasum arbitror. Ceterum quod aiebas animaduertisse te, quæ causæ sint, quamobrem alij sic agriculturam exercent, vt ex ea percipiant abunde omnia, quibus est ipsis opus, alij sic in ea laborent, vt nullo ipsis vsui sit: eas equidem lubenter auditurus ex te videor vtrasque, vt quæ bona sunt faciamus, ommissis iis, quæ cum detrimento sunt coniuncta. Quid igitur, ait Socrates, mi Critobule, si tibi a principio narrem, quo pacto cõuenerim hominem aliquando quemdam, qui reabs me mihi de illorum esse numero videbatur, † quibus merito nomen illud tribuitur, quo quis vir bonus & honestus adpellatur? Id equidẽ, ait Critobulus, vehementer audire velim, quippe qui & ipse dignus haberi eo nomine cupiam. Dicam igitur, inquit Socrates,

Cicero sic, auctore Prisciano: Qui apud nos hoc nomine dignantur.

πάσας μὲν οὖν τὰς ἐπιτηδίας οὐτε μάθην οἶόν τε ἡμῖν ἐδόκει, σωμαποδοκίμαζεν τὲ τὰς πόλεις τὰς βασιλικὰς καλουμένης τέχνας, ὅτι καὶ τὰ σώματα καταλυμένησθαι δοκῶσι, καὶ τὰς ψυχὰς καταγνώσοι. τεκμήριον δὲ σαφέστατον γινέσθαι αὐτὸ τὸ ἐφαρμῆ, εἰ πολέται μίαν εἰς πλὴν χόσαν ἰόντων, ἀφ' ἀκαθίστας πῆρας γεωργίας καὶ τῶν τεχνίτων, χωρὶς ἐκείτων ἐσφωτῶν, πότρεα δοκῶν ἐξήλθην τῆν ἔρα, ἢ ὑφ' ἐμῶν τ' ἡγῆς, τὰ τεῖχνη δὲ φυλάττειν. οὕτω γὰρ αὐτὸς μὲν ἀμφὶ γῆν ἔχοντα † ὡς μὲν αὐτὸς φησὶ γινέσθαι ἐξήλθην, τὸς δὲ τεχνίτων καὶ τῶν τεχνίτων, μὴ μάχασθαι, ἀλλ' ὅπως † πεπαίδηται, καὶ γινέσθαι μὴ τε πονοῦντας, μὴ τε κινδυνεύοντας. ἐδοκίμασα μὲν δὲ, ἀνδρὶ καλῶτε κατὰ θῶν ἐργασίαν εἶναι, καὶ ἐπιτηδίω κατὰ τὴν γεωργίαν, ἀφ' ἧς τὰ ἐπιτηδία αὐτῶν πορίζονται. αὐτῆ γὰρ ἡ ἐργασία μαθητῶν τεράστιον ἐδόκει εἶναι, καὶ ἡδίστη ἐργάζεσθαι, καὶ τὰ σώματα κάλλιστά τε καὶ δυνάστετα παρέχεσθαι, καὶ τὰς ψυχὰς ἡκιστα ἀσολῆσαι παρέχον φίλων τε καὶ πόλεων συνεπιμελῆσθαι. συμπαροῦσιν δὲ τὸ ἐδόκει ἡμῖν καὶ εἰς τὸ ἀλκίμως εἶναι ἢ γεωργία, ἔξω τῶν ἐρυμῶν τὰ ἐπιτηδία φύουσα τε, καὶ βέβουσα τὸς ἐργαζομένοις. ἀφ' αὐτῶν δὲ καὶ εἰδοξοτάτη εἶναι πρὸς τῶν πόλεων αὐτῆ ἡ βιοτεία, ὅτι καὶ πολίτας δύναιτο, καὶ δύναιτο παρέχεσθαι δοκῶν τῶν κοινῶν, καὶ ὁ Κριτόβουλος: ὅτι μὲν, ὦ Σωκράτες, κάλλιστόν τε, καὶ δύναιτο, καὶ ἡδίστον, ἀπὸ γεωργίας τὸ βίον ποιέσθαι, πῶς μοι δοκῶ πεπεισθαι ἰκανῶς. ὅτι δὲ ἐφησάμεν καταμαθεῖν τὰ αἴτια τῶν τε οὕτω γεωργουμένων, ὥστε ἀπὸ τῆ γεωργίας ἀφθόνως ἔχον ὧν δέονται, καὶ τῶν οὕτως ἐργαζομένων, ὡς μὴ λιστελεῖν αὐτοῖς πλὴν γεωργίαν, καὶ αὐτὰ μοι δοκῶ ἡδέως ἐκείτερον † ἀκούειν σου, ὅπως ἂν μὲν ἀγαθὰ αἰούσθαι βῆσαι ποιῶμεν, ἀδὲ βλαβερὰ μὴ ποιῶμεν. τί οὖν, ἔφη ὁ Σωκράτης, ὦ Κριτόβουλε, ἡ σοὶ ἐξ ἀρχῆς διηγήσωμαι, ὡς συνεγρόμεν ποτὲ ἀνδρὶ, ὃς ἐμοὶ ἐδόκει εἶναι ὅτι τῶν αἰδράν, ἐφ' οἷς τὸ ὄνομα δικαίως βῆσαι, ὁ καλεῖται καλὸς τε καὶ ἀγαθὸς αἴψ; πῶς αὐτὸς ἔφη ὁ Κριτόβουλος, βουλομένω αὐτῶν ἀκούειν, ὡς καὶ ἔγωγε ἐρῶ τῶν τῶν ὀνόματος ἀξίως γινέσθαι. λέξω δὲ σοὶ, ἔφη ὁ Σωκράτης, ὡς καὶ

ὡς καὶ ἦλθον ὅτι πλὴν σκέψιν αὐτῶν. τὸς μὲν γὰρ
 ἀγαθοὺς τέκτονας, χαλκίους ἀγαθοὺς, ζωγρά-
 φοὺς ἀγαθοὺς, ἀνδριάντοποιοὺς, καὶ τὰ ἄλλα
 ταῦτα, πρὸς οὐλίγους μοι χρόνος ἐγγύετο
 ἵκανός τε ἵκανός τε, καὶ θεάσασθαι τὰ δε-
 δοκιμασμένα καὶ ἔργα αὐτοῖς εἶναι. ὅπως δὲ
 δὴ καὶ τὸς ἐγγύετο ὁ σέμνον ὄνομα τὸ τῆτο, ὁ
 καλὸν τε καὶ ἀγαθόν, ὅτι σκεψάμενος τί ποτ'
 ἔργα ζῶντων τῶν ἀξιοῖντο καλεῖσθαι, πρὸς
 μου ἡ ψυχὴ ἐπεθύμησεν αὐτῶν πῶς συζητῆσαι.
 καὶ προσέειπεν ὅτι προσέειπεν ὁ κληρὸς τῶν
 ἀγαθῶν, ὅτι πῶς αἰδοῖμαι κληρὸν, τῆτο προσέειπεν,
 καὶ ἐπέφρασε κατὰ μαθητῶν, εἰς αἰδοῖμαι
 προσεσητημένον τῶν κληρῶν ὁ ἀγαθόν. ἀλλ' οὐκ
 ἔρα εἶχεν οὕτως. ἀλλ' οἷός τις ἐδόκει κατὰ
 μαθητῶν τῶν κληρῶν τῶν μορφῶν πρὸς μου
 ἴσως οἷός τις τῶν ψυχῶν. ἐδόξεν οὖν μοι, ἀφ' ἐμῶν
 τῶν κληρῶν ὅπως, ἐπὶ αὐτῶν πῶς ἐλθόν τῶν κληρῶν
 κληρῶν κληρῶν τε καὶ ἀγαθῶν. ἐπεὶ οὖν τὸ Ἰσχόμα-
 χον ἤκουον πρὸς πρὸς τῶν καὶ ἀνδρῶν τε, καὶ γυ-
 ναικῶν, καὶ ξένων, καὶ ἀσπῶν, κληρὸν τε καὶ ἀγαθόν
 ἐπονομαζόμενον, ἐδόξεν μοι τῆτο πρὸς θεῶν
 συζητῆσαι ἰδὼν οὖν ποτε αὐτὸν ἐν τῇ Διὸς
 τῆ ἐλευθερίου σοῦ καὶ ἡμερῶν, ἐπεὶ μοι ἐδόξε
 εὐχάριστα, προσεῆλθον αὐτῶν, καὶ πρὸς ἀγαθὸν
 ἄλλος εἶπον τί ὁ Ἰσχόμαχε, οὐ μάλα εἰσθῶς
 εὐχάριστα, καὶ ἡμερῶν; ἐπεὶ τα γὰρ πρὸς ἡ ὡρῶν
 τῶν πῶς ὡρῶν, ἡ ἔπρὸς εὐχάριστα ἐν τῇ ἀ-
 γορῆ. ὅθεν αὐ γὰρ ἐφ' ὅ Ἰσχόμαχος, ὡς Σώ-
 κρατες, εἰ μὴ ξένους πῶς σκεψάμενος
 αἰσθῶν ἐν τῇδε. ὅθεν δὲ μὴ πρὸς τῆς πῶς
 τοῦτον, πρὸς τῶν θεῶν, ἐφ' ἡμερῶν, πρὸς ἀγα-
 θεῖος, καὶ τί ποῖς; ἐγὼ γὰρ ποῖ πρὸς βού-
 λομαι σε πρὸς τῶν, τί ποτε πρὸς τῶν κληρῶν
 καὶ ἀγαθὸς κέκλησαι, ἐπεὶ οὐκ εἶδον ἀγαθῶν
 ἔρας, ὅθεν τοῦτον σε ἡ ἔξισ τῶ σῶματος κατὰ
 φαίνεται. καὶ ὁ Ἰσχόμαχος γὰρ λέσας ὅτι τῶν, τί
 ποῖων κληρῶν καὶ ἀγαθὸς κέκλησαι, καὶ ἡ αἰσθῶν, ὡς γὰρ
 ἐμοὶ ἐδόξεν, εἶπεν ἀλλ' εἰ μὲν ὅθεν σοι ἀγα-
 λέωνται πρὸς ἐμοὶ πῶς, κληρῶν με τῶν ὄ-
 νομα, οὐκ οἶδα. ἔγ' δὲ ἡ, ὅθεν γὰρ με εἰς ἀπὶ
 ὅθεν κληρῶνται τῶν ἐργῶν, ἡ χορηγίας, ἔδειξας,
 ἐφ' ἡ, ζητῶ τὸν καλὸν τε καὶ ἀγαθόν, ἀλλὰ σα-
 φῶς, ἐφ' ἡ, ὄνομα ζῶντες με Ἰσχόμαχον παρ' ἔργων
 πρὸς καλουῖται. ἐγὼ μὲν οἶμαι, ἐφ' ἡ, ὡς Σώ-
 κρατες, ὅ με ἐπῆρου, τῶ πρὸς εἶδον ἀγαθῶν.

A quomodo ad inuisendum hominem illum
 accefferim. Nam ad bonorum fabrum,
 bonorum arariorū, pictorum bonorum,
 itemque statuariorum, & huiusmodi alio-
 rum opera, quæ præclara iudicentur, ob-
 eunda spectandaq; per mihi temporis ex-
 iguum quiddā sufficiebat. Verum vt con-
 siderarem, quidnam agendo illi, qui no-
 men hoc boni & honesti viri sane plenum
 grauitatis obtinerent, hoc ipso digni iudi-
 carētur: vehementer animus meus aliquē
 ipforum conuenire cupiebat. Ac primo
 quidem, quod honesti nomen ad bonum
 adiceretur: quemcumque honesta facie
 cernerem, cum adibā, ac dabam operam,
 vt intelligerem, anne videre possem alicu-
 bi bonum cum honesto coniunctum. Ve-
 rum aliter se res habebat, quod nonnullos
 videbar animaduertere, forma quidem il-
 los perquam honesta præditos, sed animis
 prauis. Itaq; visum fuit, ommissa vultus ho-
 nesta specie, quemdam eorum accedere,
 qui honesti & boni adpellarentur. Quum
 igitur audirē, Ischomachum ab omnibus,
 viris, mulieribus, exteris, ciuibus, honestū
 ac bonum virum nominari: visum est o-
 peram mihi dandam, vt eum conuenirem.
 Ergo vbi aliquando conspexissem eum, in
 Iouis Liberalis porticu sedentem: quod o-
 tiosum esse putarem, accessi, ac propter i-
 ipsum adfidens: Quid tu Ischomache, dixi,
 desides heic, qui non admodum otuari cō-
 sueuisti? Nam maxima ex parte vel agere
 te aliquid video, vel saltim otiosum in foro
 non versari. Ne nunc quidem, subiecit I-
 schomachus, me conspiceres, Socrates, ni-
 si ex cōuento quosdam heic hospites præ-
 stolarer. At quum nihil eiusmodi agis, in-
 quam ego, queso te per deos, vbinam tem-
 pus teris, & quid facis? Nam quærere de te
 quiddam omnino cupio, quid agas scili-
 cet, quod vir bonus & honestus adpelle-
 ris: quando domi tempus non teris, neque
 corporis tui habitus talis adparet. Tum
 Ischomachus ad ea verba, Quid agas, quod
 vir bonus & honestus adpelleris, arridens; eis-
 que, vt mihi videbatur, delectatus: Equi-
 dem, ait, an me hoc nomine adpellent a-
 liqui, quum tecum de me colloquuntur,
 nescio. Non enim certe, quum me vo-
 cant ad compensationem vel præfectu-
 ræ triremium, vel muneris choragi, quif-
 quam virum illum bonum & honestum
 quærīt: sed perspicue me Ischomachum,
 nomine patris, adpellatum arcessunt. Tu
 quidem, mi Socrates, quod de me quære-
 bas, domi ego tempus nō admodum tero.

ἐργασίαι
ἀνδριάντ.

ἵκανός τε
καλός τε καὶ
ἀγαθός

αἰσθῶν
εἶδ.

Ischomach
chi chi So-
crate col-
loquium.

† οὐδα-
μῶ: εἶδον
καταπει-
λω.

Misc Ci
ceron u Oe
conomicon
e Xeno-
phonte li-
bri primi
præcipua
pars, dans
præcepta
matrifam-
ilias,
que domi-
agere de-
beat. Ser-
uus.

Plut. κ. ἡ ἀρχὴν ἐλάττω
νδὲν ἴν πω δὲ αὐτῶν. 721. Ἔτι
ἐστὶν οἰκίαν δαίνε. Ἐλάττω
ἴν νύ μιν ἰδούσιν, ἐλάττω
σα δὲ ἀποδοῦν εἰς αὐτῶν
βασίλειον.

Nam ad res domesticas administrandas v-
xor ipsa satis est idonea. Quin hoc quoq;
de te quærerem, num vxorem ipse talem
instituendo effeceris, qualem esse oportet,
an a patre matreque acceperis peritam ea-
rum rerum administrandarum, quæ ad i-
psius officium pertinent. Et quid mi So-
crates, inquit, scire poterat, quum eam du-
cerem, quæ necdum annos nata xv ad me
venerit, ac superiore tempore magna cura
adseruata vixerit, vt quamminimū cer-
neret, quamminimū audiret, quammi-
nimū sciscitaretur? An non autem boni
consulendum tibi videtur, quod saltim ve-
nerit perita conficiendi accepta lana ve-
stem, ac animaduersa ratione pensū ancil-
lis dandi? Nam quod gulam adtinet, hac
in parte mi Socrates, recte admodum in-
stituta venit: quæ quidem mihi disciplina
tum in viro, tum femina videtur esse ma-
xima. Ceterane, inquam ego, mi Ischo-
mache, vxorem tuam instituendo ipse do-
cuisti, vt curandis iis, quæ ad munus ipsius
pertinent, sufficiat? Non prius profecto,
inquit Ischomachus, quam rem sacram
fecissem, & precatus essem, vt quæ vtri-
que nostrum essent optima, tum ipse do-
cerem, tum ex me illa disceret. Ergo, in-
quam ego, etiam vxor rem sacram tecum
faciebat, & vna tecum hæc precabatur?
Omnino, ait Ischomachus, & quidem
multum diis testibus promittens, fore se
talem, qualem esse oporteret: nec ob-
scurum erat, minime in iis, quæ docere-
tur, negligentem futuram. † Quæso te
per deos, inquam ego, mi Ischomache,
narra mihi, quid eam primum docere ce-
peris. Nam iucundius id mihi fuerit ex
te narrante audire, quam si vel gymnici-
cum, vel equestre mihi certamen longe
pulcherrimum natures. Et Ischomachus
respondens: Quid vero, inquit, mi So-
crates? posteaquam mansueta iam, & ci-
cur fieret, ita vt colloqueremur: hoc quo-
dam, inquit, modo ipsam interrogabam:
Dic mihi, mea vxor, iamne animadu-
uertisti, qua tandem de causa tum ego
te duxerim, tum tui parentes mihi te tra-
diderint? Non enim copiam nobis alte-
rius nullam fuisse, qui cum cubarem, te
ipsam perspicere scio. Quum autem ego
quidem de me, parentes vero tui de te
consultarem, quemnam confortem op-
timum domus & liberum caperemus: e-
go te delegi, & parentes tui me, quem-
admodum videtur, ex iis, quos poterant.

Cicero sic:
Quid igi-
tur, pro
Deum im-
mortalium,
primum
eam doce-
bas, quæso.

καὶ γὰρ δὴ, ἔφη, τὰ γε ἐν τῇ οἰκίᾳ μου πρῶτον
καὶ αὐτὴ ἡ γυνὴ ἱκανὴ ὅτι δὲ οἰκίᾳ. ἀλλὰ καὶ
τὸ πρῶτον, ἔφω ἐγὼ, ὦ Ἰσχόμαχε, πρῶτον αὐτῆς ἡ-
δέως σου πυθόμενον, ποτε αὐτὸς οὐδέ τι ἀ-
δύσας τὴν γυναικᾶ, ὥστε εἶ) οἶαν δὲ, ἢ ἐπι-
σαμῆν ἐλάττωσιν τῶν πατρῶν καὶ τῶν μητρῶν
δὲ οἰκίᾳ τὰ πατρῶν ἔκρινται αὐτῇ. καὶ τί αὖ, ἔφη, ὦ
Σώκρατες, ἐπισαμῆν αὐτῇ παρέλαβον,
ἢ ἔτι μὲν οὐπω πεντηκονταετηρίᾳ ἦλθε
πατρῶν ἐμῶν, τὸ δὲ ἐμπατρῶν χροῖον ἔζη ὑπὸ
πολλῆς ἐπιμελείας, ὅπως ὡσεὶ ἐλάττωσιν μὲν ὀ-
ψοῖτο, ἐλάττωσιν δὲ ἀκροῦσσοιτο, ἐλάττωσιν δὲ ἔ-
ροτο; οὐ γὰρ ἀγαπητὸν σοὶ δοκεῖ εἶ) εἰ μόνον
ἦλθεν ἐπισαμῆν, ἔειπα τῶν πατρῶν λαβοῦσα, ἰμέ-
πιον ἀποδεδῆσθαι, καὶ ἔωρα κῆρα ὡς ἔργα ταλα-
σια θεραπαίνας δίδοται; ἐπεὶ τὰ γε ἀμφὶ
γατέρας, ἔφη, πρῶτον καλῶς, ὦ Σώκρατες,
ἦλθε περὶ αὐτῆς μὲν. ὅσῳ μάλιστα ἐμοί γε δο-
κεῖ πατρῶν ἐμῶν καὶ ἀνδρῶν καὶ γυναικῶν. τὰ δὲ
ἄλλα, ἔφω ἐγὼ, ὦ Ἰσχόμαχε, αὐτὸς ἐπαί-
δύσας τὴν γυναικᾶ, ὥστε ἱκανὴ εἶναι ὧν
πατρῶν ἐμῶν ἐπιμελεῖσθαι; οὐ μὰ δὲ, ἔφη ὁ Ἰσχό-
μαχος, οὐ γὰρ ἴσθης καὶ ἔθυσσα, καὶ ὄξυ μὲν
ἐμὲ τε τυγχάνειν διδάσκεισθαι, καὶ ὀκείνῳ
μαθητῶν τὰ βέλπερα ἀμφοτέρωθεν ἡμῶν.
ὀκείνῳ, ἔφω ἐγὼ, καὶ ἡ γυνὴ σοὶ σιωπῆσαι
καὶ σιωπῆσαι τῶν αὐτῶν ταῦτα; καὶ μάλα γ', αὐτῶν
ἔφη ὁ Ἰσχόμαχος, πολλὰ ὑποχρησθῆναι * μὲν * μοι
πατρῶν τῶν θεῶν ἡμέσθαι οἶαν δὲ; καὶ ὄξυ μὲν
λος ἡ, ὅτι ὀκείνῳ ἀμελήσθαι τῶν διδασκασθῆναι.
D πατρῶν τῶν, ἔφω ἐγὼ, ὦ Ἰσχόμαχε, τί πατρῶν
τον διδάσκειν ἤρχου αὐτῶν, δὴ γὰρ μοι ὡς ἐ-
γὼ ταῦτ' αὐτῶν ἡδὲν σου διηγουμένου ἀκούοιμι,
ἢ εἰ μοι γυμνικὸν, ἢ ἵππικὸν ἀγῶνα τὸν κάλ-
λιστον διηγήσο. καὶ ὁ Ἰσχόμαχος ἀπεκρίνατο: τί
δὲ, ἔφη, ὦ Σώκρατες; ἐπεὶ ἦδη μοι χροῖον ἦν
ἡ, καὶ ἐπὶ τὰς ἀπέτο, ὥστε ἀφ' ἐλάττωσιν, ἡ ἐ-
μῶν αὐτῶν, ἔφη, ὦ δὲ πῶς. εἰπέ μοι ὦ γυνὴ,
τῶν ἡδὲν κατενόησας, τίος ποτε εἶνεκα ἐγὼ τέ-
σε ἐλάττωσιν, καὶ οἱ σοὶ γονεῖς ἐδάχθησιν ἐμοί; ὅτι
E μὲν γὰρ ὀκείνῳ ἀπορία ἡ μὲν ὅτι δὲ ὀκείνῳ
δομῶν αὐτῶν, οἱ δὲ ὅτι καὶ σοὶ καταφανὲς τῶν ἐστὶ.
† βουλευόμενος δὲ ἐγὼ γὰρ ἔμοι, καὶ οἱ σοὶ βουλευ-
γοντῶν ὑπὸ σοῦ, τί αὖ κρινωνὸν βέλπερον οἶκῶν
τε καὶ τέκνων λαβοῦμεν, ἐγὼ τε σὲ ὄξυ μὲν
καὶ οἱ σοὶ γονεῖς, ὡς εἰκόσιν, ἐκ τῶν δὴ αὐτῶν ἐμῶν.
τέκνα

πέτρα μὲν οὖν ἡθεὸς ποτὲ δίδω ἡμῖν χυμῶν, ὅπως ὅπ-
 τότε βουλοσόμεθα πρὸς αὐτῶν, ὅπως ὅπ-
 θέλπισα παιδούωρμ αὐτά. κρινὸν γὰρ ἡμῖν
 καὶ τὸ τοῦ γαζόν, συμμαχῶν καὶ γροθοσκάν
 ὅπι εὐέλπιδων τυχερῶν. νῦν δὲ δὴ οἶκος ἡμῖν ὁ-
 δε κρινός ἐστίν. ἐγὼ τε γὰρ, ὅσα μοι ἐστὶν ἀπομ-
 ρα, εἰς τὸ κρινὸν ἀποφάινω. οὐ τε ὅσα ἡδέκω,
 πρῶτα εἰς τὸ κρινὸν κατέθην. καὶ οὐ τὸ τοῦ δὲ
 ρογίσεσθαι, πότερος δὲ ἀδριμῶ πλείω
 συμβέβληται ἡμῶν, ἀλλ' ἐκείνο δὲ εἰδέναι,
 ὅτι ὅποτερος ἀνὴρ ἡμῶν βελτίων κρινωνὸς ἦ, ὅτι
 τὰ πλείονος ἀξία συμβάλλεται. ἀπεκρίνατο
 δέ μοι, ὦ Σώκρατες, πρὸς ταῦτα ἡ γυνή
 τί δ' αὖ ἐγὼ σοι, ἔφη, διωαίμην συμπαροῦ-
 ξαι; τίς δὲ ἡ ἐμὴ διωαμία; ἀλλ' εἰ σοι πρῶ-
 τα ἐστίν. ἐμὸν δ' ἔργον ἔφησεν ἡ μήτηρ (εἶ) σω-
 φροσύνη. ναὶ μάθ' ἔφη, ἐφίλω ἐγὼ, ὦ γυνά. καὶ γὰρ
 καὶ ἐμοὶ ὁ πατήρ. ἀλλὰ σωφροσύνην τοὶ ἐστὶ καὶ ἀν-
 δρὸς, καὶ γυναικὸς, ἔτα ποιῶν, ὅπως τὰ τε ὄν-
 τα ὡσβέλπιστα ἔξῃ, καὶ ἄλλα ὅπι πλεῖστα ἐκ τῶ
 καλοῦ τε καὶ δικαίου πρὸς γνήπεται. καὶ τί δὲ
 ὄρεσ, ἔφη ἡ γυνή, ὅ, πὶ ἀν' ἐγὼ ποιοῦσα στω-
 αῖοιμι τ' οἶκον; ναὶ μάθ' ἔφη, ἐφίλω ἐγὼ, ἀ τε οἱ
 θεοὶ ἐφυσάν σε διωαίαν, καὶ ὁ νόμος στωεπαι-
 νῆ, ταῦτα πρῶτ' ὡσβέλπιστα ποιῶν. καὶ τί τ' δαὶ
 ταῦτα ἐστίν; ἔφη ἐκείνη. οἶμα μὲν ἔγωγε, ἔ-
 φιλω, ἔτα ἐλαχίστου ἀξία, εἰ μὴ πρὸ γὰρ καὶ ἡ ἐπ
 τῶ σμῶν ἡγεμῶν μέλιτα ἐπ' ἐλαχίστου ἀ-
 ξίοις ἔργοις ἐφέστηκεν. ἐμοὶ γὰρ τοι, ἔφη Φαίαι,
 καὶ οἱ θεοὶ, ὦ γυνά, δοκῶσι πολὺ διεσκεμμένως
 μέλιστα τὸ ζῆλον τῶ στωεπαικέναι, ὁ καλῶ
 ται ἡλυ καὶ ἀρρεν, τ' ὅπως ἐπὶ ὠφελιμῶτα τον
 ἡ αὐτῶν εἰς τὴν κρινωνία. πρῶτον μὲν γὰρ τὰ
 μὴ ἐκλιπῆν ζῶων γνή, τῶ τοῦ ζῆλον καὶ ται
 μετ' ἀλλήλων τεκνοποιούμην. ἐπείτα τὸ γι-
 ρθοσκῶν κεκτηῖσθαι ἐαυτοῖς ἐκ τῶ τῶ ζῆ-
 λον τοῖς γυνῶ ἀνδρῶ τοῖς ποιεῖται. ἐπείτα ὅ
 καὶ ἡ διαίτα τοῖς ἀνδρῶ τοῖς οὐχ ὡς τῶ τοῖς
 κτιῶ ἐσιν ἐστὶν ἐν τῶ ἀνδρῶ, ἀλλὰ τ' τεινῶν
 δὲ ται δηλονότι. δὲ μὲν τοῖς μέλλουσιν ἀνθρώ-
 ποῖς ἔξῃ, πὶ εἰσφέρουσιν εἰς τὸ τεινὸν, ἔχῃ τῶς
 ἐργαζομένων ται ἐν τῶ ὑπῆλθε ἐργασίας. καὶ
 γὰρ νέατος, καὶ ἀσπύρος, καὶ φυτεία, καὶ νομαί,
 ὑπῆλθε ται πρῶτα ἐργα ἐστίν. ἐκ τῶ τῶν
 ὅ ται ὅπι τῆ δὲ γίγνε. δὲ δ' αὖ, ἐπεί δὲ δὲ ται
 ται εἰς ἐνεργῆ εἰς τὸ τεινὸν, καὶ ἔσωσσι τῶ ται, καὶ
 ἔργα σμῶν ται τ' τεινῶν ἐργα δεόμενά ἐστίν.

A Quod si liberos Deus aliquando nobis de-
 derit, tum de illis consultabimus, quo pa-
 cto eos quā optime possimus instituere. Nā
 & illud bonum utriusque nostrum erit com-
 mune, ut & socios, & eos, qui nos in sene-
 ctute alant, longe optimos consequamur.
 Nunc domus hæc nobis communis est.
 Nam & ego cuncta, quæ mea sunt, in me-
 dium exhibeo: & tu quæcumq; adtulisti,
 omnia in commune deposuisti. Neq; iam
 eius habenda est ratio, uter nostrum nu-
 mero plura contulerit: sed sciendum est,
 eum res maioris pretij conferre, qui se hac
 in societate rectius gesserit. Ad ea, mi So-
 crates, vxor mihi respondebat: In quonam
 ego tibi esse adiumento possim? quæ mea
 facultas est? In te omnia sita sunt. Mei mu-
 neris esse mater aiebat, ut frugi sim. Profe-
 cto, inquam ego, mea vxor, etiam hoc
 meum esse dicebat pater. Verum frugi ho-
 minū munus est, siue quis vir sit, siue mu-
 lier, ita se gerere: ut & facultates, quæ ad-
 sunt, optimo sint loco, & aliæ quam pluri-
 mæ honestis iustiq; rationibus accedant.
 Et quidnam tu vides, inquit vxor, quo effi-
 ciūdo possim ego tecum domum nostram
 augere? Enitere profecto, inquam, ut illa
 quam optime efficias, quæ a natura tibi dii
 tribuerunt, ut posses, & quæ lex compro-
 bat. Ea vero quid sunt? ait illa. Meo qui-
 dem iudicio, inquam ego, nō minimi mo-
 menti, nisi si etiam apum illa dux in alucri
 minimi momēti operibus præesse iussā est.
 Nam mihi, dixisse se aiebat, videntur dii,
 mea vxor, maxima cōsiderationē par hoc
 conitinxisse, quod mas & femina vocatur,
 ut ad societatem mutuam plurimum sibi
 cōduceret. Primum enim, ne animantum
 genera deficerent, par hoc coniunctum li-
 beros procreat. Deinde facultas homini-
 bus conceditur, ut ex hac coniunctionē
 adquirere sibi possint eos, qui senēs alant.
 Præterea non sub dio iumentorum instar
 homines viuunt, sed tectis scilicet indigēt.
 Quamobrem necesse est ij, qui consequi
 volunt, quod sub tectum importent, ha-
 beāt aliquos, qui operas obeundas sub dio
 suscipiant. Nam & aruorum reuouatio,
 & seminum sparsio, & consitio, & pascen-
 di opera eiusmodi sunt, quæ omnia sub
 dio curentur: & ex eis necessaria compa-
 rantur. Requiritur autem, posteaquam
 hæc intra tectum illata fuerint, eius etiam
 opera, qui hæc seruet; & qui ea conficiat
 opera, quæ non nisi sub tectis fieri possunt.

δὴ
 ὅπως ὅπ
 σε γὰρ

Requirit vero tectaliberum recens nato-
rum educatio puerilis, & cibi ex illata se-
gete confectio tecta requirit: ac fimiliter
etiam vestis ex lanis elaboratio. Et quoniã
hæc vtraq; tum interiora, tum externa, la-
bores & curam requirunt: idcirco etiam
Deus, dixisse se perhibebat, statim naturã
præparavit feminæ quidem, ad opera &
curationes interiores: viri autem, ad opera
& curationes externas. Nam viri corpus &
animum sic condidit, vt magis & frigora,
& calores, & itinera, & expeditiones mili-
tares tolerare posset. quo factum, vt opera
illi externa iniungeret. Mulieri vero quia
minus ad hæc firmum corpus a natura lar-
gitus esset, idcirco illi opera interiora, di-
xisse se aiebat, mandasse mihi Deus vide-
tur. Et quia sciebat, quod & a natura indi-
disset, & mandasset feminæ, vt ea recens
natos liberos educaret: idcirco maiorem
etiam amorem erga modo natos liberos
ei, quam viro tribuit. Quia item illata cu-
stodiendi curam mandauit feminæ, idcir-
co Deus, qui sciret animum timidum ad
custodiam minime deteriore esse, mai-
orem etiam metus partem feminæ, quam
viro impertiuuit. Quod sciret opus esse
defensione, si quis opera foris facientem
lædat, rursus huic audaciæ plus tribuit.
Quod vtrofque tum expendere, tum reci-
pere necesse sit; idcirco memoriam & di-
ligentiam vtrisque in medium posuit. Ita-
que non facile possis discernere, vtrum fe-
mineum, an virile genus hac in parte ex-
cellat. Etiam Deus in medio posuit am-
bobus abstinentiam a rebus iis, a quibus
abstinendum est; & potestatem eis fecit,
vter foret melior, siue vir, siue mulier, is vt
huius boni partem maiorem consequere-
tur. Quia vero natura vtriusque non esset
ad hæc omnia recte comparata, * idcirco
etiam alter alterius magis indiget, fitque
par hoc sibi ipsi vtilius, quum alterius in
potestate sint ea, quibus alterum destitui-
tur. Hæc, dicebam ad eam, quum sciamus,
mea vxor, nimirum quæ vtrique no-
strum a Deo sint imperata: enixe ope-
ram dare debemus, vt vterque nostrum
ea, quæ sui officij ratio postulat, quam
rectissime præstemus. Etiam lex, dixisse
se aiebat, hæc adprobat, marem ac fe-
minam copulans. atque vti Deus libe-
rum societatis inter ipsos auctor est, ita
lex domus societatem eis instituit. Præ-
terea lex ea pulchra esse demonstrat,
εποίησεν, ἔτω καὶ ὁ νόμος [τὸ οἶκον * κρινωὺς καλίστησι. καὶ καλὰ ὅτι] ὁ νόμος τὸ ἀποδείκνυσθαι, καὶ ὁ θεὸς

Cicero: Idcirco alterum alterius indiget, quoniã quod alteri deest, præsto est alteri:

Α φηγῶν δὲ δείται καὶ ἡ τῶν νεογνῶν τέκνων τῶν αἰ-
δοῦσθαι, φηγῶν δὲ καὶ αἱ ἐκ τῆς καρπῶσι-
τοποιίας δέονται ὡσαύτως δὲ καὶ ἡ τῆς ἐσθῆ-
τος ἐκ τῶν ἐρίων ἐργασία. ἐπεὶ δὲ ἀμφοτέ-
ρα ταῦτα καὶ ἐργῶν καὶ ὀπιμελείας δείται,
τὰ τε ἐνδόν καὶ τὰ ἔξω, καὶ τῶν φύσιν, φά-
ναι, ὁ θεὸς παρεσκεύασεν ὁ θεὸς, ὡς ἐμοὶ δοκεῖ,
τῶν μὲν τῆς γυναικὸς, ὅτι τὰ ἐνδόν ἐργα καὶ
ὀπιμελήματα, τῶν δὲ τῶν ἀνδρῶν, ὅτι τὰ ἔξω
ἐργα καὶ ὀπιμελήματα. ῥίγη μὲν γὰρ καὶ θάλα-
σση, καὶ ὀδοποιίας, καὶ στρατείας, τῶν ἀνδρῶν
τὸ σῶμα καὶ τῶν ψυχῶν μάλλον διατάσσει
καρτερῆν τὴν παρεσκεύασεν. ὥστε τὰ ἔξω ἐπέ-
ταξεν αὐτῶν ἐργα. τῆ δὲ γυναικὶ ἦσαν τὸ σῶμα
διωκτικὸν πρὸς ταῦτα φύσας, τὰ ἐνδόν ἐργα
αὐτῆ, φαίαι ἔφη, πρὸς αὐτῶν μοι δοκεῖ ὁ θεός.
εἰδὼς δὲ, ὅτι τῆ γυναικὶ καὶ ἐπέφυσε καὶ πρὸς ἐ-
πέταξε τῶν νεογνῶν τέκνων ἐσθῆτα, καὶ τῶν
ἐργῶν τὰ νεογνὰ βρέφη πληθὺν αὐτῆ ἐδάσα-
το, ἢ τῶν ἀνδρῶν. ἐπεὶ δὲ καὶ τὸ φυλάττειν τὰ τῆς
ἐνεργείας τῆ γυναικὶ πρὸς ἐπέταξε, γνησίων
ὁ θεός, ὅτι πρὸς τὸ φυλάττειν οὐ κακίον ὅτι
φοβεῖται εἶ) τῶν ψυχῶν, πληθὺν μέρους καὶ
τῶ φόβου ἐδάσατο τῆ γυναικὶ ἢ τῶν ἀνδρῶν. εἰ-
δὼς δὲ, ὅτι καὶ ἐργῶν αὐτῶν δεήσῃ, εἰς πᾶσα δίκῃ
τὰ ἔξω ἐργα ἔχοντα, τὸ τῶν ἀνδρῶν μέρους
τῶν ἀφ᾽ αὐτοῦ ἐδάσατο. ὅτι δὲ ἀμφοτέροις δὲ καὶ
διδόναι καὶ λαμβάνειν, τῶν μνησίων καὶ τῶν ὀπι-
μελείων εἰς τὸ μέσον ἀμφοτέροις κατέστηκεν.
ὥστε οὐκ αὐτῶν ἐργῶν διελέθην, πότρεα τὸ ἔθνος τὸ
θηλυ, ἢ τὸ ἀρρεν τῶν πλεονεκτῶν. καὶ τὸ ἐκτρα-
τῆς δὲ εἶ) ὧν δὲ, εἰς τὸ μέσον ἀμφοτέροις κα-
τέστηκε, καὶ ἔξοισίαν ἐποίησεν ὁ θεός, ὁπότρεα
αὐτῶν βελτίων, εἴθ' ὁ ἀνὴρ, εἴθ' ἡ γυνή, τῶν καὶ
πληθὺν φέρεα τῶν τῶν ἀγαθῶν. ἀλλὰ δὲ τὸ τῶν
φύσιν μὴ πρὸς πᾶν ταῦτα ἀμφοτέρων δὲ
πεφυκέναι, ὅτι τῶν καὶ δέον) μνησίων διήλων,
καὶ τὸ ζῆλος ὡφελιμώτερον αὐτῶν γηρῆ), αὐ-
τῶν ἐτερον ἐκλείπεται, τὸ ἐτερον διωκτικόν.
ταῦτα ὅ, ἐφίλω, δὲ ἡμαῖς, ὡ γυναι, εἰδὼτας, αὐ-
τῶν ἐτέρων ἡμῶν πρὸς ἐπέταξε) ὡσὸς θεός, τὸ πρὸς
ῥάα) ὅπως ὡσὸς ἐλπίσα τὰ πρὸς ἡγήσια ἐκείτε-
ρον ἡμῶν εἶχε παρά τῆα. συνεπαμῆν ὅ, ἔφη φά-
ναι, καὶ ὁ νόμος ταῦτα, συζῆθῃς ἀνδρα καὶ
γυναικα. καὶ κρινωὺς ὡσὸς τῶν τέκνων ὁ θεός
εποίησεν, ἔτω καὶ ὁ νόμος [τὸ οἶκον * κρινωὺς καλίστησι. καὶ καλὰ ὅτι] ὁ νόμος τὸ ἀποδείκνυσθαι, καὶ ὁ θεός

περὶ αὐτῶν
ὡς βίβλιν
καὶ ὁ θεός

ἢ ὁ θεὸς ἔφυσεν ἐκάστην μέλιον ἀνδρῶν
 ὄντα. τῆ μὲν γὰρ γυναικὶ κάλλιον, μὲν ἐν-
 δον, ἢ θυραυλεῖν· τῆ δὲ ἀνδρὶ ἀγχιον, ἐνδον
 μὲν, ἢ τῆ ἔξω ὅτι μελίσσεται. εἰ δὲ τις παρ
 ἂ ὁ θεὸς ἔφυσεν ποιῆς, ἴσως τὶ καὶ ἀτακτῶς τῆς
 θεοῦ οὐ λήθη, καὶ δίκαιον δίδωσιν ἀμελῶν τῶν
 ἔργων τῶν ἑαυτῶν, ἢ παρὰ τῶν τῆς γυναι-
 κὸς ἔργα δοκῆ δὲ μοι, ἔφω, καὶ ἢ τῶν μελισ-
 σῶν ἠγεμῶν ποιεῖν τὰ ἔργα ὑποὶ τοῦ πατρὸς
 τεταγμένα ἄρα ποιῆσαι. καὶ ποῖα δὲ, ἔφη,
 ἐκείνη ἔργα ἔχουσα ἢ τῶν μελισσῶν ἠγεμῶν, B
 ἔξομοιοῦται τοῖς ἔργοις, οἷς ἐμὲ δὲ παρὰ τῆς
 ὄπῃ, ἔφω ἐγὼ, ἐκείνη τὴν τῶν μελισσῶν
 σα οὐκ εἶδον ἔργον (καὶ μελισσῶν εἶ). ἀλλ
 αὖ μὲν δὲ ἔξω ἔργα ἔσονται, ἐκπέμπει ὅτι ὁ
 ἔργον, καὶ ἂν αὐτῶν ἐκάστη εἰσφέρει, οἷδὲ τε
 καὶ δέχεται, καὶ οὕτως ταῦτα. ἐστὶ ἀνδρῶν
 ἔργα ἐπιδοῦν δὲ ἢ ὅσα τῶν ἔργων ἢ κη. ἄρα
 ἐμὲ δὲ δίκαιον ἐκάστη. καὶ ὅτι πῶς ἐνδον ἢ ἔξω
 Φαμίλοισι κηρίοις ἐφῆσκειν, ὡς καλῶς καὶ
 ταχέως ὑφάμηται, καὶ ἔργον μὲν τοῦ ἐπι
 μελίσσαι, ὡς ἐκπέμπεται. ἐπειδοῦν δὲ ἐκβα-
 φῆ, καὶ ἀξιοεργῶν οἱ νεοασὶ ἄνθρωποι, ἀποικί-
 ζει αὐτοὺς οὕτως τῶν ὅτι ἔργον πῶς ἠγεμῶν. ἢ
 καὶ ἐμὲ οὕτως, ἔφη ἡ γυνὴ, δὲ τῶν ταῦτα ποιῆναι
 δεῖσθαι μὲν πῶς, ἔφω ἐγὼ, ἐνδον τε μὲν, καὶ
 αἰς μὲν αὖ ἔξω ὅτι ἔργον ἢ τῶν οἴκετῶν, τῆς
 στω ἐκπέμπει· οἷς δὲ ἂν ἔργον ἐνδον ἔργα εἶναι,
 τῶν σοι ὅτι παρὰ τῆν, ἢ καὶ τὰ τε εἰσφέρει
 μὲν ἀποδεκτέον. καὶ ἂν μὲν αὖ αὐτῶν δὲν δα-
 πορῶν, σοὶ ἀφαιρητέον· ἂν δὲ αὖ παρὰ τῶν
 δὲν, παρὰ οὐκ ἐπιδοῦν, ὅπως μὴ εἰς
 τὸν αὐτὸν κηρίον δαπορῶν εἰς τὸ μὲν δα-
 πορῶν, καὶ ὅταν ἔργα εἰσενεῖται σοι, ὅτι μελι-
 τέον ὅπως οἷς δὲ ἰμάτια γίνηται. καὶ ὅτι ἔργον
 οἷς ὅπως καλῶς ἐδωδῆμος γίνηται, ὅτι με-
 λιτέον. ἐν μὲν τῶν σοὶ παρὰ τῶν, ἔφω
 ἐγὼ, ὅτι μελιτέον ἴσως τὰ ἄρα παρὰ τῶν
 εἶ), ὅτι ὅσα αὐτῶν τῶν οἴκετῶν, τῶν σοι
 ὅτι μελιτέον παρὰ τῶν, ὅπως παρὰ τῶν. ἢ
 δὲ, ἔφη ἡ γυνὴ, ὅτι παρὰ τῶν τῶν μὲν οὕτως, ἢ
 μέλλωσιν οἱ καλῶς παρὰ τῶν ἔργον, ἢ
 εἰσεσθαι, καὶ ὅτι ἔργον ἢ παρὰ τῶν ἔργον καὶ
 ἐγὼ, ἔφη ὁ ἰσχυρῶς, ἀγαθὸν αὐτῆς πῶς ἀ-
 πόκρισιν εἶπον· ἔργον γὰρ ὅτι ἔργον, ἀφαιρη-
 τῶν πῶς παρὰ τῶν καὶ τὸ ἐπιδοῦν ἠγεμῶν ἀφαιρη-
 τῶν ἔργον οὕτως ἀφαιρηται παρὰ τῶν αὐτῶν,

Aquæ naturæ Deus indidit, ut præstare pos-
 sit uterque rectius. Est enim feminæ pul-
 chrius, intra ædes eam se continere, quam
 foris agere: viro autem turpius, intus ma-
 nere, quàm res exteras curare. Quod si quis
 aliud agit, quam quod ipsius naturæ Deus
 indidit: fortassis occultum esse Deo nõ po-
 test, ordinem ab ipso perturbari, adeoque
 pœnas dat, siue quis opera sibi conuenien-
 tia negligit, siue muliebria facit. Ac mihi
 quidem videtur, inquam, etiam apud illa,
 quæ ceterarum dux est, sibi diuinitus præ-
 scripta constanter elaborare. Quænam
 vero, ait hæc, apud illa dux opera tractat,
 illis actionibus consimilia, quæ mihi con-
 ueniunt? Quod illa, inquam, in alueari ma-
 nens otiosas esse apes non patitur: sed quas
 foris laborare oportet, eas ad opus emittit,
 ac quidquid adtulerint singulæ, nouit &
 accipit, tamq; diu seruat, donec eo sit ven-
 dum. Id vero tempus ubi iam adest, iustam
 cuique partem tribuit. Præest etiam fauis,
 qui intus texuntur, vii recte celeriterq; te-
 xantur: & fœtus, qui nascitur, educandi
 curam habet. Is posteaquam educatus est,
 iamq; operi faciundo idonee sunt apiculæ,
 coloniã ex eis deducit, adiuncta ipsis qua-
 dam quali nepotum duce. Num igitur me
 quoque, ait vxor, hæc facere necesse erit?
 Erit, inquam ego, necesse domi ut maneat,
 ac emittere famulos, quibus foris est labo-
 randum: quibus autem intus faciundum
 opus, eis præesse debes; & quæ inferuntur,
 recipere. Præterea distribuendum erit tibi,
 quidquid eorum expendendum est: quæ-
 que superare debebunt, de iis prudenter
 prospiciendum tibi erit, & cauendum, ne
 sumtus in annum reconditus vno mense
 absumatur. Quum lanæ in domum illatæ
 fuerint, adhibenda cura, ut vestes illis pa-
 rentur, quibus confici debent. Curandum
 item, ut frumentum aridum idoneum ad
 vespendum fiat. Vna, inquam, curatio ex iis,
 quæ tui sunt muneris fortassis ingratiore ef-
 fe videbitur; quod famulorum omnium
 cura tibi suscipienda erit, ut si quis ex iis æ-
 grotet, curetur. Illud profecto, ait vxor, lō-
 ge gratissimum fuerit, si quidem curati
 gratiam habituri sint, animoque erga me
 magis beneuolo futuri, quàm prius. Quam
 ipsius responsionem, aiebat Ischiomachus,
 admiratus equidem: An nõ, inquam, mea
 vxor, propterea quod apud illa dux in al-
 ueari sic earum commodis prospicit, ea est
 vicissim aliarum apum erga hæc adfectio:

ἐπιμελῶν

καὶ τὰ οἴκῳ

ἐνδοῦ

vt alucum si deserat, nulla se abesse putet A
 ab illa debere, sed omnes sequantur? Tum
 illa mihi respondens: Mihi vero mirum vi-
 deatur, ait, non potius ad te ducis officium
 pertinere, quam ad me. Nam mea rerum,
 quæ intus sunt, custodia & distributio, ri-
 diculam speciem habuerit; nisi tu curâ ad-
 hibeas, vt extrinsecus aliquid inferatur.
 Mea quoque, inquam ego, ridicula vide-
 bitur illatio, nisi sit, qui illata seruet. Non
 vides, inquam, quo pacto illorum homi-
 nes miserari consueuerint, qui pertusum
 in dolium aliquid haurire dicuntur, idque
 propterea, quod laborare frustra puten-
 tur? Video certe, ait vxor, ac sunt sane mi-
 seri, si hoc faciunt. Sunt & alia, inquam e-
 go, curationes proprie tue, mea vxor, futu-
 ræ non iniucundæ: vt quum imperitam la-
 nificij nanta, peritam efficies, atq; ea tibi
 deinde duplo pluris erit: quum imperitam
 condendi promendique, & ministrandi
 nanta, talem efficies, quæ & horum perita,
 & fida, & in ministrando promta, quan-
 tiuis tibi sit pretij: quum tibi modestos, ac
 domui tuæ vtilis adficere beneficio lice-
 bit, ac si quis improbus esse videatur, pu-
 nies. Quod denique omnium iucundissi-
 mum est, quum me esse melior videberis,
 meq; famulum tuum effeceris, neq; verè-
 dum tibi sit, vt ne atate procedente minus
 in domo tibi honoris exhibeatur: sed per-
 suasum habueris, te atate prouectiori tan-
 to maiore futuram in honore, quanto tum
 mihi consors, tum liberis custos domus
 melior exstiteris. Nam honestorum egre-
 giorumq; dignitas nō propter elegantiam
 formæ, sed propter virtutes in vita morta-
 lium incremēta sumunt. Huiusmodi qua-
 dam me, mi Socrates, primū cum ipsa col-
 loquutum esse, meminisse videor. Tum e-
 go: An etiam intellexisti, inquam, nonni-
 hil ex his eam commotam ad diligentiam?
 Intellexi profecto, inquit Ischomachus,
 atq; etiam memini, quum valde mordere-
 tur & erubesceret propterea, quod me
 quiddam eorum poscente, quæ a me illa-
 ta fuerant, dare id non posset. Quod ego
 quum eam grauiter & ægre tulisse vidis-
 sem: Ne sit hoc, inquam, animo tuo mole-
 stum, mea mulier, quod dare non potes id,
 quod ego nunc forte abs te posco. Nā cer-
 ta paupertas est, quum alicuius indigeas,
 vti eo non posse. Verum minus est in hac
 penuria molestia, quū quid inueniri qua-
 rendo non potest, quam si ab initio non
 quæras; non ignorans scilicet, illud abesse.
 Enimuero hæc ad te culpa nō pertinet, sed

ὡς τε ὅταν κείνη κλίπη, ὁδὲ μία οἶται τῆ
 μελιαῶν ἀπολύσιον ἐστὶν, ἀλλ' ἐπονται πᾶ-
 σαι; καὶ ἡ γυνὴ μοὶ ἀπεκρίνατο θαυμάζουσα
 αὐτῆς, εἰ μὴ παρὲς σε μάλλον τείνῃ τὰ τῆ ἡ-
 γεμόνος ἔργα, ἢ παρὲς ἐμέ. ἡ γὰρ ἐμὴ φυλα-
 κὴ τῆς ἐνδον καὶ ἀφανομὴ γελῶσα τις αὐτῆς, οἶ-
 μαι, φαίνοιο, εἰ μὴ σὺ γε ὅπι μελοῖο, ὅπως
 ἔξωθεν πεισφύροιο. γελῶσα δὲ αὐτῆς ἐφίλω ἐγὼ,
 ἡ ἐμὴ εἰσφορὰ φαίνοιο αὐτῆς, εἰ μὴ εἴη ὅστις τὰ
 εἰσενεχθέντα σώζοι. οὐχ ὁρᾷς, ἐφίλω ἐγὼ, οἱ εἰς
 Βτ τὴν ἐμὴν πᾶσι ἀπὸ τῆς λεγόμενοι, ὡς οἰ-
 κτεῖσθαι, ὅτι μά τι ποιῆν δακρυοῖ; ἡ δὲ ἐ-
 φη ἡ γυνὴ, καὶ γὰρ πημονές εἰσιν, εἰ τὸ γε ποιῆ-
 σιν. ἀλλὰ δὲ τοι, ἐφίλω ἐγὼ, ἰδίαι ὅπι μελέσαι,
 ὡ γυναι, ἡ δὲ αὐτῆς σοὶ γίγνεται, ὅπόταν ἀνεπι-
 σήμονα ταλασίαι λαβοῦσα, ὅπι σήμονα ποιῆ-
 σης, καὶ διπλασίον σοὶ ἀξία γήνηται. καὶ ὅπό-
 ταν ἀνεπισημόνα ταμείας καὶ ἀφαιρίας πα-
 ραλαβοῦσα, ὅπι σήμονα, καὶ πεισφύροιο, καὶ ἀφαι-
 ρικῶν ποιησάμενη, πρὸς ἀξία ἔχης. καὶ ὅ-
 C πόταν τὸς μὲν σώφρονάς τε, καὶ ἀφελίμου ὡ
 σὺ οἴκῳ δὲ σοὶ ὅπι ποιῆσαι, εἰ δὲ τις ποιησὸς
 φαίνοιο, δὲ σοὶ κλάσαι. ὅ δὲ πύτων ἡδύ-
 σον, εἰ βελτίων ἐμοὶ φαίης, καὶ ἐμὲ σὺν θε-
 ρα ποίησαι ποιήσης, καὶ μὴ δὲ σε φοβῆσθαι, μὴ
 παρὲς σε τῆς ἡλικίας ἀπμοτέρη ἐν τῷ οἴκῳ
 γήνη, ἀλλὰ πεισφύροιο, ὅτι παρὲς σὺν γινομένη,
 ὅσα αὐτῆς καὶ ἐμοὶ κρινωνός καὶ πασι τῷ οἴκῳ φυ-
 λαξ ἀ-
 λαξομένων γήνη, ὅσα τῶν καὶ ἡμιωτέρη ἐν τῷ οἴκῳ
 οἴκῳ ἔση. τὰ γὰρ καὶ τὰ καλὰ, ἐγὼ εἶφην, εἰ
 D ὄρα ὅτι τῆς ἀραῖότητάς, ἀλλὰ ὄρα τῆς ἀρετῆς [εἰς
 τὸ βίον τοῖς ἀνθρώποις * ἐπαύξεται, τοιαῦτα
 μὲν, ὡς Σάκρας, δοκῶ μεμνησθαι αὐτῆ τα-
 παρὲς τῆς ἀρετῆς. ἡ γὰρ ἐπέγνωσ τὸ ἰσχυρά-
 χε, ἐφίλω ἐγὼ, ὅτι τῶν κεινημένων αὐτῆ
 μάλλον παρὲς τῆς ὅπι μελέσαι; αὐτῆ δὲ, ἐφη ὁ
 ἰσχυράτος, καὶ δηρῶσάν γε αὐτῆ οἶδα, καὶ ἐ-
 ρυθρίασασαν σφοδρὰ, ὅτι τῆς εἰσενεχθέντων πᾶ
 αἰτήσαντος ἐμῆ, ἔκ ἐίχε μοι δῆναί. καὶ ἐγὼ μὲν
 τοῖς ἰδὼν ἀρετῆς αὐτῆ, εἰ πῶν μηδὲν τι, ἐφην,
 E ἀθυμῶσας ὡ γυναι, ὅτι ἔκ ἐχῆς δοῦναι ὅ, πῶ
 αἰτῆ τῆς ἀρετῆς. ἐστὶ μὲν γὰρ πενία αὐτῆ σαφῆς,
 ὅ δὲ ὀλίγον πῶς μὴ ἔχῃ χεῖρα. ἀλυποτέρη
 ὅ αὐτῆ ἡ ἐνδία, ὅ μὴ διώσασαι ζητιῶν τὰ πᾶ
 λαβῆν, ἢ τῆς ἀρετῆς μὴ δὲ ζητῆν, εἰδὸτα ὅτι ὅσα
 ἔστιν. ἀλλὰ γὰρ, ἐφίλω ἐγὼ, τῶν οὐ σὺ αἰτία.
 ἀλλ'

ἔργον, ὅτι ἔγωγε ταῖς σοῖς παρέδωκα ὅπως χρῆσθαι ἔ-
 κασα κείσθαι, ὅπως εἰδῆς ὅπως γέδῃ πέναι, καὶ
 ὅποθεν λαμβάνειν. ἐστὶ δὲ ἑστὸν ἕτως, ὡς γυνάμ,
 ἔτ' ἀρχήσων ἕτε καλὸν ἀνθρώπων, ὡς ἡ τά-
 ξις. καὶ γὰρ χρὸς δὲ ἀνθρώπων συλκείμηνός ἐστιν.
 ἀλλ' ὅτῳ μὲν ποιῶσιν ὅ, τι αὐτὴ τύχη ἕκαστος,
 παρεχθή τις φαίνεται, τὴν τε αἰδομένην ἀτερπές.
 ὅτῳ δ' ἑταγμένως ποιῶσι καὶ φέρονται, ἀ-
 μα οἱ αὐτοὶ ἔτι καὶ ἀξιοθέατοι δοκῶσιν (εἶ), καὶ
 ἀξιάκτους καὶ εὐαίετα, ἐφίλω ἔγωγε, ὡς γυνάμ,
 ἀτακτος τὸ μύσσητα, παρεχόμενον καὶ τοῖς μὲν B
 πολεμίοις τὸν ἀρχέστατον, τοῖς δὲ φίλοις ἀ-
 κλέεστατον ὄρεσιν, καὶ ἀρχεστότατον, ὄνος ὁμοῦ, ὁ-
 πλίτης, σκλυφόρος, ἰππῶδες, ἀμαξία.
 πῶς γὰρ αὐτὸν πορδύσειαν ἔχοντες ἕτως ὅπι-
 κώλισιν ἀλλήλους, ὁ μὲν βαδίξων, τὸ βέρον-
 τας ὁ δὲ βέρον, τὸ ἐσηκῶτα ἢ δὲ ἀμαξία, τὸ ἰπ-
 πέα ὁ δὲ ὄνος, τὸ ἀμαξία ὁ δὲ σκλυφόρος,
 τὸ ὀπλίτην; εἰ δὲ καὶ μάχεσθαι δεοί, πῶς αὐ-
 οὔτως ἔχοντες μάχεσθαι; οἷς γὰρ ἀνάστη αὐ-
 τῶν τῶν ὀπλιτῶν φύξων, οὗτοι ἰκανοὶ εἰσι C
 φύξοντες καταπατήσασιν ὅπλα ἔχοντες.
 τεταγμένη δὲ εὐαίετα κώλισιν μὲν ἰδεῖν τοῖς
 φίλοις, δυσχερέστατον δὲ τοῖς πολεμίοις. τίς
 μὲν γὰρ οὐκ αὐτὸν φίλος ἠδέως θεάσασθαι ὀπλί-
 τας πολλοὺς ἐν ταῖς πορδύσειαν; τίς δὲ
 οὐκ αὐτὸν θαυμάσει ἰππῶδες καὶ τὰ ξίφιν ἐλαύ-
 νοιτας; τίς δὲ οὐκ αὐτὸν πολέμιος φοβηθεῖ, ἰ-
 δὼν διδουκρημένους ὀπλίτας, ἰππῶδες, πελτα-
 τῶδες, πτόξας, σφενδοήτας, καὶ τοῖς δέχοισι τε-
 ταγμένως ἐπορεύσει; ἀλλὰ καὶ πορδύσειαν D
 ἐν ταῖς, καὶ πολλὰ μυστήρια ὡσιν, ὁμοίως
 ὡς ἑστὸν εἰς ἕκαστος καθ' ἑσυχίαν πᾶντες πο-
 ρδύσειαν. εἰς γὰρ ὅτι κείμηνον τὰ εἰ ὅτι αὐτὸν ἔ-
 χονται, καὶ τελεῖρας δέτοι ἡ τεταγμένη ἀνθρώ-
 πων, ἀλλὰ τί ἄλλο φοβερόν ἐστι πολεμίοις, ἢ
 φίλοις ἀξιοθέατον, ἢ ὅτι ταχὺ πλῆθος; ἀλλὰ τί ὅ-
 τῳ δὲ ἡυποκοιδήθῃ εἰσὶν οἱ ἐμπλεεῖς, ἢ δὲ ὅτι
 ἐν ταῖς μὲν καὶ θῆν, ἐν ταῖς δὲ τὸ ἄροσθῆσιν; E
 ἐν ταῖς δὲ ἀναπίπτουσιν, ἐν ταῖς δὲ ἐμβάινουσιν
 καὶ ἐκβάινουσιν; ἢ δὲ ἀταξία ὁμοίον τι μοι δοκεῖ
 εἶναι, οἷον ὅτι εἰ γεωργὸς ὁμοῦ ἐμβάλοι κριθῶδες,
 καὶ πυροῖς, καὶ ὄσπρια καὶ περὶ αὐτῶν, ὅποτε δεοί ἢ
 μάχης, ἢ δέξασθαι, ἢ ὄψου, ἀλλὰ ἔχον δεοὶ αὐτῶν,
 flebant, ordine tum ingrediantur, tum egrediantur? Ordinis autem perturbatio quid-
 dam mihi simile videtur esse, ac si agricola eodem loco coniciat hordeum, triticum, le-
 gumina. Deinde si vel offa, vel pane, vel obsonio sit opus, necesse sit eum singula seligere

Ad me: qui non omnia tibi tradiderim de-
 signato singulis loco, quo ea collocari de-
 berent, vt tu scires, vbi ea reponenda, &
 vnde rursus essent promenda. Nihil est au-
 tem, mea vxor, in rebus humanis vel vti-
 lius, vel pulchrius ordine. Nam & chorus
 ex hominibus constat. Verum vbi quif-
 que quod temere visum est, facit; turbæ
 cuiusdam species se exhibet, ac spectatu
 quiddam iniucundum. At quum omnia
 recte atque ordine proferunt & agunt, ea-
 dem opera faciunt, vt & spectatu, & auditu
 digni esse videantur. Itidem exercitus, in-
 quam, mea vxor, dum necdum in ordines
 digestus est, longe quiddam est turbulen-
 tissimū; ac hostium quidem victoriæ ma-
 xime expositum, suis autem spectatu foe-
 didissimum, & ad vsum minime accommo-
 datum: vbi simul sunt, asinus, grauis ar-
 maturæ pedes, lixa, veles, eques, plau-
 strum. Nam quo pacto progredi poterunt,
 si quidem in hac perturbatione mutuo se-
 se impediunt, gradatim incedens, curren-
 tem; currens, stantem; plaustrum, equi-
 tem; asinus, plaustrum; lixa, grauis arma-
 turæ peditem? Quod si etiam dimican-
 dum sit, quomodo tali omnium pertur-
 batione dimicare possint? Nam qui ne-
 cessario inuadentibus terga dare cogun-
 tur, illi dum fugiunt, proterere milites et-
 iam armatos possunt. At instructa recte a-
 cies quiddam est suis spectatu pulcherri-
 mum, hostibus vero grauissimum. Nam
 cui suorum non volupe sit multos vide-
 re grauis armaturæ pedites instructis or-
 dinibus incedentes? quis non admiretur
 equites, qui ordines inter equitandum
 obseruent? quis hostium metu non per-
 cellatur, si recte dispositos grauis arma-
 turæ pedites, equites, cetratos, sagittarios,
 funditores viderit, eosdemque suos im-
 peratores compositæ sequentes? Immo
 etiam si multa millia sint, tamen quamdiu
 sic incedunt, vt ordines seruent, pergunt
 omnes placide non aliter, atque singu-
 li progrediuntur, succedentibus semper
 vacuum in locum illis, qui a tergo sunt.
 Etiam triremis hominibus onusta quam
 aliam ob causam vel hostibus est terrori,
 vel amicis iucunda spectatu, nisi ob nau-
 gationem celerem? Quam aliam ob caus-
 sam molesti sibi mutuo non sunt vectores,
 nisi quod ordine sedeant, ordine propen-
 dendo in remos incumbāt, ordine se retro
 flectant, ordine tum ingrediantur, tum egrediantur? Ordinis autem perturbatio quid-
 dam mihi simile videtur esse, ac si agricola eodem loco coniciat hordeum, triticum, le-
 gumina. Deinde si vel offa, vel pane, vel obsonio sit opus, necesse sit eum singula seligere

καὶ π
θεῶν

μὲν οὖσα
εὐχρῶ-
τότατον

πορευθί-
σαν, εἰ
ἔχοντες ὅ-
πως ὅπι-
κώλισιν

καὶ αὐτῶν
εἰς ἀλλήλ.

παῖσι

καὶ οἱ ὅ-
τι δὲ

περὶ οὖσα
εἰς ἑσθῶν.

ἠὲ δὲ

ἠὲ δὲ 1. p. 12, 7.

pro eo, quod iam secreta sumere ad vsum
 debebat. Itaque tu etiam, mea vxor, vt hoc
 modo te conturbari necesse non fit, & vt
 studeas scire administrandi facultates no-
 stras rationem, ac sine difficultate sumas
 id, quo vtendū sit, mihiq; si quid poposce-
 ro sic tradas, vt gratam mihi rem facias: in-
 quiramus sane locum singulis conuenien-
 tem, eoq; posita re quauis moneamus an-
 cillam, vt inde sumat, ac rursus ibidem col-
 locet. Ita nimirum sciemus, quæ nobis su-
 persint, quæ sint amissa. Nā locus ipse quod
 abest, requiret: quodq; curandum erit, ad-
 spectus ipse arguet: deniq; quod sciamus,
 vbi quodq; sit, id ipsum singula nobis exhi-
 bebunt, vt ad vsum nihil desideraturi simus.
 Atq; equidem, mi Socrates, pulcherrimū
 aliquādo, longeq; accuratissimum instru-
 mentorum ordinem inspicere mihi visus
 sum, quum spectandi causa ingentem il-
 lam nauim Punitam ingressus essem. Ar-
 mamenta namq; plurima separatim collo-
 cata exiguo in receptaculo contemplantur.
 Etenim nauis multis ligneis & intortis in-
 strumentis in portum deducitur, ac vicif-
 sim soluit: multorum adiuuēto, quæ pen-
 filia vocant, impellitur: multis machina-
 mentis aduersus hostiles naues armatur:
 multa etiam hominum arma vehit: omnia
 vasa, quibus in domo vtuntur homines,
 pro quolibet vna victitantium contuber-
 nio vehit: deniq; præter hæc omnia refer-
 ta est oneribus, quæ nauiculator quæstus
 causa secum vehit. Atq; hæc omnia, quæ
 dico, non multo ampliori loco sita erant,
 quam sit cōclauē decem lectulorū medio-
 criter capax. Animaduerti autē sic omnia
 fuisse condita, vt nihil alteri esset impedi-
 mento, neq; vestigatore egeret, nec impa-
 ratū esset, nec solutu difficile, quo moram
 adferret, vbi subito esset aliquo vtendum.
 Ministrum autem gubernatoris, quæ pro-
 retam in nauī vocant, ita cuiusq; loci gna-
 rum reperi: vt vel absens dicere posset, vbi
 singula sita essent, & quæ essent multa; non
 minus atq; is, qui litteras norit, quot in So-
 cratis nomine litteræ sint, dicere possit, &
 vbi singulæ sunt collocatæ. Eundem et-
 iam vidi, ait Ischomachus, per otium omnia
 lustrantem, quibus vtendum in nauī esset.
 Quumq; hanc eius inspectionē admiratus
 essem, quærebam quid ageret? Responde-
 bat ille: Inspicio, mi hospes, si forte quid
 accidat, quo pacto sita sint omnia in nauī,
 ac nū quid absit, vel inconcinne collocatū
 sit. Nec enim vbi tempestatem Deus in
 mari excitat, spatij quidquā reliquum est

ἀπὸ τῶν λαβόντων διὰ κρινημάτων χρεῖσθαι. καὶ
 οὐδὲν ὠγύμναι, τὸ μὲν ταχέως τεταχθῆναι ἵνα ἴδῃ
 δέοιο, βέλαιο δὲ ἀκριβῶς δεικνύντα ὅντα εἰδέ-
 ναι, καὶ τῶν ὄντων δὲ πόρως λαμβάνουσα ὅτῳ αὐ-
 τῆ χρεῖσθαι, καὶ ἐμοί, εἰάν τι αὐτῶ, ἐν χρεῖσι δι-
 δόναι, χρεῖσθαι τὴν δοκιμασίαν τῆς πρὸς ἡκού-
 σαν ἐκείνοις ἔχον, καὶ ἐν ταύτῃ γένετες, διδάξω-
 μὲν τὴν ἀρχὴν λαμβάνειν τὴν εἰρήνην, καὶ
 καταπύρειν πάλιν εἰς ταύτην καὶ οὕτως εἰσο-
 μῆτα τὰ τε σῶα ὄντα, καὶ τὰ μὴ. ἢ γὰρ χρεῖσθαι αὐτῆ
 ὅ μὴ ὄν ποτὶς: καὶ δέο μὲν περὶ ἀπειρίας ἔξε-
 τάσθαι ἢ ὄψις, καὶ ὅ εἰδέναι ὅπου ἕκαστον ἐστίν. τα-
 χὺ εἰλεῖσθαι, ὥστε μὴ ἀπορῆν χρεῖσθαι. καλλί-
 στην δὲ ποτε καὶ ἀκριβῶς αὐτῶν ἐδόξα σκεδῶν πά-
 ξιν ἰδόν, ὡς ὠκρεατες, εἰσοβὰς ὅτι ἴσταν εἰς ὅ
 μέγα πλοῖον ὅ φοινικόν. πλῆστα γὰρ σκεδῆ ἐν
 μικροτάτῳ ἀγείρω ἀνακεχωρισμένα ἔτασσά-
 μιν. ἀφ' ὧν πολλῶν μὲν γὰρ δὴ πρὸς, ἔφη, ξυλί-
 νων σκεδῶν καὶ πλεκτῶν ὀρμίσσῃ ναῦς καὶ ἀνά-
 γεται, ἀφ' ὧν πολλῶν δὲ τῶν κρεμασῶν καλου-
 μένων πλῆ, πολλοῖς δὲ μηχανήμασιν αἰθώ-
 πλισται πρὸς τὰ πολέμια πλοῖα, πολλὰ δὲ
 ὄπλα ποῖς ἀνδράσι συμπεριέχεται, πρῶτα δὲ
 σκεδῆ, ὅσοις ὅσον οἰκία χρεῖσθαι αὐθροποι,
 τῆ συσιτία ἕκαστη χρεῖσθαι. γέμει δὲ πρὸς πάν-
 τα φορτίων, ὅσα ναυκλήρου κέρδους ἐνεκα ἀ-
 γεται, καὶ ὅσα λέγω, ἔφη, πρῶτα οὐκ ἐν πολ-
 λῶντι μείζονι χρεῖσθαι ἐκείτω, ἢ ἐν δεκακλίω γε-
 γη συμμέτρῳ, καὶ ἔτι κατακείμενα ἕκαστα κα-
 τεύουσα, ὡς ἔτε ἀλλήλα ἐμποδίζῃ, οὕτε μα-
 δευδὲ δέσται, ἔτε ἀσυσκεδῆσά ἐστι, ἔτε διελύ-
 τως ἔχῃ, ὡς ἐξ ἀβύσσου παρέχῃ ὅτῳ τῶ τα-
 χὺ δέη χρεῖσθαι. τὸ δὲ ἔκλυτον τῶ ἀρχόντῳ,
 ὅς πρὸς τὴν νεῶς κολήσται, ἔτι δὲ ὄρον ὅτις ἀ-
 μων τὴν ἐκείνην τὴν χρεῖσθαι, ὡς καὶ ἀπὸν αὐτῶν εἰποι, ἐκείτω
 ὅπως ἕκαστα κέσται, καὶ ὅποσα ἐστίν, ὅσον ἢ ἴπον,
 ἢ ὄγραμματα ὅτις ἀμὲν εἰποι αὐτῶ Σακρά-
 τος καὶ ὅποσα γράμματα, καὶ ὅπως ἕκαστον τε-
 τακται. εἰδὼν δὲ, ἔφη ὁ Ἰσχυμαχος, καὶ ἔξετά-
 ζοντα τῶν αὐτῶν ἐν τῇ πολλῇ πλοῖα, ὅποσοις
 ἔφη δὲ ἐν τῶ πλοῖῳ χρεῖσθαι ταυμάσας δὲ,
 ἔφη, τὸ ὅτι σκεδῆ αὐτῶν, ἢ ὅ μιν τί πρὸς αὐτοῖ. ὅ
 δὲ εἰπεν ὅτις σκεδῆ, ἔφη, ὡς ἐνε, εἰπὶ συμβαίνοι
 γίγνεσθαι, πῶς κέσται, ἔφη, τὰ ἐν τῇ νηὶ, ἢ εἰπὶ ἀ-
 ποσαίσει, ἢ εἰ δὲ βραπέλωσ τὴν σκεδῆται. καὶ γὰρ, ἔφη,
 εἰλεῖσθαι, ὅτῳ χρεῖσθαι ὅθεν ἐν τῇ θαλάσῃ,
 οὕτε

οὐτε ματεύειν οὐτ' αὖ δέη, ἔτε δυσπραπέλως ἐ-
 χον διδόναι. ἀπέλας γὰρ ὁ θεός, καὶ κελεύει τὴν
 βλάχας. εἰ δὲ μόνον μὴ ἀπολέσῃ τὴν μὴ ἀ-
 μύτην ἔχων, πόνυ ἀγαπητόν. εἰ δὲ καὶ πόνυ
 κολῶς ὑπηρετῶντας σώζῃ, πολλὴ χάρις, ἔφη,
 τοῖς θεοῖς. ἐγὼ ἔνκαπδων ταῦτα ἄκριβ' εἶπεν
 ἡ κατασκευῆς, ἔλεγον τῇ γυναικί· ὅτι πόνυ
 αὐτῆς εἴη βλαχικόν, εἰ οἱ μὲν ἐν τοῖς πλοῖ-
 οῖς καὶ μικροῖς ἔσι χάρας ἀείσκουσι, καὶ σαλεύον-
 τες ἰσχυρὰς ὄμους σώζουσι τὰ ξύλα, καὶ ὑπερφο-
 βύμιοι ὄμους ἀείσκουσι τὸ δέον λαμβάνει· ἢ B
 μὲν δὲ, καὶ διηρημένων ἐκείσους θηκῶν ἐν τῇ οἰκίᾳ
 μεγάλων, καὶ βεβηκίας τῆς οἰκίας ἐν δαπέδῳ, εἰ
 μὴ ὑψηλοῦ κολῶν καὶ τὸ ὑψηλὸν χόρσον ἐ-
 κείσους αὐτῶν, πῶς ἔκ' αὐτῶν πολλὰ ἡμῶν ἀστυεσία
 εἴη; ὡς μὲν δὲ ἀγαθὸν τεταρτῶν σκευῶν καὶ α-
 σκευῶν, καὶ ὡς ῥαδίον χόρσον ἐκείσους αὐτῶν εὐρεῖν,
 ἐν οἰκίᾳ θῆναι ὡς ἐκείσους συμφορῶν, εἴρηται ὡς
 ἡ κολῶν φαίνεται, ἐπεὶ δὲ ὑποδύματα ἐφεξῆς
 κέηται, καὶ ὁ ποῖα ἢ, κολῶν δὲ ἰμάτια κεχωρι-
 σμένα ἰδῆν, καὶ ὁ ποῖα ἢ, κολῶν δὲ ἐρώματα, κα-
 λὸν δὲ χαλκία, κολῶν δὲ τὰ ἀμυρῶνα πέζας, κα-
 λὸν δὲ καὶ ὑψηλοῦν καταγελασφέν αὐτῶν μάλιστα
 ἔχ' ὁ σεμνός, ἀλλ' ὁ κομψός, ὅτι καὶ χύδας τῆ
 οἰκίας ὑψηλοῦ φαίνεται, ὑψηλοῦ καὶ κολῶν. τὰ δὲ
 ἀλλὰ ἢ δὴ περὶ τὸ τῶν ἀπὸ τῶν κολῶν φαί-
 νεται καὶ ἡ σέμον καὶ κολῶν. χόρσον γὰρ σκευῶν ἐ-
 κείσους φαίνεται. καὶ ὁ μέσον δὲ τῶν κολῶν φαί-
 νεται, ὅτι κολῶν ἐκείσους κολῶν ὡς ἡ κύκλιος
 χόρσον ἔμνον αὐτὸς κολῶν ἡ ἀμα ἔστιν, ἀλλὰ καὶ
 ὁ μέσον αὐτῶν κολῶν καὶ κολῶν φαίνεται. εἰ δὲ
 ἀληθῆ ταῦτα λέγω, ἔξεστιν, ἔφω, ὡ γυναι, καὶ
 πῆσαν λαμβάνειν αὐτῶν, οὐτέ τι ζημιωθέν-
 τας, οὐτέ τι πολλὰ ποιήσαντας. ἀλλὰ μὲν
 ὅσοι τῶν δὲ ἀθυμῆσαι, ὡ γυναι, ἔφω ἐγὼ,
 ὡς χαλεπὸν εὐρεῖν τὰ μαθησόμενον τε ταῖς χό-
 ρας, καὶ μεμνησόμενον καταχεῖζειν ἔκείσους.
 ἴσμεν γὰρ δὴ περὶ, ὅτι μυριοπλάσια ἡμῶν ἀπὸ
 τῶν ἐξ ἢ πᾶσα πόλις ἀλλ' ὄμους ὁποῖον αὐτῶν
 οἴκε τῶν κελύσης ὑψηλοῦν τι σοὶ ἔξ' ἀγο-
 ρῆς εἰεκεῖν, ὅσοις ἀπορήσῃ, ἀλλὰ πᾶς εἰ-
 δὼς φαίνεται, ὅποι χρεὶν ἔλθοντα λαβὴν ἔκείσους.
 τῶν μὲν τοῖ, ἔφω ἐγὼ, ὅσοι ἀλλο ἀπὸν ἐ-
 σιν, ἢ ὅτι ἐν χόρσον κέηται τεταρτῶν. αὐτῶν
 πον δὲ γε ζητῶν, καὶ ταῦτα εἰότε αὐτῶν τῶν τα,
 loco sint. At si hominem quæras, qui quidem nonnumquam vicissim & ipse te quærat;

vel inquirendi, quocumq; tandem opus
 fit, vel tradendi, quod incondite collocatū
 fit. Nam minis terrere Deus & punire sto-
 lidos homines solet, ac si quidem illos, qui
 nihil perperam agunt, saltem non perdit,
 bene cum eis agitur. Quod si etiam rectif-
 sime omnia administrantes seruat, magna
 Diis habenda est gratia. Quamobrem quū
 collocationem ego tam accuratam inspe-
 xissem, dicebam uxori, admodum in nobis
 stolidum fore, si isti in nauigiis, quæ exigua
 sunt, loca tamen inuenirent; magnis tem-
 pestatibus iactati, nihilominus ordinem
 seruarent; ingenti metu perculsi, nihilo-
 minus ea, quæ sumere necesse sit, reperi-
 rent: nos quum cellas habeamus in edibus
 amplas, easq; singillatim distinctas, & in æ-
 dium pavimento sitas, non singulis aptum
 & inuentu facilem locum reperire: quo-
 nam modo non magna sit istæ infertia?
 Dictum haecenus, quam utile sit ordine
 collocatam esse vasorum supellectilem,
 quamq; sit facile singulis inuenire locum,
 quo in ædibus reponantur. Quā vero pul-
 chra species est, calceamēta, qualiacumq;
 sint, ordine collocata esse: pulchrum, ve-
 stimenta seorsum condita videre, qualia-
 cumq; sint: pulchrum, idem in stragulis, in
 vasis æreis, in iis, quæ ad mensam pertinet:
 pulchrum etiam, licet maxime ridiculum
 sit nō homini graui, sed faceto, quod ollas
 quoque concinnitatis quamdam habere
 speciem, si distincte collocatae sint, aiunt.
 Iam cetera quoque deinceps pulchriorem
 speciem exhibent, decenter reposita. Nam
 singula quidam quasi chorus vasorum esse
 videtur. Quin etiam quod medio loco est
 Dinteriectum, pulchrū est, remotis inde ce-
 teris; quemadmodum chorus circularis
 nō ipse modo pulchrum spectaculū est, sed
 etiam id, quod in eius est medio, pulchrū
 purumq; cernitur. An autē hæc a me vere
 dicantur, licet mea vxor, inquā, periculum
 faciamus nullo cum nostro neq; detrimē-
 to, neque labore magno. Ne hoc quidem,
 inquam, molestū animo nostro esse debet,
 vxor, quod sit difficile reperire aliquē, qui
 loca cognoscere discat, & meminerit sin-
 gula suo loco reponere. Scimus enim, hac
 ciuitate decies millies amplius contineri,
 quam apud nos: & nihilominus, que m-
 cumq; famulorum iusseris e foro emitum
 aliquid adferre, nemo dubitabit; sed quē-
 uis scire adparebit, quo ire debeat, atq; vn-
 de singula petere. Cuius rei nulla est alia
 causa, inquam ego, quam quod certo sita

sapenúmero citius re desperata defines, A quam ipsum inuenias. Atq; eius etiam alia nulla causa est, quam quod constitutum non sit, vbi quemq; expectare oporteat. Ac de ordine quidem vasorū, ac vsu, cum ea me huiusmodi quædam colloquutum esse meminisse videor. Quid autem? num vxor, inquam ego, mi Ischomache, visa tibi est adtendere iis, quæ tu docere cupiebas? Quid aliud, quam quod policeretur, diligentiam se adhibituram, ac præ se ferret, quasi maximam voluptatem caperet, vti quæ magna ex inopia insignem copiam rerum inuenisset? Etiam me rogabat, vti quamprimum eo, quæ explicassem, modo singula ordine disponerem. Et qui tam dē mi Ischomache, inquam ego, disposuisti? Qui aliter, quam quod initio ipsi ostendēdum arbitraret, quæ domus esset nostræ commoditas? Nec enim variis ea picturis est ornata, mi Socrates, sed omnes cellę tali consideratione sunt exstructæ, vt quam commodissima sint iis receptacula, quæ in eis collocanda sunt. Itaq; tunc ipsæmet sibi conuenientia velut arcessabant. Nam penetralia loco sita munito, vestes stragulas vasaq; maximi pretij sibi deposcebāt: quæ vero partes ædificij siccæ sunt, frumētum; quæ frigida, vinum; quæ plena lucis, opera & vasa maxime lumen requirentia. Præterea demonstrabam ei loca hominum vsui & habitationi destinata, eaque perpulchre ornata, vt per æstatem essent frigida, per hiemem calida. Adeoq; domum vniuersam ei cōmonstrabam, meridiem versus apertam: de quo obscurum esse nō posset, hieme illam sat habere solis, æstate vmbrarum. Et gynæcei fores per balneum a virorū contubernio secretas ei ostendebam, ne vel foras aliquid efferretur, quod non deberet; vel famuli absq; cōsensu nostro liberis operam darent. Nam qui probi sunt, posteaquam liberos procrearūt, plerumq; sunt beneuolētiores: peruerſi vero inter se copulati, ad malefaciendum fiunt instructiores. Posteaquam hæc percurrissemus, inquit, ita deinde supellectilem per classes distinximus. Ordiebamur autē primū a colligendis iis, quibus ad rem sacram vtimur. Secundum id mundum muliebrem, qui feris conueniret, distinguebamus: itemque vestes viriles tam festorum, quā belli: stragula in gynæceo, stragula virorum in contubernio: calceamenta muliebra, calceamenta virilia. Classis alia armorum, alia instrumentorum lanificij, alia necessariorum ad molendum frumētum,

πολλάκις αἱ τίς σφύττερον, τῶν δὲ ἄλλων ἀπεί-
 ποι. καὶ τὸ τε αὐτὸ ὄσδεν ἄλλο αἴτιόν ἐστιν, ἢ ὅ
 μὴ εἶ) πεταγμένον, ὅπως ἕκαστον δὲ ἀναμέ-
 νον. καὶ μὴ δὴ τὰς εὐσθεῖας σκεδῶν, καὶ χη-
 σσῶς, τοιαῦτα αὐτῇ ἀγαλλεχθεὶς δοκῶ με-
 μνησθαι. καὶ τί δὴ; ἢ γυνὴ ἐδόκη σοι, ἐφίλω ἐ-
 γὼ, ὡς Ἰσχόμαχος, πῶς τί ἐπαχούην, ὡς οὐ ἐ-
 σπούδαζες διδάσκων; τί δὲ, εἰ μὴ ἔτι χη-
 τὸ γὰρ ἐπιμελήσασθαι, καὶ φανερὰ μὴ ἠδὲ ἀδύ-
 ἰαυρῶς, ὡς πορὶ δὲ ἀμνηστίας διπορεῖαι πινὰ
 Βάρηκῆα; καὶ ἐδὲ τὸ μου ὡς τὰ χησά, ἢ πορὶ ἐ-
 λεγόν, ἀγατάξαι. καὶ πῶς δὴ, ἐφίλω ἐγὼ, ὡς
 Ἰσχόμαχος, διέταξας αὐτῇ; τί δὲ, εἰ μὴ τῆς οἰ-
 κίας τὴν δύναμιν ἐδδξέ μοι πορὶ τὸν ἐπιτελε-
 ξαι αὐτῇ; οὐ γὰρ ποιήματασι κεχόσμηται, ὡς
 Σώκρατες, ἀλλὰ τὰ οἰκήματα ἀνοδόμηται
 πορὶ αὐτὸ τὸ ἐσκεμμένα, ὅπως ἀγαθὰ ὡς
 συμφορώτατα ἢ τῆς μέλλουσιν ἐν αὐτοῖς ἐσε-
 σθαι. ὡς τε αὐτὰ ἐκάλει τὰ πορὶ πορὶ (εἶ) ἐ-
 κείτω. οὐ μὴ γὰρ τὰ λαμῶς ἐν ἰσχυρῶν, τὰ
 C πλείου ἀξία καὶ σφύματα καὶ σκεδῆ παρὲ-
 κείλει τὰ δὲ ἐπερὶ τῶν τρεῶν, τὸ σίτον τὰ δὲ
 ψυχρὰ, τὸ οἶνον τὰ δὲ φανὰ, ὅσα φάσδεό-
 ληνα ἔργα τε καὶ σκεδῆ ἐστὶ καὶ διατητήρια ὅ-
 τοῖς ἀδελφοῖς ἐπεδείκνυον αὐτῇ κεκαλω-
 πισμένα τὰ μὴ τέρως ἔχον ψυχρὰ, τὰ δὲ χη-
 μῶρος ἀλεθνά. καὶ σύμπασαν δὲ τὴν οἰκίαν ἐ-
 πέδξα αὐτῇ, ὅτι πορὶ μεσημβρίας ἀναπέ-
 πῆα, ὡς τε Ἰσθμῶν εἶ) ὅτι χημῶρος μὴ εὐή-
 λιος ἐστὶ, ἔδξα δὲ καὶ τὴν
 D γυναικωνίτην αὐτῇ θυγατρὶ βαλανεῖα ὡς ἐσμέ-
 νων ἀπὸ τῆ ἀνδρωνίτιδος, ἵνα μήτε ἐκφέρηται
 ἐνδοθεν, ὅ, τι μὴ δὲ, μήτε τεκνοποιῶνται οἱ οἰ-
 κέται αὐτῶν ἢ ἡμετέρας γνάμης. οἱ μὴ γὰρ
 χησῶν παιδοποιήσασθαι, δυνάστερι ὡς ἐπι-
 τοπολὺ οἱ δὲ ποιητοῖσι συζυγῆτες, διπορώτε-
 ροι πορὶ δὲ κακῶν γίνονται. ἐπεὶ δὲ ταῦτα
 δήλωσεν, ἔφη, οὕτω δὴ ἡδὴ καὶ φυλάς διε-
 κρίνομεν τὰ ἐπιπλά. ἠρχόμεθα δὲ πορὶ τὸν, ἔ-
 φη, ἀδοξίζοντες οἷς ἀμφὶ θυσίας χησόμεθα.
 E μὲ) ταῦτα κόσμον γυναικῶς τὸ εἰς ἐορτὰς διη-
 ερῶμεν, ἐσθῆτα ἀνδρῶς τὴν εἰς ἐορτὰς καὶ πό-
 λεμον, καὶ σφύματα ἐν γυναικωνίτιδι, σφύ-
 ματα ἐν ἀνδρωνίτιδι, ὑποδήματα γυναικῶς,
 ὑποδήματα ἀνδρῶς. ὅπλων ἄλλη φυλῆ, ἀνδρῶς.
 δὴ ἡ ταλασερβικῶν ὄρηδων, δὴ ἡ σιποποικῶν,
 καὶ εἰς τὰς πόλεις, καὶ εἰς τὰς πόλεις, ἄλλη

Plut. κ. πολυπραγμοσύνης. β.
 915. ὡς γὰρ οὐκ ἐνόσων λείπει
 τοῖς διακοσμητοῖς, ἵδιον εἶναι
 καὶ ἀμφὶ θυσιῶν διακινῶν, ἵδιον τῶν ἀμφὶ θυσιῶν ἀπορῶν ἐλλείπειν πρὸς τὸν γυναικῶν, καὶ εἰς τὰς πόλεις, ἄλλη

ἄλλη ὄψοποιικῶν, ἀλλή τ' ἀμφιλουζῶν, ἄλλη
 ἀμφιμάκρας, ἄλλη ἀμφιβαπέζας, καὶ ταῦ-
 τα πρῶτα διεχωρίσασθαι οἷς τε αἰεὶ δεῖ χρῆσθαι,
 καὶ τὰ ἰσοιητικά. χωρεῖς δὲ καὶ τὰ κτ' μίωα
 διαπορεύοντα ἀφείλονται, δίχα δὲ καὶ τὰ εἰς
 ἐπιαιτῶν ἀπολέλοισμένα κατέθετον. οὕτω
 γὰρ ἦτον λαοφιλῆ ὅπως παρὸς τὸ τέλος ἐκβή-
 σεται. ἐπεὶ δὲ ἐχωρίσασθαι πρῶτα κτ' φυλάξαι
 τὰ ἐπιπλά, εἰς τὰς χώρας τὰς παρῆκτους
 ἕκαστα διωλέθησαν. μὲν δὲ τῶν ὁμοίων τ'
 σκευῶν καὶ θημέρων χρῶνται οἱ οἰκέται, οἷσι
 τοποιχοῖς, ὄψοποιχοῖς, ταλασιργχοῖς, καὶ εἴ τι
 ἄλλο τοιοῦτο, ταῦτα μὲν αὖτις τοῖς χωρῶν οἰ-
 κήσασθαι ὅπως δεῖ πέναι, παρεδώκετον, καὶ
 ἐπέταξάντων σῶα παρέχον ὅσοις δὲ εἰς ἐορτὰς
 ἢ ξεινοδοχίας χρῶμεθα, ἢ εἰς τὰς ἀφ' ἑσπέρας
 παρὰ τῶν, ταῦτα δὲ τῆ ταμίᾳ παρεδώκετον,
 καὶ δείξαντες τὰς χώρας αὐτῶν, καὶ ἀπαριθ-
 μήσαντες καὶ γραφάμενοι ἕκαστα, εἰπομεν
 αὐτῇ δίδοναι τῶν ὁμοίων δέοι ἕκαστον, καὶ με-
 μνησθαι ὅταν αὐτῇ δίδω, καὶ ἀπολαμβάνου-
 σαν καταλίθειν πάλιν ὅταν ἀπ' ἕκαστου λαμ-
 βάνῃ. πῶς δὲ ταμίᾳ ἐποιήσαμεθα ὅπως κε-
 φάμενοι ἢ τις ἡμῖν ἐδόκεν εἶναι ἐκρετατάτη καὶ
 γαστρον, καὶ οἴνου, καὶ ὕπνου, καὶ ἀνδρῶν στω-
 οισίας. παρὸς τούτοις δὲ, ἢ τὸ μνημονικὸν μέ-
 λισα ἐδόκεν ἔχειν, καὶ τὸ παρῆκτον, μή τι κακὸν
 λάβῃ παρ' ἡμῶν ἀμελοῦσα, καὶ σκευῶν, ὅπως
 χρῆσθαι μὲν τῇ ἡμῶν, ὑφ' ἡμῶν ἀντιπλήσεται.
 ἐδίδασκον ἢ αὐτῶν καὶ δυνόικας ἔχειν παρὸς
 ἡμᾶς, ὅτ' ἀφρανοίμεθα, τῶν ἀφροσυνῶν
 μεταδίδοντες, καὶ εἴ τι λυπηρὸν εἴη, εἰς ταῦτα
 παρὰ λαοφιλῶν. καὶ τὸ παρῆκτον δὲ
 σιωπῶν τὸν οἶκον ἐπαυδύοντα αὐτῶν, ὅπως
 γινώσκον αὐτῶν ποιῶντες, καὶ τὸ ἀφροσυνῶν
 αὐτῇ μεταδίδοντες. καὶ δικαιοσύνη δὲ αὐτῇ
 ἐπιποιῶν, πρῶτον τῶν πέναι τὸς δικαίους
 τῶν ἀδίκων, καὶ ὅπως ἀφροσυνῶν πλοισιῶτε-
 ρον καὶ ἐλθῆναι ἰσχυροῦς τῶν ἀδί-
 κων, καὶ αὐτῶν ἢ ἐν αὐτῇ τῇ χώρᾳ κατετάτ-
 τονται. ὅπως δὲ τούτοις πᾶσιν εἴπον, ἔφη, ὦ Σώ-
 κρῆτες, ἐγὼ τῇ γυναίκί, ὅτι πρῶτον τῶν οὐ-
 δὲν ὄφελος, εἰ μὴ αὐτῇ ὅπως μελήσεται, ὅπως
 ἀφροσυνῶν ἕκαστα ἢ τάξισ. ἐδίδασκον ἢ αὐτῶν,
 ὅτι καὶ ἐν τῇ δυνόικας πόλεσιν ὅπως δεῖ
 δοκεῖ τοῖς πολίταις, ἢ νόμους καὶ δεῖ χρῆσθαι,

σοιητικά

ποιοῦντες

Alia ad conficienda obsonia, alia ad laua-
 tionem, alia vasis pistoriis, alia ad mensas.
 Atque hæc omnia locis distinximus, tum
 quibus semper utendum est, tum quæ ad
 epulationes festas pertinent. Seorsum etiã
 ab aliis auferēbamus, quæ menstruo spatio
 absumerentur; & seorsum, quæ rationibus
 subductis in annū essent destinata, collo-
 cabamus. Sic enim minus obscurū est, qui
 futurus sit exitus. Posteaquam supellectilē
 vniuersam in classes secreuimus, ad con-
 uenientia loca singula detulimus. Deinde
 vasa omnia, quibuscumq; cottidie famuli
 vtuntur, verbi gratia, quibus cibi conficiū-
 tur, quibus obsonia, quæ ad lanificiū perti-
 nēt, & si qua sunt eiusmodi, tradidimus iis,
 qui vti his deberent, commonstrato loco,
 vbi ea reponerent: simul imperauimus, vt
 ea nobis integra præstaret. Quibus autem
 ad festos dies, vel ad hospites excipiendos,
 vel ad negotia quædã rara vtimur, ea tradi-
 dimus promæ, locisq; horū indicatis, & ad-
 numeratis cōsignatisq; singulis; iussimus,
 vt quiduis horū ei daret, cui dandum esset,
 & cuiam quid daret, memoria cōplecte-
 retur; & vbi quid reciperet, rursus vnde
 singula sumisset, reponeret. Munus autē
 promæ mandauimus alicui, posteaquam
 confiderassemus, quæ nobis videretur &
 gulã quod adtinet, maxime temperans, &
 in vino, & somno, & virorum consuetudi-
 ne. Præterea quam memoria plurimū va-
 lere iudicaremus, & prospiciendo, ne ob
 negligentiam a nobis puniretur, & confi-
 derãdo, qua ratione gratum aliquid nobis
 faceret, ac vicissim ipsa honore a nobis ad-
 ficeretur. Eamdem vt beneuolo esset erga
 nos animo consuefaciebamus, communi-
 cando cum ea læticiã nostram, quoties læti
 essemus: ac vicissim, si quid accidisset tri-
 ste, ad hoc illam quoq; aduocando. Insti-
 tuebamus itidem, vt cupida & alacris esset
 ad augendam rem nostrã familiarem, dum
 quæ illa esset, nō cælaremus, nostræq; for-
 tunæ prosperę participē faceremus. Etiam
 iusticiæ studiū excitabamus in ea, dū ma-
 iori iustos honore, quã iniustos prosequeremur;
 eosq; vitam agere tum opulentio-
 rem, tum magis liberalem, quam iniustos,
 declararemus. Atq; huic tali locum hunc
 adtribuebamus. Ceterum præter hæc om-
 nia mi Socrates, ait, vxori meæ dixi, nul-
 lum esse horum omniū vsum, nisi studiose
 daret operam ipsa, vt hic ordo in singulis
 maneret. Quinetiam docebã illam, in vr-
 bibus præclare constitutis non videri ciui-
 bus satis esse, si leges egregiæ scribantur:

sed deligi quoque custodes earum, qui omnes inspiciendo, legibus obtemperantes laudent, & aduersus eas delinquentes puniant. Quamobrem, inquit, hortabar vt existimaret, vxorem domo prefectam esse quasi legum custodem: ac vbi visum ipsi sit, lustrare vasa debere, quemadmodum praesidij magister vigilum copias lustrat: eidem explorandum esse, num recte habeant omnia, quemadmodum senatus equos & equites explorat: etiam laudari ac ornari ab ipsa debere dignos tanquam a regina, pro ea quidem copia, quae adlit, & probris incessi ac puniri eos, quos par esset. Præterea docebam, inquit, eam, non esse cur merito moleste ferret, si fortunas quod nostras adtineret, plus ei laboris imponerem, quam famulis. Ostendebam enim, seruos heriliunt facultatum eatenus participes esse, quatenus eas gestent, aut curent, aut custodiant: quum nemini concessus illarum sit vsus, nisi cui tribuat hoc is, cuius sunt in potestate. Heri autem omnia sunt, ac eiusdem est, vti singulis pro libitu suo. Qui ergo ex conseruatis hisce facultatibus commodum maximum perciperet, & maximū ex dissipatis detrimentum: ei curam quoque de his maximam conuenire declarabam. Quid autem, Ischomache? inquam ego, quam audiisset hæc vxor tua, quo pacto tibi obtemperabat? Quid aliud, inquit, nisi quod respondit mihi, mi Socrates, non recte me de ipsa iudicare, si dum eam docerē fortunarum nostrarum curam habendam esse, molesta me ipsi mādare putarē. Nam grauius longe futurū, dixisse illam aiebat, si præciperem, suarum vt rerum esset negligens potius, quam vt bona propria studiose curaret. Sic enim a natura cōparatū esse videtur, inquit, vt quæadmodū pudicæ modestæque mulieri suorū liberum curam habere facilius est, quam eos negligere: ita etiā feminæ modestæ curam suscipere fortunarum suarū, quæ quia propriae sunt, exhilarant nos, iucundius esse arbuter, quam easdē negligere. Quæ quum vxorem ei respondisset, ait Socrates, audiuissem: Ita me Iuno amet, inquam, mi Ischomache, virilem vxoris tuæ animum esse demonstras. Etiam alia, subiecit Ischomachus, commemorare tibi de ea volo, magno ab animo profecta; quam mihi celeriter, auditis quibusdā ex me, paruerit. Quæ nam? inquam ego, dic quæso. Nā mihi longe iucūdius est viuæ mulieris virtutem cognoscere, quā si mihi Zeuxis formosam feminā pictura expressam ostēdat. Secundum illa Ischomache

Aλλά καὶ νομοφύλακας παρομοιωῖται, οἵτινες ἐπισκοποῦντες τὰ μὲν ποιῶντα τὰ νόμιμα ἐπαμνοῦσιν, ἡ δὲ πρὸς τὰς νόμους ποιῆσαι ζημιόδοσι. νομίσαι οὖν ἐκέλευον, ἔφη, τὴν γυναῖκα καὶ αὐτὴν νομοφύλακα τῶν ἐν τῇ οἰκίᾳ ἐῖ, καὶ ἐξετάζειν δὲ, ὅταν δόξῃ αὐτῇ, τὰ σκεῖνα, ὡς ἄν ὁ Φερούεργος τὰς φυλάκας ἐξετάζει, καὶ δοκιμάζειν εἰ καλῶς ἕκαστον ἔχει, ὡς ἄν ἡ βουλὴ ἵππων καὶ ἵππειας δοκιμάζει, καὶ ἐπαμνῆν δὲ καὶ ἡμῶν, ὡς ἄν βασιλευσθῆναι, τὸ ἄξιον ἀπὸ τῆς παρούσης διωάμεως, καὶ λοιδορήν καὶ καταλαλεῖν τὸν τύπον δεινόν. πρὸς δὲ τούτοις ἐδίδασθαι αὐτὴν, ἔφη, ὡς ἂν αἱ ἀλλοτρίοι δικαίως, εἰ πλείω αὐτῇ παρὰ γὰρ τὰ παρουστά τῶν, ἢ τοῖς οἰκέταις παρὰ τὰ κτήματα ἐπιδοκίμων, ὅτι τοῖς μὲν οἰκέταις μέτεσι τῶν δεσποσύνων χρημῶν ποσῶτον, ὅσον φέρειν, ἢ δεραπύειν, ἢ φυλάττειν, χρῆσθαι δὲ ὁδῶν αὐτῶν ἔξεστι, ὅταν αἱ μὴ δὴ οὐκ ἔστιν, δεσποσύνη δὲ ἀπὸ τῶν ὅσων, τῶν αἰβελῶν ἕκαστα χρῆσθαι. ὅταν οὖν καὶ σωζομένων μεγίστη ὄνησις, καὶ φησὶ μετρίων μεγίστη βλάβη, τούτω καὶ τὴν ἐπιμέλειαν μέγιστα παρομοιωῦσαν ἀπέφαινον. τί οὖν; ἔφην ἐγὼ, ὦ Ἰσχόμαχε, ταῦτα ἀκούσασα ἢ γυνὴ πῶς σοι ὑπαήκουε; τί δὲ, ἔφη, εἰ μὴ εἰπέ γέ μοι, ὦ Σώκρατες, ὅτι οὐκ ὀρθῶς γινώσκωμι, εἰ οἰοίμην χαλεπὰ ἐπιτάττειν, διδάσκων ὅτι ἐπιμελῆσθαι δὲ τῶν οἰκίων χαλεπώτερον γὰρ αἱ ἔφη φαίμαι, εἰ αὐτῇ ἐπέταλλον ἀμελεῖν τῶν αὐτῆς, ἢ εἰ ἐπιμελῆσθαι δεήσει τῶν οἰκίων ἀγαθῶν. πεφυκέναι γὰρ δακτύλιος, ἔφη, ὡς ἄν καὶ τέκνων ῥάων ὁ ἐπιμελῆσθαι τῆ σωφροσύνῃ τῶν αὐτῆς, ἢ ἀμελεῖν, οὕτω καὶ τὰ κτήματα, ὅσα ἰδίᾳ ὄντα ἐστραμῆναι, ἢ δὲ ὁ ἐπιμελῆσθαι νομίζω ἔφη ἐῖ, τῆ σωφροσύνῃ τῶν αὐτῆς ἢ ἀμελεῖν. καὶ ἐγὼ ἀκούσας, ἔφη ὁ Σώκρατης, ἀποκρίνασθαι τὴν γυναῖκα αὐτῆς ταῦτα, εἰπόν: ἢ τὴν ἡσάν, ἔφην, ὦ Ἰσχόμαχε, ἀνδρικῶν γὰρ ἐπιδοκίμων τὴν ἀφαινοῖαι τὴν γυναικός. καὶ ἄλλα τοῖσι, ἔφη ὁ Ἰσχόμαχος, ἔλεω σοὶ πᾶν μεγαλόφρονά αὐτῆς διηγήσασθαι, ἃ μου ἅπαξ ἀκούσασα παρὰ ἐπίθετο. τὰ ποῖα; ἔφην ἐγὼ, λέγε. ὡς ἐμοὶ πολὺ ἠδὲν ζωῆς ἀρετῆν γυναικός καὶ ἡμαίτανος, ἢ εἰ Ζεὺς μοι κούριον εἰκόσας χρῆσθαι γυναικὶ καὶ ἐποδείκνυεν. εἰ τὸ δὲ δὴ λέγει ὁ Ἰσχόμαχος.

ὡς αὐ βούληται ἐκαστῶ χρο

πλ. αγγ-
χούση

Χιπίλας

εργασί-
νάμιλλω

εργασί-
χούσης

χρῆς ἐγὼ βίβω, ἔφη, ἰδὼν ποτε αὐτῶν, ὧ Σώ-
 κρατες, ὅτε τε μὲν ἰδὼν πολλῶν μὲν ψιμμυ-
 θία, ὅπως λευκότερα ἐπὶ δοκίμῃ (εἶ) ἢ ἰῶ,
 πολλῇ δὲ τ' ἐχρῆσθαι, ὅπως ἐρυθρότερα φαί-
 νοιτο τῆς ἀληθείας, ὑποδήματα δ' ἐχρῆσαν
 ὑψηλά, ὅπως μείζων δοκίμῃ (εἶ) ἢ ἐπεφύκ-
 εἶπέ μοι, ἔφην, ὧ γυνῆ, ποτέρως αἰ με κρι-
 ναις ἀξιοφίλητον μάλλον (εἶ) χρημῆ^κ κρινω-
 τὸν, εἴ σοι αὐτὰ τὰ ὄντα ἀποδεδεικνύοιμι, καὶ μή-
 τε χρομιάζοιμι, ὡς πλείω τῶν ὄντων ἐστὶ μοι,
 μήτε ἀποκρυπτοίμι μὴ τῶν ὄντων μηδὲν,
 ἢ εἰ ἐσφράμιλλω σε δεσπατῶν, λέγων τε ὡς
 πλείω τῶν ὄντων ἐστὶ μοι, ὅτι δεικνύς τε δε-
 γνῆριον κίβδηλον [δηλείω σε,] καὶ ὄρμους
 ὑποξύλους, καὶ πορφύρας τ' ἄξιπῆλους,
 φαίλω ἀληθινὰς (εἶ); καὶ ὑπολαβοῦσα δι-
 γνῆς δὲ φημὶ, ἔφη, μὴ χύοιο σὺ τοιοῦτος. οὐ γὰρ
 αὐτ' ἐγὼ σε διωαίμι, εἰ τοιοῦτος εἴης, ἀ-
 σπασαδάμ σε ἐκ τ' ψυχῆς. ὁμοῦν, ἔφην ἐ-
 γὼ, σκελεπλῦτα μὲν, ὧ γυνῆ, ὡς καὶ τῶν σω-
 μῆ^κ κρινωτῶν δὲ ἀλλήλοισι; φασὶ γυνῶν, ἔφη,
 οἱ ἀδελφοί. ποτέρως αἰ οὖν, ἔφην ἐγὼ, τὸ
 σῶματός αὐ δοκίμῃ (εἶ) ἀξιοφίλητος μάλ-
 λον κρινωτῶν, εἴ σοι τὸ σῶμα σφράμιλλω παρέ-
 χῃν τὸ ἐμαυτ' ὅτι μελόρμος ὅπως ὑγιάνον τε
 καὶ ἐρρωμένον ἔσαι, καὶ διὰ ταῦτα ὧ ὄντι δὲ
 χρωσὶ σοὶ ἔσομαι, ἢ εἴ σοι μίλτω ἀλεφόρμος,
 καὶ τὸς ὀφθαλμοὺς ὑποαλεφόρμος ἀνδρὶ-
 κέλω, ὅτι δεικνύοιμί τε ἐμαυτὸν, καὶ σκελεπλῶ
 δεσπατῶν σε, καὶ παρέχων ὄραϊν καὶ ἀπτεαδαί-
 μίλτω αἰ τὸ ἐμαυτ' χρωτῶς; ἐγὼ μὲν, ἔφη ἐ-
 κείνη, ἔτ' αἰ μίλτω ἀπτοίμι μὴ ἴδω ἢ σοὶ, ἔτ'
 αἰ ἀνδρὶ κέλω χρωμα ὄραϊν ἢ ἴδω ἢ τὸ σὸν,
 οὐτ' αἰ τὸς ὀφθαλμοὺς ὑποαλεπμυθῶν
 ἢ ἴδω ὄραϊν τὸς σοὶς, ἢ ὑγιάνοισι. καὶ ἐμὲ
 βίβω νόμιζε, εἰ πρὶν ἔφη ὁ ἰσχυράχης, ὧ γυνῆ,
 μήτε ψιμμυθία μήτε τ' ἐχρῆσθαι χρωμα πῆ-
 δεαδαί μάλλον ἢ τὰ σῶ. ἀλλ' ὡς τὸ οἱ θεοὶ ἐ-
 ποίησαν ἵπποις μὲν ἵπποις, βοῦσι δὲ βοῦς ἠδι-
 σον, πρὸ βῆταις δὲ πρὸ βῆται, οὕτω καὶ οἱ ἀ-
 δελφοί αἰ δελφῶν σῶμα κερταρὸν οἶονται ἢ
 δισον (εἶ). αἰ δ' ἀπάται αὐτὰ τὸς μὲν ἔξω πως
 διώαντ' αἰ ἀεὶ ἐλέγκτωσ δεσπατῶν, σκελεπ-
 τῶν δὲ αἰ ἀεὶ ἀλίσκη ἀλίσκη αἰσκαδαί, αἰ ὅτι χρωσὶν
 δεσπατῶν ἀλλήλοισι. ἢ γὰρ δεσπῶν ἀλίσκωνται
 ἰδρωτῶν ἐλέγκωνται, ἢ ὑπο δεσπῶν βασιανίζονται, ἢ ὑπο
 λουτροῦ ἀληθινῶς κερταρῶν.

chus: Quum igitur, inquit, aliquando eam
 cōspexissem, mi Socrates, multū infricasse
 sibi ceruffā, ut candidior etiam videretur,
 quam esset; multum item rubricā, ut quā
 esset reable, rubicundior adpareret; atque
 etiam calceos haberet altos, ut procerior,
 quam esset a natura, videretur: Dic mihi
 mea vxor, inquam, utro modo me confor-
 tem facultatum amore digniorem iudica-
 res: num si eas ipsas tibi demonstrarem, ac
 neq; gloriarer ampliores mihi esse, quam
 essent, neq; quidquam cælarem: an vero si
 fallere te conarer, narrādo plura mihi bo-
 na esse, quam essent, ac adulterinum argē-
 tum † ostendendo & monilia, quibus ma-
 teria subesset lignea, vestesque purpureas
 colores euānidi, veras esse prædicarem?
 Tum illa continuo sermonē meum exci-
 piens: Bona verba quæso, inquit, ne tu mi-
 hi talis sis. Non enim te, si talis esses, ex ani-
 mo complecti possem. Ergone, inquam ego,
 mea vxor, sic conuenimus, ut inter nos et-
 iam corporum esset cōmunicatio? Sic ho-
 mines aiunt, inquit. Vtro igitur modo, in-
 quam ego, etiā corporis particeps viderer
 amore dignior, num si corpus meū cona-
 rer tibi studiosē curando sanū ac validum
 exhibere, ac re ipsa bono tibi colore prædi-
 tus essem: an vero si oblitus minio, & o-
 culis purpurisso sublitis tibi me ostenta-
 rem, atque ita tecum versarer, ut te deci-
 perem, cutisq; loco minium tibi spectan-
 dum & adtrectandum præberem? Equi-
 dem, respondit illa, neque minium lū-
 bentius adtrectarem, quam te; neque
 purpurissi colorem lubentius, quam tuum
 adspicerem; neque tuos oculos sublitos
 Dintuerer lubentius, quam sanos. Itaque
 me etiam putato, dixisse se narrabat Ischo-
 machus, mea vxor, neque ceruffā, ne-
 que rubricā colore magis, quam tuo de-
 lectari: sed quemadmodum dij fecerunt,
 ut equis equi, bobus boues, oues otibus
 gratissimā sint; ita etiam homines purum
 hominis corpus esse iucundissimum pu-
 tant. Atque hæc fraudes possint illæ qui-
 dem aliquo modo extraneos sic fallere,
 ut non conuincantur: verum eos, qui sem-
 per vna versantur, si decipere se mutuo co-
 nentur, deprehendi necesse est. Nam vel
 quum de lecto surgunt, deprehenduntur
 ante, quam ornentur, vel coarguuntur a su-
 dore, vel per lacrimas explorantur, vel
 per lauacionem prorsus oculis produuntur.

† alij red-
 dūt, ostēn-
 dendo il-
 luderem
 tibi. Sed
 videtur
 ἀλοῖνονος,
 πῶ esse Xe-
 κophon-
 teum, ut
 H. Steph:
 monuit.

† alij red-
 dūt, ostēn-
 dendo il-
 luderem
 tibi. Sed
 videtur
 ἀλοῖνονος,
 πῶ esse Xe-
 κophon-
 teum, ut
 H. Steph:
 monuit.

Quæso te per Deos immortales, inquam ego, quid ad hæc respondit? Quid aliud dicam? ait, nisi quod ex eo tempore nihil eiusmodi unquam instituerit, sed puram ac decenter ornatam conata mihi sit semet exhibere? Quærebat etiam ex me, num quid ei dare consilij possem, ut esset reapse pulchra specie, neque tantum esse videretur. Itaque mi Socrates, inquit, hoc ei consilij dedi, ne perpetuo serviliter sederet, sed cum ope Deum eniteretur herilem in modum ante telam adstando, quidquid aliis rectius sciret, docere: quod autem minus, addiscere: præterea pistorem inspicere: promæ aliquid emetienti assistere: circumeuntem spectare, num suo quæque loco sita sint. Hæc enim mihi videbatur simul & diligentia quædam esse, & obambulatio. Aiebam quoque bonum esse exercitium, macerare ac subigere farinam, vestes & stragula excutere atque componere. Atq; hoc modo exercitam iucundius sumturam cibos dicebam, & valetudine commodiori vsuram, & reuera cum colore venusto adparituram. Etiam facies ipsa si purior sit, ac decentius amicta, in cõtentione cum ancilla, nõ nihil incitationis habet; præsertim si malitea sponte gratificari, quam coacta obsequi. Quæ vero mulieres perpetuo quadam cum grauitate defident, eæ faciunt, ut non aliter de ipsis iudicetur, atq; de illis ornatis, ac fraude vtentibus. Ac meam quidem vxorem mi Socrates, ait, scire debes ita nunc instructam viuere, quemadmodum ipsam ego docui, ac modo tibi commemoro. † Tum ego: De vxoris quidem tuæ operibus, inquam, mi Ischomache, primo loco satis audisse mihi videor, ac vtrique vestrum valde laudabilia. Nunc tui muneris actiones mihi exponito, inquam, vt & tu commemorando ea, de quibus magnam es gloriam consequutus, voluptatem aliquam capias: & ego boni & honesti viri actionibus auditione cognitis & animaduersis, si quidem id poterò, magnam tibi gratiam habeam. Ego vero mi Socrates, inquit, perlubenter profecto sum tibi commemoraturus, quæ nunquam non ago, ut me corrigendo concinniozem efficias, si quid tibi non recte agere videbor. At enim qui par sit, inquam, me illum corrigendo concinniozem reddere, qui iam vir bonus & honestus absolute sit elaboratus, præsertim quum ego sim is, qui hominum opinione nugatorie garriat, & aera metiatur;

Libri II
Ciceronis
Oeconomi-
con e
Xenophote
principiũ,
quo præce-
pta patri-
familias
de iis dan-
tur, qua
forti agere
debeat.
Seruius.

τί οὖν πρὸς θεῶν, ἐφίλω ἐγὼ, πρὸς ταῦτα ἀπεκρίνατο; τί ὃ, ἔφη, εἰ μὴ ἢ λοιπὸν τοῖσιν μὲν οὐδὲν πρόπολε [ἐπὶ * ἐπισημασθεῖσατο, καθάραν ὃ καὶ ὑπερέποντως ἐργασθῆ ἐπιφρατο εἰ αὐτὴν ἐπιδικησάτω; καὶ ἐμὲ μὲν τοὶ ἠρώτα, εἴ τί ἐχοίμην σμυβλεδσαι, ὡς αὐτὸ οἴμι καλὴν φαίνοιο, δηλὰ μὴ μόνον δοκίμη καὶ ἐγὼ μὲν τοι, ὦ Σώκρατες, ἔφη, σκευεθλῶν αὐτῇ μὴ δουλικῶς ἀείκα- ἤσθ, δηλὰ σὺ τοῖς θεοῖς πφρασθῆ δεσποτικῶς πρὸς μὲν τ' ἴσον πρῶσθαι, ὃ, π μὲν βέλτιον δὴ ἐπιφρατο, ἐπιδικασθαι, ὃ, π ὃ χῆρον, ἐπιμαθῆν ἐπισημασθῆ καὶ σιτοποιῶν, ὡς ἀσθῆναι ὃ καὶ ἀπομεδύση τῇ ταμία, ὡς ἐλεθῆν δὲ ἐπισημασθῆ καὶ εἰ χῆρον ἐχθρὸν δὲ ἐκα- ἴσα. ταῦτα γὰρ ἐδοκίμη μοι ἀμα ἐπισημασθῆ ἐπὶ, καὶ πρὸς παρὸς. ἀγαθὸν δὲ ἐφίλω ἐπὶ γυμνάσιον καὶ ὃ τ' δόσαι, καὶ μάξαι, καὶ ἰμάτια καὶ ἐρώ- αὐτὸν αὐτὸν καὶ σκευεθλῶν. γυμνασθῆ μὲν ὃ ἐφίλω ἔτῳσιν αὐτὸ καὶ ἐσθῆν ἠδῆσθ, καὶ ὑγαίνῆν μαλ- λον, καὶ ὄχρωσθῆσθ φαίνεσθαι τῇ ἀληθείᾳ. καὶ ὄφεις δὲ ὁπότῳ ἀνταγωνίζηται ἀφαικίω, καθάρωσθῆσθ οὐσα, ὑπερέποντως τὲ μᾶλλον ἢ μφιεσθῆσθ, κινηθῆσθ γῆσθ, ἄλλως τε καὶ ὁπότῳ ὃ ἐχθρὸσθ χῆρὸσθ πρῶσθ, αὐτὸ τῷ ἀναίκασθ μὲν καὶ πρῶσθ. αὐτὸ δὲ ἀείκασθ ἠδῆσθ σκευεθλῶσθ, πρὸς τῷ κεχρησθῆσθ καὶ ὄχρωσθ πῶσθσθ κρῖνεσθαι παρὸς χῆρὸσθ. καὶ νῦν, ἔφη, ὦ Σώκρατες, οὕτως, βῆσθ, ἢ γυμνῆσθ κατεσθλασθῆσθ βιοσθῆσθ, ὡς πρὸς ἐγὼ ἐδιδασθον αὐτῷ, καὶ ὡς πρὸς νῦν σοι λέγω. ἐπὶ δὲ πρὸς ἐγὼ εἶπον ὦ Ἰσθόμαχε, τὰ μὲν δὲ περὶ τῆσθ γυμνασθῆσθ ἐργων ἰκασθῆσθ μοι δοκῶ ἀκκησθῆσθαι τῷ πρῶσθ, καὶ ἀξία γὲ πρὸς εἰσθῆσθ ἀμφοτέρων ὑμῶσθ. τὰ δὲ αὐτὸ σῆσθ ἐργα, ἐφίλω ἐγὼ, ἠδῆ μοι λέγε, ἵνα σὺ τε ἐφ' οἷσθ βῆσθ μείσθ διηγησθῆσθ ἠδῆσθ, καὶ γὰρ τὰ τῷ κεχρὸσθ καὶ ἀγαθὸσθ ἀνδρὸσθ ἐργα τελέωσθ ἀφαικίωσθ καὶ καπαμαθῶν, ἡ δὲ δὴ ὡσθ, πολλῶσθ σοι χῆρὸσθ εἶδῶ. ἀλλὰ ἢ δὲ, ἔφη ὁ Ἰσθόμαχος, καὶ πρὸς ἠδῆσθ σοι ὦ Σώκρατες ἐδιηγησθῆσθ, ἀ ἐγὼ ποίωσθ ἀφαικίωσθ, ἵνα καὶ μεταρρῶσθῆσθ με, εἰσθ σοι δοκῶ μὴ καλῶσθ ποιεῖν. ἀλλ' ἐγὼ μὲν δὲ, ἐφίλω, πῶσθ αὐτὸ δικαίωσθ μεταρρῶσθῆσθαι ἀνδρα ἀπειρησθῆσθ καλὸν τε καὶ ἀγαθὸν, καὶ ταῦτα ὡσθ αἴσθ, ὅσθ ἀδδλεγεῖν τε δοκῶ, καὶ ἀερωμεδῆσθ, καὶ ὃ

ὡς δὲ
vel δὲ

al. γὰρ

καὶ γὰρ

καὶ ὃ

ἢ (ὅ πρῶτον δὴ αἰοσιτότατον δοκῶν εἶ) ἔ
 κλημα) πένης καλοῦμαι. καὶ πρῶτον μὲν τ' αἰ,
 ὦ Ισχόμαχε, ἐὼν ἐν πολλῇ ἀθυμίᾳ τὰ ἔπι-
 κλήματα τῶν, εἰ μὴ πρὸς τὴν ἀπομνήσασαι ἔ
 Νικίᾳ τῶ ἐπιλύτῳ ἵππῳ, εἶδον πολλοὺς ἀκ-
 λουθῶντας ἀπὸ τῆς αἰτίας, πολλὰ δὲ λόγον ἐ-
 χόντων πῶς αὐτὴν ἤκουον· καὶ δὴ τὰ ἡθ-
 ῶν πρὸς ἐλθῶν τ' ἵπποκόμενον, εἰ πολλὰ εἶη
 χρήματα τὰ ἵππῳ; ὁ δὲ, πρὸς ἐλθέμενος με,
 ὡς ἔδει ἐν γαίῳ ἵππῳ τὰ ἔρωτήματα, εἶπε πῶς
 εἰ αἰ ἵππῳ χρήματα ἴσῳ; ἔγω δὲ ἔγω ἀ-
 νένυχα, ἀκούσας ὅτι ἔστιν ἄρα θεμιτὸν καὶ πέ-
 νησι ἵππῳ ἀγαθῶν ἡμέρας, εἰ τίς ψυχρὸν φύσει
 ἀγαθὸν ἔχει. ὡς οὖν θεμιτὸν καὶ ἐμοὶ ἀγαθῶν
 ἀνδρὶ ἡμέρας, διηροῦ τελέως τὰ σαῖρα, ἴ-
 να ὅ, πῶ αἰ δυνάμει ἀκούων καταμαθῆναι, πρ-
 ῶμαι καὶ ἐγὼ σε ἀπὸ τ' αἰετον ἡμέρας ἄρ-
 ἔα μὲν μιμεῖσθαι. καὶ γὰρ ἀγαθὸν ἔστιν, ἐ-
 φέω ἐγὼ, ἡμέρας ὡς ἄρα τῆς ἄρα τῆς. οὐ
 μὲν παύσει, ἔφη ὁ Ισχόμαχος, ὦ Σώκρατες.
 ἐγὼ δὲ ὅμως σοὶ διηγήσομαι, ἀ ἐγὼ, ὅσον δὲ
 να μὲν, πρὸς ἡμῶν ἐπιτηδύων ἀγαθῶν τὸν
 βίον. ἔπει γὰρ καταμεμαθηκέναι δοκῶν, ὅτι
 οἱ θεοὶ τοῖς ἀνθρώποις αἰδῶ μὲν τῶ γινώσκον
 τὰ ἀ δὲ ποῖν, καὶ ἔπιμελεῖσθαι ὅπως αὐτὰ
 πρῶτα ἴσῳ, οὐ θεμιτὸν ἐποίησαν δὲ πρῶτα
 φρονίμοις δὲ οὐσι καὶ ἔπιμελεῖσι τοῖς μὲν δι-
 δόασιν ἄδαμοῖν, τοῖς δὲ οὐ. οὕτω δὲ ἐγὼ
 ἄρα μὲν μὲν τῶ θεοῖς ἡμετέροις, πρῶτα μὲν
 δὲ ποῖν ὡς αἰ ἡμῶν ἢ μοι ἀχρηστῶ καὶ ὑγείας
 τυχεύον, καὶ ῥώμης σώματος, καὶ πῆναι ἔ
 πόλῃ, καὶ ἄνοιᾳ ἐν φίλοις, καὶ ἐν πολέμῳ
 καλῆς σωτηρίας, καὶ πλούτῳ καλῶς αἰξο-
 μῆου. καὶ ἐγὼ ἀκούσας αὐτὰ μέλῃ γὰρ δὴ
 σοὶ ὦ Ισχόμαχε, ὅπως πλουτῆς, καὶ πολλὰ
 χρήματα ἔχων, πολλὰ ἔχης πρῶτα ἡμέρας τῶ-
 τῶν ἔπιμελεῖσθαι; καὶ πρῶτον γε, ἔφη ὁ Ισχ-
 μαχος, μέλῃ μοι τῶν, ὡν ἔρωτῆς. ἡ δὲ γὰρ
 μοι δοκῆ, ὦ Σώκρατες, καὶ θεοῖς μεγαλειώ-
 σι μῶν, καὶ φίλοις, ἐὼν πῶς δέωνται, ἐπὶ πρ-
 ῶτα, καὶ τίς πόλιν μὴδὲν κατ' ἐμὲ χρήμα-
 σιν ἀκόσμητον εἶ). καὶ γὰρ καλῶς, ἐφείπε-
 γὼ, ὦ Ισχόμαχε, ἔστιν ἂν οὐ λέγῃς, καὶ δυνα-
 τῶν γε ἰσχυρῶς ἀνδρός. πῶς γὰρ οὐ; τότε πολ-
 λὰ μὲν εἰσὶν ἀνθρώποι, οἳ οὐ δύνανται εἶναι αἰδῶ τῶ ἄλλων δέσασθαι, πολλοὶ δὲ ἀγαπῶσιν, ἐὼ
 δύνανται τὰ εἰσὶν ἑαυτοῖς ἄρα τῶντα ποιεῖσθαι; οἳ δὲ δυνάμενοι μὴ μόνον τ' ἑαυτῶν οἴχον δέσασθαι,

A &, quod omnium ineptissimum videtur
 esse crimen, pauper adpellatur. Atq; equi-
 dem, mi Ischomache, adpellationem hanc
 molestissime ferrem, nisi nuper equo Ni-
 ciae illius aduenæ factus obuiam, multos
 ipsum spectatores sequi vidissem. Quum-
 que quid complures de ipso dixissent, au-
 diuissem: accedens equi curatorem, nuntia
 magnas is equus facultates haberet, qua-
 rebam. Ille me intuitus, vt qui tale quid ro-
 gans satis sanus non essem: Qui faculta-
 tes, ait, equus habere possit? ita tum ego
 his auditis oculos ad tollere sum ausus pro-
 pterea, quod fas sit etiam pauperē equum
 bonum esse, si quidem animum a natura
 bonum haberet. Quamobrem mihi, cui &
 fas sit esse viro bono, penitus exponito a-
 ctiones tuas: vt si quid audiendo animad-
 uertere possim, & ipse a die crastino inci-
 piens imitari te coner. Etenim is dies per-
 commodus est, inquam, ad ordiendam
 virtutem. Ludis tu quidem mi Socrates,
 ait Ischomachus. verum ego nihilo minus
 tibi narrare conabor, quibus institutis ac
 studiis enitar ego vitam hanc transire. Nam
 C quia videor animaduertisse, deos homini-
 bus absque rerum earum cognitione, quae
 suscipiendae sunt, & perficiendi eas studio,
 non fas esse voluisse, vt prosperitate frue-
 rentur, ac prudentibus & studiosis partim
 concessisse felicitatem, partim non: idcir-
 co equidem ordior a cultu diuino, atq; ef-
 ficere conor, vt mihi precanti fas sit & va-
 letudinem bonam contingere, & corporis
 robur, & honorem in republica, & bene-
 uolentiam ab amicis, & honestam incolu-
 mitatem in bello, & incrementum diuitia-
 rum honestum. Quibus ego auditis: Tibi-
 ne hoc curae est, inquam, Ischomache, vt
 opulentus fias, ac magnas facultates nan-
 ctus, in earum curatione multum negotij
 habeas? Omnino, ait Ischomachus, ea mi-
 hi curae sunt, de quibus rogas. Nam mihi
 iucundum esse videtur, mi Socrates, deos
 magnifice colere, & amicis indigentibus
 prodesse, & urbem hanc, me quod atti-
 net, opum ornamento non carere. Sunt il-
 la sane praecleara, inquam, Ischomachie quae
 commemoras, hominisque valde poten-
 tis. Quid ni enim? quum multi sint, qui si-
 ne aliorum ope ne viuere quidem possint,
 multi boni consulant, si parare possint,
 quantum ipsis sufficiat. At vero qui non
 modo domū suam administrare possunt,

87

sed etiam non nihil facere lucri, de quo & reipublicæ ornamentum accedat, & amici subleuentur; cur illi non & copiosi, & potentes existimari debeant? Enimvero, inquam, plerique prædicare viros huiusmodi possumus: verum tu mihi dicito, Ischomache, vnde cepisti, quo pacto valetudinem curas: quo pacto corporis robur? quo pacto licet tibi honeste etiam e bello incolumi euadere? Nam de ratione rei faciundæ mihi satis erit, inquam, vel deinceps aliquid audire. Hæc omnia, subiicit Ischomachus, semetipsa consequuntur, mi Socrates. Nam qui quo vescatur satis habet, is laborando cibos conficiens, recte mihi valetudinem suam posse conseruare videtur, & maius robur adquirere; ac si res bellicas exercent, honestius incolumis euadere: denique consentaneum est, rem familiarem huius magis auferescere, si quidem recte sua curet, ac non remissior ignauiorque fiat. Haftenus ego te adsequor, inquam, Ischomache, quod hominem laborando cibos conficientem, & curam adhibentem, & exercentem se, magis bona consequi dicis. At quo labore vtaris, vt & valetudo commoda, & robur corporis tibi contingat, quoque pacto te bellicis in rebus exerces, quo studio efficias, vt copiis abundes, quibus tum amicis prodesse, tum vires aliquas huic ciuitati possis addere: hæc, inquam, perlubenter velim quaerendo percipere. Ego vero mi Socrates, ait Ischomachus, surgere de lecto consueui, quo tempore adhuc domi reperturus sim aliquem, quem forte me videre necesse sit. Ac si quid in vrbe sit agendum, id in hunc modum obambulans efficio. Sin rei necessarix nihil sit, quod in vrbe geratur, equum puer ante me rus deducit, ego vero iter hoc, quo rus eo, loco ambulationis fortasse

Hac voce Cic. Vitruv. vitur, eaq; porticus significatur, in qua per hiemem aethere se exercent.

rectius vtor, mi Socrates, quam si in xysto deambularem. Posteaquam rus venio, siue qui mihi serunt, seu nouales instruunt, siue seminant, seu fructus important, inspectis omnibus, quo pacto fiant singula, corrigendo concinnius facio, si quid opere præsentis melius teneo. Secundum ea plerumque conscenso equo quam simillimas iis, quæ in bello necessarix sunt, equitationes instituo, neque transuersa, neque accliuia, neque fossas, neq; aquarum ductus vito. Atq; interea curam adhibeo, ne facientem hæc equum claudū efficiam.

Αλλὰ καὶ περὶ τοῦ κέρους, ὡς καὶ τὸ πόλιον κέρους, καὶ τὸς φίλους ἐπιμελεῖσθαι, πῶς τὸς οὐχὲ βαθεῖς τε καὶ ἑρρωμένους ἀνδρας χρὴ νομίσαι, ἀλλὰ γὰρ ἐπαμειβῆναι, ἔφω ἐγὼ, τὸς τοῦτοῦτος πολλοὶ δυνάμει. σὺ δὲ μοι λέξον, ὦ Ἰσχομαχε, ἀφ' ὧν ἄρ' ἤρξω, πῶς ὑγείας ἐπιμελεῖς; πῶς τὸ σῶμα τὸς ῥώμης; πῶς τὸς ἡμέρας εἶναι σοὶ καὶ ἐκ πολέμου καλῶς σῶζεσθαι; τῆς δὲ τῆς χηματίσεως καὶ μὲν ταῦτα, ἔφω ἐγὼ, ἀκέρως ἀκούειν. ἀλλ' ἐστὶ μὲν, ἔφη ὁ Ἰσχομαχος, Βῶς γὰρ ἐμοὶ δοκεῖ, ὦ Σώκρατες, ἀκέρως ταῦτα παύειν ἀλλήλων. ἐπεὶ γὰρ ἐοικέν τις τὰ ἐκαστὰ ἔχει, ἐκποιουῖ τι μὲν ὀρθῶς μᾶλλον δεκά μοι ἢ ὑγίεια σῶμα μὲν, ἐκποιεῖν τι μᾶλλον ἢ ῥώμη παρὰ γίγνεσθαι, ἀσχυῖ τι δὲ τὰ τὸς πολέμου, καλλίον σῶζεσθαι, ὀρθῶς ὅτι μελουμένη, καὶ μὴ καταμαλακισμένη, μᾶλλον εἰχὲς τὸ οἶκον αὐξεσθαι. ἀλλὰ μέγιστον μὲν τὸς ἐπομα, ἔφω ἐγὼ, ὦ Ἰσχομαχε, ὅτι ἐκποιουῖ τα φῆς, καὶ ἐπιμελουμένη, καὶ ἀσχυῖ τα ἀποποιεῖ μᾶλλον τὸς χερσὶν τῆς ἀγαθῶν. ὁποῖα δὲ πᾶσι τῆς παρὰ τὸς πῶς ἔξαι καὶ ῥώμην, καὶ ὅπως ἀσχεῖς τὰ τὸς πολέμου, καὶ ὅπως ἐπιμελεῖ τὸς περὶ οἰκίαν ποιῆν, ὡς καὶ φίλους ἐπαμειβῆναι, καὶ πόλιον ἐπιμελεῖν, ταῦτα ἀν' ἡδέως, ἔφω ἐγὼ, πυθόμενος. ἐγὼ τοῖνυν, ἔφη, ὦ Σώκρατες, ὁ Ἰσχομαχος, αἰσασσάμενος μὲν ἐξ ὁμοῦ εἴησμαι, ἠὲ ἵνα ἐπὶ ἐνδον καταλαμβαίνομι, εἴ τινα δέομαι ἰδεῖν τὸς χερσὶν. καὶ μὲν τι καὶ πόλιον δὲ παρὰ τῆς ταῦτα παρὰ τὸς ἀσχυῖς παρὰ τῆς τῶς χερσὶν. ἠὲ δὲ μηδὲν ἀναγκασίον ἢ καὶ πόλιον, τὸ μὲν ἵππων ὁ πᾶσι παρὰ τῆς εἰς ἀγρὸν, ἐγὼ δὲ παρὰ τῆς χερσὶν τῆς εἰς ἀγρὸν ὁ δὲ ἴσως ἀμφίον, ὦ Σώκρατες, ἢ εἰ ἐν τῶς ζυγῶ παρὰ τῆς ταῦτα. ἐπεὶ δὲ ἐλθὼ εἰς ἀγρὸν, ἠὲ τε μοι φυλάσσοντες τὸς χερσὶν, ἠὲ τε νεφοποιεῖντες, ἠὲ τε ἀσχεῖς, ἠὲ τε κερπὸν παρὰ τῆς χερσὶν, ταῦτα ἐπιμελεῖσθαι ὅπως ἐκαστὰ γίγνεται, μεταρρυθμίζω, εἰ ἔχω τι βέλτιον τὸς παρὰ τῆς. μὲν δὲ ταῦτα ὡς τὰ πολλὰ ἀναβάς ἐπὶ τὸν ἵππον, ἰσπασάμενος ἰσπασίαν ὡς ἀν' ἐγὼ δυνάμει ὁμοιοτάτω τῆς ἐπὶ τῶς πολέμου ἀναγκασίαις ἰσπασίαις, οὔτε πλάγιου, οὔτε κερπῶς, οὔτε τῶς χερσὶν, ἔτε ὅχι ἐπεὶ δὲ μοι

συνε-
σκευα-
σμένως

ἐπεὶ δὲ ταῦτα γήνηται, ὁ παῖς δὲ αἰσίου τῆ
 ἵππων οἴκαδε ἀπάγῃ, ἄμα φέρων ἀπὸ τῆς χώρας
 ἕως πρὸς δεῶν, εἰς ἀστυ. ἐγὼ δὲ τὰ μὲν βαδίζω,
 τὰ δὲ ἀποδραμῶν οἴκαδε, ἀπὸ τῆς λεγιστάμην.
 εἶτα δὲ ἄριστῶ, ὦ Σώκρατες, ὅσα μὴ τε κενός
 μὴ τε ἀγῶν πλήρης διημερῶν. νῆ δὲ ἦσαν, ἔ-
 φην ἐγὼ, ὦ Ισχόμαχε, ἄριστον τῶν γέ μοι ταῦ-
 τα ποίεις. ὅ γὰρ ἐν αὐτῷ χρόνῳ τῶν εὐσκευα-
 σμένοις χρεῖσθαι τοῖς τε παρῶν τῶν ὑγιᾶν καὶ παρῶν
 τῶν ῥώμην τῶν ἀσκήμασι, καὶ τοῖς εἰς τὴν πό-
 λεμον ἀσκήμασι, καὶ τῆς πλεονεξίας μελείας,
 ταῦτα πρῶτα ἀγαθὰ μοι δοκῶ εἶναι. καὶ γὰρ ὅτι
 ὀρθῶς ἐκείνου τέτων ἔπιμελῆ, ἰχθῦα τεκμή-
 ρια παρέχῃ. ὑγιᾶνοντά τε γὰρ, καὶ ἔρρωμένον ὡς
 ἔπιτο πολὺ σὺν τοῖς τοῖς σε ὀρθῶν, καὶ ἐν τοῖς
 ἵππων καὶ τοῖς τε καὶ πλοισι καὶ τοῖς λεγόμε-
 νον σε ἔπιτα μὲν. ταῦτα τοῖνυν ἐγὼ ποίω, ἔ-
 φην, ὦ Σώκρατες, ἕως πολλῶν πρῶτον συ-
 κροφάντων. σὺ δὲ ἴσως ἔρου με ἔρην, ὡς ἕως
 πολλῶν καλῶς καὶ κατὰ κέκλημαι. ἀλλὰ καὶ
 ἐμελλον δὲ ἐγὼ, ἔφην, ὦ Ισχόμαχε, τὸ ἐρή-
 σιασθαι, εἴ τινα καὶ τῆς ἔπιμελῆσαι ποίῃ, ὅπως
 διῶν λόγον διδόναι καὶ λαμβάνειν, ἕως πῶτε
 δέη. οὐ γὰρ δοκῶ σοι, ἔφην, ὦ Σώκρατες, αὐτὰ
 ταῦτα ἀνατελεῖν μελετῆσαι, ἀπολογεῖσθαι
 μὲν, ὅτι ὁδοῦ ἀδικῶ, ἀλλὰ δὲ ποῖα πολλοῖς ὅ-
 σον ἀνὴρ δυνάμει. κατηρηρῆν δὲ ἐδοκῶ σοι με-
 λετῆν ἀνθρώπων, ἀδικῶν τῶν μὲν καὶ ἰδίᾳ πολ-
 λοις καὶ τῶν πόλιν καταμαρτάνων τινῶν, ἀλλὰ δὲ
 ποῖσιν ὁδοῦ ἀδικῶ, ἀλλὰ εἰ καὶ ἐρρωμένον ἔπιτα
 μελετῆσαι, τὸ τὸ μοι, ἔφην ἐγὼ, εἴ τι ὦ Ισχόμαχε,
 δὴ λῶσον. ὁδοῦ μὲν οὖν, ὦ Σώκρατες, παύο-
 μη, ἔφην, λέγειν μελετῆσαι. ἢ γὰρ κατηρηρῶν τὸς
 πινος τῶν οἰκετῶν, ἢ ἀπολογεῖσθαι ἀκούσας,
 ἐλέγχειν πρῶτον ὅ, πᾶν ψεύδεται, ἢ μέμφο-
 μη εἴ τινα παρῶν τῶν φίλων, ἢ ἐπαίνο, ἢ ἄλλο
 ἀπὸ τῶν φίλων τῶν ἔπιτηδείων, πρῶτον δὲ δι-
 δάσκων, ὡς συμφέρει ἀλλοῖς φίλοις εἶναι μὴ ἴσον,
 ἢ πολεμίας. ἔπιτημῶν μὲν πῶν στρατηγῶν συμ-
 παρόντες, ἢ ἀπολογεῖσθαι ἕως τῶν εἰπὶς ἀ-
 δικῶν αἰτίαι ἔχει, ἢ κατηρηρῶν παρῶν ἀλλή-
 λους, εἰπὶς ἀδικῶς τιμᾶται. πολλὰ καὶ ἢ καὶ βα-
 λυόμην, ἀλλὰ μὲν ἀνὴρ ἔπιτημῶν παρῶν τῶν
 ταῦτα ἐπαίνο μὲν ἀλλὰ μὴ βουλώμεθα
 παρῶν τῶν, ταῦτα μεμφομένθα. ἢ δὲ δὲ, ἔφην, ὦ
 Σώκρατες, καὶ διφλημῶν πολλὰ καὶ ἐκρίθη

A His peractis equum puer voluntatum do-
 mum abducit, simul rure secum ferens in
 urbem, si quo nobis opus est. Ego vero nūc
 pedetentim incedens, nunc currens domū
 ut veni, strigile vtor. Deinde tantum, mi
 Socrates, in prandio sumo, ut eum diem
 neq; vacuus, neq; valde repletus exigam.
 Ita me Iuno amet, inquam, facis hæc ita tu,
 Ischomache, ut omnino mihi placeant.
 Nam eodem tempore uti adparatu, qui &
 valetudini & viribus conducatur, itemq; ex-
 ercitationibus uti ad rem militarem perti-
 nentibus, & curatione opum: eorum vero
 nihil est, quod non admirandum mihi vi-
 deatur. Etenim te recte hæc singula susci-
 pere, satis magna de te indicia præbes. Nā
 & commoda valetudine utentem te ple-
 rumq; robustumq; Deum beneficio vide-
 mus; & inter peritissimos artis equestris, ac
 opulentissimos recenferi te scimus. Hæc
 igitur, mi Socrates, ait, quum agam, vehe-
 menter multorum calumniis exagitor. Tu
 vero fortasse dicturum me putabas, quod
 a multis vir bonus & honestus adpeller. At
 hoc quoq; inquam, Ischomache, quærere
 volebam, ecquid operæ studiiq; ponas in
 eo, ut si quando sit opus, rationem reddere
 tuarum actionum, & vicissim ab aliis exi-
 gere possis. Tu vero, mi Socrates, inquit,
 non idipsum me perpetuo meditari putas?
 defendendi quidē mei rationem, dum ne-
 mini sum iniurius, atq; etiā pro viribus meis
 bene de multis mereor. Accusationes vero
 quorumdam ut instituum, nō meditari tibi
 videor, quum priuatim multos iniustos ef-
 fe animaduertam, & nonnullos etiam erga
 rempublicam, nemine interim bene me-
 reri volente? An autem mediteris hæc et-
 iam oratione exponere, velim mihi signi-
 fices, Ischomache. Equidem, ait, mi Socra-
 tes, in dicendo me exercere non desino.
 Nam siue accusantem aliquem in familia,
 seu defendentem se audiero, quidquid
 mētiatur, redarguere conor: vel de aliquo
 ad amicos queror, vel aliquem laudo, vel
 necessarios quosdā reconcilio, dum osten-
 dere ipsis enitor, potius eis conducere, ut
 amici sint, quā hostes. Quum militia præ-
 tori adsumus, increpamus aliquē, vel causā
 alicuius defendimus, si præter meritū
 culpa in eū confertur; vel inter nos mutuo
 accusationes instituimus, si cui honos im-
 merito defertur. Sepenumero etiā consul-
 tantes, quæ agere cupimus, laudamus, quæ
 nolimus agere, vituperamus. Iam vero, mi
 Socrates, etiam sæpenumero distincte fa-
 ctum est de me iudicium, quid me perpeti,

quidue multæ nomine oporteret exsoluere. A quonam? inquam ego, mi Ischomache. Nam equidem hoc antehac ignorabam. Ab vxore, inquit. Et quonam pacto, inquam ego, caussam agis? Quum vera dicere conducit, egregie admodum: quum falsa, caussam deteriore, mi Socrates, non possum profecto meliorem facere. Fortasse non potes, inquam ego, quod falsum est, verum facere. Verum num te, Ischomache, detineo discedere volentem? Non profecto, mi Socrates, ait. Etenim prius, quam penitus finis concionis fuerit, discessurus non sum. Vehementer enim profecto caues, inquam, ne cognomentum illud, quo vir bonus & honestus adpellaris, amittas. Nam tamen si iam fortasse multa tibi necessario curanda sint, quia tamen ita conuenit inter vos, hospites illos operiris, ne mentiaris. Atqui mi Socrates, ait Ischomachus, ne illa quidem negliguntur, de quibus tu loqueris. Quippe villicos in prædiis habeo. Vtrum vero, inquam, Ischomache, quum villico tibi est opus, exploras an alicubi sit quispiam ad hanc procurationem idoneus, eumque das operam vt emas; veluti quum fabro tibi est opus, sat scio sicubi peritum fabricæ noueris, eum te operam dare vti compares: an vero ipse villicos tuos instituis? † Ego ipse profecto, mi Socrates, ait, in hoc incumbo, vt eos instituam. Nam si quis talis esse debeat, vt me absente rem meam satis idonee curet, quid eum scire aliud, quam me ipsum oporteat? Quippe si sum ego satis ad hoc idoneus, vt præsim operis illis; etiam alium scilicet docere possum, quæ ipse teneo. Primum igitur, inquam ego, necesse est beneuolo sit erga te ac tuos animo, si quidem eius præsentia tuo loco sufficere debeat. Nam sine benevolentia quisnam scientiæ procuratoriæ fuerit vsus, cuiusmodi tandem illa sit? Nullus profecto, inquit Ischomachus. Verum ego primum sic eos conor instituere, vt erga me meosque beneuolo sint animo. At obsecro te per deos immortales, inquã, quo pacto quemcumque vis, doces; vt benevolentia te, tuosque complectatur? Benefaciendo, ait, quoties boni alcius copiam dij nobis largiuntur. Ergo tu dicere vis, inquam, in eis, qui bonis tuis fruuntur, benevolentiam erga te excitari, atque illos bene tibi facere velle. Esse enim, mi Socrates, instrumentum hoc benevolentia optimum video. At si quis benevolentiam erga te concipiat, inquam,

Mac ita M. Tul- lio: Ego vero ipse instituo. Etenim qui me ab- sente in meum lo- cum sub- stituitur, et vica- rius mee diligentia succedit: in ea, que ego, scire debet.

Αὐτὸς πρὸς τὴν πατρίδα ἢ ἀποπίσαι. Ἐπὶ δὲ ἐφίλω ἐγὼ, ὡς Ἰσχομαχε. ἐμὲ γὰρ δὴ τὸ τοῦ ἐλάθηται. Ἐπὶ δὲ γυναικὸς, ἔφη. καὶ πῶς δὴ, ἐφίλω ἐγὼ, ἀγνώμιζῃ; ὅταν μὲν ἀληθῆ λέγῃ συμφέρη, πάνυ ὀπιπκῶς: ὅταν δὲ ψευδῆ, τὸν ἥσσω λόγον, ὡς Σώκρατες, οὐ μὲν τὸν δία οὐ διώμασι κρείττω ποιῶν. καὶ ἐγὼ εἶπον ἴσως γὰρ, ὡς Ἰσχομαχε, ὅ ψευδὸς οὐ διώμασι ἀληθῆς ποιῶν. ἀλλὰ γὰρ, ἐφίλω ἐγὼ, μὴ σε κατακυλύω ὡς Ἰσχομαχε ἀπίενα ἢ δὴ βουλόμην; καὶ δὲ, ἔφη ὡς Σώκρατες. ἐπεὶ οὐκ αἶ ἀπέλθοιμι παρὶν πᾶσι πασιν ἢ ἀγροῦ λυθῆ. ἢ δὲ, ἐφίλω ἐγὼ. φυλάτῃ γὰρ ἰσχυρῶς, μὴ ἀποβάλλῃς τὴν ἐπινομίαν, ὅτι ἀπὸ κούρος ἀγαθὸς κεκλήσθαι. νῦν γὰρ πολλὰ σοι ἴσως ὄντων ὀπιπκείας δεομένων, ἐπεὶ σμῆρου τοῖς ξένοις, † αἰαμύνη αἰθεῖς, ἵνα μὴ ψεύσῃ. ἀλάτοι, ἔφη ὁ Ἰσχομαχος, ὡς Σώκρατες, οὐδὲ ἐκείνῃ μοι ἀμελήσῃ, ἀσὺ λέγῃς. ἔχω γὰρ ὀπιπκῆς ἐν τοῖς ἀγροῖς. πότερα δὲ, ἐγὼ ἐφίλω, ὡς Ἰσχομαχε, ὅταν δεηθῆς ὀπιπκῆς, καταμαθῶν ἢ ὀπιπκῆς ἀπὸ πικρῶς αἰθῆρ, τῆτον πικρῶς ὡς ἀσθαι, ὡς παρὸν ὅταν τέκτονος δεηθῆς, καταμαθῶν δὲ οἶδ' ὅτι ἢ ὡς ἰδῆς τεκτονικῶν, τῆτον πικρῶς κτᾶσθαι ἢ αὐτὸς παιδύεις τῆς ὀπιπκῆς; αὐτὸς ἢ δὲ, ἔφη, ὡς Σώκρατες, πικρῶς παιδύειν. καὶ γὰρ ὅστις μέλλῃ ἀρκεσθῆναι, ὅταν ἐγὼ ἀπῶ, αὐτὸς ἐμοὶ ὀπιπκῆς, ἢ αὐτὸν καὶ δὲ ἄλλο ὀπιπκῆσθαι, ἢ ἀπὸ ἐγὼ; εἴπῃ γὰρ ἰσχυρῶς εἰμι τῆ δ' ἔργων πικρῶς ἀσθαι, καὶ ἄλλον δὴ πικρῶς διωμύμην διδάσσει ἀπὸ αὐτὸς ὀπιπκῆσθαι. οὐκοῦν ὄνοια παρὸν, ἐφίλω ἐγὼ, δεησῶ αὐτὸν ἔχῃ σοι καὶ τοῖς σοῖς, εἰ μέλλοι ἀρκεσθῆναι ἀπὸ πικρῶν. ἀπὸ γὰρ ὄνοιας τί ὄφελος καὶ ὀπιπκῆσθαι ὀπιπκῆσθαι ὀπιπκῆσθαι γίγνεται; ὅθεν μὰ δὲ, ἔφη ὁ Ἰσχομαχος, ἀλλὰ τοῖς ὄνοιας ἐμοὶ καὶ τοῖς ἐμοῖς ἐγὼ παρὸν πικρῶς παιδύειν καὶ πῶς, ἐγὼ ἐφίλω, πικρῶς τῆτων ὄνοιας ἔχῃ σοι καὶ τοῖς σοῖς διδάσκεις, ὄντινα αἶ βούλη; ἀεργεῖτ' ἢ δὲ, ἔφη ὁ Ἰσχομαχος, ὅταν πικρῶς ἀγαθῶν θεοὶ ἀφθονίαν διδώσιν ἡμῖν. τῆτον οὖν λέγῃς, ἐφίλω ἐγὼ, ὅτι οἱ ἀπολαύοντες τῆτων ἀγαθῶν ὄνοιας σοι γίγνεται, καὶ ἀγαθὸν πικρῶς βέλονται παρὰ τῆτων. τὸ γὰρ ὄργον, ὡς Σώκρατες, εὐνοίας ἀρκεσθῆναι ὄν. ἢ δὲ ὄνοιας σοι γίγῃ, ἐφίλω, ὡς Ἰσχο-

αἰαμύ- νεις αὐ- τῆς,

ὦ Ἰσχόμαχε, ἢ τούτου ἐνεκα ἰχθύος ἔσαι ἅπι-
 ἔπιδέξιν; οὐχ ὅρα, ὅτι καὶ ἐαυτοῖς δύναιτο πό-
 τες ὄντες, ὡς εἰπεῖν, ἀφροδοί, πολλοὶ αὐτῶν
 εἰσὶν, οἳ οὐκ ἐθέλουσιν ἅπιμελεῖσθαι, ὅπως αὐ-
 τοῖς ἔσαι ταῦτα, ἀβούλονται εἶ) σφίσι τὰ ἀ-
 γαθὰ; ἀλλὰ ναὶ μὰ δὴ, ἔφη ὁ Ἰσχόμαχος, [ἐ-
 γὼ * τοῖσιν οὐδὲν ἅπιμολογῶ βούλομαι κα-
 θιστάσαι, καὶ ἅπιμελεῖσθαι διδάσκω. πῶς, ἔφη
 ἐγὼ, πρὸς τῶν θεῶν; τὸ γὰρ δὴ ἐγὼ πό-
 τὰ πᾶσιν οὐ διδάκτων ἅμιλλῃ εἶ), ὅ ἅπιμελεῖ
 ποιῆσαι. Ἦ δὲ γὰρ ἔστιν, ἔφη, ὦ Σώκρατες, B
 ἐφεξῆς γε οὕτως οἷον ἵε πότῳ διδάξαι ἅπι-
 μελεῖ εἶ). ποῖος μὲν δὴ, ἐγὼ ἔφην, οἷον τες
 πότῳ μοι σαφῶς τούτοις ἀφροδοίμων.
 πρὸς τὸν μὲν, ἔφη, ὦ Σώκρατες, τὸς οἴνου ἀ-
 κρεῖσθαι οὐκ αἰδιώγο ἅπιμελεῖ ποιῆσαι. ὅ
 γὰρ μεθύειν λήθῃ ἐμποῖς πότῳ τῶν πρὸς τῆν
 δεομένων. οἳ οὖν τούτου ἀκρεῖσθαι μόνον, ἐγὼ ἔ-
 φην, ἀδιώγο εἰσὶν ἅπιμελεῖς ἔσονται, ἢ καὶ ἄλ-
 λοι πίνεις; ναὶ μὰ δὴ, ἔφη ὁ Ἰσχόμαχος, καὶ οἷον ἔ-
 ὑπνου. ἔτε γὰρ αἰδιώγοι διώγοι καθόδῳ τὰ C
 δεόντα ποιῆν, οὐτε ἄλλας παρέχεσθαι. τί οὖν,
 ἐγὼ ἔφην, ἔτοι αὐ μόνον ἀδιώγο ἡμῖν ἔσονται
 ταῦτην τῶν ἅπιμελεῖν διδάξῃν, ἢ καὶ ἄλ-
 λοι πίνεις πρὸς τῶν τοῖς ἐμοί γε τοῖς δεομένοις, ἔφη
 ὁ Ἰσχόμαχος, καὶ οἳ τῶν ἀφροδοίμων δεξέρωτες,
 ἀδιώγο εἶ) διδάξῃν ἄλλου πρὸς μά-
 λον ἅπιμελεῖσθαι, ἢ τούτου. οὐτε γὰρ ἐλπίδα,
 οὐτ' ἅπιμελεῖσθαι ἠδίονα ῥάδην ἄρῃ τῆς τῶν
 παιδικῶν ἅπιμελείας. ὅσδε μὲν οὐδὲν πα-
 χελεπώ-
 τερα εὐ-
 ρείν εὐπε-
 τίς ἔστι,
 ρεῖν ὅσον, ἡμφοῖαν ἡ χαλεπώτερον D
 ἄπετες ἔστι, τὸ γὰρ τῶν ἐρωμένων καλύε-
 σθαι ὑφίμεσι οὖν, καὶ οἳ αἰδιώγοι γὰρ ὄν-
 τας, μηδὲ ἅπιμολογῶν ἅπιμελεῖσθαι τούτων πι-
 νας καθιστάσαι. τί δὲ, ἔφην ἐγὼ, οἷον αὐ ἐρω-
 τῶν ἐχοῖσι τῶν κερδαίνων, ἢ καὶ οὗτοι ἀδιώγο
 εἰσὶν εἰς ἅπιμελεῖσθαι τῶν κατ' ἀρῶν ἔργων
 παιδύεσθαι; οὐ μὰ δὴ, ἔφη ὁ Ἰσχόμαχος, οὐ-
 δαμῶς γε, ἀλλὰ καὶ πότῳ διάγωσι εἰσὶν εἰς τῶν
 τούτων ἅπιμελεῖσθαι. ὅσδε γὰρ ἄλλο δὲ, ἢ δεῖ-
 ξαι μόνον αὐτοῖς, ὅτι κερδαλέον ἔστιν ἢ ἅπιμέ-
 λεια. τὸς ἢ ἄλλας, ἔφην ἐγὼ, εἰ ἔκρεσθαι τες εἰ-
 σὶν ὡν σὺ κελύεις, καὶ πρὸς τῶν φιλοκερ-
 δεῖς εἶ) μετρίως ἐχοῖσιν, ὅπως ἐκδιδάσκεις,
 ὡς σὺ βούλει, ἅπιμελεῖς γίνεσθαι; ἀπλῶς,
 ἔφη, πότῳ, ὦ Σώκρατες. ὅτῳ μὲν γὰρ ἅπιμελομένων ἰδῶ, καὶ ἐπαίνα καὶ ἡμῶν πρὸς αὐ-

A Ischomache, an propterea fatis ad procu-
 rationem erit idoneus? An nō vides, quod
 quum homines, vt ita dicam, vniuersi be-
 ne sibi velint; multi tamen sint, qui curam
 adhibere nolint, vt ea bona consequan-
 tur, quæ sibi cupiant euenire? Ego verò, in-
 quit Ischomachus, quum tales villicos cō-
 stituere volo, etiam eos doceo curam ad-
 hibere. Qui hoc? quæso per Deos, inquam.
 Etenim id ego planè sub doctrinam non
 cadere putabam, vt quis diligens efficiat-
 tur. Sane fieri non potest, mi Socrates, ait,
 vt quis serie quadam omnes diligentes esse
 doceat. Quinam igitur, inquam ego, do-
 ceri possunt? Velim omnino mihi hos per-
 spicue indices. Primum eos, ait, mi Socra-
 tes, qui a vino sibi temperare nequeunt,
 diligentes efficere non potes. Nam ebrie-
 tas obliuionem omnium, quæ agi oportet,
 inducit. Num igitur, inquam ego, qui ab
 hoc se continere non possunt, soli diligen-
 tes esse nequeunt, an & alij quidam? Pro-
 fecto, ait Ischomachus, etiā illi, qui somno
 moderari non possunt. Quippe nec ipse
 dormiens facere, quæ debebat, nec alios
 ad hoc posset impellere. Quid igitur? in-
 quam ego, soli sunt hi, quibus hæc diligen-
 tia tradi non potest, an præterea quidam alij?
 Sane mihi videntur, ait Ischomachus,
 etiam illi, qui perditæ rebus veneris dedi-
 ti sunt, vt alterius rei maiorem curam ha-
 beant, quam illius, doceri non posse. Nam
 neque ipse, neq; cura reperiri alia iucun-
 dior facile potest, quam sit amoris occupa-
 tio: nec inuenire supplicium grauius in pro-
 cliui est, quam si rerum expediundarum
 cura suis ab amoribus aliquis auocetur.
 Quamobrem quoscumq; tales esse anim-
 aduerto, de iis remissius ago, vt ne quidem
 coner ipsos procuratores cōstituere. Quid
 autem, inquam ego, si quibus inest amor
 lucrifaciundi, num & illi ad adtentionem
 in rebus rusticis institui nequeunt? Non
 profecto, ait Ischomachus, nequeunt; im-
 mo facillime ad hoc studium deduci pos-
 sunt. Quippe nulla heic opus est alia re, nisi
 vt eis dumtaxat ostendas, fructuosam esse
 diligentiam. Ceteros autem, inquam ego,
 si & iis in rebus sint continentes, in quibus
 E hoc ab ipsis requiris, & quæstus mediocri-
 ter cupidi sint, quo tandem pacto doces,
 vt pro arbitrio tuo sint diligentes? Per sane
 simpliciter, ait, mi Socrates. Nam quum
 eos diligenter sua curare video, nō solum
 collaudo ipsos, sed etiam vt ornem honore

ἐξ ἑ
 ἔφη,
 χαλεπώ-
 τερα εὐ-
 ρείν εὐπε-
 τίς ἔστι,
 ρεῖν ὅσον, ἡμφοῖαν ἡ χαλεπώτερον D
 ἄπετες ἔστι, τὸ γὰρ τῶν ἐρωμένων καλύε-
 σθαι ὑφίμεσι οὖν, καὶ οἳ αἰδιώγοι γὰρ ὄν-
 τας, μηδὲ ἅπιμολογῶν ἅπιμελεῖσθαι τούτων πι-
 νας καθιστάσαι. τί δὲ, ἔφην ἐγὼ, οἷον αὐ ἐρω-
 τῶν ἐχοῖσι τῶν κερδαίνων, ἢ καὶ οὗτοι ἀδιώγο
 εἰσὶν εἰς ἅπιμελεῖσθαι τῶν κατ' ἀρῶν ἔργων
 παιδύεσθαι; οὐ μὰ δὴ, ἔφη ὁ Ἰσχόμαχος, οὐ-
 δαμῶς γε, ἀλλὰ καὶ πότῳ διάγωσι εἰσὶν εἰς τῶν
 τούτων ἅπιμελεῖσθαι. ὅσδε γὰρ ἄλλο δὲ, ἢ δεῖ-
 ξαι μόνον αὐτοῖς, ὅτι κερδαλέον ἔστιν ἢ ἅπιμέ-
 λεια. τὸς ἢ ἄλλας, ἔφην ἐγὼ, εἰ ἔκρεσθαι τες εἰ-
 σὶν ὡν σὺ κελύεις, καὶ πρὸς τῶν φιλοκερ-
 δεῖς εἶ) μετρίως ἐχοῖσιν, ὅπως ἐκδιδάσκεις,
 ὡς σὺ βούλει, ἅπιμελεῖς γίνεσθαι; ἀπλῶς,
 ἔφη, πότῳ, ὦ Σώκρατες. ὅτῳ μὲν γὰρ ἅπιμελομένων ἰδῶ, καὶ ἐπαίνα καὶ ἡμῶν πρὸς αὐ-

aliquo, do operam: sin negligentess esse, dicere ac facere conor id, quod eos mordeat. Age vero, inquam, Ischomache nonnihil ab hac oratione de iis, qui ad diligentiam instituuntur, deflectens, etiam illud mihi de instituēdi ratione declarato: num fieri possit, vt quis ipse negligens alios efficere diligentes possit? Nequaquam, ait Ischomachus, nulloq; modo magis, quam si quis ipse musica imperitus, alios efficere musicos velit. Est enim difficile, doctore non recte monstrante discere, vt bene aliquid efficias: itidem quum exemplum negligentiae dominus suppeditat, difficile est seruum diligentem fieri. Atque breuiter vt dicam, futilis domini seruos numquam fuisse frugi animaduertisse videor. Frugi autem domini seruos equidem nullius momenti quosdam vidi, non tamen tales, qui suis heris detrimento non essent. At qui reddere quosdam velit ad adtentionem idoneos, eū & inspicere opera necesse est, & in ea inquirere, & non illubenter auctori eorum, quae bene perfecta sunt, gratiam referre, & non vereri merito illum supplicio adficere, qui negligens sit. Etiam illud mihi hominis barbari responsum praclarum videtur, quum rex equū nauētus bonum, quem cuperet quamprimum saginari, quemdam in primis equestis rei peritum interrogaret: quidnam equum celerissime pinguem efficeret. Fertur enim is respondisse, Oculus domini. Sic mihi videtur, Socrates, etiam alia domini oculus quā maxime pulchra & egregia efficere. Ceterum vbi, inquam ego, iam alicui vehementer inculcaueris, diligenter esse curanda, quae tu velis; num is idoneus ad procurationem erit? an & aliud quidpiam praeterea discēdum erit ei, si quidem villicus esse satis aptus velit? Erit profecto, inquit Ischomachus. Nam restat, vt & quid, & quādo, & quo pacto sit agendum, intelligat. Nam absque hoc sit, quis villici vsus potior fuerit, quam medici, qui haberet ille quidem aegrotantis alicuius curam, tum mane, tum vesperum conueniendo; verum quid aegrotus facere possit, quod ei conducatur, nesciat? Quod si didicerit, inquam ego, quo pacto faciunda sint opera, num adhuc aliquid desiderabitur, an iam talis villicus tibi absolutus erit? Equidem arbitror, ait, discendam ei esse rationem imperandi operariis. Num igitur, inquam ego, tu quoq; villicos instituis, vt ad imperadū sint idonei? μαθῆν τῶν ἐργασμάτων. ἢ οὐκ, ἔφην ἐγώ, καὶ σὺ μαθῆν τῶν ἐργασμάτων. ἢ οὐκ, ἔφην ἐγώ, καὶ σὺ

A μαθῆν τῶν ἐργασμάτων, λέγειν τὴν πειράμα καὶ ποιῆν, ὅποια δὴ ζέται ἀδύς. ἴθι, ἐγὼ ἔφην, ὦ Ἰσχόμαχε καὶ τὸδε μοι, ὡς ἔφατο παύλαμος τὸ λόγου πρὸς τῶν παιδλομένων εἰς τὴν ἑπιμελῆσαι, δὴ λῶσον πρὸς τὴν παιδλοῦσθαι, εἰ οἶόν τε ἐστὶν ἀμελῆ αὐτὸν οἶτα, ἀλλοις ποιῆν ἑπιμελῆσαι; οὐ μὰ δὴ, ἔφη ὁ Ἰσχόμαχος, ὅσοι γὰρ μάλλον, ἢ ἀμουσοῦν ὅτα αὐτὸν, ἀλλὰ μοισικαὶς ποιῆν. χαλεπὸν γὰρ τὸ διδασκάλου πονηρὰς τι ὑποδεικνύοντος, καλῶς τοῦτο ποιῆν μαθῆν, καὶ ἀμελῆν γὰρ ὑποδεικνύοντος τὸ δεασοῦτος, χαλεπὸν ἑπιμελῆν θεράποντα γνέσθαι. ὡς δὲ σιωπῶν εἶπεν, πονηρὸν μὲν δεασοῦτος οἰκέσαι, οὐ δοκῶ χηρσοῖς καὶ ἀμεμαθῆναι. χηρσοῦ μὲντοι πονηρὸς ἦδη εἶδον, οὐ μὲντοι ἀχηρσοῖς γὰρ. τὸν δὲ ἑπιμελητικὸν βουλόμην ποιήσασθαι πῆλα, καὶ ἐφοραπῆν δὲ τῶν ἔργων, καὶ ἔξεταστικὸν, καὶ χερσὶν θελόντα τῶν καλῶς τελευτημένων ἀποδιδόναι τὰ ἀπὸ, καὶ δίκην μὴ οὐκ οὐκῶντα τὴν ἀξίαν ἑπιτείνειν τὰ ἀμελοῦντα. καλῶς δὲ μοι δοκῶ εἶναι, ἔφη ὁ Ἰσχόμαχος, καὶ ἡ τὸ βαρβαροῦ λεγόμενον ἀποκρισις, ὅτε βασιλεὺς ἀρεῖ ἰσχυρὸν ἑπιτυχὸν ἀγαθῶ, παχυῶν αὐτὸν ὡς ταχῆρα βουλόμηνος, ἤρετο τῶν δεινῶν πῆλα ἀμφὶ ἵππων, δοκῶντων εἶναι, τί ταχῆρα ταχυῶ ἵππων; τὸν δὲ εἶπεν, λέγεται, ὅτι δεασοῦτος ὀφθαλμὸς. οὕτω δὲ, ἔφη, ὦ Σώκρατες, καὶ ἄλλα μοι δοκεῖ δεασοῦτος ὀφθαλμὸς. ἴα καὶ τε καὶ γὰρ τὰ μάλιστα ἐργάζεσθαι. ὅταν ὡς ἐξήσθης ἴνι, ἔφην ἐγώ, τὸ πο καὶ πρὸν ἰσχυρὰς, ὅτι δεῖ ἑπιμελῆσθαι ὡν αἰ σὺ βούλη, ἢ ἰσχυρὸς ἦδη ἔσαι ὁ τοιοῦτος ἑπιτεπείων, ἢ πῆ καὶ ἄλλο πωρρομαθητέον αὐτὰς ἔσαι, εἰ μέλλῃ ἑπιτεπείων ἰσχυρὸς ἔσεσθαι; καὶ μὰ δὴ, ἔφη ὁ Ἰσχόμαχος. ἔπ μὲντοι λοιπὸν αὐτὰς ἐπιτεπείων ὅτι τε ποιοιτέον, καὶ ὅποτε, καὶ ὅπως. εἰ δὲ μὴ, τί μάλλον ἑπιτεπείων αὐτὰς τοῦτων ὀφελος, ἢ ἰα εἶναι, ὅς ἑπιμελῆσθαι μὲν καὶ μνοῖτος πῆλα, πωρροί τε ἴων, καὶ εἰ οὐκ, ὅτι δὲ συμφέρον τὰ καμνοῖτι ποιεῖν εἶναι, τὸ πο μὴ εἰδεῖν; ἴα δὲ μὴ καὶ ἴα ἔργα μὰ ἰα εἶναι ὡς ἐστὶν ἐργασία, ἔπ πῆλα, ἔφην ἐγώ, πωρροδεήσεται, ἢ ἀποτελεσμένος ἦδη εἶναι σοὶ ἔσαι ἑπιτεπείων; ἀρχῆν γὰρ, ἔφην, οἶμα δεῖν αὐτὸν ἀρχῆν ἰσχυρὸς εἶναι παιδλοῦσθαι τὸς ἑπιτεπείων; πῆλα.

πέραιμα γέ δ' ἦ, ἔφη ὁ Ἰσχόμαχος. καὶ πῶς δ' ἦ, ἔφην ἐγὼ, πρὸς τὸ θεῶν, ὃ δ' ἐρχομαι εἰς ἀνθρώπων παιδείας; φάσκει, ἔφη, πόρῳ, ὃ Σώκρατες ὡς εἰσὼς ἀνὴρ καὶ ἀγαθὸς ἀκούων. καὶ μὴ δ' ἄξιόν γ', ἔφην ἐγὼ, ὃ πρὸς ἀγαθὸς Ἰσχόμαχος. ὅστις γὰρ τοὶ δ' ἐρχομαι ἀνθρώπων διδάσκει ποιεῖν, δὴ λόν ὅτι οὐκ ἔστι καὶ δεσποτικὴ ἀνθρώπων διδάσκειν, ὅστις δ' ἐπὶ δεσποτικῆς διδάσκει καὶ βασιλικῆς. ὡς εἰ καὶ ἀγαθὸς μοι δοκεῖ ἄξιός ἐστι, ἀλλ' ἐπαινεθὴν μέγα, ὃ τὸ διδάσκει ποιεῖν. οὐκ ἔστι, ἔφη, ὃ Σώκρατες, τὰ μὴ δ' ἄξια ἐκ δυοῖν τέτων ὃ πείθεσθαι μαθητῶν, ἐκ τῶν ὅταν ἀπεθῆν ὅτι χρεῖται, καὶ ἐκ τῶν ὅταν πρὸς ἑαυτοῦ ὑπηρετῶσιν, ὃ πᾶσι. οἵ τε τοῦ πᾶσι καὶ ἀμαθῶν ὑπακούειν τοῖς πωλοδάμναις τῶν ὅταν μὴ πείθων, τῶν ἡδέων τὴν αὐτοῖς γίνεσθαι, ὅταν δ' ἀπεθῶσιν, πρὸς ἀγαθὰ ἔχον, ἔστι ἀνὴρ ὑπηρετήσῃ καὶ γνώμῃ τῶν πωλοδάμνη. καὶ τὰ κινδύνα, πολὺ τὸ ἀνθρώπων καὶ τῆ γνώμῃ καὶ τῆ γλώσσῃ ὑποδέεσθαι ὄντα, ὅμως καὶ πρὸς ἑαυτὸν, καὶ κινδύνα, καὶ διὰ πολλὰ μαθητῶν τῶν αὐτῶν τῶν ἔργων. ὅταν μὴ γὰρ πείθῃται, λαμβάνει τὸν ὄν δ' ἔχεται. ὅταν δ' ἀμελήῃ, καὶ ἐξέεται. ἀνδρόποιοι δ' ἐστὶν πηλῶν τεροῖς πείθει καὶ λόγῳ, ὅταν δ' ἐκινύοντα ὡς συμφέρει αὐτοῖς πείθεσθαι. τοῖς δ' οὐλοῖς καὶ ἡ δευτέρῳ σαθροῦ πηλῶν πηλῶν εἰς, πόρῳ ἐστὶν ἐπαγνώριος πρὸς τὸ πείθεσθαι διδάσκειν. τῆ γὰρ γὰρ αὐτῶν ὅτι τῶν ὅτι τῶν πρὸς ἑαυτοῖς μένος ἀνὴρ, πολλὰ ἀνύτοις παρ' αὐτῶν. αἱ δ' ἐπιφύμοι τῶν φύσεων καὶ τῶν ἐπαινῶν παροξύνον, πένωσι γὰρ τῶν ἐπαινῶν οὐχ ἡπτόν ἐναι τῶν φύσεων, ἢ ἄλλαι τῶν οἴτων τε καὶ ποτῶν. τῶν τῶν τε οὐκ ὅσα τῶν αὐτῶν ποῖν οἱ μὴ πηλῶν τεροῖς ἀνδρόποιοι χρεῖται, διδάσκον οἱ ἀνὴρ ἐπὶ τοῖς βούλωμα καὶ ἀγαθῶν, καὶ τὰ δὲ συλλαμβάνω αὐτοῖς. ἰμάτια τε γὰρ, ὅσα δὲ παρέχον ἐμὲ τοῖς ἐργασῆσι, καὶ ὑποδήματα, οὐχ ὅμοια πηλῶν τῶν ὄντων, ἀλλὰ τὰ μὴ χεῖρω, τὰ δὲ βελτίω, ἢ ἢ τὸν κρείσσον τοῖς βελτίωσι πηλῶν, τὰ δὲ χεῖρον τὰ ἡπτόν διδόναι. πόρῳ γὰρ μοι, ἔφη, δοκεῖ, ὃ Σώκρατες, ἀθυμία εἰσὼς ποῖς ἀγαθῶν, ὅταν ὁρῶσι τὰ μὴ ἔργα δι' αὐτῶν καὶ ἀποροῦσθαι, τῶν δὲ ὁμοίων τυγχάνοντες ἑαυτοῖς τῶν μὴ τε ποῖν, μὴ τε κινδύνα ἔχοντας, ὅταν δὲ αὐτοῖς

ASane id enitor facere, ait Ischomachus. Quæso te per Deos, inquā, quo pacto eos instituis in hoc, vt rationem regendi alios teneant? Sane vulgariter, ait, mi Socrates. quo fit, vt fortassis etiam hæc audiens, rifurus sis. Certe, inquam ego, minime rifu digna res est, Ischomache. Nam qui efficere quosdam potest idoneos ad imperandum hominibus, eum patet etiā herilem quamdam disciplinam posse tradere; quam qui teneat, possit item tradere regiam. Itaque non irisionem, sed magnam laudem mereri videris, qui hoc efficere possis. Cetera igitur animalia, mi Socrates, ait, duabus hisce rebus parere discunt: partim quod, vbi nolunt obtemperare, puniantur; partim quod, vbi alacriter obsequuntur, benigne cum eis agatur. Ita pulli equorum obædire domitoribus suis ea re discunt, quod quum parent, suaue quid consequantur: contumaces autem, molestias quædam experiantur, donec voluntati domitoris obsequantur. Etiam catelli, qui hominibus & intelligentia & lingua longe sunt inferiores, nihilominus & circumcurritare, & saltando se in caput deuoluere, & alia multa eodem hoc modo discunt. Nam vbi parent, aliquid eorum, quæ experunt, consequuntur: vbi verò negligenter se gerunt, dant pœnas. Homines autem etiam oratione reddi obædientiores possunt, si quis demonstret ipsis expedire, vt parent. Seruis ea quosque disciplina, quæ belluina videtur esse, valde conducit ad hoc, vt parere discant. Nam si gratificeris cupiditatibus gulæ ipsorum, multum apud eos effeceris. Naturæ autem ambitiosæ etiam laude exacuuntur. Nam in nonnullis ingeniis non minor est fames laudis, quam in aliis cibi ac potus. Quum igitur eos docens, quos villicos volo constituere, ipse illa præsto, quibus effecturum me puto, vt homines magis obsequentes habeam: etiam hac ipsos in parte iuuo. Nam & vestes, & calceamenta, quæcumque tribuenda sunt operariis, non omnia fieri æqualia curo, sed quædam deteriora, quædam meliora: vt rectius se gerentem meliõibus ornem, & peiori dem deteriora. Videtur enim mihi, mi Socrates, inquit, omnino in bonis magnam quemdam animi inærorem oriri, quum opera per se fieri vident, ac nihilominus æqualia secum præmia consequi eos, qui quum opus est, neque laborare, neque adire pericula volunt. Quamob-

rem nequaquam meliores cum deteriori-
 bus præmiis æqualibus dignor, ac villicos
 meos laudo, quum eos optima distribuisse
 video in maxime dignos: sin quem vel per
 adulationes, vel alia quapiam inutili grati-
 ficatione video potiozem honorem con-
 sequutum; id equidem non negligo, sed
 obiurgo villicum, eumque docere, mi So-
 crates, conor, fieri ea ne cum ipsius quidẽ
 commodo. Quum autem, inquam ego,
 villicus tibi satis, Ilichomache, ad imperan-
 dum aliis idoneus factus est, vt iam illos
 obsequetes reddere possit; num illum iam
 perfectum tibi putas, an adhuc aliquid in
 eo desideratur, qui hæc, quæ tu narraſti,
 habet? Desideratur profecto, inquit Iſcho-
 machus, nimirum herilibus a rebus vt abſ-
 tineat, neque quidquam furto subtrahat.
 Nam si is, qui fructus habet in manibus,
 aufit eos sic interuertere, vt qui relinquũ-
 tur, operibus rusticis non profint; cui quæ-
 ſo fuerit vsui curatio huius in agricultura?
 Num igitur, inquam ego, hanc quoque
 iusticiam tu docendam fuscipis? Omnino,
 ait Ilichomachus. Neque tamen omnes ad
 parendum huic doctrinæ satis promptos in-
 tuenio. Quamobrẽ partim ex legibus Dra-
 conis, partim Solonis quædam adsumere
 conor, quibus efficiam, vt in iusticia fam-
 uli mei proficiant. Videntur enim mihi
 etiam hi viri multas leges de iusticia do-
 ctrinæ huius condidisse. Nam perscripse-
 runt, multandos esse, qui furtum faciant,
 ac deprehensos esse vinciendos, morteque
 adficiendos, qui adgrediantur. Quamobrẽ
 perspicuum est, eos has leges sic per-
 scripsisse, vt qui turpem illum quæstum
 vellent iniustis inutilem reddere. De his i-
 gitur quædam producens, atque alia de le-
 gibus regis, famulos efficere iustos in iis
 tractandis enitor, quæ in manibus habent.
 Nam illæ quidem leges, tantum pœnas de-
 linquentibus constituunt; at regis non in-
 iustos tantum puniunt, sed iustis etiam e-
 molumentum adferunt. Quo fit, vt pleri-
 que iniusti, dum iustos locupletiores esse
 factos vident, præsertim quia lucri sunt cu-
 pidi, egregie se contineant, ne quid iniu-
 ste faciant. Quos autem animaduerto be-
 neficiis adfectos, nihilominus iniusta mo-
 liri; illis, vt insanabilis auariciæ homini-
 bus, vti deinceps desino. Rursum quos
 animaduertero nõ tantũ elatis esse animis,
 quod ob iusticiam meliori cõdicionẽ sint,
 ἀδικεῖν πειρωμένοις, τούτοις ὡς ἀνηκέστοις πλεονέκτας ὄντας ἢ δὴ καὶ τῆς χρηστεως ἀποπαύω. οὐδὲ
 δὲ αὐτὰ κατὰ μάθω μὴ τὰς πλέον ἔχον μόνον ἀλλὰ τὴν δικαιοσύνην ἐπιμαρτύροισι δικαίους εἶναι,
 ἀλλὰ

Α τε οὖν οὐδ' ὅπως μοῦ τῶν ἴσων ἀξία τῶν ἀ-
 μείνοισι τοῖς κακίοσι τυχεύοντι, τῶν τε ἐπιβί-
 ποις ὅταν μὲν εἰδῶ ἀφ' ἀδεωκῆτος τοῖς πλεί-
 στου ἀξίοις τὰ κέρησα, ἐπαυαδ' ἡ δὲ ἴδω ἢ
 κηλακδύμασι ἡνὰ πωρημύρον, ἢ κὲ ἄλλη
 πη ἀνωφελὲς χέρησι, ὅσα ἀμελῶ, ἀλλ' ἐπι-
 πηλήπω, κὲ πέρραμυ διδάσκον, ὡς Σώκρητες,
 ὅτι οὐδ' αὐτὰ σύμφορα τῶντα ποίει. ὅταν δ'
 ὡς ἰχθύμαχε, ἐφίλω ἐγὼ, κὲ δὲ ἔχον ἢ δὴ ἰχθύος
 σοι γήρηται, ὡς ἰε πέρραμυ πᾶρεχασαι, ἢ ἀ-
 Β πολετελεσμένοι ἢ δὴ τῶν ἡγῆ ὅτι ἴσπον, ἢ ἐπὶ
 ἡνὸς πωρηδῆται ὁ τῶντα ἔχον, ἀ σὺ εἴρηκας
 ναίμα δὲ, ἐφῆ ὁ ἰχθύμαχε, τῶ τε ἀπέχασαι
 τῶν δεασοσύων, καὶ μὴ κλέπτει. εἰ γὰρ ὁ τῶν
 κερποῖς μεταχέρη ἰχθύος ἑλμῶν ἀφανίζον,
 ὡς ἰε μὴ λείπειν λισιελοῦτας τοῖς ἔρρησι, πὶ
 αὐτὸ φελος εἶναι δ' ἀφ' τῆς τούτου ἐπιμελείας
 γεωργεῖν; ἢ καὶ τῶντι οὖν, ἐφίλω ἐγὼ, τὴν δι-
 καιοσύνην σὺ ἑποδύη διδάσκον; καὶ πέρραμυ,
 ἐφῆ ὁ ἰχθύμαχε, οὐ μὲντοι γε πέρραμυ, ὅτι ἐπί-
 C μου δεισῶ ἑποδύη διδάσκον τῆς διδάσκαλίας
 τῶντι. καὶ πὶ τῶν μὲν καὶ ἐκ τῶν Δρακόν-
 τος νόμων, τὰ δὲ καὶ ἐκ τῶν Σολωνος πέρρα-
 μυ, ἐφῆ, λαμβάνων, ἐμβάλλον εἰς τὴν δι-
 καιοσύνην τῶν οἰκέτας, δοκῶσι γὰρ μοι, ἐφῆ,
 καὶ οὐτοι οἱ ἀνδρες γήρηται πολλοῖς τῶν νόμων
 ὅτι δικαιοσύνη τῆς τῶντι διδάσκαλίας.
 γήρηται γὰρ ζημιόδοται ὅτι τοῖς κλέμ-
 μασι, καὶ δεδέσασαι ἡνὸς ἀλῶ ποιῶν, καὶ
 θανατοῦσασαι τῶν ἐλχέσασαι, δὴ ἡνὸς οὖν, ἐ-
 D φῆ, ὅτι ἔχασασαι αὐτὰ βουλόμῃοι ἀλειτε-
 λῆ ποιῶσαι τοῖς ἀδίκοις τὴν τῶν ἀφροκερδῆται ἀφροκερ-
 ἐγὼ οὖν, ἐφῆ, καὶ τούτων πωρηφῶν εἶνα, δῆλαί
 καὶ ἄλλα τῶν βασιλικῶν νόμων πωρηφῶ-
 ἐμῶν, πειράμυ δικαίους πᾶσι τὰ ἀφ-
 χέρη ἰχθύμα ἀφ' ἀφῶσασαι τῶν οἰκέτας. ἐκφ-
 νοι μὲν γὰρ οἱ νόμοι ζημίαι μόνον εἰσὶ τοῖς
 ἀμῆρτομοῖσι, οἱ δὲ βασιλικῆ νόμοι οὐ μόν-
 νον ζημιόδοι τῶν ἀδικοῦσασαι, ἀλλὰ καὶ ὡ-
 φελοδοι τῶν δικαίους. ὡς ἰε ὁράντες πλου-
 E σωτέροισι γήρηροῖσι τῶν δικαίους τῶν ἀδ-
 κῶν πολλοῖ, καὶ φιλοκερδεῖς οἶτες, ὅτι μά-
 λα ἐπιμῶροισι τὰ μὴ ἀδικεῖν. οἷς δὲ αὐτὰ ἀ-
 δασασαι, ἐφῆ, ὅμως καὶ δὲ πᾶροῖτας. ἐπὶ
 ἀδικεῖν πειρωμένοις, τούτοις ὡς ἀνηκέστοις πλεονέκτας ὄντας ἢ δὴ καὶ τῆς χρηστεως ἀποπαύω. οὐδὲ
 δὲ αὐτὰ κατὰ μάθω μὴ τὰς πλέον ἔχον μόνον ἀλλὰ τὴν δικαιοσύνην ἐπιμαρτύροισι δικαίους εἶναι,
 ἀλλὰ

ἀλλὰ καὶ τὸ ἐπαίνεσθαι ὀπιθυμοῦμαι, ὡς ἔμοδ' αὐτοῖς ὡς ἄρ' ἐλδοτέροις ἢ δὴ χρῶμαι, οὐ μόνον πλουτίζων, ἀλλὰ καὶ ἡμιθ' ὡς καλοῖς ἰε καγαθοῖς. Τούτω γὰρ μοι δοκεῖ, ἔφη, ὦ Σώκρατες, ἀφ' ἑρφν ἀνὴρ φιλότιμος ἀνδρὸς φιλοκερδοῦς, τὰ ἐθέλων ἐπάμνου καὶ ἡμῆς ἐνεκα καὶ ποιῆν, ὅπου δὲ, καὶ κινδυνώδην, καὶ ἀγχαρὰν κερδῶν ἀπέχεσθαι. ἀλλὰ μήτοι ἐπειδὴ γὰρ ἐμποιήσης τινὶ ὁ βέλεσθαι σοι εἶ) τὰ γαθὰ, ἐμποιήσης ὅ τὰ αὐτὰ τὸ τὰ ὀπιμελεσθαι, ὅπως αὐτὰ σοι ὀπιτελήται, ἐπὶ ὅ τωρὸς Β

τούτοις ὀπισημίω κτήση αὐτὰ, ὡς αἱ ποιούμενα ἔκαστα τῶν ἔργων ὀφιμιώτερον γίνονται, ὡρὸς ὅ τούτοις, ἀρχὴν ἰσχυρὸν αὐτὸν ποιήσης, ὀπι ὅ τῶτοις πᾶσιν, ἢ δὴ τὸ σοι τὰ ἐκ τῆς γῆς ὠραῖα ἡ ἀποδοχὴν ὅτι πλῆστα, ὡς ἄρ' οὐ σαυτὰ, ὅσκι ἐρήσομαι ὡρὸς τούτου, εἰ ἐπὶ ἡνὸς ὁ τοῖος ὡρὸς δέξαι. πῶν γὰρ μοι δοκεῖ ἢ δὴ πολλοὶ δὴ ἀξιοῖς εἶ) ὀπι ἔστος, ὡν τοῖος ὡρὸς. ἐκεῖνο μὲντοι, ἐφίω ἐγὼ, ὦ Ἰσχύμαχε, μὴ ἀπολίπης, ὅ ἡμῖν ἀρχὴν τὰ ὀπι δεδράμηται C

τῶ λόγῳ. ὁ ποῖον; ἔφη ὁ Ἰσχύμαχος. ἔλεξας δὴ που, ἐφίω ἐγὼ, ὅτι μέγιστον εἶη μαθεῖν, ὅπως δεῖ ἔξεργάζεσθαι ἔκαστα. εἰ δὲ μὴ, ὅσκι δὲ τῆς ὀπιμελείας ἔφησθα ὄφελος ὅσκι γίνεσθαι, εἰ μὴ τις ὀπισαιτο ἂ δεῖ, καὶ ὡς δεῖ ποιῆν. ἐν αὐτῶ δὴ εἶπεν ὁ Ἰσχύμαχος: τίω τέχνιω με ἢ δὴ, ὦ Σώκρατες, κελδύς αὐτῶν διδάσκειν τῆς γεωργίας; αὐτὴ ἡ γὰρ ἴσως, ἐφίω ἐγὼ, ἢ δὴ ὅστιν ἡ ποιοῦσα τῶν μὲν ὀπισαρμόρις αὐτῶν πλοισίς, τῶν δὲ μὴ ὀπισα- D

μύρις, πολλὰ πονοῦμαι, ἀπόρως βιοῖδην. νῦν τοῖω, ἔφη, ὦ Σώκρατες, καὶ τίω φιλαδεφτίαν αὐτῆς τῆς τέχνης ἀκούση. ὁ γὰρ ὀφελιμότητι οὐσαν, καὶ ἡδίστω ἐργάζεσθαι, καὶ καλλίστω, καὶ ὡρὸς φιλεσάτω τοῖς τε καὶ ἀνδεφποῖς, ἐπὶ ὡρὸς τούτοις καὶ ῥάστω εἶ) μαθεῖν, πῶς οὐχὶ ἡμναῖόν ὅστι; ἡμνα δὲ δῆπου κελουμῶ καὶ τῶν ζῶων ὅποσα κελὰ, καὶ μεγὰλα, καὶ ὀφελιμα ὄντα, ὡρὸς ὅστι ὡρὸς τοῖς ἀνδεφποῖς. E

ἀλλὰ αὐτὰ μὲν ἐγὼ, ἐφίω, ὦ Ἰσχύμαχε, ἰκαυῶς δοκῶ κατὰ μεμαθηκέναι ἢ εἶπας, καθὰ δεῖ διδάσκειν τὸν ὀπι ἔστων. καὶ γὰρ ἢ ἔφησθα δῖοιω σοι ποῖον αὐτὸν μαθεῖν δοκῶ, καὶ ἢ ὀπιμελῆ, καὶ ἀρχιχὸν, καὶ δῖκαμον. ὁ δὲ εἶπας, ὡς δεῖ μαθεῖν τὸν μέλλοντα ὀρθῶς γεωργίας ἡ ὀπιμελεῖσθαι, καὶ ἂ δεῖ ποῖον,

sed etiam laudari a me cupere: hos velut ingenuos tracto, neque diuites tantum facio, sed etiam honore prosequor, ut viros bonos & honestos. Nam in hoc mihi, Socrates, differre vir honoris cupidus a lucri cupido videtur, quod laudis honorisque causa & labores suscipere, quum opus est, velit; & adire pericula, & a turpibus lucris abstinere. Sedenim posteaquam hoc alicuius animo indidisti, ut prospere tibi omnia cedere velit, atque etiam ut curam adhibeat ad perficiendum hæc tibi, ac præterea parata sit ei scientia, ut opera singula maiori cum utilitate fiant, sit etiam ad regendum factus per te idoneus, deniq; maxima copia tibi terra nata exhibeat itidem, ut tu ipse tibi: non iam amplius de hoc interrogabo, num quid in eo desideretur. Nam mihi videtur hoc modo villicus esse quantiuis pretij, qui quidem talis sit. Verum hoc, inquam, Ischomache, ne omiseris, quod a nobis dicendo leuissime percursum est. Quid hoc est? ait Ischomachus. Dixisti scilicet, inquam, maximum esse quiddam discere, quo pacto sint elaboranda omnia. Quod nisi fiat, ne studij quidem & curæ aiebas usum vllum esse, nisi quis videlicet intelligeret, quæ, & qua ratione facienda sint. Tum Ischomachus: Tunc me, inquit, artem ipsam agriculturæ iam docere iubes Socrates? Nimirum, inquam ego, hæc ea est, quæ peritos ipsius locupletes efficit; imperitos autē, tametsi magnopere laborent, nihilominus in rerum inopia vitam agere finit. Ergo iam, mi Socrates, quæ artis huius erga homines sit benignitas, audies. Nam quo pacto non generosum sit aliquid, eam & utilissimam esse, & exercendo iucundissimam, & pulcherrimam, & acceptissimam tum diis, tum hominibus, ac præter hæc etiam facillimam ad perdiscendum? Nimirum & animalia generosa vocamus, quæcumq; quum pulchra sint, & procera, & utilia, māsua sunt erga homines. At enim ista, in quæ, Ischomache, quo pacto abs te sunt exposita, fati intellexisse videor, quomodo scilicet villicus instituendus sit. Nam didicisse me arbitror, qua ratione dixeris efficiendum, ut beneuolo sit erga te animo, & diligens, & ad regendum idoneus, & iustus. Quod autem aiebas, discendū esse illi, qui recte rem iusticam curare velit, quæ faciunda sint,

ἀποδοχῆς κινδυνώδης

ἡ δὴ ὡς ἐφίω ἐγὼ

ὀπιμελήσειται

& quomodo, & quando singula: ea mihi videmur, inquam, leuius nonnihil oratione nostra percurrisse. Perinde ac si dicas, esse necessariū, vt litteras sciat is, qui scribere, quæ dictantur, & scripta relegere velit. Nam his auditis, equidem huic litteras esse notas oportere, audiuerim: id vero si sciam, nihilo magis, mea quidem sententia, litteras sciuerō. Sic nunc quoque peritum esse debere illum agriculturæ, qui curationem eius recte suscipere velit, facile persuasus sum: sed quum id scio, nihilo magis teneo, quo pacto agricultura sit exercenda. Adeoq; si statuerō mox agrum colere, similis esse mihi videbor medico, qui circumeat ille quidem, & ægrotantes inspiciat; verum nihil sciat, quod eis sit vsui. Quapropter ne talis sim, inquam, ipsa me agriculturæ opera doceto. Enimvero mi Socrates, ait, nō sic ad discendum agriculturæ difficilis est, vt artes ceteræ, quibus discendis prope consumi necesse est prius, quā discipulus exercere opus possit, quod ipsi alēdo satis sit: sed partim operarios inspiciendo, partim audiendo tantum mox cognoueris, vt etiam alium, si velis, docere possis. Quinetiā arbitror, inquit, ne ipsum quidem te scire, quod magnam eius partem iam teneas. Nam ceteri quidem artifices aliquo modo cælant ea, quæ sunt in arte cuiusuis opportunissima: verū ex agricolis qui egregie conferit, maximam voluptatem capit, si eum alius adspiciat: itidem putabis de eo, qui semina rectissime spargit. Quod si etiā roges de iis, quæ pulcherrime sunt elaborata, nihil te cælabit, quo pacto singula fecerit. Adeo, mi Socrates, ait, etiam mores quod adinet, agriculturæ generosissimos efficere videtur illos, qui in ea versantur. Enimvero, inquam ego proæmium ipsum pulchrum est, neq; auditorem ab interrogando auertet. Tu vero propterea, quod decorum sit discere, multo magis eam mihi enarrato. Nam tibi turpe non est, quæ facilia sunt, docere: sed mihi longe turpius, ea nescire, præsertim quum sint vtilia. † Primum igitur, ait, mi Socrates, demonstrare tibi volo, non esse difficile, quod in agricultura maxime varium esse prædicant, qui de illa plurimum verbis differunt, quum eam exercendo non adtingant. Aiunt enim illi, qui agrum recte colere velit, primum solinaturam esse debere cognitam. Ac recte qui-

† Liber 3.
Oeconomi-
con Ci-
ceronis e
Xenophon-
te, agricul-
turam con-
tinet. Ser-
uimus.

Α καὶ ὡς δὲ καὶ ὅποτε ἔκαστα, ταῦτά μοι δοκῶ-
 μιν, ἐφίω ἐγὼ, ὄργεσθαι πῶς ὅτι δεδραμη-
 κέναι τὰ λόγῳ. ὡς περ εἰ εἰ ποῖς, ὅτι δὲ γε ἀμ-
 ματα ὅτι σαοθαί τ' μέλλοντα διωήσοθαί τὰ
 ἕσασθαι ὁ μὲν γὰρ ἀφ' ἧς, καὶ τὰ γε γεραμμέ-
 να ἀναγινώσκῃ. ταῦτα γὰρ ἐγὼ ἀκούσας, ὅτι
 μὲν δὲ γε ἀμματα ὅτι σαοθαί, ἠκηχῆν αὐτῶ-
 πο ἵ εἰδώς, ὅσδεν π, οἶμα, μάλλον αὐ ὅτι σαί-
 μιν γε ἀμματα. οὕτω ἵ κ' ἡν ὅτι μὲν δὲ ἑ-
 πῖσα αὖ γεωργίαν τὸν μέλλοντα ὀρθῶς † ὅτι
 Β μελεῖσθαι αὐτῆς, ῥαδίως πέπεισμαι. τὸ το
 μὲν τοῖ εἰδώς, ὅσδεν π μάλλον ὅτι σαομα, ὅ-
 πως δὲ γεωργεῖν. ἀλλ' εἰ μοι αὐτίκα μάλα
 δόξε γεωργεῖν, ὁμοῖος αὐ μοι δοκῶ [εἶ] * τὰ
 περὶ ὅτι ἰαβῶ, καὶ † ὅτι σαοποιῶν τὸς κα-
 μνοῖσας, εἰδοῖ π ὅσδεν ὅ, π συμφέρῃ τοῖς κα-
 μοῖσιν. ἵν' οὖν μὴ τοιοῦτος ὦ, ἐφίω ἐγὼ, δι-
 δασκέ με αὐτὰ τὰ ἔργα τῆς γεωργίας. ἀλλὰ
 μὲν, ἐφῆ, ὦ Σώκρατες, οὐχ ὡς περ γε τὰς
 ἄλλας τέχνας καὶ σατελοῦμαι δὲ μαθητῶν
 C τὰς, ὅτι ἄξια τ' ἕσθης ἔργα ἕσθαι τὸν διδα-
 σκόμενον, οὐχ οὕτω κ' ἡ γεωργία διέχουρος ἔστι
 μαθεῖν. ἀλλὰ τὰ μὲν ἰδὼν αὐ ἔργα τοῖ μὲν, τὰ
 δὲ ἀκούσας, ὅτι αὐ ὅτι σαο, ὡς ἴε καὶ ἄλλον,
 εἰ βούλοιο, διδάσκειν. εἶμα δ', ἐφῆ, πῶς καὶ
 λελθῆναι πολλὰ σαοτὸν ὅτι σαο μὲν αὐτῆς.
 καὶ γὰρ δὴ οἱ μὲν ἄλλοι τεχνῖται ἀποκρύπτου-
 τὰ πῶς τὰ ὅτι σαο μὲν αὐ τὰς ἡς ἕσθης ἔργα τε-
 χνης, τῶν δὲ γεωργῶν ὁ κέλλισα μὲν φύσει ὄν,
 μέλιν αὐ ἡδῶτο, εἶπῃς αὐτὸν πῶτο, ὁ κέλλι-
 D σα δὲ σαοίρων, ὡσαύτως ὅ, π ἵ ἕσθης τῶν κα-
 λῶς πεποιημένων, ὅσδεν ὅ, π αὐ σε ἀποκρύ-
 ψατο, ὅπως ἐποίησεν. οὕτω καὶ τὰ ἡδῆ, ὦ Σώ-
 κρατες, ἐφῆ, ἡναι σαοίρων τὸς αὐτῆ σαοί-
 τας ἡ γεωργία ἔοικε σαοίρων. ἀλλὰ ὅ
 μὲν σαοίρων, ἐφίω ἐγὼ, καλὸν, καὶ οὐχ ὅτι
 ἀκούσας τὰ ἀπορέσθαι τῶ ἔρωτήματος.
 σὺ δὲ, ὅτι ὅτι σαοίρων ἔστι μαθεῖν, ἀλλὰ τὸ το
 πολὺ μοι μάλλον διέξει αὐτῶ. οὐ γὰρ σαο
 αἰσθῶν, τὰ ῥαδῶ διδάσκειν ἔστιν, ἀλλ' ἐμοὶ πα-
 Ε λὺ αἰσθῶν, μὴ ὅτι σαοθαί, ἄλλως ἴε κ' εἰ γε-
 σιμα ὅτι τα τεχνῖται. περὶ μὲν τοῖσιν, ἐφῆ,
 ὦ Σώκρατες, τὸ ὅτι σαοίρων βούλομαι σοί,
 ὡς οὐ χαλεπὸν ἔστιν, ὁ λέγεισιν ποικιλώτατον
 τὸν μέλλοντα ὀρθῶς γεωργῆσιν, τῶ φύσιν ἡλῶν σαοίρων τῆς γῆς εἰδέναι. ὀρθῶς γε,
 ἐφίω

ἔφω ἐγὼ, ταῦτα λέγοντες. ὁ γὰρ μὴ εἰδώς
 ὅ,τι δυνάται ἢ γῆ φέρειν, ὅ,τι στείρειν, οἴο-
 μαί, ὅ,τι φυτῶν δέει, εἰδείη αἱ. Σόκ-
 ραῖ, ἔφη ὁ Ἰσχόμαχος, καὶ ἀλλοτρείας γῆς τῆ-
 πό' ἔστι γινῶναι ὅ,τι τὴν δυνάται φέρειν, καὶ ὅ,τι
 μὴ δυνάται, ὁραίντα τὸς καρποὺς καὶ τὰ δέν-
 δρα. ἐπειδὴν μύηται γῆ τις, ὁκέτι συμφέ-
 ρη θεομαχεῖν. οὐ γὰρ αἰ' ὅτου δέοι το αὐτὸς, τῆ-
 πο στείρων καὶ φυτῶν, μᾶλλον αἰ' ἔχει τα
 ἔπιτιθέεια, ἢ ὅ,τι ἢ γῆ ἡδοίπο φύουσα καὶ βε-
 Φουσα. ἰὼ δὲ ἄρα δι' ἄρτια τῆς ἐχόντων
 αὐτῶν μὴ ἔχη τὴν ἑαυτῆς δυνάμιν ἐπιδει-
 κνῶναι, ἔστι καὶ τῶν γείτονος τόπου πολλά-
 κισ ἀληθέτερα πεί αὐτῆς γινῶναι, ἢ τῶν
 γείτονος αἰ' ἀφ' ὅπου πύλασαι. καὶ χερσὶ βου-
 σα δὲ ὄμους ἐπιδεικνῶσι τὴν αὐτῆς φύσιν. ἢ γὰρ
 τα ἄρτια καλὰ φύουσα, δυνάται περὶ πλο-
 μῶν καὶ τὰ ἡμερὰ καλὰ ἐκφέρειν. φύσιν μὲν
 δὴ γῆς οὕτω καὶ οἱ μὴ πόρῳ ἐμπειροί γεωρ-
 γίας ὄμους δυνάται ἀφ' ἡγεμονίας. ἀλλὰ ἔ-
 πο μὲν, ἔφω ἐγὼ, ὁ Ἰσχόμαχος, ἰσχυρῶς ἡδὴ μοι
 δοκῶ ἀποτεταρρῆκεναι, ὡς οὐ δὲ φοβούμην,
 μὴ οὐ γὰρ τῆς γῆς φύσιν, ἀπέχεσθαι γεωρ-
 γίας. καὶ γὰρ δὴ, ἔφω, ἀνεμνήσθη ὁ τῆς ἀ-
 λιέων, ὅ,τι θαλασσοῦργοι ὄντες, καὶ οὐτε κατὰ
 εἴσαντες ἐπὶ τῆαν, οὐθ' ἡσυχῆ βαδίζοντες,
 ἀλλὰ τῶν βέροντες ἅμα τὸς ἀρτιας, ὅταν
 ὁρασι τὸς καρποὺς ἐν τῇ γῆ, ὄμους ὅτι ὀκροῦ-
 σιν ἀποφάμεσθαι πεί τῆς γῆς, ὅ,τι ὅ,τι ἀ-
 γαθὰ ἔστι, καὶ ὅ,τι κακὴ ἀλλὰ τὴν μὲν ἡγε-
 σι, τὴν δὲ ἐπαγοῦσι. καὶ πόρῳ βίωσι τῆς ἐμ-
 πείροισ γεωργίας ὁρα ἀδελφῶν τα πλῆστα καὶ
 ταῦτα ἀποφαινομένης πεί τῆς ἀλῆς γῆς. πό-
 ρην οὖν βάλει, ἔφη, ὁ Σώκρατες, ἀξέωμαι σε
 τῆ γεωργίας ἐπιμνήσκων; οἶδα γὰρ, ὅ,τι ἐπι-
 σα μὲν σοι πόρῳ πολλὰ φράσω ὡς δὲ γεωρ-
 γῆν. ἐκ δὲ ὁ μοι δοκῶ, ἔφω ἐγὼ, ὁ Ἰσχόμαχος,
 ἀφ' ὅπου αἰ' ἡδέως μεμύθανεν (φιλοσόφου γὰρ
 μάλιστ' ἔστιν ἀνδρὸς) ἔπος αἰ' ἐγὼ, εἰ βουλοί-
 μην, γῆν ἐργαζομένης, πλείστας κριθὰς, καὶ
 πλείστους πυροὺς λαμβάνοιμι. Σόκρῳ τῆ πο
 μὲν οἶδα, ὅ,τι τὰς σπόρας νεὸν δὲ τῶν ἀρτια-
 σθαι; οἶδα γὰρ, ἔφω ἐγὼ, εἰ οὖν ἀρχοίμε-
 θα, ἔφη, ἀρτια τὴν γῆν χερσῶν; ἀλλὰ πη-
 λὸς αἰ' εἴη, ἐγὼ ἔφω, ἀλλὰ τῆς ἄρτιας σοι δοκῶ;
 σκληρῶν, ἔφω ἐγὼ, ἔσαι ἢ γῆ κινῆν τὰς ἀρτιας.

dem,inquam ego, idipsum aiunt. Nam qui
 comperit non habet, quid ferre solum
 possit: is etiam, mea sane sententia, quæ se-
 mina spargenda, quid conferendum sit, sci-
 re non poterit. Id vero, subiecit Ischoma-
 chus, vel alieno in solo licet cognoscere,
 quid ferre vel possit, vel non possit, si quis
 & fructus & arbores inspiciat. Posteaquã
 vero quis hoc cognovit, non amplius cum
 Deo bellum expedit gerere. Non enim id,
 quo indiget, seminando & conferendo,
 maiorem victus copiã consequetur: quam
 quantam solum lubens proferet ac educa-
 bit. At si ob ignaviam possessorum vires
 suas declarare nequeat, sæpenumero ex
 loco vicino veriora de eius natura cogno-
 sci possunt, quam si vicinum aliquem in-
 terroges. Quinetiam incultum si sit, nihi-
 lominus naturam suam indicat. Etenim
 quod producit etiam agrestes fructus pul-
 chros, si colatur, mites quoq; fructus pul-
 chros proferre poterit. Ac soli naturã hoc
 modo etiam ij, qui agriculturẽ non admo-
 dum periti sunt, discernere possunt. Enim-
 vero hac in parte, inquam, Ischomache,
 satis iam mihi confidere videor; vt metu-
 endum non sit, ne quod soli naturam co-
 gnitam non habeam, abstinendum mihi
 sit ab agricultura. Nam recordor, quid pi-
 scatores faciant, qui quum in mari occu-
 pentur, neq; consistant ad inspectionem,
 neque lente progrediantur, sed rura cursu
 prætereant: nihilominus vbi fructus soli
 vident, haudquaquam pronuntiare de so-
 lo, quodnam bonum, quodue malum sit,
 dubitant: sed hoc vituperant, illud laudant.
 Adeoque video illos eodem modo de bo-
 no solo pronuntiare, quo solent agricultu-
 ræ periti. Vnde vis igitur, inquit, mi Socra-
 tes, vt incipiam de agricultura tibi quæ-
 dam in mentem reuocare? Nam futurum
 scio, vt quo pacto colendus sit ager, indica-
 turus sim tibi, qui horum maximam par-
 tem sciat. Videor, inquam, primum hoc li-
 benter scire cupere, mi Ischomache, quã-
 doquidem hominis est maxime sapientiæ
 studiosi, quo pacto, si ita lubeat, terram ex-
 ercendo maximam hordei, maximam tri-
 tici copiam consequi possim. Ergone no-
 sti, noualem præparari oportere ad satio-
 nem? Noui, inquam. Quid igitur, ait, si so-
 lum hiemis tempore incipiamus arare? At
 vero, inquam ego, tum non nisi lutum
 fuerit. Num igitur æstate tibi faciun-
 dum id videtur? Durior, inquam, erit
 terra, quam vt moueri a iumentis possit.

Fortassis igitur, inquit, verno tempore fuerit hoc opus inchoandum. Nimirum cōsentaneum est, inquam, tum solum maxime motum diffundi. Immo etiam herbam ipsam aratro inuersam, mi Socrates, ait, tūc fimi quidem aliquid solo suppeditare; sed nondum semen de se spargere, de quo posfit aliquid enasci. Nam mea sane sententia, puto id quoque intelligi posse, si bona futura sit noualis, necessario puram a materia esse debere, ac ad solē maxime tostam. Omnino, inquam, existimo debere ad hūc modum hęc sese habere. Tunc vero putas, inquit, aliter fieri ea posse potius, quam si quis sæpissime per æstatem terrā inuertat?

† Cicero apud Nonium: Nullo modo facilius arborum posse neque herbas arescere et inuerti, neque terrā ab sole percoqui.

† Equidem accurate scio, inquit, nullo modo magis fieri, vt materia summo in solo adpareat, & ab æstu exsiccet, solum vero a sole torreatur; quam si quis terram æstate media, atque etiam in meridie iumentis moueat. Quod si homines fodiendo noualem faciant, ait, an nō perspicuum est, eos quoque solum a materia separare debere? Ac materiam quidem, inquam ego, proiicere, vt in agri superficie arescat: terram autem inuertere, vt pars eius cruda torreatur. De nouali, inquit, vides mi Socrates, vtrique nostrum eadem videri. Videtur sane, inquam ego. De sementis autem tempore, num aliquid aliud statuis, ait, mi Socrates, quam id eius esse tempus, quod omnes superiorum ætatū homines experti, itidemque qui nunc viuunt, experiundo optimum esse animaduertent?

† Plinius li 18. c 25. Xenophon non ante [serendas aut fruges] quam Deus signum dederit. Hoc Cicero Nouembrius imbre fieri interpretatus est.

Nam quum autumnī tempus aduenerit, † homines omnes ad Deum respiciunt, quando terra irrigata feminandi potestatem eis facturū sit. Et sunt certe, inquam ego, mi Ischomache, omnes in ea sententia homines, vt sua quidem cum voluntate nequaquam arido in solo semen iaciant: nimirum quod multis cum damnis conflictati essent, qui prius sementem fecerant, quam iussi a Deo fuissent. Ergo in his, inquit Ischomachus, omniū hominum eadem est sententia. Nimirum quæ Deus docet, inquam ego, in iis accidit, vt consentiamus. Verbi gratia, videtur omnibus melius esse, vt hieme vestes crassiores, si quidem possint, homines gestent. Etiam tum statuunt omnes ignem accēdendum esse, si ligna suppetant. Verum in hoc, ait Ischomachus, valde dissident multi, mi Socrates, num optima sit sementis præcox, an media, an serotina. Deus ipse, inquam ego, non eodem ordine annos vertit, sed

κινδυνώδῃ ἔαρος, ἔφη, εἶ) τούτου τῆ ἔργου
 ἄρκτεον. εἰκὸς γὰρ, ἔφην ἐγὼ, ὅτι μάλιστα
 χεῖραται τὴν γλῶ τὴν καὶ αὐτὰ κινουμένην. καὶ
 τὴν πῶσαι γε αἰατρεφομένην, ἔφη, ὦ Σώκρα-
 τες, τὴν καὶ αὐτὰ κῆραρον μὲν τῆ γῆ ἡδὴ παρέ-
 χην, καρπὸν δὲ οὐπω κατὰ βαλάν, ὡςτε φύε-
 σθαι. οἴμαι γὰρ δὴ καὶ τὸ τῶ ὅτι γινώσκην, ὅτι εἰ
 μέλλῃ ἀγαθὴ ἢ νεὸς ἔσεισθαι, ὕλης τε δὲ κα-
 θαρὰ αὐτὴν εἶ), καὶ ὀπίω ὅτι μάλιστα τῶς
 τὸν ἥλιον. πῶσαι γε, ἔφην ἐγὼ, καὶ ταῦτα οὕτως
 ἡγεύμαι χεῖραται ἔχην. ταῦτ' οὖν, ἔφη, σὺ ἄλ-
 λως πῶσαι νομίζεις μᾶλλον αὐ γίγνεσθαι, ἢ εἰ ἐν
 τῶ γῆρῳ ὅτι πλεονάκεις μεταβάλλοι τις τ' γλῶ;
 οἶδα μὲν οὖν, ἔφην, ἀκριβῶς, ὅτι οὐδαμῶς
 αὐ μᾶλλον ἢ μὲν ὕλη ὅτι πλεονάκεις ὁ αὐαίνονται
 ὑπὸ τῆ καύματος, ἢ τῆ γῆ ὀπίω ὑπὸ τῆ ἡ-
 λίας, ἢ εἴ τις αὐτὴν ἐν μέσῳ τῶ γῆρῳ καὶ ἐν μέσῳ
 τῆ ἡμέρα κινεῖται τῶ γῆρῳ. εἰ τ' ἀνθρώποι σκα-
 πῶντες τ' νεὸν ποιοῖεν, ἔφη, σὺ δὲ δὴ λον, ὅτι καὶ
 τούτοις διχα δὲ ποῖεν τὴν γλῶ καὶ τὴν ὕλην; καὶ
 τὴν μὲν γε ὕλην, ἔφην ἐγὼ, κατὰ βαλάν, ὡς
 αὐαίνονται ὅτι πολλῆς, τὴν δὲ γλῶν ἔρεφην, ὡς ἢ
 ὡμὴ αὐτῆς ὀπίω. πῶσαι μὲν τ' νεὸν ὁρᾶς, ἔφη,
 ὦ Σώκρατες, ὡς ἀμφοτέροις ἡμῖν ταῦτα δο-
 κεῖ. δοκεῖ γὰρ τ' οὖν, ἔφην ἐγὼ. πῶσαι γε μὲν τοῖ
 τῆ σπέρου ὄρατος ἄλλο τι, ἔφη, ὦ Σώκρατες,
 γινώσκεις, ἢ τὴν ὄραν σπερῶν, ἢς πῶσαι μὲν
 οἱ σπέρου αὐαίνονται πείραν λαβόντες, πῶσαι
 τῆ οἰνῶ λαμβάνοντες, ἐργάσασθαι κατὰ τῆ
 εἶ); ἐπειδὴ γὰρ ὁ μέγιστος χρόνος ἔλθῃ,
 πῶσαι πᾶσι οἱ ἀνθρώποι τῶς τ' νεὸν σπο-
 βλέποισιν, ὅποτε βρέξας τὴν γλῶ ἀφῆσθαι αὐ-
 τῆς σπέρου. ἐργάσασθαι δὲ γ', ἔφην ἐγὼ, ὦ Ισχο-
 μαχε, καὶ τ' μὴ ἐν τ' ἔρηρῳ σπέρου ἐκόντες εἶ) ἔρηρῳ
 πῶσαι ἀνθρώποι, τ' δὴ λον ὅτι πολλῆς ζῆ-
 μίας παλαίσαντες, οἱ τῶν κελθῶσθαι ὑπὸ
 τῆ θεοῦ σπέρου. σὺ οὖν ταῦτα μὲν, ἔφη ὁ
 Ισχομαχος, ὁμογνωμοῖ μὲν πῶσαι οἱ ἀνθρώ-
 ποι. ἀ γὰρ ὁ θεὸς διδάσκει, ἔφην ἐγὼ, ἔγω γινέ)
 ὁμογνωμοῖ. οἱ ἅμα πᾶσι δοκῆ βέλπτον εἶ), ἐν τῶ
 εἶ) ἡμῶν παχέα ἱμάτια φορῶν, ἐν δὴ δυνῶν) καὶ
 πῶσαι ἅμα πᾶσι δοκῆ, ἢ ζῦλα ἔχουσι. ἀλλ'
 ἐν τῶ δὲ, ἔφη ὁ Ισχομαχος, πολλοὶ ἡδὴ δὴ φέ-
 ρον), ὦ Σώκρατες, πῶσαι τῆ σπέρου, πότερον ὁ
 σπέρου κεραιστος, ἢ ὁ μέγιστος, ἢ ὁ ὀψιμστατος.
 καὶ ὁ θεὸς, ἔφην ἐγὼ, ἔλετα μὲν ὡς ὁ ἔπος ἀγῆ δὴ-
 λα ὁ

αἰ

ζηρῶς

δηλονότι

ἀλλ' ὁ μὲν τὰς ἀφροίμας κάλλιπα, ὁ δὲ τὰς μέ-
σα, ὁ δὲ τὰς ὀψιμώτατα. σὺ δ' αὖ, ἔφη, ὦ Σώ-
κρατες, πότερον ἢ γῆ κρηττον εἶ, εἰς τούτων
τῶν ἀφροίμας χρεῖσθαι ἐκλεξάμενον, εἰς τε
πολύ, εἰς τε ὀλίγον ἀπέρμα ἀπείρη τις, ἢ ἀφ-
ροίμας ἀπὸ τῶν ἀφροίμας του μέγρι τῶ ὀ-
ψιμώτατου ἀπείρη; καὶ ἐγὼ εἶπον· ἐμοὶ μὲν, ὦ
Ἰσχυράμαχε, δοκεῖ κρηττον εἶ) πρῶτος μετέχιν
τῶ ἀπέρου. πολὺ γὰρ νομίζω κρηττον εἶ), ἀεὶ
ἀρκυῶτα σίτον λαμβάνειν, ἢ ποτὲ μὲν πρῶτος
πολιῶ, ποτὲ δὲ μὴδὲ ἰσχυρόν. καὶ τῶτο ἄλλω σὺ
γε, ἔφη, ὦ Σώκρατες, ὁμογνωμοῖς ἐμοί, ὁ
μαυτῶν τὰς διδάσκοντι, καὶ ταῦτα ἀφ-
ροίμας ἐμοὶ πρῶτος ἀπὸ φαιόμενος. τί γὰρ;
ἔφλω ἐγὼ, ἐν τὰς ῥίπην ὁ ἀπέρμα ποικίλη
τέχνη εἶεσι; πρῶτος, ἔφη, ὦ Σώκρατες, ὅτι
σκιεφώμενα καὶ τῶτο. ὅτι μὲν γὰρ ἐκ τῆς χρεῖς δὲ
ῥίπην ἀφέρμα, καὶ σὺ που οἶδα, ἔφη, καὶ
γὰρ ἐώρεα, ἔφλω ἐγὼ. ῥίπην δὲ γε, ἔφη, οἱ
μὲν ὁμαλῶς διώκονται, οἱ δὲ οὐ. ὁμοῦ τῶτο
μὲν, ἔφλω ἐγὼ, ἢ δὲ μελέτης δέσται, ὡς ἀφ τοῖς
κίθαρισταῖς ἢ χεῖρ, ὅπως διώκονται ἄσπρητεῖν
τῆ γῶμη. πρῶτος μὲν αὖ, ἔφη. μὲν δὲ γε ἢ, ἔφη,
ἢ γῆ ἢ μὲν λεπτοτέρα, ἢ δὲ παχυτέρα. τί τῶ-
το, ἐγὼ ἔφλω, λέγεις; ἀφ γε πρῶτος μὲν λεπτο-
τέρον ὁ ἀφ ἀσπρητέρον, πρῶτος δὲ παχυτέρον
ὁ ἀφ ἰσχυρότερον; τῶτ', ἔφη, λέγω· καὶ ἐρωτῶ
γε σὺ, πότερον ἴσον αὖ ἑκάτερα τῆ γῆ ἀφ-
μα διδοῖς, ἢ ποτέρα αὖ πλεον. τὰς μὲν οἶω,
ἔφλω ἐγὼ γε, νομίζω τὰς ἰσχυρότερον πλεον
ἔπι χεῖν ὕδωρ· καὶ αὖ ἀφ τῶν τὰς ἰσχυρότερον
πλεον βάρους, εἰς δὲ πὲ φέρειν, ἔπι πηλαί
καὶ δὲ πρῶτος ἀφ πηλαί, πρῶτος δὲ πηλαί
πρῶτος αὖ τῶς πλείους ἀφ πηλαί. εἰ δὲ ἢ
ἀσπρητῆς γῆ ἰσχυρότερον, ἔφλω ἐγὼ, γίγνεται, μὲν
πρῶτος πλείονα καρπὸν αὖ τῆ ἐμβάλη, ὡς ἀφ τὰ
ἄσπρητῆς, τῶτο σὺ με δίδασκε. καὶ ὁ Ἰσχυ-
ράμαχος γε λέσας ἔφη· ἀλλὰ παύεις μὲν σὺ
γε, ἔφη, ὦ Σώκρατες. ὅ γε μὲν τοῖ ἴσθι, ἔφη,
τῆ ἀπέρμα εἰ μὲν ἐμβάλη τῆ ἀπέρμα ὁ τῆ γῆ, ἔπειτα ἐν
τῆ ὁ πολλῶν ἐχθρῶν ἢ γῆ ἀπὸ τῶ οὐρανοῦ, E
χλῶνς γρῶ μὲν ἀπὸ τῶ ἀπέρμας, καὶ ἀφ
τῶ ἐγί- ἀφ τῆς αὖ πάλιν, τῶτο γίγνεται σίτος τῆ
γῆ, καὶ ὡς ἀφ τῶ ἀπὸ κρηττον ἰσχυρῶ αὖ τῆ εἶη
γίγνεται, μὲν μὲν τοῖ ἐκ βέφην εἰς πρῶτος γῆ δὲ τῶ τοῖς ὁ ἀπέρμα εἰς καρπὸν, καὶ λεπτόν τῆ ἀσπρητῆς
γῆ εἰς τέλος πολλῶν καρπὸν ἐκ φέρειν, καὶ σὺ δὲ ἀσπρητῆς καὶ λεπτόν πολλῶν ἀφροῖμας χεῖρ ἐκ βέφην.

hic præcoci sementi commodissimus est,
ille media, alius ferotina. Tu ergo, mi So-
crates, ait, utrum ducis vnam ex his semē-
tibus eligendam esse, siue quis multum, si-
ue parum feminis iaciat: an facta a maxi-
me præcoce initio, feminandum vsque ad
maxime ferotinam? Tum ego: Mihi vero
videtur, inquam, Ischomache, optimum
esse, ut omnis sementis participes sintus.
Nam longe melius esse arbitror, semper
tantum frumenti accipere, quantum satis
fit: quam aliquando admodum multum,
aliquando ne tantum quidem, quantum
sufficiat. Ergo tu, ait, hac etiā in parte me-
cum eadem es in sententia, mi Socrates,
discipulus scilicet cum doctore, & quidem
ante me, quid tui esset iudicij, pronūtians.
Quid vero? inquam ego, num in femine
faciendo varia quædam ars inest? Omni-
no, mi Socrates, ait, hoc etiam confidere-
mus. Nam de manu quidem semen esse
proiciendum, opinor te quoque scire. Ni-
mirum, inquam, hoc vidi. At proicere alij
æqualiter possunt, ait, alij nō possunt. Hoc
igitur, inquam ego, indiget exercitatione,
perinde ac citharcedorum manus, ut in-
feruire voluntati animi possint. Omnino,
inquit. At si fuerit, ait, solum aliud tenuius,
aliud densius. Quid hoc, inquam, dicis?
Num tenuius vocas quod est imbecillius,
densius autem, quod robustius? Hoc ipsum,
inquit, dico. Atque adeo te interrogo, num
feminis tantumdem utrique solo manda-
turus sis, vel utri plus? Equidem, inquam,
vino fortiori plus aquæ adfundere soleo:
& homini robustiori plus oneris, si quid
portandum sit, imponere: ac si qui sint a-
lendi, mandaturus sim, ut plures alant ij,
quibus facultates sint maiores. At si solum
imbecillum robustius fiat, inquam, nun-
plus iniiciendum sit frugum, perinde ac in
itumenta, doceto me. Tum sublato risu Is-
schomachus: Ludis tu quidem, Socrates,
ait. Verum hoc scias velim, si iacto aliquo
in terram femine, deinceps ubi multum e-
cælo nutrimenti solum habuerit, herba
de femine enata rursus solum aratro
inuerteris: futurum id solo pabuli lo-
co, ac tamquam de stercore robur ei acce-
det. Quod si autem solum de femine pror-
sus fruges producere finas, difficile est
solo imbecillo multum frugum tandem
producere: sicut & imbecilla sui diffici-
le est multos porcellos maiusculos alere.

An tu hoc dicis, inquam, Ischomache, so-
 lo imbecilliori minus feminis mādandum
 esse? Ira profecto mi Socrates, inquit, tuq;
 adeo fateris hoc, qui dicis, solere te omni-
 bus imbecillioribus minus negotiorum
 imponere. At sarcula, inquam ego, quam-
 obrem frugibus immittitis Ischomache?
 An scis, inquit, hiemis tempore magnam
 esse aquarum copiam? Cur non? inquam
 ego. Ponamus ergo fruges aliquas ab his
 tegi, infuso limo, ac radices quasdam nu-
 dari a fluxione. Nonnumquam & materia
 per aquas vna cum frugibus erumpit, eas-
 que suffocat. Hęc, inquam, omnia fieri
 consentaneum est. An non igitur, ait, heic
 tibi fruges ope quadam egere videntur?
 Omnino, inquam. Quid autem agendo
 videtur tibi oppressis limo succurrere pos-
 se? Si solum, inquam, leuius fecerint. Quid
 illis, quibus radices nudatae sunt? Terram
 vicissim adgerendo, inquam. Quid si ma-
 teria cum frugibus enata eas suffocet, nu-
 trimentumque illis eripuerit, quemad-
 modum fuci prorsus inutiles diripiunt ea,
 que apes pro nutrimento sibi elaborata re-
 posuerunt? Oportet, inquam ego, propter
 nutrimentum frugum excidi materiam il-
 lam, quemadmodum fucos ex aluearibus
 eiici necesse est. Ergone tibi, inquam, ra-
 tione quadam consentanea videmur sar-
 cula frugibus immittere? Omnino. Verū
 equidem cū animo meo cogito, inquam,
 Ischomache, quale quiddam sit, apte simi-
 litudines adplicare. Nam tu valde me ad
 iram aduersus materiam cōmouisti, post-
 eaquam fecisti fucorum mētionem, mul-
 to certe magis, quam quum de ipsa mate-
 ria diceres. Sedenim, inquam, ab hoc iam
 tempore fruges erunt demetende. Quam-
 obrem si quid habes hac etiā in parte, do-
 ceto me. Nisi quidem, ait, adpareat heic
 etiam eadem te scire, quae mihi cognita
 sunt. Fruges quidem refecandas esse nosti.
 Quid ni nossem? inquam. Num igitur eas
 ita refecas, vt stes vbi ventus spirat, inquit,
 an contra ventum? Non certe cōtra hunc,
 inquam. Nam & oculis & manibus mole-
 stia quaedam exhibetur, si quis aduersus
 paleas & aristas metat. Num item malis
 summos culmos praecidere, an prope ter-
 ram? Si breuis, inquam, sit culmus, equidē
 inferius abscinderē, vt palearum maiorem
 copiā consequeretur: at si procerus, recte me
 facturum arbitror, si eū in medio refecem;

μνομι, ἵνα ἰκθρὰ τὰ ἀχρεα μολῶν γίγηται. εἰ δ' ὑψηλὸς ἢ, νομίζω ὀρθῶς αὐ ποιεῖν μεσασμῶν,
 ἵνα μήτε

λέγεις σὺ, ἐφίω ἐγώ, ὦ Ἰσχόμαχε, τῇ ἀδενε-
 γέρα γῆ μείον δεῖν ὄσπερμα ἐμβαλεῖν; καὶ
 μὰ δὴ, ἔφη, ὦ Σώκρατες, καὶ σὺ γε σιω-
 μολογεῖς λέγων, ὅτι νομίζεις τοῖς ἀδενεγε-
 ροῖς πᾶσι μείω πρὸς τὰ τῆν πρὸ ἀγμάλια. τὸς
 δ' ἡ σκαλέας, ἐφίω ἐγώ, ὦ Ἰσχόμαχε, πῶς ἐ-
 νεκα ἐμβάλλετε τὰ σίτω; οἶδα δὴ πού, ἔφη,
 ὅτι ἐν τῷ χυμῶνι πολλὰ ὕδατα γίγνεται. τί
 γὰρ σὺ; ἐφίω ἐγώ. σκόκου θῶνδρ τὸ σί-
 του καὶ κατὰ κρυφθῶναι πνα ὑπὸ αὐτῶν,
 ἰλύος ὅπι χυθείσης, καὶ ψιλὰ θῶναι πνας ρί-
 ζας ὑπὸ ῥόδατος. καὶ ὕλη δὲ πολλὰ κίς
 ὑπὸ τῶν ὕδατων δὴ πού σιωεζορμα τὰ σί-
 τω, καὶ παρὰ πνιγμὸν αὐτὰ. πῶντα, ἐφίω
 ἐγώ, εἰκὸς ταῦτα γίγνεσθαι. σκόκου δοκεῖ σοι,
 ἔφη, ἐν ταῦτα ἡδὴ ὅπι χυθείσης πῶς δὲ σάτω ὁ
 σίτος; πῶν μὲν οἶω, ἐφίω ἐγώ. τὰ οἶω κατὰ
 λυθέντι τὴν αὐ ποιοῦντες δοκῶσιν αὐ σοι ὅπι
 χυρῆσαι; ὅπι χυθείσης, ἐφίω ἐγώ, τὴν
 γῆν. τί δὲ, ἔφη, τὰ ἐμλωθῶν τὰς ρίζας; αὐ-
 τὰ πρὸς ἀμνησάμνοι τὴν γῆν αὐ, ἐφίω ἐγώ. ἢ γῆν,
 τί γὰρ, ἔφη, ἡ ὕλη πνιγῆ σιωεζορμῶσα τὰ
 σίτω, καὶ ἀγαρπάζουσα τὸ σίτου τὴν ἔ-
 φῶ, ὡς ὅτι κηφίως ἀγαρπάζουσιν, ὅχι κη-
 τοῖ οἶτες. τῶν μελισσῶν, αὐ ἐκείνην ἐργασά-
 μνοι τῶν κατὰ θωνται; τὸ κηφίω αὐ ἢ
 Δία τὴν ἔφῶ, ἐφίω ἐγώ, δεοῖ τὴν ὕλην, ὡς
 ὅτι τοῖς κηφίως ἐκ τῶν σμίλων ἀφαιρῆν.
 σκόκου, ἔφη, εἰκότως σοι δοκῶνδρ ἐμβαλεῖν
 τοῖς σκαλέας; πῶν γὰρ ἀπὸ σιγυμοδμοῖ, ἔφη
 ἐγώ, ὦ Ἰσχόμαχε, ὅτι ὅτι τὸ εἰκότως ἐπά-
 γεσθ. πῶν γὰρ σὺ με δὲ ὄργισας πρὸς τὴν
 ὕλην, τοῖς κηφίως εἰπὼν, πολὺ μάλλον, ἢ ὅ-
 τε πρὸ αὐτῆς τὴν ὕλης ἐλεγες. ἀπὸ οἶω, ἐφίω
 ἐγώ, ἐκ τούτου ἀρα θερίζῃν εἰκότως. δίδασκέ
 οἶω εἴ τι ἔχεις με καὶ εἰς τὸ π. ἡ μή γὰρ φαίης,
 ἔφη, καὶ εἰς τὸ π ταῦτα ἐμοὶ ὅπι τὰ μῶντος. ὅτι
 μὲν οἶω τέμνῃν τὸν σίτον δεῖ, οἶδα. τί δ' οὐ
 μέλλω; ἐφίω ἐγώ. τὸ ποτέρα οἶω τέμνῃς, ἔφη.
 εἰς εἰς τὰ πῶν ἀνεμος; ἢ ἀπὸ τοῖς σκόκου ἀπὸ τοῖς, ἔφη
 ἐγώ. χαλεπὸν γὰρ, οἶμα, καὶ τοῖς ὀμμασι
 καὶ ταῖς χερσὶ γίγνεται ἀπὸ τῶν ἀχῶρων καὶ ἀ-
 θέρων θερίζῃν. καὶ ἀκροτομοῖς δ' αὐ, ἔφη, ἢ
 τῶν γῆν τέμνοισι; ἡ μὲν βραχὺς ἢ ὁ κᾶ-
 λαμος τὸ σίτου, ἐξαγῆ, ἐφίω, κατὰ τὴν αὐ τέ-
 μομι, ἵνα ἰκθρὰ τὰ ἀχρεα μολῶν γίγηται. εἰ δ' ὑψηλὸς ἢ, νομίζω ὀρθῶς αὐ ποιεῖν μεσασμῶν,
 ἵνα μήτε

ἵνα μήτε οἱ ἀλωάντες μοχθῶσι περὶ τὸν πόλον, μήτε οἱ λικμῶντες, ὡς ὁσδέν περὶ δέου. πό, τε ἐν τῇ γῆ λήθην ἠγούμαι καὶ κατακαύθην στωφελῆν αὐτῶν γῆν, καὶ εἰς χόρσον ἐμβληθῆν πᾶν χόρσον συμπληθιῶν. ὁσδέν, ἔφη, ὦ Σώκρατες, ὡς ἀλίση ἐπὶ ἀλωφώρῳ καὶ περὶ θερισμοῦ εἰδῶς ἀπὸ ἐγώ; κινδυνώω, ἔφην ἐγώ, καὶ βούλομαι γὰρ σκέψασθαι, εἰ καὶ ἀλωάν ἔπιταμαι. ὁσκούω, ἔφη, τῆτο μὲν οἶδα, ὅτι τὸ ὑποζύγιον ἀλωάν τὸν σῆτον. τί δὲ οὐκ; ἔφην ἐγώ. οἶδα καὶ ὑποζύγια τε πόρῳ Β τὰ καλούμενα ὁμοίως, βοεῖς, ἡμίονοις, ἵπποις. ὁσκούω, ἔφη, ταῦτα μὲν ἠγῆ ἱσοῦτο μόνον εἰδέναι, πατῆρ τὸν σῆτον ἐλαυνόμενα; τί γὰρ ἄλλο, ἔφην ἐγώ, ὑποζύγια εἰδείη; ὅπως δὲ δέουμι χόρσοι, καὶ ὁμαλίσται ὁ τὰ ἀλοητὸς, πίνι * τῆτο, ὦ Σώκρατες; ἔφη, δὴ λὸν ὅτι, ἔφην ἐγώ, τοῖς ἐπαλώσαις. ἐρέφοντες γὰρ καὶ ὑπὸ τῆς πόδας ὑποβάλλοιες τὰ ἀτριπτα αἰε, δηλοῖ ὅτι μέλισσα ὁμαλίζοιεν αὐτὸ δὲ δὴν, καὶ τὰ χίσα ἀνύτοιεν. ταῦτα μὲν πίνω, ἔφη, ὁσδέν ἐμοὶ λείπη γηνώσκων. ὁσκούω, ἔφην ἐγώ, ὦ Ισχόμαχε, ἐκ τούτου δὲ καθαροῦ μὲν τὸν σῆτον λικμῶντες, καὶ λέξον γέ μοι ὦ Σώκρατες, ἔφη ὁ Ισχόμαχος, εἰ οἶδα, ὅτι ἡ ἐκ τῆς περὶ ἀλωέμου μέρις τὸ ἄλω πᾶσι, δι' ὅλης τῆς ἀλω οἴσεται σοὶ τὰ ἄχρεα; ἀνάκη γὰρ, ἔφην ἐγώ, ὁσκούω εἰς καὶ ἔπι πῶσι, ἔφη, αὐτὰ ἔπι τὸν σῆτον, πολὺ γὰρ ἔστιν, ἔφην ἐγώ, ὁ ὑπερνεγρῶν τὰ ἄχρεα ὑπὸ τὸν σῆτον εἰς τὸ κενὸν τῆς ἀλω. ἡ δὲ πῆ, ἔφη, λικμᾶ ἐκ τῆς ὑπονη- D νέμου ἄρχόμενος, δὴ λὸν, ἔφην ἐγώ, ὅτι ἡ δὴ ἐν τῇ ἀχρεοδίκη ἔσαι τὰ ἄχρεα. ἐπειδὴ δὲ καθαρῆς, ἔφη, τὸν σῆτον μέρις τῆς ἡμίσεως τῆς ἀλω, πότερον δὴ οὕτω κεχυμένου τῆς σῆτου λικμῆσος τὰ ἄχρεα τὰ λοιπὰ, ἢ στω- ὠσας τὸν καθαρὸν τὸν πόλον ὡς εἰς ἑνότατον; στωῶσας νῆ δὲ, ἔφην ἐγώ, τὸν καθαρὸν σῆτον, ἢ ὑπερφέρηται μοι τὰ ἄχρεα εἰς τὸ κενὸν τῆς ἀλω, καὶ μὴ δις ταῦτα ἄχρεα δέη λικμᾶν. σὺ μὲν δὴ ἄρα, ἔφη, ὦ Σώκρα- E τες, σῆτον γὰρ ὡς αὐτὰ χίσα καθαρὸς γῆνοιτο, καὶ ἄλλον δυνάμο διδάσκην. ταῦτα πίνω, ἔφην ἐγώ, ἐλελήθην ἐμαυτὸν ἔπιτάμενος καὶ πάλαι. ἐνοῶ ἄρα, εἰ λέληθα καὶ χρυσόχορῶν, καὶ ἀυλῆν, καὶ ζωγραφεῖν ἔπιτάμενος. εἰ δὲ δαξέ γὰρ τούτω ταῦτα με ὁσδέν, οὐτὲ γεωργίῃ

Avt neq; triturantibus labor superuacaneus addatur, neque ventilantibus. Quod item in solo relictum est, arbitror exultum aliquam solo vtilitatem adferre: & in fimum coniectum, eum ipsum aucturum. Vides, inquit, mi Socrates, quo pacto tamquam in ipso facinore deprehendaris, quippe qui etiam de messe scias eadem, qua ego? Videor sane, inquam, & considerate lubet, num etiam triturandi rationem teneam. Scis igitur, ait, iumenta ad trituram adhiberi. Quid ni; inquam. Nosti etiam omnia pariter adpellari iumenta, boues, mulos, equos. Atq; hæc existimas nihil aliud scire, nisi inter agendum frumēta calcare? Quid enim aliud, inquam ego, scire possint iumēta? Vt autē cōminuatur id, quod cōminui debet, atque tritura fiat æquabilis, cuiā, mi Socrates, hoc tribuis? ait. Haud dubie, inquam, trituratoribus. Nam & inuertendo, & subiiciendo pedibus ea, quæ necdum trita sunt, semper scilicet id, quod exæquari oportet, egregie exæquauerint, remque maturime confecerint. In his ergo, ait, nihil est quod tu minus, quam ego, scias. Secundum hæc mi Ischomache, inquam ego, ventilando frumentum purgamus. Tu verò mihi dicito mi Socrates, ait Ischomachus, num scias futurum, vt si ab ea parte areæ incipias, qua vctus adlabitur, paleæ per aream vniuersam spargantur? Nimirum ita fieri necesse est, inquam ego. Ergo etiam est consentaneum, ait, eas in frumentum incidere? Multum scilicet fuerit, inquam, paleas supra frumentum in partem areæ vacuam deferri. Quid si quis, ait, ventilandi faciat initium a loco, qui auersus sit a vtro? Perspicuum est, inquam, paleas mox in suo receptaculo fore. Verū vbi iam purgaueris, ait, frumentum vsque ad areæ dimidium, num perges ita reliquas paleas euētilare frumento diffuso, an parte purgata retrō quamattissimo loco congesta? Congelsto, inquam, frumento purgato, vt paleæ vltra ipsum in partem areæ vacuam ferantur, ac non bis easdem euētilari paleas necesse sit. Profecto tu mi Socrates, ait, quo pacto frumentum purgari quamprimū possit, vel aliū docere queas. At equidem, inquam ego, ignorabam me scire, & quidem iam dudum. Quamobrem in mentem mihi venit, an etiam ignorem ipse, me & auri fundendi, & canendi tibia, & pingendi peritum esse. Nā hæc nemo me docuit, vt nec agri colēdi rationē.

ὑποζυ-
γίοις
† ἢ δὲ
ἐκ, ἔφην
ἐγώ, οἶδα
ὅτι ὑποζυ-

ἀλωα πῶς,
* πίνι;

τὸ δέου-
μι;

περὶ τὸν
πόλον ὡς

ἔπω

Video autem homines ita, ut agros colunt, etiam artes alias exercere. Idcirco, ait Ischomachus, iam dudum dicebam tibi, hac etiam in parte agri colendi artem longe generosissimam esse, quod ad discendum sit facillima. Age vero, inquam, noui, mi Ischomache. Nam quum mihi de faciunda semente constaret, ignorabam ipse cognitum id mihi esse. Num igitur, inquam, ad artem agriculturæ pertinet etiam arborum confitio? Pertinet sane, ait Ischomachus. Qui ergo, inquam ego, quæ ad sementem faciendam pertinent scio, quum confitionis imperitus sim? Tu vero, inquit Ischomachus, non eius peritus es? Quo pacto? inquam, qui neque in cuiusmodi solo confitio fieri debeat, noui; neque quam ad altitudinem infodi id, quod conferitur; neque ad quam latitudinem, neque quanta longitudine in terram demitti, neque quo potissimum pacto collocari, ut facillime frödescat. Age vero, inquit Ischomachus, discito quod nescis. Vidisse autem scio te scrobes, quas plantis fodiunt. Sæpe quidem, inquam. Num igitur vidisti vnumquam altiore tribus pedibus? Non altiore vidi, inquam ego, pedibus duobus ac semisse. Quid autem? num quam vidisti aliquando, cuius latitudo tres pedes excederet? Immo non supra pedes duos, inquam. Age vero, inquit, etiam hoc mihi respondeo, num quam vidisti scrobem, quæ pedem vnum profunda non esset? Immo ne pedis quidem vnus & semissis, inquam ego. Nam plantæ inter pastinadum effoderentur, si quidem vsque adeo in summa soli superficie confertæ essent. Ergo tu hoc, mi Socrates, inquit, satis nosti: non effodi scrobes pedibus duobus ac semisse profundiores, nec minus profundas pede vno cum semisse. Nimirum id, inquam ego, oculis conspici necesse est, quum adeo sit manifestum. Quid vero? ait, num intuendo terram sicciorem & humidioram agnosces? Siccum mihi videtur, inquam, esse solum propter Lycabettum, & si quod aliud huic est simile. Humidum vero, quod est in palude Phalerica & si quod illi simile est. Vtrum igitur in arido solo profundam plantæ scrobem foderes, an in humido? Profecto in arido, inquam. Nam si fodias in humido scrobem altam, aquam inuenies, neque poteris amplius in aqua plantam conferere. Recte mihi dicere videris, ait. Ergo tu, quum effossæ scrobes fuerint, quando utraq; plantæ collocandæ sint, iam vidisti. Maxime, inquam ego: Quum igitur eas quam celerrime vis enasci, num germen surculi, subiectum solo culto, citius existimas,

Α ὁρῶ ὅτι ὡς τὸ γέωργον ἔχει, καὶ τὰς ἀλλὰς τέχνας ἐργάζομαι ἀνθρώπους. Οὐκ ἔστιν, ἔφη ὁ Ἰσχομαχος, ἐλεγε γὰρ ἐγὼ σοὶ πάλαι, ὅτι καὶ ταύτη εἶναι γυμνασιώτατη ἢ γεωργικὴ τέχνη, ὅτι κενὸν ἐστὶ μάθειν. ἀλλὰ γὰρ δὴ, ἔφην ἐγὼ, οἶδα, Ἰσχομαχε. τὰ μὲν δὲ ἀμφὶ σπόρον ἐπιτάμνος, ἄρα ἐλελήθη ἐμῶν τὸν ἐπιτάμνον. ἔστι δὲ οὖν, ἔφην ἐγὼ, τὸ γεωργικῆς τέχνης καὶ τὸ δένδρων φυτεία; ἐστὶ γὰρ οὖν, ἔφη ὁ Ἰσχομαχος. πῶς αὖ οὖν, ἔφην ἐγὼ, τὰ μὲν ἀμφὶ τὸ σπόρον ἐπιτάμνω, τὰ δὲ ἀμφὶ τὴν φυτεία; οὐκ ἐπιτάμνω; καὶ γὰρ σὺ, ἔφη ὁ Ἰσχομαχος, ἐπιτάμνω; πῶς; ἐγὼ ἔφην ὅστις μὴ ἐν ὁποια τῇ γῆ δὲ φυτεύει οἶδα, μὴτε ὅποσον βάθος ὀρύττει τὸ φυτὸν, μὴτε ὅποσον πλάτος, μὴτε ὅποσον μήκος τὸ φυτὸν ἐμβάλλει, μὴτε ὅπως αὖ ἐν τῇ γῆ κείμενον τὸ φυτὸν μάλιστ' αὖ βλαστάνοι. ἦ δὲ, ἔφη ὁ Ἰσχομαχος, μὲν ἔστιν ὅ, τι μὴ ἐπιτάμνω. βούλους μὲν γὰρ οἷος ὀρύττει τοῖς φυτοῖς. οἶδ' ὅτι ἐώραχας, ἔφη, καὶ πολλακίς, ἔγωγε ἔφην. ἦ δὲ πινὰ οὖν αὖ τ' εἶδες βαθυτέρον; ἦ δὲ, ἔφη, καὶ ἐγὼ, ἔφην, πενημιποδία. τί; τὸ πλάτος ἦ δὲ πινὰ ἦ δὲ, ἔφην, καὶ τὸ βάθος ἔδοκρινά μοι, ἦ δὲ πινὰ εἶδες τὸ βάθος ἐλάττω; διπαδία; καὶ γὰρ ἔδοκρινά μοι, ἔφην ἐγὼ, πενημιποδία. καὶ γὰρ ἔδοκρινά μοι σκαπίον, ἔφην ἐγὼ, τὰ φυτὰ, εἰ λίαν γε οὕτως ἐπιποδίας πεφυθμένα εἴη ἔκταν ἔπο μὲν, ἔφην, ὦ Σώκρατες, ἰκθμῶς οἶδα, ὅτι ἔτε βαθυτέρον πενημιποδία ὀρύττειν ἔτε βραχυτέρον τριημιποδία. αἰάτλη γὰρ, ἔφην ἐγὼ, ἔπο ὅρα, ἔτω καὶ τριημιποδία. τί; ἔφην, ἔπειτα καὶ ὑπερτέρον γὰρ γινώσκεις ὁρῶν; ἔπειτα μὲν γὰρ μοι δοκῆ, ἔφην ἐγὼ, εἴη ἢ τὸ λυκαβητὸν, καὶ ἢ ταύτη ὁμοία ὑπερτέρον; ἦ ἐν τῷ φηρηρικῷ ἔλε, καὶ ἢ ταύτη ὁμοία. πότερα οὖν, ἔφην, ἐν τῇ ξηρᾷ αὖ βαθὺν ὀρύσσει βόθρον τὰ φυτῶν, ἢ ἐν τῇ ὑγρᾷ; ἐν τῇ ξηρᾷ δὲ, ἔφην ἐγὼ, ἐπεὶ ἐν τῇ ὑγρᾷ ὀρύττων βαθὺν ὕδαρ αὖ ἐρείσσει, καὶ οὐκ αὖ δύναται ἐπὶ ἐν ὕδατι φυτεύειν. καλῶς μοι δοκεῖς, ἔφην, λέγειν. ἔκταν ἐπέδδον ὀρωρυγμένοι ὦσιν οἱ βόθροι, ὅπηνίκα δὲ πέναι ἐκάτερα τὰ φυτὰ, ἦ δὲ εἶδες. μάλιστ' αὖ, ἔφην ἐγὼ, σὺ οὖν βουλόμνος ὡς τάχιστα φυτὰ αὐτὰ, πότερον ὑποβαλὼν αὖ τῆς τ' εἰργασμένης οἷς τὸν βλαστὸν,

† Consule Notat.

τὸ κλίμα-

τῆ κλήματος γὰρ τὸν χωρὸν ἀφ' ἧς μαλακ-
 κῆς, ἢ ἀφ' ἧς ἄρρηθ' εἰς τὸ σκληρὸν; δὴ λὸν,
 ἐφίω ἐγὼ, ὅτι ἀφ' ἧς εἰργασμένης γὰρ
 τὸν αὐτὸν, ἢ ἀφ' ἧς ἄρρηθ' βλαστάνοι. ὁμοίω
 ὑποβλητέα αὐτὸν εἶναι τὰ φυτὰ γῆ. τί δὲ οὐ
 μέλλει; ἐφίω ἐγὼ. πότρεα δὲ ὄλοντο κλή-
 μα ὀρθὸν πηλὸς πᾶσι τὸν οὐρανὸν βλέπον ἡγῆ
 ἢ αἰετὸν ἀν' ῥιζοδοταί αὐτῶ, ἢ καὶ πλάγιον π
 ὑπὸ τῆ ὑποβλητέα γῆ γείης αὐτῶ, ὥστε
 κείσθαι ὡς τὰ γάμμα ὑπὸ τῆ; οὕτω ἢ δὲ α
 πλείονες γὰρ αὐτῶ οἱ ὀφθαλμοὶ καὶ γῆς εἶεν. B
 εἰ δὲ τῶ ὀφθαλμοῦ καὶ αἰὼ ὀρα βλαστάνον-
 τα τὰ φυτὰ. καὶ τὸς καὶ τῆς γῆς οὐ ὀφθαλ-
 μοῖς ἡγεύμεθα ὁ αὐτῶ τῆς τοιοῦτον. πολλῶν
 γὰρ φυτοῦ βλαστῶν τῆς γῆς, ἄρα αὐ
 καὶ ἰσχυρὸν ὁ φυτὸν ἡγεύμεθα βλαστάνων. καὶ
 ταῦτα εἶπω, ἐφῆ, καὶ πᾶσι τούτων γινώ-
 σκων ἐμοὶ τυγχάνεις. ἐπαμήσατο δὲ αὐτῶ μόν-
 ον, ἐφῆ, πῶς γὰρ, ἢ καὶ σαξίαις αὐτῶ μάλ-
 λα πᾶσι τὸ φυτὸν; σαξίαις αὐτῶ, ἐφίω, ἢ δὲ
 ἐγὼ. εἰ μὲν γὰρ μὴ πεσασμένον εἶναι, ὑπὸ C
 μὲν τῆ ὕδατος δὲ οἱ δὲ ὅτι πηλὸς αὐτῶ γίνοι-
 το ἢ ἄσακτος γῆ, ὑπὸ δὲ τῆ ἡλίου ξηρα
 μέλει βυθοῦ, ὥστε τὰ φυτὰ κίνδυνος ὑπὸ
 μὲν τῆ ὕδατος σῆπεσθαι μὲν δὲ ὑγρότητα,
 αὐαίνεσθαι δὲ ἀφ' ἧς ξηρότητα ἡγεύμεθα γου-
 νότητα τῆς γῆς θερμότητων τῶν ῥιζῶν.
 καὶ πᾶσι ἀμπέλων ἄρα σύ γε, ἐφῆ, φυ-
 τείας, ὡς Σώκρατες, τὰ αὐτὰ ἐμοὶ πᾶσι γι-
 γνώσκων τυγχάνεις. ἢ καὶ συκίω, ἐφίω ἐ-
 γὼ, οὕτω δὲ φυτὰ εἶναι; οἶμαι δὲ, ἐφῆ ὁ Ἰσώ- D
 μαχος, καὶ πᾶσι ἀκρόδρυα πᾶσι. τῶν γὰρ
 ἐν τῆ τῆς ἀμπέλου φυτείας καλῶς ἐχόν-
 των, πᾶσι ἀποδοκίμασθαι εἰς τὰς ἄλλας φυ-
 τείας; ἐλαίαν δὲ πᾶσι, ἐφίω ἐγὼ, φυτὰ ὀσο-
 μῆ; ὡς Ἰσώμαχος. ἀποπειρᾶ μὲν γὰρ, ἐφῆ,
 μάλιστα πᾶσι ἐπιτάμνος. ὁρᾶς μὲν γὰρ
 δὴ, ὅτι βαρύτερος ὀρύσσεται τῆ ἐλαία βό-
 δεος. καὶ γὰρ πᾶσι τὰς ὀδοὺς μάλιστα ὀρύσ-
 σεται. ὁρᾶς δὲ, ὅτι πᾶσι πᾶσι τοῖς φυτὰ
 τηρείοις πᾶσι εἶναι. ὁρᾶς δὲ, ἐφῆ, τῶν φυτῶ E
 πηλὸν πᾶσι κεφαλῆς πᾶσι ἐπικείμενον, καὶ
 πᾶσι τῶν φυτῶν ἐφερασμένον ὁ αἰὼ ὀρα,
 ἐφίω ἐγὼ, ταῦτα πᾶσι. καὶ ὀρα δὴ, ἐφῆ, τί αὐτῶ οὐ γινώσκεις; ἢ ὁ ὄρα καὶ ἀγροῦς, ἐφῆ, ὡς Σώ-
 κρατες, πᾶσι αὐτῶ τῆ πηλοῦ αἰὼ κατὰ γείης; μὲν δὲ, ἐφίω ἐγὼ, ὁρᾶς ὅτι ὅτι εἶπας ὡς Ἰσώμαχος,
 ἀγροῦ. ἀλλὰ πάλιν ἐνοῶ, τί ποτε, ὅτι πάλιν ἡγεύμε συλλήβδω, εἰ ὅτι τῆς καὶ φυτὰ εἶναι, ὁρᾶ

per mollem terram penetrare, an per du-
 riciem incultae? Patet, inquam ego, citius
 id per cultum, quam per incultum solum
 pullulare. Erit igitur, inquit, plantae terra
 subicienda. Quid ni? inquam. Vtrum ve-
 ro, si totum furculum rectum statuas, ut ad
 caelum spectet, magis eum radices acturum
 arbitraris, an vero si obliquum non nihil
 sub terra subiecta deposueris, ut instar lit-
 terae Gammae supinae iaceat? Sic est profec-
 to, inquam. Plures enim hoc modo sub
 terra fuerint oculi, de quibus plantas sur-
 sum enasci video. Quamobrem existimo
 etiam oculos, qui sub terra sunt, idem face-
 re. Quippe quum multa germina enascan-
 tur de terra, puto celeriter plantam pullu-
 lare. Quapropter tu de his etiam, ait, idem
 quod ego intelligis: Vtrum vero terram
 dumtaxat adgesseris, an etiam bene circum
 plantam compresseris? Profecto comprimerem,
 inquit. Etenim nisi compressa sit,
 fat scio solum non compressum propter a-
 quam instar luti futurum, ac per solem ad
 imum usque ficcum. Itaque periculum ef-
 fet, ne plantae ab aqua propter humoris co-
 piam putrescerent: propter siccitatem ve-
 ro, siue laxitatem terre radicibus calefactis
 exarescerent. Itaque de vitium quoque, mi
 Socrates, consitione nihil non, quod mihi
 cognitum sit, intelligis. Num & ficus, in-
 quam, sic erit conferenda? Sic arbitror, ait
 Ischomachus, atque etiam arbores frugi-
 feras omnes ita conferendas esse. Nam quae
 in vitium consitione recte conveniunt, cur
 in aliis consitionibus improbes? At oleam,
 inquam ego, quo pacto conferemus? Hac
 etiam in parte me tentas, ait, quum rectif-
 sime rem intelligas. Nam vides sane pro-
 fundiorem oleae scrobem fodi, quod ma-
 xima ex parte ad vias fodiantur. Vides &
 in omnibus seminariis esse stipites. Vides
 plataram omnibus capitibus caenum im-
 poni, & partes in omnibus plantis summas
 esse tectas. Haec omnia video, inquam. At
 quum videas, ait, quid edrum tibi cogni-
 tum non est? Num ignoras, mi Socrates,
 ait, quo pacto supra caenum testa colloce-
 tur? Nihil istorum profecto, inquam, Ischo-
 mache, quae commemorasti, ignoro. Sed
 rursus mecum ipse cogito, quamobrem
 quum tu me summatim interrogares, an
 conferendi rationem tenerem, id negaue-

rim. Non enim videbar dicere posse, quo pacto confitio fiat. Verum idem postquam singillatim interrogare me cepisti, ea respondeo tibi, quemadmodum ais, quæ tu ipse scis, qui quidem insigniter agriculturæ peritus esse perhiberis. Num, inquam, Ischomache, interrogatio quædam est doctrina? Nam modo animaduerto, quo pacto de singulis ex me quaesiveris. Etenim dum me per nota ducis, atque his confimilia commonstras, quæ me putabam ignorare persuades, ut opinor, etiam illa me scire. An igitur ait Ischomachus, si etiam de argento te interrogem, bonum sit, necne; persuadere te possum, nosse te rationem explorandi bonos & adulterinos nummos? Itidem de tibicinibus si te rogem, num persuadere possim, scire te rationem canendi tibiis? itemque de pictoribus & aliis huiusmodi? Fortassis, inquam ego, quando tu me persuasisti, peritum me agri colendi esse, quamquam sciam hanc artem nullum unquam me docuisse. Nihil horum est, inquit, mi Socrates. Immo iam pridem dicebam tibi, tantam esse erga homines agriculturæ benignitatem, tamque mitem hanc artem esse; ut & videntes, & audientes statim peritos sui efficiat. Multa etiam ipsa docet, quo pacto quis ea pulcherrime uti possit. Primum vitis in arbores; si quidem aliquam arborem vicinam habeat, adscendens docet, qua ratione efficere debeas, ut vitis consistat. Deinde pampinos explicans, quamdiu sunt eius vua adhuc teneræ, docet ea, quæ tum temporis soli exposita sunt, umbra quadam esse tegenda. Quum autem iam tempus est, ut vua a sole dulcescant, tum foliis decidentibus docet ipsa, se nudari debere, ac fructum esse maturandum. Ob fecunditatem vero, quod alias vuas maturas ostendat, alias adhuc crudiores ferat; decerpendum semper esse docet, quod turgeat, quemadmodum & ficus legi solent. Tum ego: Qui fit igitur, inquam, Ischomache, si quidem ea, quæ ad agriculturam pertinent, tam ad discendum facilia sunt, atque omnes ex æquo sciunt, quid in ea faciendum sit, ut non etiam omnes pari ratione illam exercent: sed alij magna rerum in abundantia copiose viuant, alij ne quidem necessaria parare possint, atque etiam ære alieno sint obruti? Id equidem exponam tibi, Socrates, ait Ischomachus. Nec enim vel agriculturarum scientia, vel inscientia facit,

Atten. 74. p. 324. 29.

ἔφω. οὐ γὰρ ἐδόχσω ἔχῃν αὐτὸν εἰπεῖν ὅσδε ἦν δειφουτὸν. ἐπεὶ δὲ με καθ' ἐν ἑκάστον ἐπεχίρησας ἐρωτᾶν, ἀποκείνομαι σοι, ὡς σὺ φῆς, ἄσφ' οὐ γινώσκεις, ὁ δεινὸς λεγέμενος γεωργός. ἄρα, ἔφω, ὦ Ἰσχομαχε, ἢ ἐρώτησις διδασκαλία ἔστιν; ἄρ' ἢ γὰρ δὴ, ἔφω, ἐγὼ καὶ θάμαιτάνω ἢ με ἐπηρώτησας ἑκάστα. ἄγων γὰρ με δὲ ὦν ἐγὼ ἔπιταμαι, * ὁμοία ὁμοία ἑκούσις ἐπιτάφκεις, ἀ σὺκ εὐμίμζον ἔπιτασθαι, † αἰαπειθεῖς οἶμαι ὡς καὶ ταῦτα ἔπιταμαι. ἄρ' οὖν, ἔφη ὁ Ἰσχομαχος, καὶ πᾶσι γεωργίου ἐρωτᾷς αἰ σε, πότερον καλὸν ἢ οὐ; διωάμελλω αἰ σε πείσαι ὡς ἔπιτασαι. Διδοδοκίμαζι, τα καλα καὶ τα χίβδ'ηλα ἄργυρεια; καὶ πᾶσι αὐλητῶν [ἐρωτᾷς * μὴ διωάμελλω ἀναπεισαι, ὡς ἔπιτασαι αὐλῆς; καὶ πᾶσι ζωγράφων καὶ τ' ἄλλων τοιούτων;] ὡς αἰ, ἔφω, ἐγὼ. ἔπιτ' καὶ γεωργεῖν ἀπέπεισας με, ὡς ἔπιτήμων εἶμι καὶ σφ' εἰδότε, ὅτι ὅσδεῖς πῶποτε με ἐδίδαξε ταῦτις τῶν τέχνην. σὺκ ἔστι ταῦτ', ἔφη, ὦ Σάκρατες. ἀλλ' ἐγὼ καὶ πάλαι σοι ἔλεγον, ὅτι ἢ γεωργία οὕτω φιλαδέφωπος ἔστι καὶ παραφα τέχνη, ὡς ἢ καὶ ὄραντας καὶ ἀκούοντας ἔπισημοῦσας ἀθῆς ἑαυτῆς ποιῆν. πολλὰ δ', ἔφη, καὶ αὐτὴ διδάσκει, ὡς αἰ καλλιστὰ πῆ αὐτὴ χεῖρο. αὐτίκα ἀμπελος ἀναβαίνουσα μὲν ἔπι τὰ δένδρα, ὅτ' ἔχῃ πῆ πλησίον δένδρον, διδάσκει ἰσάναι αὐτῶν πᾶσι πετ' μνύουσα δὲ τα οἶναρα, ὅτ' ἔπι αὐτῆ ἀπαλοῖ οἱ βόβυες ὡς, διδάσκει σκιαζεν τα ἢ δλιούμ'ηνα ταῦτις τῶν ὄρων ὅτ' ἔπι δεχεῖσθ' ἢ ὑπὸ τῆς ἡλίου ἢ ἢ γλυκαίμεσθαι τα σαφυλάς, φυλλορροοῦσα διδάσκει ἑαυτῶν ψιλοῦν, καὶ πεπαρῆν τῶν ὀπάραι. Διδ' πολυφροῖαι ὅτ' ἔπι μὲν πέποντας δ' ἀκρῶσασα βόβυς, τῆς δ' ἔπι ὡμοτέροις φέρουσα, διδάσκει βυγᾶν ἑαυτῶν, ὡς σφ' τὰ σῦκα συκείζουσι, ὅτ' ὄργων ἀεί. ἐπ' ταῦτα δ' ἐγὼ εἶπον. πῶς οὖν, ὦ Ἰσχομαχε, εἰ οὕτω γε ῥάδ' ἔστι μαθεῖν τὰ πᾶσι τῶν γεωργίαι, καὶ πᾶσι ὁμοίως ἴσασι, ἀ δ' ἔπι ποιῆν, αἰ καὶ καὶ πᾶσι τῶν ἄλλων ὁμοίως, ἀλλ' οἱ μὲν αὐτῶν ἀφθόνως τὲ ζῶσι, καὶ πᾶσι ἔπι εἰσιν, οἱ δ' ὅσδε τὰ ἀνάγκηα διώσασθαι πειρίζουσι, ἀλλ' αἰ καὶ πᾶσι φείλοισιν; ἐγὼ δ' ἔπι σοι λέξω, ὦ Σάκρατες, ἔφη ὁ Ἰσχομαχος. ἔγ' ἢ ἔπι ἐπιτήμη ὅσδε ἢ ἀνεπισημοσύνη τῶν γεωργῶν ἔστιν ἢ ποιῆσαι τῆς

ὁμοία

ἀναπιθεῖς οἶμας

τῆς

τὴν μὲν ἀπορρίψῃ, τὴν δὲ ἀπόρριψῃ. οὐδ' ἄλλο
 αὐτὸ ἀκούσας, ἔφη, λόγου οὕτω ἀφαιρόντος,
 ὅτι διέφθαρται ὁ οἶνος, ἀλλ' οὐχ ὁμαλῶς ὁ
 ἀπορρίψῃ ἔσφραξεν, ὥστε ὅτι οὐκ ὀρθῶς τὴν ὄρ-
 χον ἐφύτθυσεν, ὥστε ὅτι ἀγνοήσας πῶς τὴν
 γῆν φέρουσαι ἀμπέλους, ἐν ἀφόρῳ ἐφύ-
 τθυσεν, ὥστε ὅτι ἠγνοήσεν πῶς, ὅτι ἀγαθὸν ἔστι τὰ
 ἀπορρίψῃ νεὸν ἢ παλαιὸν ἀφαιρῆσαι, οὐδ' ὅτι ἠ-
 γνοήσεν πῶς ἀγαθὸν ἔστι τῇ γῆ κῆρον μι-
 γνῶσαι. ἀλλὰ πολὺ μᾶλλον ἔστιν ἀκούσας ἀ-
 νὴρ οὐ λαμβάνει οἶνον ἐκ τῆς ἀρχῆς. οὐ γὰρ
 ἐπιμελεῖται, ὡς αὐτὰς ἀείρηται, ἢ ὡς κῆρος
 γίνηται. οὐδ' οἶνον ἔχει ἀνὴρ. οὐ γὰρ ἐπιμε-
 λῆται, ὡς φυτῶν ἀμπέλους, ὥστε αἱ οὐ-
 σαὶ ὅπως φέρουσιν αὐτὰς. ὥστε ἔλαγον ὥστε
 οὐκ ἔχει ἀνὴρ. οὐ γὰρ ἐπιμελεῖται, ὥστε
 πῶς, ὅπως ταῦτα ἔχει. ταῦτ', ἔφη, ἔστιν,
 ὃ Σώκρατες, ἃ ἀφαιρῶντες ἀλλήλων οἱ
 γεωργοὶ, ἀφαιρῶντες καὶ παρὰ τοῖς πο-
 λυμάλλοι, ἢ οἱ δοκίμοι σοφόν τι ἄρῃ-
 ναι εἰς τὰ ἔργα. καὶ οἱ στρατηγὸν εἶναι οἷς τῶν
 στρατηγικῶν ἔργων οὐ γνώμη ἀφαιρῶντες
 ἀλλήλων, οἱ μὲν βελτίονες, οἱ δὲ χειρότεροι εἶ-
 σιν, ἀλλὰ σαφῶς ἐπιμελεία. ἃ γὰρ καὶ οἱ
 στρατηγὸν γινώσκουσιν πῶς, καὶ τῶν ἰδιω-
 τῶν οἱ πλεῖστοι, ταῦτα οἱ μὲν ποιοῦσι τῶν ἀρ-
 χόντων, οἱ δ' οὐ. οἱ δὲ τὸδε γινώσκουσιν ἀπῶ-
 ντες, ὅτι ἀφαιρῶντες πορρωτέρους βελτίον
 ἔστι τεταγμένοις πορρωτέρους οὕτως ὡς αὐτὸ
 εἰσαμάχοιντο, εἰ δέοι. τῆτο ποίνω γινώσκον-
 τες, οἱ μὲν ποιοῦσιν οὕτως, οἱ δ' οὐ ποιοῦσι.
 φυλακὰς ἀπῶντες ἴσασιν ὅτι βελτίον ἔστι κα-
 θιστάσαι καὶ ἡμεῖνας καὶ νυκτεῖνας παρὰ τῶν στρα-
 τῶν. ἀλλὰ καὶ τούτου οἱ μὲν ἐπιμελοῦν-
 ται ὡς ἔχει οὕτως, οἱ δ' οὐκ ἐπιμελοῦνται.
 ὅταν τὸ αὐτὸ ἀφαιρῶντων ἴσασιν, πῶς χαλε-
 πὸν ἄρῃ ὅστις οὐ γινώσκῃ, ὅτι παρὰ τῶν
 λαμβάνει τὰ ἐπιμελεῖται κρῆσον ἢ μή. ἀλλὰ
 καὶ τούτου οἱ μὲν ἐπιμελοῦνται οὕτω ποίῃν,
 οἱ δ' οὐ. ἀλλὰ καὶ κῆρον λέγεται μὲν πῶς
 ὅτι ἀείρον εἰς γεωργίαν ἔστι, καὶ ὁρασι ὅτι αὐ-
 τομάτιον γινώσκουσιν. ὁμοίως δὲ καὶ ἀκριβοῦ-
 ντες ὡς γίνονται, καὶ ῥᾶδρον ὅτι πολλὰ ποίῃν,
 οἱ μὲν καὶ τούτου ἐπιμελοῦνται ὅπως ἀ-
 δεξιζῆται, οἱ δὲ παρὰ τῶν μελοῦσι. καὶ τοῖς ὕδαρ μὲν ὁ αὐτὸς θεὸς παρὰ τῶν, τὰ δὲ κρῆρα πῶς, τέλ-
 ματα γίνονται, ἢ γῆ δὲ ὕδαρ πῶς τοῖς παρὰ τῶν, καὶ θάλασσαν δὲ δὲ τῶν γῆν τὸν μέλλοντα ἀείρον.

A vt aliis copia quædā supperat, alij preman-
 tur inopia. Neque tu facile audiuers didi
 sermonem huiusmodi quemdam : Res fa-
 miliaris pessum iuit, quod seminator non
 æquabiliter semen in agrum sparsit, quod-
 que recte plantarum ordines nō instituit:
 nec quod quū nesciret, an solum aliquod
 vites ferret, in sterili eas solo conseruit; nec
 quod ignorauit aliquis, etiam bonum esse
 sementi, noualem exerceri; nec quod igno-
 rauit, bonum esse, terræ fimum admiscere:
 sed multo magis audire est, Ille frumētum
 ex hoc fundo nullum accipit. Non enim
 curam adhibet, vt semē in eum spargatur,
 vel vt fimum habeat. † Vinum is non ha-
 bet. non enim curam adhibet in conferen-
 dis vitibus, & colendis, quas habet, vt sint
 fertiles. Nec oleum nec ficus habet. non e-
 nim efficit cura studioque suo, vt habeat.
 Huiusmodi sunt, mi Socrates, in quibus
 agricolæ, quum inter se differant, etiam di-
 uersam fortunam experiuntur; idq; multo
 magis, quam qui sapienter ad opera quid-
 dam inuenisse existimantur. Etiam impe-
 ratores interdum quibusdam in actioni-
 bus imperatoriis, quum intelligentia non
 differat, nihilominus alij meliores, alij de-
 teriores sunt haud dubie ppter diligētiam.
 Nā quæ duces omnes norunt, & priuatorū
 pars maxima; ea duces alij faciunt, alij non
 faciunt. Verbi gratia, norūt omnes potius
 esse, vt qui per agrum hostium transeunt,
 instructis ordinibus iter faciant, quod ita
 dimicaturi commodissime sint, si vsus fe-
 rat: hoc quum sciant, inquam, alij præstāt,
 alij non. Norunt omnes optimum esse, di-
 urnas & nocturnas excubias ante castra
 constitui: verum id quoque vt fiat, aliis
 est cura, aliis non est. Difficile sit aliquem
 reperire, qui quum meatus angusti transe-
 undi sunt, non intelligat potius esse, præ-
 occupari opportuna loca, quam non: nihi-
 lominus hoc quoque alij faciunt, alij non.
 Etiam fimum aiunt omnes ad agricultu-
 ram optimum quiddam esse, ac prouenire
 hunc sua sponte vident: tamen vtut accu-
 rate sciant, quo pacto conficiatur, ac facile
 copiam eius haberi posse, curam adhibent
 alij, vt colligatur, alij negligūt. Atqui aquā
 Deus, qui supra nos est, suppeditat: & om-
 nia caua, palustria fiunt: & variā materiē
 solum ipsum præbet, quod quidem ab ea
 purgare debet, qui sementem est factururus.

περὶ τῆς
 ζῆας,

† Cicero a-
 pud Macro-
 bium in 3.
 Neq; serit
 vitem, na-
 que que sa-
 ra est, dili-
 gēter colit:
 oleum, fi-
 cus, poma
 non habet.

Quæ verò remouentur, de iis in aquam coniectis tempus ipsum effecerit aliquid terræ gratum. Nam quæ materies, quæ terra nō in aqua consistente firmus sit? Quam item curationem solum requirat, siue humidius æquo ad sementem, seu ad confectionem falsius, norunt omnes: item quo pacto fossis aqua educatur, & terra falsa corrigatur, miscendo eam cum aliis non falsis, & humidis, & ficcis: verum hæc quoque nonnulli diligentia sua cōplectuntur, alij non itē. Quod si quis omnino ignoret, quid ferre solum possit, ac neq; fructum ipsius aliquem, neq; plantam inspiciēdi copiam habeat, neque sit, ex quo verum audire de eo possit: annon multo facilius est cuiuis homini facere soli periculum, quā vel equi, vel hominis? Nec enim quidquam est, quod fallendi caussa ostēter: sed simpliciter quid vel possit, vel non possit, declarat cū indicatione veritatis. Videtur etiam mihi terra ignauos & industrios egregie explorare, quæ omnia ad cognoscendum ac descendum facilia exhibeat. Non enim vt in artibus ceteris vti excusatione infortia licet iis, qui eas non exercent, ita etiam heic fit: sed terram norunt omnes quum beneficium accipit, beneficium repēdere. Quæ autem per agriculturam exercetur, ea insignis est ignaui animi accusatrix. Nam posse hominem absque necessario victu viuere, nemo sibi ipse persuadet. At qui artem aliam nullā, qua rem faciat, nouit; neque agrum colere vult: is præ se fert, quod vel furando, vel prædando, vel mendicando victum querere cogitet; aut omnino rationis omnis est expertus. Aiebat etiam multum in hoc, vt agricultura, vel fructuosa sit, vel cum detrimento cōiuncta, situm esse; si, quum operarij sunt, & quidem complures, alius curam adhibeat in hoc, vt operarij suo tempore opere faciundo occupentur, alius id nō curet. Nam facile vir vnus decem aliis præstat, si suo tempore opus faciat: alius in hoc præstat ceteris, quod ante tempus nō discedit. Permittere autem hominibus, vt toto die segniter optus faciant, id vero facile totius operis dimidiā partē differt & extrahit; sicut & in itineribus ad ducenda stadia, nonnumquam homines a se inuicē stadiis cētum distāt ob celeritatē, quamquā & ambo sint iuuenes, & valetudine integra vtrātur: quū scilicet vnus id agit, cuius caussa proficiscēdi fecerat initiū, alius animo est soluto, νεοι ὄντες κ' ὑγιαίνοντες, ὅταν ὁ μὲν παρὰ σὴν ἐφ'

α' δ' ἄν ποδῶν ἀναρῆται, τῶντα εἶπ' ἐμβάλλουσι εἰς τὸ ὕδωρ, ὃ χρόνος ἦδ' ἡ αὐτὸς αὖ ποιότησὶς ἢ γῆ ἡδεταί. ποῖα μὲν γὰρ ὕλη, ποῖα δὲ γῆ ἐν ὕδατι σασιμῶ οὐ κείσθεις γίνεται; Τὰ δ' ὅποια δὲ θεραπειᾶς δεῖται ἢ γῆ, ὕγρον τε οὖσα πρὸς τὸν ἀπὸρον, ἢ ἀλμυρὸν πρὸς φυτείαν, καὶ τῶντα γινώσκουσι μὲν πολλοὶ, καὶ ὡς τὸ ὕδωρ ἐξάγεται τὰ φροῖς, καὶ ὡς ἡ ἀλμυρὴ κελδεύεται μισθολογίᾳ πᾶσι τοῖς ἀνάλμοις τε, καὶ ὑγροῖς, καὶ ξηροῖς, ἀλλὰ καὶ τούτων ἐπιμελουμένων οἱ μὲν, οἱ δ' οὐ. εἰ δέ τις πρῶτα παρῶν ἀγρῶς εἴη, τί δυνάται φέρειν ἢ γῆ, καὶ μήτε ἰδεῖν ἔχει καρπὸν, μηδὲ φυτὸν αὐτῆς, μήτε ὅπου ἀκούσται τὴν ἀλήθειαν περὶ αὐτῆς ἔχει; οὐ πολὺ μὲν ῥᾶον γῆς πείθειν λαμβάνειν πρῶτα ἀκροῦσται, ἢ ἴππου, πολὺ δὲ ῥᾶον, ἢ ἀκροῦσται; οὐ γὰρ ὅστις οἱ, π' ἐπι ἀπᾶν δεικνύσει, ἀλλ' ἀπλῶς ἅτε δυνάται καὶ ἄ μη, σαφηνόσκει τε καὶ ἀληθεύει. δοκεῖ δέ μοι ἢ γῆ καὶ τὰς κακοὺς τε καὶ ἀγαθοὺς, τὰ δ' ἄγνοσα καὶ διμαθῆναι πρῶτα παρῶν, δὲ ἴστω ἀξιόσθων. οὐ γὰρ ὡς πρὸς τὰς ἀλλὰς τέχνας τοῖς μὴ ἐργαζομένοις ὅστι παρῶν φαίσι σάσαι, ὅτι οὐκ ἐπίσανται, γινώσκουσι μὲν οἱ δασιὸν ὅτι τὸ πάροισα ὅ ποιῶν. ἀλλ' ἢ ἐν γεωργίᾳ ὅστι σαφὴς ψυχῆς κατῆγορος κακῆς. ὡς μὲν γὰρ αὖ δυνάται ἀκροῦσται ζῶντα τῶν ἐπιτηδίων, ὁστέως τὸ αὐτὸ πείθει. ὁ δὲ μήτε ἀλλίῳ τέλει χρηματικῶν ἐπιτηδίων, μήτε γεωργίᾳ ἐπιτηδίων, φαίειν ὅτι κλέπτων, ἢ ἀρπαζῶν, ἢ παρῶν ἀπᾶν ἀφᾶσεται βιοβόλῳ, ἢ πρῶτα παρῶν ἀλόγις ὅστι. μέγα δ' ἀφᾶ φέρει εἰς τὸ λυσιτελεῖν γεωργίᾳ ἔφη, καὶ μὴ λισιτελεῖν, ὅταν οἴων τ' ἐργασθειῶν κ' πλεόνων, ὁ μὲν ἔχη τὴν ἀπᾶν ἐπιμελεῖσθαι, ὡς τὴν ὄραν αὐτῶ ἐν τῶν ἐργῶν οἱ ἐργάται ὡσιν, ὁ δ' ἐπιμελεῖται τῆς πόλεως. ῥαδίως γὰρ αὐτῶ εἰς τὰς δέκα ἀφᾶ φέρει τῶν ἐργῶν ἐργάζεσθαι, κ' ἄλλος γε αὐτῶ ἀφᾶ φέρει τῶν παρῶν τῆς ὄρας ἀπιέναι. ὁ δὲ δὴ ἐὰν ἀφᾶ θυργεῖν δι' ὅλης τῆς ἡμέρας τὰς ἀνθρώπων, ῥαδίως ὁ ἡμῶ ἀφᾶ φέρει τὰ ἐργῶ πρῶτος. ὡς πρὸς καὶ ἐν τῶ ὁδοπορείᾳ τῶν ἐργῶ ἀφᾶ ἀφᾶ φέρει, ἔστι ὅτε τοῖς ἐκείων ἐργῶ δὴνελχου ἀλλήλων ἀνθρώποι τῶν τὰς χεῖρας, ἀμφοτέρω καὶ οὐκ ὡρμηται βαδίσει, ὁ δ' ῥα φωνάει τῆ ψυχῆς κ' τῶν ἰσχυρίων

κὺ τῶν κρήναις, κὺ ὑπὸ σκιαῖς ἀναπαυόμε-
 νός τε, κὺ τῶν ἄνθων, κὺ αὐρᾶς θηρῶν μολυσμα-
 τῶν, κὺ ἐν τοῖς ἔργοις πολὺν ἀφ' ἑαυτοῦ εἰς
 τὸ αὐτῶν οἰκονομῶντες ἐφ' ὅσῳ παραγόμενοι
 εἰσι, καὶ οἱ μὴ παραγόμενοι, ἀλλ' ἀείκωντες
 παραφάσκει μὴ ἐργάζεσθαι, κὺ ἐὼ μὲν οὐκ ἔ-
 δυνοντο. τὸ δὲ καλῶς ἐργάζεσθαι, ἢ κα-
 κῶς ἐπιμελεῖσθαι, τὸ δὲ τὸ σῶστον εἶναι φέρει, ὅσον
 ἢ ὅλως ἐργάζεσθαι, ἢ ὅλως ἀργῶν εἶναι. ὅταν
 σκαπτοῦντων, ἵνα ὑλὴς καθαρά αἰ ἀμπελοῖ γέ-
 νων, ἔτω σκαπτοῦντων, ὡς τε πλείω καὶ καλλίω
 τὸ ὑλὴν γίγνεται, πῶς ἔτι οὐκ ἀργῶν αἰ φη-
 σαις εἶναι; τὰ οὖν σωτεῖσθαι τὰς οἰκίας πολὺ
 μᾶλλον ταῦτα εἶναι, ἢ αἰ λῆσαι ἀνεπισημοσύνας.
 τὸ γὰρ τὰς μὲν δαπνύρας χωρὶς ἐν τῆς ἐκ τῶν
 οἰκῶν, τὰ δὲ ἔργα μὴ τελεῖσθαι λίσσι τελευτώτως
 πρὸς τὴν δαπνύραν, ταῦτα ἔχει δὲ θαυμα-
 ζήντων αἰτῆ τὴν περὶ οἰκίας ἐνδεῶν παρέχεται.
 τοῖς γε μὲν οὖν ἐπιμελεῖσθαι διωαμνοῖς καὶ
 τῶν σωτεῖσθαι γεωργῶν ἀντικατάττω
 χρηματίων ἀποθεωρίας, κὺ αὐτὸς ἐπετήδου-
 σε, καὶ ἐμὲ ἐδίδαξε ὁ πατήρ. ὁ δὲ ποιεῖ γὰρ εἰς
 χῶρον ἐξερχασμένον ὠνείας, ἀλλ' ὅστις ἢ δι' ἀ-
 μέλειαν, ἢ δι' ἀδυναμίαν τῶν κεκτημένων καὶ
 ἀργῶν κὺ ἀφύτλιτος εἶη, τῶν ὠνείας παρήν-
 τας μὲν γὰρ ἐξερχασμένους ἔφη κὺ πολλὰ ἀρ-
 γυρίων γίγνεται, κὺ ἐπιδοσὶν οὐκ ἔχον τὰς ἢ μὴ
 ἐργῶν ἐπιδοσὶν, ὁ δὲ ἠδονὰς ὁμοίως ἐνόμιζε
 παρέχον ἀλλὰ πᾶν κῆμα κὺ ἀρέμμα τὸ ἐπι-
 τὸ βελτιοῦν, τῶν κὺ ἀφραίνον μάλιστα ἔπει.
 ὁ δὲν οὖν ἔχει πλείονα ἐπιδοσὶν, ἢ χῶρος ἐξ-
 ἀργῶν πάμφορος γιγνώσκω. ἂν γὰρ ἴσθαι, ἐ-
 φη, ὡς Σώκρατες, ὅτι τὸ ἀρχαίας τιμῆς πολ-
 λούς πολλαπλασίους χῶρος ἀξίους ἡμεῖς ἢ δὴ
 ἐποίησαμεν, καὶ τῶν, ὡς Σώκρατες, ἔφη, οὐ-
 τὼ μὲν πολλοὺ ἀξίον τὸ ἀνθύμημα, οὕτω δὲ
 καὶ ματεῖν ῥάδην, ὡς ἰενωὶ ἀχούσας οὐ τῶν,
 ἐμοὶ ὁμοίως ἐπιδοσὶν ἀπει, καὶ ἄλλον δι-
 δάξας, εἰς βούλη. καὶ ὁ ἐμὸς δὲ πατήρ οὐτε ἐ-
 ματε παρ' ἄλλου τῶν, οὐτε μεμνῶν ἀ-
 ρεν ἀλλὰ εἶχε πλὴν φιλογεωργίαν καὶ φιλοπο-
 νίαν ἐπιθυμῆσαι ἔφη τοιοῦτου χειρίου, ὅπως ἐ-
 χοι ὅ, τι ποιοῖ ἄμα, καὶ ὡφελούμην ἢ δδοι.
 αὐτὸς γὰρ τοῖς, ἔφη, ὡς Σώκρατες, φύσει, ὡς ἐμοὶ
 δοκῶ, φιλογεωργῶντος ἀθηναίων ὁ ἐμὸς πατήρ.

σωπτα-
 μένος

A ac propter fontes, & sub umbris quiescen-
 do se recreat, omniaque spectat, & auras
 teneras captat. Sic etiam in ipsis operibus
 perficiendis multum inter se differunt ij,
 qui agunt quod est ipsis mandatum, & qui
 hoc non agunt, sed ne opus faciant, præ-
 textus quosdam inveniunt, cōcessa etiam
 otandi facultate. Recte autem opus face-
 re, vel negligenter curam faciundo adhi-
 bere, tantum inter se discriminis habent;
 quantum inter se differunt prorsus opus fa-
 cere, vel prorsus otiosum esse. Vt quum
 pastinates, qui purgare vites a materia ve-
 pribusque debent, sic pastinant, vt & co-
 piosior, & pulchrior materia succrescat;
 quo pacto non esse dixeris hoc otiosum?
 Quæ igitur familias detrimento adficient,
 multo magis hæc sunt, quam illæ imperi-
 tiæ nimix. Nam quum sumtus integri ex
 re familiari procedunt, opera vero nõ per-
 ficiuntur ita, vt ex sumtu aliqua redeat uti-
 litas: mirum videri non debet, egestatem
 hinc pro abundantia rerum oriri. Eum ve-
 ro quæstum ex agricultura, qui diligetiam
 adhibere valentibus, & non sine conten-
 tione virium agriculturam exercentibus
 ad parandam rem efficacissimus est, pater
 meus & ipse fecit, & me docuit. Numquã
 enim permittebat, vt agrum emerem cul-
 tum: sed hortabatur, vt eum, qui vel per
 negligetiam, vel possessorum inopiam in-
 cultus, minimeque confitus esset, merca-
 rer. Nã agros excultos magno parari præ-
 tio dicebat, & incrementum nullum ha-
 bere. Qui autem incremētum nullum ha-
 berent, eos neque voluptates pares suppe-
 ditare ducebat. Nimirum quidquid vel
 possideretur, vel educaretur, quod in me-
 lius proficeret, id etiam plurimum dele-
 ctationis adferre putabat. Nihil autē ma-
 ius incrementum habet, quam si fundus
 fertilissimus ex inculto fiat. Certe, mi So-
 crates, scire debes, nos complures fundos
 effecisse tales, vt iam multipliciter antiquū
 pretium superent. Atque hoc inuentum,
 Socrates, tanti est pretij, tamque ad discen-
 dum facile: vt quum modo primum il-
 lud audieris, æque tamen eius peritus, at-
 que ego, discedas: possisque, si velis, alium
 etiam docere. Meus quoque pater neque
 didicit illud ab alio, neque sollicitè medi-
 tando reperit: sed propter studium agri-
 culturæ ac laborum, quo flagrabat, talem
 se fundū concupiuisse narrabat, vt simul &
 q̄ ageret, & de quo vtilitate percepta dele-
 ctaretur, haberet. Erat enim a natura pater
 meus, mi Socrates, omniū Atheniensium agriculturæ, mea quidē sententia, studiosissimus.

Quibus auditis, equidem ex ipso quærebam: Vtrum autem, inquam, Ischomache, pater tuus fundos omnes, quos excoluit, possedit ipse: an etiam vendebat eos, si magnum aliquod pretium reperiret? Vende-
 bat certe, ait Ischomachus, verum mox vicissim vēditi loco alium emebat incultum, idque propter studium faciundi operis, quod in ipso erat. Dicis tu, inquam ego, Ischomache, patrem tuum reuera nihilo minus a natura studiosum agriculturæ fuisse, quam mercatores frumenti sunt cupidi. Nam quia studiosissimi sunt frumenti, ubicumq; maximam eius esse copiam audierint, eo se nauigiis conferunt, traiecto Aegeo, Euxino, Siculo mari. Posteaquam tantam eius nācti sunt copiam, quantam possunt maximam: per mare auehunt, & quidem illam in nauim collocatum, quai-
 psimet vehuntur. Vbi pecunia ipsis opus est, non temere illud quouis loco abiiciūt: sed vbi maximum eius esse pretium audierint, & vbi sint homines, qui frumentum quantiuis æstiment, illis adferunt, ac venditum tradunt. Eodem modo pater tuus fuisse studiosus agriculturæ videtur. Ad quæ Ischomachus: Iocariss tu quidem, ait, Socrates. Verum ego nihilo minus exstruendarum ædium studiosos arbitror esse, qui ædificiis absolutis ea vendunt, ac alia deinde ædificant. Immo per Iouem, inquam, iuratus dico tibi, mi Ischomache, omnino me tibi credere; qui existimes, omnes ea diligere, de quibus aliquid se percepturos utilitatis putant. Verum cogito, inquam, Ischomache, quā egregie totam orationem instituto argumento opitulante exhibueris. Sumebas enim hoc argumentum, artem agriculturæ ad discēdum inter omnes alias esse facillimam. Iam vero de omnibus, quæ dixisti, ita se hoc habere prorsus abs te persuasus sum. Sic est, ait Ischomachus. De hoc autem, mi Socrates, quod omnibus est actionibus commune, tum agriculturæ, tum administrationis civilis rationi, tum domesticæ, tum bellicæ rei, nimirum vt quis regēdi peritus sit; adfentior equidē tibi, alios aliis iudicio multum præstare. Sicut in triremi, quum in alto diurnæ sunt nauigationes conficiendæ, alij ex eorum numero, qui hortando nauas excitant, eiusmodi quædam proferre ac facere possunt, vt hominum animos exacuunt ad sponte laborādum: alij tam sunt imperiti, vt duplo plus temporis in eadem nauigatione conficienda cōsumant. Rursum illi cum sudore ac mutua prædicatione

καὶ ἐγὼ μὲν τοὶ ἀκρῦσαι τὸ πῶς ἠέμελλεν αὐτῶν ποτερεῖ, ὡς Ἰσχόμαχε, ὁπόσοις ἐξήρξασαί γε χῶρος ὁ πατήρ, πῶς ἔκείνη, ἢ καὶ ἀπεδίδοτο, εἰ πολὺ ἄργυριον δώσεισιν; καὶ ἀπεδίδοτο ἡ δὲ, ἔφη ὁ Ἰσχόμαχος, ἀλλὰ δὴ γὰρ τοὶ δῖοις ἀντιώστο ἄργυρον, διὰ τὴν φιλεργίαν λέγεις, ἐφίλω ἐγὼ, ὡς Ἰσχόμαχε, πᾶσι οἱ φύσει τὰ πάντες φιλογεωργῶν εἰς ὅσον ἦσαν, ἢ οἱ ἔμποροι φιλοστοί εἰσι, καὶ γὰρ οἱ ἔμποροι, ἄρα δὲ σφόδρα φιλήν τ' οἶτον, ὅπου αἱ ἀκρῦσαι πλῆστον εἶ, ἐκείσε πλέοισιν ἐπὶ αὐτῶν, καὶ ἀργῶν, καὶ δὴ ξένων, καὶ σκελιχῶν πάντων ἀφ' ἧς ἐπείτα ἴλαστοί τε ὁπόσον διώματα πλῆστον, ἄρῃσιν αὐτῶν ἄρα τ' ἡ ἀλάττης, καὶ ταῦτα εἰς τὸ πλοῖον ἐπιθέμενοι, εἰ ἄρα αὐτοὶ πλέοισι, καὶ ὅταν δευθασι ἄργυριον, οὐκ εἰκὴ αὐτῶν, ὅπου αἱ τυχωσιν, ἀπέβαλον, ἀλλ' ὅτι αἱ ἀκρῦσαι τιμᾶσθαι τε μάλιστα τ' οἶτον, καὶ αὐτοὶ πλείστου αὐτῶν ποιῶνται οἱ ἀνθρώποι, τὰ τοῖς αὐτοῖς ἀργῆες ἀποδιδόασιν, καὶ ὁ σὸς ἴπατὴρ οὕτω πως εἴκει φιλογεωργῶν εἶ. αὐτοὶ ταῦτα ἴειπεν ὁ Ἰσχόμαχος, σὺ μὲν παῖς, ἔφη, ὡς Σώκρατες, ἐγὼ δὲ καὶ φιλοκροδομοὶ νομίζω ὅσον ἦθον, οἵτινες αἱ ἀποδιδόνται ὅσοι κροδομοῦντες τὰς οἰκίας, εἴτ' ἄλλας οἰκοδομοῦσι. ἡ δὲ αὐτὸς ἐγὼ δὲ γε σοὶ, ἐφίλω, ὡς Ἰσχόμαχε, ἐπομόσας λέγω, ἢ μὲν πᾶσι δίδωμι σοὶ, φύσει νομίζω φιλήν ταῦτα πῶς, ἀφ' ὧν αὐτὸ ἀφελῆσθαι νομίζωσιν. ἀπὸρ σὺν ὧν γε, ἐφίλω, ὡς Ἰσχόμαχε, ὡς δὲ τῆ ὑποθέσει ὅλον τ' λόγον βοηθῶντα παρέχη-
 Dσαμ ὑπέσθου γὰρ, πῶς γεωργικῶν τέχνῶν πα-
 σῶν εἶ, ἀμειψά τινι, καὶ νῦν ἐγὼ οὐκ πρῶ-
 των, ὧν εἶρηκας, τὸ οὕτως ἔχον πρῶτα πασι
 ὑπὸ σοῦ ἀναπέπεισμα. ἡ δὲ, ἔφη ὁ Ἰσχό-
 μαχος, ἀλλὰ τὸδε τοι, ὡς Σώκρατες, τὸ πά-
 στας κρινόν τῆς ἀρετῆς, καὶ γεωργικῆς, καὶ πο-
 λιτικῆς, καὶ οἰκονομικῆς, καὶ πολεμικῆς, τὸ δὲ χε-
 ρὸν εἶ, τὸ δὲ ἡ σιωμολογῶ σοὶ ἐγὼ πολὺ
 διὰ φέρων γὰρ ἡμῶν τὸς ἑτέροις τῶν ἑτέρων. οἷον
 καὶ ἐν τῇ ἀρετῇ, ἔφη, ὅταν πελαγίζωσι, καὶ δὲ πε-
 εῖν ἡμεῖσις πλοῖς ἐλαύνοισι, οἱ μὲν τῶν
 κελδοτῶν διώματα ταῦτα λέγῃ καὶ ποιῇ,
 ὡς ἐλαύνοισι τὰς ψυχὰς τῶν ἀνθρώπων ὅτι τὸ
 τ' ἐθέλοισι ποιῇ, οἱ δὲ οὕτως ἀγνώμονες εἰσιν, ἐθελον-
 ὡς ἐπὶ πλῆστον ἢ ἐν διπλασίω χρόνῳ τ' αὐτῶν αὐ-
 τῶν πλέων, καὶ οἱ μὲν ἰδρῶντες καὶ ἐπαμύνητες ἀ-
 λήλους

λήλους ὅ, τε κελύων καὶ οἱ πύθονοι ἐκβαί-
 νοσιν, οἱ δ' ἀνδρωπὴ ἤχρσι, μισοῦντες τ' ὅπι-
 ζάτην καὶ μισοῦμένοι. καὶ τῶν γρατηγῶν τῶν τε
 ἀφ' ἑρσι, ἔφη, οἱ ἕτεροι τῶν ἑτέρων. οἱ μὲν
 ἄρ' ἔτε ποινὴν ἐθέλοντες, ἔτε κινδυνῶν παρέ-
 ρηται, πείθεσθαι τε οὐκ ἀξιοῦντες οὐδ' ἐθέ-
 λοντες, ὅσον ἀν μὴ ἀνάγκη ἦ, ἀλλὰ καὶ μεγαλυ-
 νομύς ὅτι τὰς ἐναντιοῦσθαι τὰς δ' ἔχουσι. οἱ
 δ' ἀπὸ ἑτοίμοι ἔτι ἀγχιέως ὅτι σαρμύνας παρ-
 ἔχουσι, ἡ πὶ τῶν ἀγχιέων συμβαίνει. οἱ δ' αὖ
 θεῖοι, καὶ ἀγαθοὶ, καὶ ὀπίστημονες δ' ἔχοντες, τὴν
 αὐτοῖς οὕτοις, πολλὰ καὶ ἡ δὴ καὶ τὸ ἀγαλαμ-
 βαίοις, ἀγχινομύνας τε ἔχουσι ἀγχιέων π-
 ποιῶν, καὶ πείθεσθαι οἰομένοισι βέλπον ἐπὶ, καὶ ἀ-
 γαλλομύνας δ' πείθεσθαι εἰς ἕκατον, καὶ σύμ-
 πορῶν, ποιῶν ὅταν δεήσει, οὐκ ἀδύμφοι ποινῶν
 τας. ἀλλ' ὡς περὶ ιδιώταις ἐστὶν οἷς ἐγγίγεται τ' φι-
 λοποιία τις, ἔτω καὶ ὅλα δ' ἔγραψα ἵνα π-
 τῶν ἀγαθῶν δ' ἔχοντων ἐγγίγεται καὶ τ' φιλο-
 ποιῶν, καὶ τ' φιλοτιμείσθαι ὀφείλουσι τ' καλῶν
 π-ποιουῦσθαι ὑπὸ τῶν δ' ἔχοντος. * τὸ δ' ὄντι-
 να δὲ αὐτῶν δ' ἔχοντα ἀγαθῶν ἐπὶ οἱ ἐπόμ-
 νοι, τ' ἔτω δ' ἡ ἑρρωμένοισι γε δ' ἔχοντες γίνονται,
 ἔμα δὲ ἔχουσι ἀν αὐτῶν ἀεὶσα τ' ὅμα τῶν
 γραπῶν τῶν ἔχουσι, καὶ ἀκρίτιζωσι, καὶ τῶν δ' ἔχουσι
 ἀεὶσα, καὶ ἵππων ἔχοντες ἀεὶσον, ὡς ἵππων κώτα-
 τας, ἢ πελταστῶν κώτα τ' ὀροκινδυνῶσιν ἀλλ'
 οἱ ἀν δυνάσονται ἐμποιῶσαι τοῖς γραπῶταις, ἀ-
 κελυγῆ τ' ἐπὶ καὶ ἀφ' ἑρσι καὶ ἀφ' ἑρσι π-
 κινδυνῶν. τὰ τοῖς δ' ἡ δὴ καὶ οἱ τις καλῶν με-
 γαλογνώμονας, τ' ὅτι αὐτῶν γινώσκοντες δ'
 πολλοὶ ἐπὶ. καὶ μεγάλη χρεὶ εἰκότως οὐδ'
 λέγειτο πορθέσθαι, ἔτι αὐτῶν γνῶμη πολλὰ
 χεῖρες ὑπηρεσίαν ἐθέλωσι καὶ μέγας τὰ ὄντι οὐδ'
 αἴτηρ, ὅς δ' ἀν μέγας δυνάσται γνῶμη ἀφ'
 τῶν ἀφ' ἑρσι, ἢ ῥώμη. ἔτω δ' καὶ οἱ τοῖς
 ἰδίοις ἔρσι, ἀν τε ὅτι ἔρσι ἢ ὁ ἑρσι καὶ, ἀν
 τε καὶ ὅτι σαρμύνας, ὅς δ' ἀν δυνάσται τῶν ἑρσι, καὶ ἐν-
 τελαμύνας παρῆχας εἰς τ' ἔρσι, καὶ σαρμύνας,
 ἔτοι δ' ἡ οἱ ἀνύοντες εἰσὶν ὅτι τὰ γὰρ, καὶ πολ-
 λὰ πῶν ὀφειοσίαν ποιουῦντες. τὴν δ' δεσπό-
 του τ' ὅτι φαέντος, ὡς Σάκρατες, ἔφη, ὅτι
 ἔρσι, ὅς τις δυνάσται καὶ μέγας βλάψαι τὸν
 κακὸν τῶν ἔργων, καὶ μέγας τιμῶσαι
 τὸν ὀφειομόν, εἰ μὴ δ' ὅτι δ' ἡ τὸν ὀφειοσου-
 σιν οἱ ἔργαται, ἐγὼ μὲν αὐτὸν οὐκ ἀν ἀγαθήν

A tam eius, qui cohortatur, quam qui obtin-
 perant, de naui egrediuntur: hi sine sudore
 veniunt, ac nō solum ipsi præfectum ode-
 re, sed etiam præfectus ipsos vicissim. Eo-
 dem modo etiam imperatores alij ab aliis
 differunt. Nam alij milites exhibent eius-
 modi, qui neque laborem vllum suscipere,
 neque periculum adire, neque dicto au-
 dientes esse, nisi quantum necessitas urge-
 at, velint; atq; etiam magnifice se offerant
 propterea, quod duci suo aduersentur. Ii-
 dem exhibent quoque nonnullos, qui, si
 quid accidat rei turpis, adfici pudore nec-
 sciant. Contra diuini, & boni, & periti re-
 ctiores, quum vel hos ipsos, vel alios etiam
 sæpenumero accipiunt, talibus ipsis vtun-
 tur; vt turpe quiddam patrare verecundia
 præpediti nolint, ac rectius esse arbitren-
 tur parere, atque etiam singuli obœdien-
 tia delectentur, & vniuersi, quum labores
 suscipi necesse est, non illubenter eos sus-
 cipiant. Nimirum vt priuatis nonnūquam
 hominibus laboris studium innascitur, sic
 etiam in exercitu toto a bonis imperatori-
 bus studium quoddam excitari solet, vt om-
 nes & laborare, & ambitiosè cōspici cu-
 piant a rectore suo, dum præclarū aliquod
 facinus edunt. Ceterum erga quoscumq;
 rectores hoc modo milites, qui eos sequū-
 tur, adfecti sunt, hi vero potentes rectores
 euadunt; non illi quidem, qui robustiore
 sunt corpore præditi, quam ipsi milites; &
 iaculandi sagittandique artem optime ten-
 ent, ac optimum equum habent, vt tam-
 quam præstantissimi equites & cetrati an-
 te alios discrimen adeāt: sed qui hoc in mi-
 litum animis efficere possunt, vt per ignē,
 & quoduis periculū, sequendum statuunt.
 Hos certe merito quis magnanimos dixe-
 rit, quos sequuntur multi, eadem cum ipsis
 sentientes. Itidem par fuerit dicere, magna
 cum manu eum proficisci, cuius voluntati
 multæ manus obsequi volunt: ac magnus
 idem reabse vir est, qui res magnas consi-
 lio potius, quam robore perficere potest.
 Sic in operibus cuiusque suis, siue villicus
 fit, qui præest, seu magister operariorum,
 quicumque præstare suos alacres, & con-
 tentis viribus laborantes, & adsiduos po-
 test; illi vero sunt, qui proficiunt in bonis,
 & abundantiam quamdam rerum ingen-
 tem comparant. Domino certe, mi Socra-
 tes, ipso in opere conspecto, qui & igna-
 uum operarium maximo adficere malo
 possit, & alacrem honore maximo ornare;
 si quidem nihil ab operariis insigne fi-
 at, non possum equidem eum admirari.

ἐθελούσια

καλλιόν π
* τὸ δ' ὄντι-
οἱ π-
δ' ἔχοντες
τ' ἔρσι

οἱς αὐ
τῶν

ὅτι φαέν-
τος αὐτῶν,
ὡς Σάκρ.

Quo vero conspecto moti fuerint, & qui-
dam impetus operarios inuaserit, itemque
contentio mutua, & ambitio, quæ nemini
non est optima: hunc equidem regium
quoddam ingenium habere dixerim. At-
que hoc, mea quidem sententia, ut quouis
in opere maximum est, ubi per homines a-
liquid efficitur, ita etiã in agricultura. Non
tamen id profecto disci posse dico vel in-
tuyendo, vel audiendo semel: sed equidem
aio etiã institutione illi opus esse, qui præ-
stare id velit, atque ut indoles in eo bona
sit: quod denique maximum est, diuinus
fit homo necesse est. Quippe non omnino
mihi videtur totum hoc bonū humanum
esse, ut aliquis non inuitis imperet, sed di-
uinum: quod quidē iis certo datur, qui re-
uera prudentiæ sacris initiati sunt. At inui-
tos tyrannide quadam premere, mea qui-
dem sententia datur iis, quos dignos esse
dij statuunt, ut sic vitam degant, quemad-
modum apud inferos agere Tatalum per-
hibent in omne æuum metuentem, ne bis moriatur.

ἄλλ' ὄν αὐ' ἰδόντες κινηθῶσι, καὶ μένος ἐκάστῳ ἐμ-
πέσῃ τῶν ἔργων τῶν καὶ φιλοτιμία παρὰ ἄλλη-
λους, καὶ φιλοτιμία κατ' ἐπέθετα ἐκάστῳ, τὸν
ἐγὼ φαίνομαι εἶχην τῆς βασιλικῆς. καὶ ἔστι τ-
το μέγιστον, ὡς ἐμοὶ δοκεῖ, ἐν πλομῇ ἔργω, ὅπου
πῆ δὲ αὐ' ἀρρότων παρὰ τῆς, καὶ ἐν γεωργίᾳ δέ.
ἐμδύτοι μὰ Δία τὸ τόδε, ὅτι ἐγὼ λέγω ἰδόντα ἐπ' ἐγὼ
μαθῆναι εἶ, ὅσα δὲ ἄπαξ ἀκούσαι (α, ἀλλὰ καὶ
παιδείας δὲν φημι τῶν τῶντα μέλλοντι διω-
σεῖς, καὶ φύσεως ἀγαθῆς ὑπάρξαι, καὶ τὸ μέγ-
ιστον δὴ) θρόνον ἡμέτεραν. ἔγὼ δὲ πλοῦς μοι δοκεῖ ὄλον
τῆς τῆς ἀγαθὸν αὐ' ἀρρότων εἶ, ἀλλὰ θρόνον, ὅ
τ' ἐθελοῖται ἄρχειν σαφῶς. φεῖδονται οὖν δὴ-
θινῶς σωφροσύνη τελεεσμένους. ὅτι ἀκόντων
τυραννίαν διδάσιν, ὡς ἐμοὶ δοκεῖ, ἔσ' αὐ' ἡγῶνται
ἀξίως εἶ) βιοθίαν, ὡς τῶν Ὁ Τάταλος ἐν ἅ-
δου λέγεται τ' αἰετὸν ἄρχειν φερού-
μενος, μὴ δὲς ἀποθανῆ.

* Plutarcb. Lysand. p. 808.
Olymp. 94. a. 1. Λύσανδρος ἐνέβαλε...
ἐν τῇ ἐκείνῃ ἐπεθύμειν. ἐπέθετα δὲ τὸ
ἄτολμον τὸν ἀτλήτην (ἐπ' ἐπὶ τὸν ἀτλήτην)
βασίλειαν διαδομένους. παίδειαν ἔπειθεν, ὅτι ἰδὼν ἐκείνων...
ἀνάγει τὸν ἀτλήτην ἐν τῇ ἐκείνῃ ἐπὶ τῇ...
τὸν τῆν ἀτλήτην οὐ τριάντου, τῶν Καλλιβίου χαριζόμενοι, μικροῦ
ἔσθρον ἀντίλον.

**ΞΕΝΟΦΩΝΤΟΣ ΣΥΜ-
ΠΟΣΙΟΝ.
ΞΕΝΟΦΩΝΤΙΣ CON-
VIVIUM.**

* citat Plut. Agesil. p. 118.

11 q. (Asamb. de Xenophonte...
ἡλικίᾳ πατάτ, ἡλικίᾳ παρούσῃ...
καὶ σοφῶν.

ἢ δὲ Ἀλέξανδρος Ἀτθῆν.
ἡλικίᾳ πατάτ, ἡλικίᾳ παρούσῃ...
καὶ σοφῶν.

M INI vero memoratu di-
gna esse videntur, quæ
ab honestis & præstanti-
bus viris non tantum fe-
rio, sed etiam inter io-
candum aguntur. Qui-
bus autem interfuerim,
vnde sic statuum; equidem indicare volo.
Panathenæis magnis equestres ludi cele-
brantur, & Callias, Hipponici filius, Au-
tolycum adhuc puerum, quem amore cō-
plectebatur, forte tunc quinquertij victo-
rem ad ludorum spectacula deducebat.
Posteaquā ludi equestres peracti fuissent,
Callias vna cum Autolyco, eiusque patre,
ad ædes suas, quas habebat in Piræo, per-
gebat; etiam comitante Nicerato. Quum-
que Socratem, & Critobulum, & Hermo-
genem, & Antifthenem, & Charmidem
congressos eodem loco conspexisset; iussit
quodam eos deducere, qui erant cum Au-
tolyco, accessit ad hos, qui erant apud So-
cratem, &: Peropportune, inquit, in vos
incidi. Nam Autolycum, eiusque patrem,
conuiuio sum excerptus. Quamobrem

A Λ' ἐμοὶ δοκεῖ τῶν κα-
λων κάραθαι ἀνδρῶν [έρ-
γα * οὐ μόνον (α μ) σωφ-
δῆς παρὰ τὸν ὄλον, ἀξιο-
μνημόνους εἶ), ἀλλὰ καὶ
τῶ ἐν ταῖς παιδείαις. οἷς
δὲ τῶ ἀγαθὸν τῶντα γινώσκω, δηλω-
σαι βούλομαι. ἔγὼ μὲν γὰρ πρῶτος τελευάων
τῶν μεγάλων ἰπποδρομῶν, Καλλιᾶς δὲ ὁ
Ἴππωνίχου ἐράν' ἐτύγχευεν Ἀυτολύχου, παι-
δὸς ὄντος, καὶ νενικηχότα αὐτὸν παγκρά-
τιον ἦκεν ἀγων' ἐπὶ τῶν ἡμερῶν. ὡς δὲ ἡ ἰπ-
ποδρομία ἔληξεν, ἔχον τὸν τε Ἀυτολύχου,
καὶ τὸν πατέρα αὐτῶ, ἀπήλθον ἐπὶ τῶν περ-
ραμῶν οἰκίᾳ, οὐκ εἶπετο δὲ αὐτῶν καὶ Νική-
ρατος. ἰδὼν δὲ ὁμοῦ ὄντας Σωκράτην τε,
καὶ Κριτόβουλον, καὶ Ἐρμογῆδον, καὶ Ἀντι-
θένην, καὶ Χαρμίδην, τοῖς μὲν ἀμφοῖν Ἀυ-
τολύχου ἠγείσθη τινα ἔταξεν, αὐτὸς δ' ἔταξεν
ἡλθε τοῖς ἀμφοῖν Σωκράτην, καὶ εἶπεν· εἰς
ἀμφοῖν γὰρ ὑμῖν σιωπῆς τελέθει. ἔσ' αὐ' ἡμεῖς Ἀυτολύχου, καὶ τὸν πατέρα αὐτῶ. ἡμεῖς οὖν
κῶν δὴν ἐπὶ τῶντα, μὲν δὲ τὰ πλεῖστα ἐστὶν. ὁμοῦ δὲ ἡμεῖς ἐπὶ τῶν Πλατωνίων τὸν ἀτλήτην.
ὅτι γὰρ Ἀγαθῶν ἐνίκασι (Pl. 90. an. 4) Πλατωνίων τὸν ἀτλήτην ἢ δικατελεύτων ἐπὶ τῶν.
Ἐμδύτοι δὲ φαίνεται Ληναῖοις. Πλατωνίων δὲ γέννηται ἐπὶ Ἀπολλοδώρου (Olymp. 87. an. 3.) τῶν μετ' Εὐδοκίᾳ
ἀσθέντων. δύο δὲ τῆς ὀρθοκλονίας βιώσας ἐπὶ μαθήματι ἐπὶ Θεοφίλῳ (Olymp. 108. an. 1.) τῶν μετὰ Καλλιμάχου. ἔθ.
ἄσθεν. p. 110, 1. εἰς Πλάτων. ὅτι ἡ τῶν ἀγαθῶν ἐνίκασι Ἀγαθῶν.

[Marginal notes in a smaller hand, including some Greek words and fragments of text.]